

ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ NATURA 2000 στην Ελλάδα

σύμφωνα με το άρθρο 8 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας («Οδηγία για τους οικοτόπους»)

για την περίοδο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021–2027

Στοιχεία επικοινωνίας:

Διεύθυνση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας -
Τμήμα Προστατευόμενων Περιοχών, Υπουργείο Περιβάλλοντος και
Ενέργειας

Λ. Πατησίων 147, ΤΚ 112 51, Αθήνα, i.mitsopoulos@prv.ypeka.gr

A. Εισαγωγή

A.1 Γενική εισαγωγή

Τα πλαίσια δράσεων προτεραιότητας (ΠΔΠ) αποτελούν εργαλεία στρατηγικού πολυετούς σχεδιασμού τα οποία έχουν ως στόχο την ολοκληρωμένη παρουσίαση των μέτρων που απαιτούνται για τη διαχείριση και προστασία του πανευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000 και της συνδεδεμένης με αυτό πράσινης υποδομής, τον προσδιορισμό των χρηματοδοτικών αναγκών για τα εν λόγω μέτρα και τη σύνδεσή τους με τα αντίστοιχα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ. Σύμφωνα με τους στόχους της Οδηγίας της ΕΕ για τους οικοτόπους¹, στην οποία βασίζεται το δίκτυο Natura 2000, τα μέτρα που πρέπει να προσδιορίζονται στα πλαίσια δράσεων προτεραιότητας σχεδιάζονται με κύριο σκοπό «τη διασφάλιση της διατήρησης, ή της αποκατάστασης σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των φυσικών οικοτόπων και των ειδών ενωσιακής σημασίας, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών απαιτήσεων, καθώς και των περιφερειακών και τοπικών ιδιομορφιών».

Η νομική βάση του πλαισίου δράσεων προτεραιότητας είναι το άρθρο 8 παράγραφος 1 της Οδηγίας για τους οικοτόπους², το οποίο επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να αποστέλλουν, κατά περίπτωση, στην Επιτροπή τις εκτιμήσεις τους σχετικά με τα ποσά που κρίνουν αναγκαία στο πλαίσιο της ενωσιακής συγχρηματοδότησης προκειμένου να τηρήσουν τις υποχρεώσεις τους σε σχέση με το Natura 2000 που απορρέουν από την υποχρέωση για καθορισμό:

- των αναγκαίων μέτρων διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθέτησης,
- δεόντων κανονιστικών, διοικητικών ή συμβατικών μέτρων που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I και των ειδών του παραρτήματος II, τα οποία απαντώνται στους τόπους.

Ως εκ τούτου, τα πλαίσια δράσεων προτεραιότητας επικεντρώνονται στον προσδιορισμό των χρηματοδοτικών αναγκών και προτεραιοτήτων που συνδέονται άμεσα με τα ειδικά μέτρα διατήρησης που καθορίζονται για τους τόπους Natura 2000, με σκοπό την επίτευξη των στόχων διατήρησης σε επίπεδο τόπων για τα είδη και τους τύπους οικοτόπων για τους οποίους έχουν οριστεί οι τόποι (όπως απαιτείται βάσει του άρθρου 6 παράγραφος 1 της οδηγίας για τους οικοτόπους). Δεδομένου ότι στο δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνονται επίσης οι ζώνες ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) που έχουν χαρακτηριστεί σύμφωνα με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ³ της ΕΕ για τα πτηνά, εν προκειμένω λαμβάνονται, εξίσου υπόψη οι χρηματοδοτικές ανάγκες και τα μέτρα προτεραιότητας που συνδέονται με είδη πτηνών σε ΖΕΠ.

Τα κράτη μέλη καλούνται να παρουσιάσουν επίσης στα οικεία πλαίσια δράσεων προτεραιότητας πρόσθετα μέτρα, καθώς και τις σχετικές χρηματοδοτικές ανάγκες που συνδέονται με τις πράσινες

---

¹ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:01992L0043-20130701>.

² Άρθρο 8 παράγραφος 1: «Παράλληλα με τις προτάσεις τους για τους τόπους οι οποίοι μπορούν να χαρακτηρισθούν ως ειδικές ζώνες προστασίας που φιλοξενούν τύπους φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή/και είδη προτεραιότητας, τα κράτη μέλη αποστέλλουν, κατά περίπτωση, στην Επιτροπή τις εκτιμήσεις τους σχετικά με τα ποσά που κρίνουν αναγκαία στα πλαίσια της κοινοτικής συγχρηματοδότησης προκειμένου να μπορέσουν να τηρήσουν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το άρθρο 6 παράγραφος 1.»

³ Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0147>.

υποδομές (ΠΥ)⁴. Τα εν λόγω μέτρα πράσινης υποδομής πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στο πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας, εάν συμβάλλουν στην οικολογική συνοχή του δικτύου Natura 2000, μεταξύ άλλων σε διασυννοριακό πλαίσιο, καθώς και στην επίτευξη του στόχου της διατήρησης ή αποκατάστασης των στοχευόμενων ειδών και οικοτόπων σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης.

Στην ειδική έκθεση αριθ. 1/2017 για το δίκτυο Natura 2000⁵, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα πρώτα ολοκληρωμένα πλαίσια δράσεων προτεραιότητας (για την περίοδο του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου 2014-2020) δεν παρουσίαζαν αξιόπιστη εικόνα των πραγματικών απαιτούμενων δαπανών για το δίκτυο Natura 2000. Ως εκ τούτου, στην έκθεση επισημάνθηκε η ανάγκη να επικαιροποιηθεί το τυποποιημένο έντυπο του πλαισίου δράσεων προτεραιότητας και να παρασχεθεί περαιτέρω καθοδήγηση για τη βελτίωση της ποιότητας των πληροφοριών τις οποίες παρέχουν τα κράτη μέλη στα οικεία πλαίσια δράσεων προτεραιότητας. Το πρόσφατο «Σχέδιο δράσης για τη Φύση, τον Άνθρωπο και την Οικονομία»⁶ επικεντρώνεται ειδικά στη διαδικασία αυτή, με σκοπό να διασφαλιστεί ότι τα κράτη μέλη παρέχουν περισσότερο αξιόπιστες και εναρμονισμένες εκτιμήσεις των χρηματοδοτικών τους αναγκών για το δίκτυο Natura 2000.

Στα συμπεράσματά του σχετικά με το εν λόγω σχέδιο δράσης⁷, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει την ανάγκη περαιτέρω βελτίωσης του πολυετούς δημοσιονομικού σχεδιασμού για τις επενδύσεις στη φύση και συμφωνεί ότι είναι απαραίτητο να επικαιροποιηθούν και να βελτιωθούν τα πλαίσια δράσεων προτεραιότητας. Η σημασία της καλύτερης πρόβλεψης των χρηματοδοτικών αναγκών για το Natura 2000 ενόψει του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ αναγνωρίζεται επίσης σε ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁸.

A.2 Δομή του παρόντος εντύπου του πλαισίου δράσεων προτεραιότητας

Το παρόν έντυπο του πλαισίου δράσεων προτεραιότητας έχει σχεδιαστεί με σκοπό την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με τις χρηματοδοτικές ανάγκες προτεραιότητας που αφορούν το Natura 2000, προκειμένου αυτές να ενσωματωθούν στα σχετικά χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ βάσει του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027. Για τον σκοπό αυτόν, στο πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας οι χρηματοδοτικές ανάγκες πρέπει να αναλύονται σε κατάλληλο επίπεδο, ώστε να είναι δυνατή η αποτελεσματική κατανομή της χρηματοδότησης του Natura 2000 βάσει των σχετικών κονδυλίων της ΕΕ για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2021-2027. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, στο πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας λαμβάνεται επίσης υπόψη η πείρα που έχουν αποκτήσει μέχρι στιγμής τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες της ΕΕ από το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2014-2020.

Βασικό στοιχείο του παρόντος εντύπου του πλαισίου δράσεων προτεραιότητας είναι η απαιτούμενη ανάλυση των μέτρων διατήρησης και αποκατάστασης που αφορούν το δίκτυο Natura 2000 και την

---

⁴ Η πράσινη υποδομή ορίζεται ως «ένα στρατηγικά προγραμματισμένο δίκτυο φυσικών και ημιφυσικών περιοχών, καθώς και άλλων χαρακτηριστικών στοιχείων του περιβάλλοντος, ο σχεδιασμός και η διαχείριση του οποίου αποσκοπούν στην παροχή ευρέος φάσματος οικοσυστημικών υπηρεσιών».

⁵ Ειδική έκθεση αριθ. 1/2017: Απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 κατά τρόπο που να εγγυάται την πλήρη αξιοποίησή του <https://www.eca.europa.eu/el/Pages/Docitem.aspx?did=40768>.

⁶ COM(2017) 198 final: Σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/communication_en.pdf.

⁷ <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/06/19/conclusions-eu-action-plan-nature/>

⁸ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 15ης Νοεμβρίου 2017, σχετικά με το σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία (2017/2819(RSP)) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EL&reference=P8-TA-2017-0441>

πράσινη υποδομή ανά ευρεία κατηγορία οικοσυστημάτων. Η προτεινόμενη τυπολογία οικοσυστημάτων που περιλαμβάνει 8 κατηγορίες βασίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην τυπολογία της χαρτογράφησης και αξιολόγησης των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών τους (MAES), η οποία αναπτύχθηκε ως εννοιολογική βάση για τη διενέργεια αξιολόγησης των οικοσυστημάτων σε επίπεδο ΕΕ⁹. Μια εμπειριστατωμένη βάση δεδομένων που κατατάσσει τα είδη και τους τύπους οικοτόπων ενωσιακής σημασίας στα οικοσυστήματα MAES είναι διαθέσιμη για τηλεφόρτωση από τον δικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος¹⁰. Συνιστάται να ακολουθείται σε μεγάλο βαθμό η συγκεκριμένη τυπολογία για την κατανομή των μέτρων και των δαπανών σε τύπους οικοσυστημάτων.

Για την παρουσίαση των μέτρων προτεραιότητας και των δαπανών του παρόντος πλαισίου δράσεων προτεραιότητας απαιτείται να γίνεται διάκριση μεταξύ των λειτουργικών εξόδων και των έκτακτων δαπανών. Σε αντίθεση με τα λειτουργικά έξοδα, τα οποία συνδέονται συνήθως με επαναλαμβανόμενα μέτρα που πρέπει να συνεχίσουν να εφαρμόζονται σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα (π.χ. έξοδα προσωπικού για τη διαχείριση τόπων, καταβολή ετήσιων ενισχύσεων σε γεωργούς για τη λήψη γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων σε λιμνώνες κ.λπ.), οι έκτακτες δαπάνες αφορούν συνήθως μη επαναλαμβανόμενα μέτρα, όπως έργα αποκατάστασης οικοτόπων, επενδύσεις μεγάλης κλίμακας σε υποδομές, αγορά διαρκών αγαθών κ.λπ. Ο ορθός καταλογισμός των δαπανών σε οποιαδήποτε κατηγορία («λειτουργικές» ή «έκτακτες») είναι μείζονος σημασίας για την ορθή κατανομή των μέτρων βάσει των διαφόρων κονδυλίων της ΕΕ.

Τέλος, τα μέτρα προτεραιότητας βάσει του παρόντος πλαισίου δράσεων προτεραιότητας όχι μόνο θα συμβάλουν στην επίτευξη των ειδικών στόχων των οδηγιών της ΕΕ για τη φύση, αλλά θα αποφέρουν επίσης σημαντικά κοινωνικοοικονομικά οφέλη και οφέλη σε επίπεδο οικοσυστημικών υπηρεσιών για την κοινωνία. Ορισμένα παραδείγματα οφελών είναι ο μετριασμός των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και η προσαρμογή σε αυτή, ή άλλες οικοσυστημικές υπηρεσίες, όπως οι υπηρεσίες που συνδέονται με τον τουρισμό και τον πολιτισμό. Η Επιτροπή έχει ήδη παρουσιάσει μια επισκόπηση των οφελών σε επίπεδο οικοσυστημικών υπηρεσιών που συνδέονται με το Natura 2000¹¹.

Όπου είναι εφικτό, θα πρέπει να δίνεται έμφαση στην πτυχή αυτή, με σκοπό την προώθηση και προβολή των ευρύτερων κοινωνικών οφελών που αποφέρει η χρηματοδότηση για τη φύση και τη βιοποικιλότητα.

A.3 Εισαγωγή στο συγκεκριμένο πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας της Ελλάδας

Γεωγραφική κάλυψη του ΠΔΠ 2021-2027

Το παρόν κείμενο αφορά το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας καθώς η εφαρμογή των Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ αποτελούν κύρια ευθύνη του Τμήματος Προστατευόμενων Περιοχών (Διεύθυνση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας - Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας), και ο σχεδιασμός της διαχείρισης του δικτύου Natura 2000 πραγματοποιείται σε κεντρικό επίπεδο. Ωστόσο, δεδομένου ότι η Ελλάδα διαιρείται σε 13 Διοικητικές Περιφέρειες, οι οποίες αναμένονται να λάβουν χρηματοδότηση από Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία και πιο συγκεκριμένα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής, τα μέτρα προτεραιότητας

⁹ <https://biodiversity.europa.eu/maes>

¹⁰ Συνδέσεις των ειδών και των τύπων οικοτόπων με τα οικοσυστήματα MAES <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/linkages-of-species-and-habitat#tab-european-data>.

¹¹ <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/>

που περιλαμβάνονται στο ΠΔΠ 2021-2027 εξειδικεύονται ανά Περιφέρεια εκτός αν αφορούν στο σύνολο της χώρας.

Σύστημα διαχείρισης του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα

Στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών του δικτύου Natura 2000 εμπλέκονται πολυάριθμες υπηρεσίες, αρμόδιες αρχές και φορείς σε διαφορετικά επίπεδα κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διακυβέρνησης (κεντρικές δημόσιες υπηρεσίες, εποπτευόμενοι φορείς, αποκεντρωμένες, περιφερειακές και δημοτικές αρχές κ.λπ.).

Σύμφωνα με τον νόμο που ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων τον Μάιο του 2020 (ν. 4685/2020 (Α' 92)) προτείνεται ένα νέο σύστημα διακυβέρνησης των Προστατευόμενων Περιοχών της χώρας, μέσα από ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό πλαίσιο διαχείρισης. Ο συνολικός και ενιαίος σχεδιασμός αφορά την καινοτομία στη διακυβέρνηση και σε μια στοχευμένη διαχείριση προς τη βιώσιμη ανάπτυξη με παράλληλη ενίσχυση της ανθεκτικότητας όλων των παραγόντων που πρέπει να προστατευτούν (φυσικό περιβάλλον, κοινωνία, οικονομία). Η αντιμετώπιση όλων των παραπάνω ζητημάτων αποτελεί αντικείμενο ενός νέου επιστημονικού, συμβουλευτικού και συντονιστικού οργανισμού για τη συστηματική οργάνωση της διακυβέρνησης και διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών, του Οργανισμού Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ). Ο οργανισμός αυτός θα λειτουργεί επιτελικά και συνεργατικά με τους άλλους αρμόδιους φορείς (άλλα Υπουργεία, ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, περιβαλλοντικές ΜΚΟ, κοινωνία των πολιτών, παραγωγικοί φορείς των περιοχών αυτών) έχοντας ρόλο συντονιστικό και επιτελικό σε θέματα διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών στη χώρα και την αποστολή να σχεδιάζει, να παρακολουθεί και να δίνει ρυθμό στην προστασία και τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών αυτών. Το προτεινόμενο σύστημα αποτελεί μια μεταρρύθμιση για την διακυβέρνηση στις ασκούμενες δημόσιες πολιτικές στις προστατευόμενες περιοχές. Κατοχυρώνει λειτουργικά την Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση (Multi-level Governance) για τις προστατευόμενες περιοχές σύμφωνα με τα κατευθυντήρια κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΟΟΣΑ για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και έχει πεδίο εφαρμογής όλες τις περιοχές της χώρας που εμπίπτουν στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000.

Οι νέες Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΜΔΠΠ) που αντικαθιστούν τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών είναι 24 και μαζί με τα 12 παραρτήματά τους καλύπτουν τις χωρικές απαιτήσεις της χώρας για την ορθολογική διαχείριση και προστασία των περιοχών που εμπίπτουν στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000.

Σύμφωνα με το άρθρο 27, παρ. 5ιστ ο ΟΦΥΠΕΚΑ δια μέσω των ΜΔΠΠ θα γνωμοδοτεί για τη δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων για κάθε έργο ή δραστηριότητα που εμπίπτει στη χωρική του αρμοδιότητα σύμφωνα με το άρθρο 6.3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 4, το υφιστάμενο προσωπικό των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών μεταφέρεται αυτοδικαίως στις αντίστοιχες ΜΔΠΠ.

Στο άρθρο 35 προβλέπεται σε κάθε ΜΔΠΠ να συγκροτείται τουλάχιστον μια τοπική Επιτροπή Διαχείρισης που θα αποτελείται από τους τοπικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην περιοχή (επιστήμονες, παραγωγικοί φορείς, ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, κοινωνία των πολιτών, ΜΚΟ κτλ.) οι οποίες θα έχουν ουσιαστική συμμετοχή στη διαχείριση των περιοχών μέσω των αρμοδιοτήτων που θα καθοριστούν με Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 1, ο ΟΦΥΠΕΚΑ καθίσταται καθολικός διάδοχος των ΦΔΠΠ και η περιουσία τους μεταφέρεται σε αυτόν και στις ΜΔΠΠ.

Η φύλαξη των περιοχών προβλέπεται στο άρθρο 38 παρ. 1α, μέσω των μνημονίων συνεργασίας με τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και το Λιμενικό Σώμα και της υποχρεωτικής συγκρότησης μικτών κλιμακίων διενέργειας περιπολιών στις περιοχές ευθύνης της κάθε ΜΔΠΠ και της υλοποίησης των Σχεδίων Φύλαξης του άρθρου 34 παρ. 2ιγ.

Η κύρια ευθύνη διαχείρισης του δικτύου Natura 2000 ανήκει στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ). Συγκεκριμένα το ΥΠΕΝ:

- εποπτεύει τον Οργανισμό Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ),
- έχει την ευθύνη του ορισμού και της επικαιροποίησης των περιοχών του δικτύου Natura 2000 (Ζώνες Ειδικής Προστασίας, Ειδικές Ζώνες Διατήρησης, κ.λπ.), των Στόχων Διατήρησης και των Ευνοϊκών Τιμών Αναφοράς (ΕΤΑ) για είδη και τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος,
- είναι υπεύθυνο για τη σύνταξη των Προεδρικών Διαταγμάτων (ΠΔ) που καθορίζουν τις χρήσεις γης και τις σχετικές ρυθμίσεις των περιοχών του δικτύου Natura 2000 και των Σχεδίων Διαχείρισης που εξειδικεύουν τις διατάξεις των ΠΔ,
- είναι υπεύθυνο για τον σχεδιασμό, την υποβολή προτάσεων και την υλοποίηση και παρακολούθηση έργων προστασίας και διατήρησης του δικτύου Natura 2000.

Οι εκπρόσωποι περιφερειακών και δημοτικών αρχών, περιβαλλοντικών οργανώσεων, ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, παραγωγικών και οικονομικών φορέων συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών καθώς συμμετέχουν στις Τοπικές Επιτροπές Διαχείρισης κάθε ΜΔΠΠ. Αναλυτικά οι αρμοδιότητες των ΜΔΠΠ παρουσιάζονται στην ενότητα Ε.1.2.

Άλλοι φορείς εμπλεκόμενοι στη διοίκηση του δικτύου Natura 2000 είναι:

- οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, μέσω των τοπικών Δασικών Υπηρεσιών,
- το Λιμενικό Σώμα και
- η Ομοσπονδιακή Θηροφυλακή, που αποτελούν αρμόδιους ανακριτικούς φορείς για τη φύλαξη των περιοχών Natura 2000 από ελεγχόμενες και παράνομες δραστηριότητες.

Αδειοδοτούσες αρχές σχετικά με την περιβαλλοντική αδειοδότηση δραστηριοτήτων και έργων εντός του δικτύου Natura 2000, ανάλογα με το μέγεθος και την κατηγορία του έργου είναι το ΥΠΕΝ, οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και οι Περιφέρειες.

Αρμόδια εθνική αρχή για τη δέουσα εκτίμηση (άρθρο 6.3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ) θα είναι ο ΟΦΥΠΕΚΑ μέσω των αντίστοιχων ΜΔΠΠ.

Τέλος, η Επιτροπή 'Φύση 2000' αποτελεί το κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για τον συντονισμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών και των μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας. Κύρια αρμοδιότητα της επιτροπής είναι ο έλεγχος της τήρησης και της αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ) για το σύνολο του εθνικού χώρου, εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000.

Πράσινες υποδομές και οικοσυστημικές υπηρεσίες

Οι 'πράσινες υποδομές', ως ένα δίκτυο φυσικών, αγροτικών, υγροτοπικών και θαλάσσιων περιοχών συμβάλλουν καθοριστικά στην προστασία της βιοποικιλότητας, παρέχοντας υπηρεσίες σε ένα ευρύ φάσμα οικολογικών και περιβαλλοντικών διεργασιών. Η ανάγκη προστασίας και δημιουργίας πράσινων υποδομών έχει ρητά αναγνωριστεί τόσο στην Εθνική Στρατηγική για την Προστασία της Βιοποικιλότητας (Γενικός Στόχος 13, Ειδικοί Στόχοι 13.1-13.3) όπως και στην Εθνική Στρατηγική για τα Δάση (Κύριος Άξονας 3 - παρακολούθηση προστασίας δασικών οικοσυστημάτων και βελτιστοποίηση υπηρεσιών οικοσυστήματος). Παράλληλα στο πλαίσιο υλοποίησης του Έργου LIFE IP 4Natura υλοποιούνται δράσεις που στόχο έχουν την χαρτογράφηση και αποτίμηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών σε όλη τη χώρα.

Διαδικασία σύνταξης του Πλαισίου Δράσεων Προτεραιότητας (ΠΔΠ) 2021-2027

Το παρόν πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας αφορά το σύνολο της χώρας και εκπονήθηκε στο πλαίσιο υλοποίησης του ολοκληρωμένου έργου LIFE-IP 4 Natura (LIFE16 IPE/GR/000002), από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και το Πράσινο Ταμείο.

Για τη σύνταξη του ΠΔΠ και τη συγκέντρωση των προτεινόμενων μέτρων ορίστηκε μία ομάδα εργασίας, η οποία ανέλαβε μία σειρά ενεργειών. Συγκεκριμένα, οργάνωσε ανοικτές και συμμετοχικές διαδικασίες, όπως:

1. Ανοιχτή ημερίδα για το ΠΔΠ 2021-2027, με τίτλο «Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το δίκτυο Natura 2000: Σχεδιάζοντας το μέλλον με τη γνώση του σήμερα» (Αθήνα, 7/12/2018). Η ημερίδα συνδιοργανώθηκε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και προσκλήθηκαν όλοι οι εμπλεκόμενοι και ενδιαφερόμενοι φορείς.
2. Ανοιχτή πρόσκληση συγκέντρωσης προτεινόμενων μέτρων προς ένταξη στο ΠΔΠ μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας στην ιστοσελίδα του έργου LIFE-IP 4 Natura (<https://edozoume.gr/anoixti-prosklisi-katathesis-metron/>).
3. Διεξαγωγή διαδικτυακού σεμιναρίου (webinar) για την ενημέρωση των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με τον τρόπο πρότασης μέτρων προς ένταξη στο ΠΔΠ (<https://www.youtube.com/watch?v=LcprhIr4YT0>).
4. Συναντήσεις με τις διαχειριστικές αρχές του ΕΤΘΑ και του ΕΓΤΑΑ, ώστε να ενημερωθούν για τα μέτρα που δύναται να χρηματοδοτηθούν από τα εν λόγω διαρθρωτικά ταμεία.
5. Απευθείας επικοινωνία με μέλη της επιστημονικής κοινότητας.

Η ομάδα εργασίας, με τις παραπάνω ενέργειες πέτυχε τη συμμετοχή στελεχών υπηρεσιών, ειδικών επιστημόνων, μελών της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, των ΦΔΠΠ, αλλά και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στη διαβούλευση και στην υποβολή προτάσεων για μέτρα. Με την ολοκλήρωση των παραπάνω ενεργειών, συλλέχθηκαν περίπου 800 μέτρα από 55 φορείς και ενδιαφερόμενους ιδιώτες. Η ομάδα επεξεργάστηκε τα στοιχεία σε σχέση με τις προτεραιότητες της χώρας για την περίοδο 2021-2027 καθώς και την επιλεξιμότητά τους σύμφωνα με το πρότυπο συμπλήρωσης του ΠΔΠ. Με την επεξεργασία του υλικού που συγκεντρώθηκε, η ομάδα εργασίας πέτυχε:

- A. την κατάρτιση εθνικών προτεραιοτήτων για το δίκτυο Natura 2000 για την περίοδο 2021-2027 (αναφέρονται στη συνέχεια),
- B. τον εντοπισμό κενών σε προτάσεις για μέτρα που αφορούν δράσεις προτεραιότητας της χώρας (Εντοπίζοντας τα κενά, η ομάδα ήρθε σε δεύτερη επικοινωνία με ειδικούς επιστήμονες και φορείς για τη συμπλήρωση των κενών αυτών με τα κατάλληλα μέτρα),
- Γ. τη σύνταξη του ΠΔΠ 2021-2027, σύμφωνα με το αναρτημένο πρότυπο της Επιτροπής.

Εθνικές προτεραιότητες για τα μέτρα που έχουν ενταχθεί στο ελληνικό ΠΔΠ 2021-2027

Τα μέτρα που περιέχονται στο ΠΔΠ καλούνται να καλύψουν πρωταρχικά τις εθνικές προτεραιότητες για την προστασία και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, ειδών και οικοτόπων. Οι βασικές εθνικές προτεραιότητες αφορούν στα ακόλουθα:

1. Βελτίωση της γνώσης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για την κατάσταση διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων, καθώς τα υπάρχοντα κενά γνώσης είναι σημαντικά. Η απουσία γνώσης καθιστά αδύνατο τον προσδιορισμό των αναγκών και τον καθορισμό μέτρων για τη διατήρηση και διαχείρισή τους. Συνεπώς, βασική προτεραιότητα της ερχόμενης περιόδου είναι η υλοποίηση δράσεων απόκτησης

πρωτογενών δεδομένων με εργασίες πεδίου σε συνδυασμό και με την εγκαθίδρυση και εφαρμογή ενός εθνικού συστήματος μόνιμης παρακολούθησης ειδών/οικοτόπων.

2. Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης ειδών (με κακή κατάσταση διατήρησης, μη ικανοποιητική και με φθίνουσα τάση ή προτεραιότητας ανεξάρτητα από την κατάσταση διατήρησής τους) και τύπων οικοτόπων (με μη ικανοποιητική/κακή κατάσταση διατήρησης ή προτεραιότητας ανεξάρτητα από την κατάσταση διατήρησής τους) κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών (προτεραιοποίηση με βάση την τάση του πληθυσμού, το ποσοστό του πληθυσμού της Ένωσης στη χώρα, τις κατηγορίες κινδύνου από το Birds in Europe 3.018 και τη γνώμη ειδικών), για τα οποία κρίνεται απαραίτητη η βελτίωση της σημερινής κατάστασής τους, μέσω εφαρμογής των Σχεδίων Δράσης ειδών και οικοτόπων και των Σχεδίων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών.

3. Αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούνται από τις αλληλεπιδράσεις και τις συγκρούσεις μεταξύ της άγριας ζωής και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, τόσο σε σχέση με τις αρνητικές επιπτώσεις στα είδη (υψηλή ανθρωπογενής θνησιμότητα ζώων), όσο και με τις επιπτώσεις στο φυσικό κεφάλαιο και τους φυσικούς πόρους, τα εργαλεία και τον εξοπλισμό που χρησιμοποιούνται από τους τοπικούς πληθυσμούς. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην καταγραφή και αντιμετώπιση κινδύνων σε θαλάσσιες περιοχές του δικτύου Natura 2000.

4. Μετριασμός των συνεπειών και πρόληψη των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε προστατευόμενα είδη, οικοτόπους και περιοχές.

5. Δημιουργία πράσινων υποδομών για τη μείωση του κατακερματισμού των οικοσυστημάτων εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000 και ανάπτυξη πρακτικών και μέτρων φιλικών και υποστηρικτικών προς τα είδη και τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος, μέσω και της εφαρμογής αγροπεριβαλλοντικών μέτρων.

6. Διατήρηση των γενετικών πόρων.

7. Αντιμετώπιση των επιπτώσεων των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών (Invasive Alien Species -IAS) με έμφαση στο θαλάσσιο περιβάλλον και σε είδη/τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος.

8. Μετριασμός των επιπτώσεων των μεγάλων υποδομών (π.χ. αιολικών πάρκων, έρευνα για εξόρυξη υδρογονανθράκων κ.λπ.) σε περιοχές Natura 2000 και σε είδη/τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος.

9. Βελτίωση της εφαρμογής της κοινοτικής και εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Επιπρόσθετα, τακτοποίηση ανοικτών υποθέσεων/καταγγελιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το ΥΠΕΝ, οι οποίες αφορούν στην πλημμελή εφαρμογή της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής σε σχέση με τη λειτουργία του δικτύου Natura 2000 και την εφαρμογή των Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΕ, και μεγαλύτερη ενσωμάτωση της διάστασης της προστασίας της βιοποικιλότητας στις επιμέρους τομεακές πολιτικές.

10. Ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας και ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των δημόσιων φορέων που έχουν αρμοδιότητα σε περιοχές του δικτύου Natura 2000.

11. Εφαρμογή στοχευμένης ενημέρωσης με σκοπό την κατανόηση των ωφελειών που προκύπτουν από την προστασία και τη διατήρηση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, καθώς και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μέσω της βιώσιμης χρήσης του φυσικού κεφαλαίου της χώρας εντός του δικτύου.

Προβληματισμοί και δυσκολίες κατά τη σύνταξη του ΠΔΠ 2021-2027

Η Ελλάδα βρίσκεται σε διαδικασία ανάπτυξης και λειτουργίας μιας σειράς εργαλείων απαραίτητων για την ορθή διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000. Πολλά από αυτά ολοκληρώθηκαν εντός της τελευταίας διετίας (πλήρης κάλυψη του δικτύου Natura 2000 από τους ΦΔΠΠ, επέκταση του

δικτύου με ένταξη νέων περιοχών και έμφαση στο θαλάσσιο χώρο), ενώ άλλα είναι σε διαδικασία σύνταξης (π.χ. Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες, Σχέδια Διαχείρισης, Θεματικά Σχέδια Διαχείρισης για τον τομέα της γεωργίας σε προστατευόμενες περιοχές). Επιπρόσθετα, η χώρα, μέσω του έργου LIFE-IP 4 Natura και του έργου «Εποπτεία των ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος» (ΥΜΕΠΕΡΑΑ), πρόκειται να ορίσει και να θεσπίσει στόχους διατήρησης, σύμφωνα με όσα προβλέπει η Οδηγία 92/43. Αναμένεται ότι με τη λήξη της τρέχουσας χρηματοδοτικής περιόδου τα ανωτέρω εργαλεία θα έχουν ολοκληρωθεί.

Η σύνταξη του ΠΔΠ 2021-2027 γίνεται σε αυτό το μεταβατικό στάδιο, κατά το οποίο δεν είναι ακόμα διαθέσιμα τα δεδομένα των στόχων διατήρησης, των Προεδρικών Διαταγμάτων και των Σχεδίων Διαχείρισης. Το γεγονός αυτό καθιστά δύσκολο τον προγραμματισμό δράσεων σε επίπεδο τόπου. Το παρόν ΠΔΠ στηρίζεται στα στοιχεία που δίνουν τα ολοκληρωμένα έργα που αναφέρθηκαν παραπάνω, στα στοιχεία των δύο τελευταίων εκθέσεων προς την ΕΕ (εκθέσεις για την εφαρμογή των Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ) και στην πληροφορία που συνέλεξε η ομάδα εργασίας, επικοινωνώντας με την επιστημονική κοινότητα και τους αρμόδιους φορείς (αναφέρεται στην ενότητα Α3). Εκτιμάται ότι με τη θεσμοθέτηση των Σχεδίων Διαχείρισης το παρόν ΠΔΠ θα επικαιροποιηθεί ώστε να περιλαμβάνει ακριβέστερα τις προβλεπόμενες δράσεις για κάθε περιοχή του δικτύου Natura 2000. Επιπλέον, σύμφωνα με τον νέο νόμο (ν.4685/2020), αλλάζει ριζικά και δομικά το σύστημα διακυβέρνησης των προστατευόμενων περιοχών. Παρόλα αυτά έχει προβλεφθεί μια μεταβατική περίοδος, που εκτιμάται στο ένα έτος περίπου, για την ομαλή μετάβαση στο νέο σύστημα.

Πρόσθετα στα ανωτέρω, πρόκληση στη σύνταξη του ΠΔΠ αποτέλεσε ο επιμερισμός των μέτρων στις 13 Περιφέρειες της χώρας, η ακριβής και ρεαλιστική κοστολόγησή τους και η υποβολή των εκθέσεων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ κατά τη διαδικασία σύνταξής του.

Επιπρόσθετα στα όσα περιλαμβάνει ένα ΠΔΠ, το οποίο αφορά είδη και οικοτόπους των δύο Οδηγιών, ιδιαίτερη σημασία για τη χώρα αποτελούν τα ενδημικά και απειλούμενα είδη καθώς και οι οικοτόποι εθνικού ενδιαφέροντος, που δεν περιλαμβάνονται στα παραρτήματα των Οδηγιών. Παρόλο που στο παρόν ΠΔΠ τα μέτρα που έχουν προταθεί μπορούν να έχουν έμμεση θετική επίδραση και στην κατάσταση διατήρησης των εθνικού ενδιαφέροντος ειδών και οικοτόπων, θα ήταν σκόπιμο να υπήρχε η δυνατότητα συμπερίληψης μέτρων τα οποία θα στοχεύουν άμεσα στα προαναφερθέντα, δεδομένου ότι αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο των προστατευόμενων περιοχών του δικτύου Natura 2000.

Παραπομπές

1. Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, Αύγουστος 2016. Ν 4414/2016.
2. Εθνική Στρατηγική για την Προστασία της Βιοποικιλότητας, Απρίλιος 2014. ΦΕΚ Β 2383/08.09.2014.
3. Εθνικός Ενεργειακός Σχεδιασμός, Εθνικό Σχέδιο για το Κλίμα, Σχέδιο προς διαβούλευση Νοέμβριος 2018.
4. Ελλάδα – Η κατάσταση του περιβάλλοντος 2015 – 2016: Φύση και Βιοποικιλότητα Εθνική αναφορά Β. Κατή, 2017.
5. Επισκόπηση για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ - Ελλάδα (Φεβρουάριος 2017).
6. Σύμβαση Για την Προστασία της Βιοποικιλότητας, Πρωτόκολλο της Ναγκόγια (2014).
7. Σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία (Απρίλιος 2017).
8. Σχέδιο Στρατηγικής Ανάπτυξης της Δασοπονίας 2018-2038 (Εθνική Στρατηγική για τα Δάση). ΦΕΚ Β 5351/28.11.2018.
9. BirdLife International (2017). European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities Cambridge, UK: BirdLife International.
10. Cramer W., Guiot J., Fader M. Garrabou J., Gattuso J.-P., Iglesias A., Lange M.A., Lionello P., Llasat M.C., Paz S., Peñuelas J., Snoussi M., Toreti A., Tsimplis M.N., Xoplaki E. 2018. Climate change and interconnected risks to sustainable development in the Mediterranean. Nature Climate Change 8, 972–980.
11. Ecosystems LTD 2013. STUDY ON EVALUATING AND IMPROVING THE ARTICLE 6.3 PERMIT PROCEDURE FOR NATURA 2000 SITES

12. EE.2016. Overview on the main provisions of the Water Framework Directive, the Marine Strategy Framework Directive, the Birds and Habitats Directives, and the Floods Directive: similarities and differences.
13. European Court of Auditors. 2017. More efforts needed to implement the Natura 2000 network to its full potential.
14. McKenna D., Naumann S., McFarland K., Graf A., Evans D. 2014. Literature Review, the ecological effectiveness of the Natura 2000 Network. ETC/BD report to the EEA, 30 pp.
15. Otero M.M., Simeone S., Aljinovic B., Salomidi M., Mossone P., Giunta Fornasin M.E., Gerakaris V., Guala I., Milano P., Heurtefeux H., Issaris Y., Guido M., Adamopoulou M. 2018. POSBEMED: Διακυβέρνηση και διαχείριση συστημάτων Ποσειδωνίας, ακτών και αμμοθινών. Τελική Έκθεση. 66pp & Παραρτήματα.
16. The native distribution range of the European marine non-indigenous species 2018. Tsiamis K., Zenetos A., Deriu I., Gervasini E. and Cardoso A. C., Aquatic Invasions (2018) Volume 13, Issue 2: 187–198 DOI: <https://doi.org/10.3391/ai.2018.13.2.01>.
17. Tsiamis K., Gervasini E, Deriu I., D`amico F., Nunes A., Addamo A., De Jesus Cardoso A. 2017 Baseline Distribution of Invasive Alien Species of Union concern. Ispra (Italy): Publications Office of the European Union; 2017, EUR 28596 EN, doi: 10.2760/772692.
18. Working towards creating synergies between WFD, MSFD, and HBD: selected case studies. Ecosystems LTD /N2K GROUP – October 2015.

Β. Συνοπτική παρουσίαση των χρηματοδοτικών αναγκών προτεραιότητας για την περίοδο 2021-2027

		Χρηματοδοτικές ανάγκες προτεραιότητας για την περίοδο 2021-2027	
1.	Οριζόντια μέτρα και διοικητικές δαπάνες που συνδέονται με το δίκτυο Natura 2000	Ετήσια λειτουργικά έξοδα (ευρώ / έτος)	Έκτακτες δαπάνες / δαπάνες έργων (ευρώ / έτος)
1.1.	Χαρακτηρισμός και σχεδιασμός διαχείρισης τόπων	0 €	1.802.573 €
1.2.	Διαχείριση τόπων και επικοινωνία με ενδιαφερόμενους φορείς	194.858 €	1.602.142 €
1.3.	Παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων	3.397.658 €	2.624.858 €
1.4.	Εναπομένοντα κενά γνώσεων και ερευνητικές ανάγκες	25.714 €	2.423.656 €
1.5.	Μέτρα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, εκπαίδευσης και πρόσβασης επισκεπτών που συνδέονται με το δίκτυο Natura 2000, εκπαίδευση και πρόσβαση επισκεπτών	2.438.567 €	54.858 €
Μερικό σύνολο		6.056.797 €	8.508.087 €
2.α	Μέτρα διατήρησης και αποκατάστασης που συνδέονται με τόπους Natura 2000 για είδη και οικοτόπους	Ετήσια λειτουργικά έξοδα (ευρώ / έτος)	Έκτακτες δαπάνες / δαπάνες έργων (ευρώ / έτος)
2.1.α	Θαλάσσια και παράκτια ύδατα	1.365.144 €	1.531.400 €
2.2.α	Ερεικώνες και θαμνώνες	58.001 €	432.285 €
2.3.α	Τυρφώνες, βάλτοι και άλλοι υγρά τοπία	285.657 €	1.210.856 €
2.4.α	Λειμώνες	1.437.142 €	473.713 €
2.5.α	Άλλα αγροτικά οικοσυστήματα (συμπ. καλλιεργήσιμων εκτάσεων)	78.711.143 €	428.571 €
2.6.α	Δασικές εκτάσεις και δάση	1.645.710 €	2.317.996 €
2.7.α	Βραχώδεις οικοτόποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση	610.559 €	1.999.431 €
2.8.α	Οικότοποι γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες)	137.143 €	2.526.463 €
2.9.α	Άλλα	N/A	N/A
Μερικό σύνολο		84.250.499 €	10.920.715 €
2.β	Πρόσθετα μέτρα «πράσινης υποδομής» πέραν του δικτύου Natura 2000 (περαιτέρω βελτίωση της συνοχής του δικτύου Natura 2000, μεταξύ άλλων και σε διασυνοριακό πλαίσιο)	Ετήσια λειτουργικά έξοδα (ευρώ / έτος)	Έκτακτες δαπάνες / δαπάνες έργων (ευρώ / έτος)
2.1.β	Θαλάσσια και παράκτια ύδατα	0 €	188.573 €
2.2.β	Ερεικώνες και θαμνώνες	0 €	278.570 €
2.3.β	Τυρφώνες, βάλτοι και άλλοι υγρά τοπία	0 €	347.998 €
2.4.β	Λειμώνες	13.714 €	245.141 €
2.5.β	Άλλα αγροτικά οικοσυστήματα (συμπ. Καλλιεργήσιμων εκτάσεων)	16.728.571 €	257.143 €
2.6.β	Δασικές εκτάσεις και δάση	34.286 €	274.284 €
2.7.β	Βραχώδεις οικοτόποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση	0 €	403.713 €
2.8.β	Οικότοποι γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες)	0 €	29.143 €
2.9.β	Άλλα (σπήλαια κ.λπ.)	N/A	N/A
Μερικό σύνολο		16.776.571 €	2.024.565 €
3.	Πρόσθετα ειδικά ανά είδος μέτρα που δεν συνδέονται με συγκεκριμένα οικοσυστήματα ή οικοτόπους	Ετήσια λειτουργικά έξοδα (ευρώ / έτος)	Έκτακτες δαπάνες / δαπάνες έργων (ευρώ / έτος)
3.1	Ειδικά ανά είδος μέτρα και προγράμματα που δεν καλύπτονται σε άλλο σημείο	3.871.601 €	2.110.144 €
3.2	Πρόληψη, περιορισμός ή αποζημίωση για ζημιές που προκαλούνται από προστατευόμενα είδη	12.897.942 €	1.089.324 €
Μερικό σύνολο		16.769.543 €	3.199.468 €
Ετήσιο σύνολο		123.853.410 €	24.652.835 €
Σύνολο (2021-2027)		1.039.543.715 €	

Γ. Τρέχουσα κατάσταση του δικτύου Natura 2000

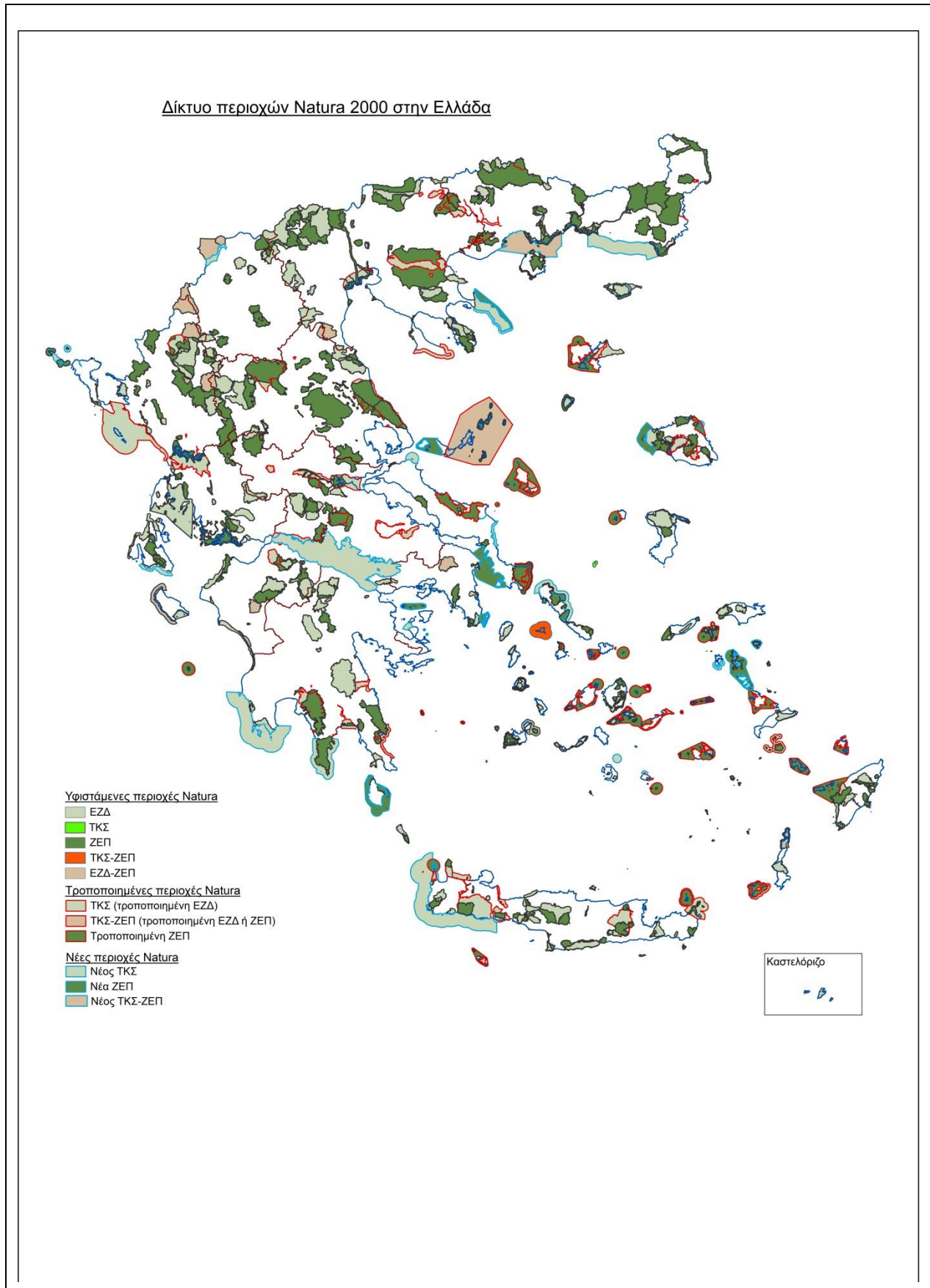
Γ.1 Στατιστικά στοιχεία περιοχών του δικτύου Natura 2000

Το δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει 446 χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές στην Ελλάδα, συνολικής έκτασης 58.859 km². Συγκεκριμένα, 215 περιοχές είναι χαρακτηρισμένες ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ), 181 περιοχές ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), 24 περιοχές ως ΕΖΔ και ΖΕΠ, 24 περιοχές ως Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) και 2 περιοχές ως ΤΚΣ και ΖΕΠ. Η τελευταία επέκταση του δικτύου Natura 2000 έλαβε χώρα το 2017 με την ΚΥΑ 50743 (ΦΕΚ Β' 4432/2017) «Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000». Στο πλαίσιο της ανωτέρω αναθεώρησης επιλέχθηκαν και εντάχθηκαν τελικώς 95 συνολικά περιοχές, οι οποίες αφορούν τόσο σε νέες (32 περιοχές Natura) όσο και σε επεκτάσεις υφιστάμενων περιοχών (63 περιοχές Natura). Όσον αφορά στις επεκτάσεις, αυτές περιλαμβάνουν κυρίως χερσαίες περιοχές ΤΚΣ, ειδικά εκεί όπου τεκμηριώνεται η παρουσία ειδών ή τύπων οικοτόπων προτεραιότητας, ή εξασφαλίζεται καλύτερη συνοχή και συνεκτικότητα του δικτύου Natura 2000, ενώ εκτός από κάποιες νησίδες, δεν εντάσσονται νέες χερσαίες περιοχές ως ΖΕΠ, καθώς το δίκτυο των χερσαίων ΖΕΠ της χώρας θεωρείται επαρκές. Οι νέες περιοχές που εντάχθηκαν στο δίκτυο Natura 2000 αφορούν κυρίως στο θαλάσσιο χώρο. Συνολικά, ο αριθμός των νέων περιοχών που εντάχθηκαν στο δίκτυο Natura 2000 με την ΚΥΑ 50743 (ΦΕΚ Β' 4432/2017) είναι 34 ΤΚΣ χερσαίοι, 21 ΤΚΣ θαλάσσιοι, 26 ΖΕΠ θαλάσσιες, 6 ΖΕΠ θαλάσσιες και χερσαίες, 1 ΖΕΠ χερσαία, 6 ΤΚΣ θαλάσσιοι και χερσαίοι και 1 ΤΚΣ - ΖΕΠ θαλάσσιος. Πριν την επέκταση του δικτύου Natura 2000 η συνολική του έκταση ανερχόταν στα 42.942 km², και κάλυπτε το 27,2% της χέρσου και το 6,1% των χωρικών υδάτων. Σήμερα το δίκτυο Natura 2000 καλύπτει 27,59% της χερσαίας επιφάνειας, και το 19,6% της συνολικής θαλάσσιας έκτασης της χώρας, με συνολική έκταση 58.859 km². Σε κάθε περίπτωση, η ένταξη επιπλέον θαλάσσιων ή/και χερσαίων ΖΕΠ και ΤΚΣ, μπορεί να εξεταστεί μελλοντικά, στο πλαίσιο της νέας αξιολόγησης του δικτύου Natura 2000, σε επίπεδο βιογεωγραφικής ζώνης.

Στη χώρα έχουν καταγραφεί 89 τύποι οικοτόπων, 63 είδη φυτών, 44 είδη ασπονδύλων, 17 είδη αμφιβίων, 51 είδη ερπετών, 59 είδη θηλαστικών και 65 είδη ιχθύων κοινοτικού ενδιαφέροντος, των Παραρτημάτων I, II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, καθώς και 321 είδη διαχειμάζοντων ή/και αναπαραγόμενων ή περαστικών πτηνών, των Παραρτημάτων I και II της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ.

Όνομασία Περιφέρειας	Δεδομένα εκτάσεων των περιοχών του Natura 2000 ανά περιφέρεια και κράτος μέλος της ΕΕ (σε km ²)								Ποσοστό (σε %) της έκτασης που καλύπτεται από:			
	Χερσαία				Θαλάσσια				ΤΚΣ	ΖΕΠ	ΤΚΣ/ΖΕΠ	Ν2Κ
	ΤΚΣ	ΖΕΠ	ΤΚΣ/ΖΕΠ	Ν2Κ	ΤΚΣ	ΖΕΠ	ΤΚΣ/ΖΕΠ	Ν2Κ				
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1.768	4.439	5	4.743	929	170	758	1.761	12%	31%	0%	33%
Αττική	202	200	149	441	117	490	0	595	5%	5%	4%	12%
Βόρειο Αιγαίο	943	1.274	0	1.550	489	1.128	0	1.352	25%	33%	0%	40%
Δυτική Ελλάδα	1.308	1.436	102	2.062	888	318	0	889	12%	13%	1%	18%
Δυτική Μακεδονία	594	692	491	1.533	0	0	0	0	6%	7%	5%	16%
Ήπειρος	1.072	2.498	548	3.176	32	17	0	32	12%	27%	6%	35%
Θεσσαλία	2.531	4.100	298	5.026	55	284	2.321	2.581	18%	29%	2%	36%
Ιόνια νησιά	149	247	52	368	2.752	205	184	3.047	6%	11%	2%	16%
Κεντρική Μακεδονία	3.882	4.943	145	6.627	470	242	3	536	20%	26%	1%	35%
Κρήτη	2.360	1.252	12	2.692	539	351	0	2.312	28%	15%	0%	32%
Νότιο Αιγαίο	1.267	1.170	126	1.952	1.262	2.716	318	3.916	24%	22%	2%	37%
Πελοπόννησος	2.417	1.583	13	3.024	1.786	1	0	1.786	16%	10%	0%	19%
Στερεά Ελλάδα	1.630	2.181	41	2.987	2.795	1.153	0	3.819	10%	14%	0%	19%
Σύνολο	20.122	26.014	1.981	36.233	12.115	7.074	3.583	22.626	15%	20%	2%	28%

Γ.2 Χάρτης του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα

Δ. Ενωσιακή και εθνική χρηματοδότηση του δικτύου Natura 2000 κατά τη διάρκεια της περιόδου 2014-2020

Στην παρούσα ενότητα παρέχεται ολοκληρωμένη επισκόπηση της χρηματοδότησης που διατέθηκε για το δίκτυο Natura 2000, την προστασία των ειδών ενωσιακού ενδιαφέροντος και την πράσινη υποδομή κατά τη διάρκεια της περιόδου 2014-2020. Τα στοιχεία αυτά αναμένεται να βοηθήσουν την Επιτροπή και τις εθνικές/περιφερειακές αρχές να αξιολογήσουν σε ποιον βαθμό καλύπτονται επί του παρόντος οι χρηματοδοτικές ανάγκες του δικτύου Natura 2000 και ποιο είναι το κενό χρηματοδότησης.

Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στη συνέχεια, στα υποκεφάλαια Δ.1 έως και Δ.6 είναι επικαιροποιημένα μέχρι τα μέσα του 2019. Η επικαιροποίηση αυτών των δεδομένων θα πραγματοποιηθεί με τη λήξη της χρηματοδοτικής περιόδου 2014-2020.

Δ.1 Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)

Συνολικές χορηγήσεις από το ΕΓΤΑΑ στην Ελλάδα: **5.880.192.246 €**

Μέτρο	Συνολικές τρέχουσες χορηγήσεις για το μέτρο ΕΓΤΑΑ		Τρέχουσες χορηγήσεις για δράσεις ή επιμέρους μέτρα που αφορούν το δίκτυο Natura 2000		Τρέχουσες δαπάνες σε δράσεις ή επιμέρους μέτρα που αφορούν το δίκτυο Natura 2000		Παρατηρήσεις (συνάφεια, πείρα μέχρι σήμερα, προκλήσεις για την επόμενη περίοδο)
	ΕΕ	Εθνική	ΕΕ	Εθνική	ΕΕ	Εθνική	
M4 Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού	1.138.959.473 €	264.117.769 €	300.000 €	78.784 €	0 €	0 €	Η Δράση 4.4.1 'Προστασία της γεωργοτροφικής δραστηριότητας από την Αρκούδα' αφορά το δίκτυο Natura 2000.
M7 Βασικές υπηρεσίες και ανάπλαση χωριών σε αγροτικές περιοχές	82.013.233 €	32.436.374 €	522.500 €	155.736 €	0 €	0 €	Το Υπομέτρο 7.1 – 'Εκπόνηση θεματικών σχεδίων διαχείρισης για τον τομέα της γεωργίας σε προστατευόμενες περιοχές' αφορά το δίκτυο Natura 2000.
M8 Επενδύσεις σε δασικές περιοχές	226.265.500 €	53.062.327 €	226.265.500 €	53.062.327 €	21.547.897 €	4.701.705 €	
M10 Γεωργοπεριβαλλοντικά και κλιματικά μέτρα	359.805.712 €	80.448.819 €	59.195.272 €	13.232.903 €	9.622.642 €	2.151.054 €	
M11 Βιολογική γεωργία	626.297.767 €	141.387.707 €	199.854.884 €	45.125.361 €	59.153.874 €	13.356.391 €	
M12 Ενισχύσεις Natura 2000	7.500.000 €	1.800.746 €	15.565.500 €	5.134.684 €	0 €	0 €	
M13 Ενισχύσεις σε περιοχές με φυσικά ή άλλα ειδικά μειονεκτήματα	950.005.211 €	82.085.176 €	38.320.314 €	3.309.576 €	38.008.215 €	3.282.621 €	
M15 Δασοπεριβαλλοντικές και κλιματικές υπηρεσίες και διατήρηση των δασών							Δεν περιλαμβάνεται στο ΠΑΑ 2014-2020
Μερικό σύνολο	3.390.846.896 €	655.338.919 €	540.023.970 €	120.099.371 €	128.332.627 €	23.491.772 €	
ΣΥΝΟΛΟ		4.046.185.815 €		660.123.341 €		151.824.399 €	

Δ.2 Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) / Ταμείο Συνοχής (ΤΣ)

Συνολικές χορηγήσεις από το ΕΤΠΑ στην Ελλάδα: **8.608.506.555 €**

Συνολικές χορηγήσεις από το Ταμείο Συνοχής στην Ελλάδα: **3.265.667.753 €**

Κατηγορία παρέμβασης	Χορηγήσεις για μέτρα που αφορούν το δίκτυο Natura 2000		Τρέχουσες δαπάνες σε μέτρα που αφορούν το δίκτυο Natura 2000		Παρατηρήσεις (συνάφεια, πείρα μέχρι σήμερα, προκλήσεις για την επόμενη περίοδο)
	ΕΕ	Εθνική	ΕΕ	Εθνική	
85 Προστασία και βελτίωση της βιοποικιλότητας, προστασία της φύσης και πράσινη υποδομή	65.419.200 €	13.724.212 €	1.061.919 €	265.480 €	Συμπεριλαμβάνεται το σύνολο των χορηγήσεων/δαπανών και όχι μόνο αυτές που αφορούν το δίκτυο Natura 2000. Δεδομένου ότι δεν έχει γίνει εξειδίκευση και ένταξη έργων για το σύνολο των χορηγήσεων δεν είναι δυνατό σε αυτή τη φάση να γίνει ο διαχωρισμός για το αν αφορούν το δίκτυο Natura 2000 ή όχι. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι από το σύνολο των δαπανών στην κατηγορία παρέμβασης 85, το 99,5% αντιστοιχεί σε δράσεις που σχετίζονται με το δίκτυο Natura 2000.
86 Προστασία, αποκατάσταση και βιώσιμη χρήση των τόπων του δικτύου Natura 2000	18.931.160 €	5.281.160 €	1.112.760 €	285.033 €	
Άλλες κατηγορίες					
Μερικό σύνολο	84.350.360 €	19.005.372 €	2.174.678 €	550.513 €	
ΣΥΝΟΛΟ		103.355.732 €		2.725.191 €	

Δ.3 Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ)

Συνολικές χορηγήσεις από το ΕΤΘΑ στο κράτος μέλος: **523.406.309 €**

Μέτρο	Χορηγήσεις για μέτρα που αφορούν το δίκτυο Natura 2000		Τρέχουσες δαπάνες σε μέτρα που αφορούν το δίκτυο Natura 2000		Παρατηρήσεις (συνάφεια, πείρα μέχρι σήμερα, προκλήσεις για την επόμενη περίοδο)
	ΕΕ	Εθνική	ΕΕ	Εθνική	
Άρθρο 40.1 β)-ζ), θ) – Προστασία και αποκατάσταση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων (+ Άρθρο 44 παράγραφος 6 Αλιεία εσωτερικών υδάτων)	25.500.000 €	8.500.000 €	422.832 €	140.944 €	
Μερικό σύνολο	25.500.000 €	8.500.000 €	422.832 €	140.944 €	
ΣΥΝΟΛΟ		34.000.000 €		563.777 €	

Δ.4 Πρόγραμμα LIFE

Είδος έργου ή χρηματοδοτικού μέσου	Τρέχουσες χορηγήσεις για μέτρα που αφορούν το δίκτυο Natura 2000		Παρατηρήσεις (αριθμός έργων, συνάφεια, πείρα μέχρι σήμερα, προκλήσεις για την επόμενη περίοδο)
	ΕΕ	Εθνική	
Παραδοσιακά έργα*	15.969.605 €	6.851.439 €	Έχουν εγκριθεί 17 παραδοσιακά έργα, 14 στον τομέα προτεραιότητας Φύση και Βιοποικιλότητα (NAT) και 3 στον τομέα προτεραιότητας Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Πληροφόρηση (GIE): 11 NAT έργα στοχεύουν είδη και οικοτόπους κοινοτικού ενδιαφέροντος, 1 NAT έργο ενισχύει την συνεκτικότητα περιοχών του Δικτύου, 1 NAT έργο περιλαμβάνει δράσεις για την καταπολέμηση χωροκατακτητικών ξενικών ειδών, 2 GIE έργα δρουν ενάντια στο περιβαλλοντικό έγκλημα και 1 GIE έργο στοχεύει στην οικοδόμηση δυναμικού μεταξύ διαχειριστών των δασικών εκτάσεων των περιοχών NATURA 2000.
Ολοκληρωμένα έργα	10.200.000 €	6.800.000 €	Έχει εγκριθεί ένα ολοκληρωμένο έργο με στόχο την υλοποίηση του ΠΔΠ 2014-2020 της Ελλάδας. Πιο συγκεκριμένα περιλαμβάνει δράσεις υλοποίησης διαχειριστικών σχεδίων των περιοχών NATURA, υλοποίησης σχεδίων δράσης για είδη/οικοτόπους Κοινοτικού Ενδιαφέροντος, χαρτογράφησης οικοσυστημικών υπηρεσιών, οικοδόμησης δυναμικού, ενημέρωσης για το δίκτυο NATURA 2000 και συντονισμού των χρηματοδοτήσεων για τις περιοχές NATURA 2000.
Λειτουργικές δαπάνες ΜΚΟ	672.000 €	448.000 €	Μία ΜΚΟ έχει λάβει χρηματοδότηση για λειτουργικές δαπάνες. Η ΜΚΟ στοχεύει στη βελτίωση της διαχείρισης των περιοχών Natura 2000, ειδικά των παράκτιων και θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών, και υποστηρίζει την ανάπτυξη μιας νέας 'ατζέντας για τα ύδατα' στη Μεσόγειο.
Μερικό σύνολο	26.841.605 €	14.099.439 €	
ΣΥΝΟΛΟ		40.941.044 €	

* Για έργα LIFE με πολυεθνικό εταιρικό σχήμα, έχει ληφθεί υπόψη μόνο ο προϋπολογισμός των Ελλήνων εταίρων.

Δ.5 Άλλα κονδύλια της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβουλίας Interreg:

Συνολική ενωσιακή συγχρηματοδότηση που διατέθηκε από άλλα προγράμματα της ΕΕ για την υλοποίηση της πολιτικής της ΕΕ για τη φύση και τη συνδεδεμένη με αυτή πράσινη υποδομή στο κράτος μέλος/στην περιφέρεια: **7.295.081 €**

Συνολική εθνική/περιφερειακή χρηματοδότηση που διατέθηκε για τη συγχρηματοδότηση των μέτρων αυτών: **1.287.367 €**

Έργα INTERREG που συνεισφέρουν στη διατήρηση και αποκατάσταση οικοτόπων και ειδών Κοινοτικού Ενδιαφέροντος και στην ακεραιότητα των περιοχών Natura 2000 ή στη συνεκτικότητα του δικτύου.
Έργο FIRE DETECTION – 350.821 € ΕΕ χρηματοδότησης και 61.910 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο eOUTLAND – 694.596 € ΕΕ χρηματοδότησης και 122.576 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο BIO2CARE – 488.284 € ΕΕ χρηματοδότησης και 86.168 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο FORPRO – 168.300 € ΕΕ χρηματοδότησης και 29.700 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο BatsConserve – 145.715 € ΕΕ χρηματοδότησης και 25.714 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο CEA – 536.056 € ΕΕ χρηματοδότησης και 94.598 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο WILD LIFE FOR EVER – 518.646 € ΕΕ χρηματοδότησης και 91.526 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο VINESOS – 383.989 € ΕΕ χρηματοδότησης και 67.763 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο TRITON – 340.472 € ΕΕ χρηματοδότησης και 60.083 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο RE.CO.RD – 316.706 € ΕΕ χρηματοδότησης και 55.889 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο BIOPROSPER – 469.368 € ΕΕ χρηματοδότησης και 82.830 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο RECONNECT – 521.657 € ΕΕ χρηματοδότησης και 92.057 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο WetMainAreas – 365.501 € ΕΕ χρηματοδότησης και 64.500 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο ACT4LITTER – 136.367 € ΕΕ χρηματοδότησης και 24.065 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο EcoSUSTAIN – 301.417 € ΕΕ χρηματοδότησης και 53.191 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο MEDSEALITTER – 345.347 € ΕΕ χρηματοδότησης και 60.944 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο PHAROS4MPAs – 92.191 € ΕΕ χρηματοδότησης και 16.269 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο PlasticBusters MPAs – 1.037.758 € ΕΕ χρηματοδότησης και 183.134 € εθνικής συγχρηματοδότησης
Έργο POSBEMED – 81.889 € ΕΕ χρηματοδότησης και 14.451 € εθνικής συγχρηματοδότησης

Δ.6 Άλλη (κυρίως εθνική) χρηματοδότηση για το δίκτυο Natura 2000, την πράσινη υποδομή και την προστασία των ειδών την περίοδο 2014-2020:

Συνολική χρηματοδότηση που διατέθηκε στο πλαίσιο της υλοποίησης της πολιτικής της ΕΕ για τη φύση και τη συνδεδεμένη με αυτή πράσινη υποδομή όσον αφορά μέτρα ή έργα που δεν λαμβάνουν συγχρηματοδότηση από την ΕΕ: **60.511.418 €**

Τα ακόλουθα ποσά αφορούν χρηματοδοτήσεις έργων για τη φύση από το Πράσινο Ταμείο, τις δαπάνες λειτουργίας των ΦΔΠΠ από το Πράσινο Ταμείο και το ΥΠΕΝ, και τις αποζημιώσεις γεωργών και κτηνοτρόφων για ζημιές που προκλήθηκαν από τα είδη **Ursus arctos* και **Canis lupus*:

- Λειτουργικές δαπάνες: 28.484.811 € (μισθοδοσίες και λειτουργικά έξοδα ΦΔΠΠ),
- Παρακολούθηση περιοχών: 59.564 €,
- Δράσεις ενημέρωσης/εκπαίδευσης: 331.651 €,
- Δράσεις προστασίας ειδών/οικοτόπων (συμπ. Μελετών) που δεν χρηματοδοτούνται από την ΕΕ: 391.718 €,
- Δράσεις σε δάση εντός και εκτός των περιοχών Natura: 22.217.883 €^{*1},
- Δράσεις για τον θαλάσσιο χώρο εντός και εκτός των περιοχών Natura: 2.822.868 €^{*1},
- Αποζημιώσεις για ζημιές που προκαλούνται από προστατευόμενα είδη ζώων: 6.202.923 €^{*2}.

^{*1} Αναφέρονται στα χρηματοδοτικά προγράμματα του Πράσινου Ταμείου «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΔΑΣΩΝ» και «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ/ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ».

^{*2} Στοιχεία για τα έτη 2014-2017 και εκτίμηση για την περίοδο 2018 έως Σεπτέμβριο 2019.

E. Μέτρα προτεραιότητας και χρηματοδοτικές ανάγκες για την περίοδο 2021-2027

E.1. Οριζόντια μέτρα και διοικητικές δαπάνες που συνδέονται με το δίκτυο Natura 2000

E.1.1. Χαρακτηρισμός και σχεδιασμός διαχείρισης τόπων

Τρέχουσα κατάσταση και πρόοδος που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής όσον αφορά τον εντοπισμό, τον χαρακτηρισμό και τον σχεδιασμό διαχείρισης τόπων (κατάσταση στις: 30/09/2019)

Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα είναι ολοκληρωμένο σε μεγάλο βαθμό, καταλαμβάνει συνολική έκταση 58.859 km² και περιλαμβάνει 446 χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές: 215 ΕΖΔ, 181 ΖΕΠ, 24 ΕΖΔ και ΖΕΠ, 24 ΤΚΣ και 2 ΤΚΣ και ΖΕΠ. Οι ΕΖΔ θεσμοθετήθηκαν με τον Ν. 3937/2011 και οι ΖΕΠ με την ΚΥΑ 37338/1807/2010 (ΦΕΚ 1495 Β'), όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012(ΦΕΚ 415Β').

Η επίσημη επέκταση του δικτύου έλαβε χώρα το 2017 με την ΚΥΑ 50743/2017 (ΦΕΚ 4432 Β') «Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000», μέσω της οποίας εντάχθηκαν συνολικά 32 νέες περιοχές Natura 2000, ενώ επικαιροποιήθηκαν και τροποποιήθηκαν τα όρια σε επιπλέον 63 υφιστάμενες περιοχές. Για την επέκταση του δικτύου χρησιμοποιήθηκαν τα αποτελέσματα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα», το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΕΠΠΕΡΑΑ) και υλοποιήθηκε από το Τμήμα Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών του ΥΠΕΝ, το διάστημα 2014-2015.

Το δίκτυο Natura 2000 καλύπτει πλέον το 27,59% της χερσαίας και το 19,6% της συνολικής θαλάσσιας έκτασης της χώρας. Προσθήκη νέων ή επεκτάσεις των υφιστάμενων περιοχών μπορούν μόνο να προκύψουν από αποτελέσματα έργων που συντονίζει το ΥΠΕΝ, μέσω των δράσεων έργων LIFE Φύση ή και άλλων σχετικών προγραμμάτων, που θα τεκμηριώσουν την αναγκαιότητα τέτοιων αλλαγών.

Για τη βελτίωση της χαρτογράφησης των περιοχών Natura 2000 υλοποιήθηκε το έργο «Ανάπτυξη υποδομής χωρικών δεδομένων μεγάλης κλίμακας (1:5000) για τις χερσαίες προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000». Το έργο χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ψηφιακή Σύγκλιση ΕΣΠΑ 2007-2013» και είχε ως αντικείμενο τον ακριβέστερο προσδιορισμό των εξωτερικών ορίων των χερσαίων ΤΚΣ και ΖΕΠ και την επικαιροποίηση, περιγραφή και οριοθέτηση των χερσαίων τύπων οικοτόπων σε 241 ΤΚΣ του δικτύου Natura 2000, σε κλίμακα 1:5.000.

Στο πλαίσιο του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα» προτάθηκαν Ειδικόί Στόχοι Διατήρησης για είδη και τύπους οικοτόπων. Εντούτοις, οι Στόχοι Διατήρησης δεν έχουν θεσμοθετηθεί, ούτε ενσωματωθεί στο εθνικό περιβαλλοντικό δίκαιο από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές όπως προβλέπεται από την Οδηγία για τους Οικοτόπους. Ο λόγος που δεν θεσμοθετήθηκαν οι προτεινόμενοι Στόχοι Διατήρησης είναι ότι σε αρκετά είδη και τύπους οικοτόπων υπήρξε αβεβαιότητα εξαιτίας των μη επαρκών πρωτογενών δεδομένων και του περιορισμένου χρόνου συλλογής δεδομένων πεδίου. Το κενό αυτό έρχεται να καλύψει το ολοκληρωμένο έργο LIFE-IP 4 Natura, στο πλαίσιο του οποίου υλοποιείται συγκεκριμένη δράση η οποία θα αξιολογήσει, αναθεωρήσει και επικαιροποιήσει, όπου κριθεί απαραίτητο, τους εν λόγω προτεινόμενους Στόχους Διατήρησης. Το παραδοτέο της θα χρησιμοποιηθεί από το ΥΠΕΝ ώστε οι επικαιροποιημένοι Στόχοι Διατήρησης να θεσμοθετηθούν μέσω σχετικών Υπουργικών Αποφάσεων.

Μέχρι το 2020 μόνο τρεις περιοχές Natura διαθέτουν θεσμοθετημένα Σχέδια Διαχείρισης (GR1220009 LIMNES KORONEIAS - VOLVIS, STENA RENTINAS ΚΑΙ EVRYTERI PERIOCHI, GR3000003 ΕΘΝΙΚΟ PARKO SCHINIA - MARATHONA και GR4320003 NISOS CHRYSI). Παράλληλα, για ορισμένες από τις περιοχές των ΦΔΠ έχουν εκδοθεί ΠΔ ή Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις μέσω των οποίων ορίζονται επιτρεπόμενες και μη δραστηριότητες. Την περίοδο 2019-2021 είναι υπό υλοποίηση τα έργα «Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000» και «Τεχνικός και επιστημονικός συντονισμός της εκπόνησης Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, σχεδίων Προεδρικών Διαταγμάτων και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000», που χρηματοδοτούνται από το ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ 2014-2020 (ΕΣΠΑ), με παραδοτέα, μεταξύ άλλων, τις απαραίτητες Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες, τα σχέδια Προεδρικών Διαταγμάτων και τα Σχέδια Διαχείρισης για όλες τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 της χώρας (και τις 446 περιοχές του δικτύου Natura 2000).

Με τα έργα αυτά θα διασφαλιστούν θεσμικά οι προστατευόμενες περιοχές της χώρας, θα καθοριστούν ζώνες χρήσεων γης και δραστηριοτήτων και θα εκπληρωθεί πλήθος υποχρεώσεων της χώρας έναντι των Ευρωπαϊκών Οδηγιών για τη φύση.

Τόποι κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) βάσει της Οδηγίας της ΕΕ για τους οικοτόπους	Αριθμός τόπων	Αριθμός τόπων με:		
		νομικό χαρακτηρισμό τόπων (ΕΖΔ ή ισοδύναμο)	ειδικούς στόχους διατήρησης σε επίπεδο τόπων	ειδικά μέτρα διατήρησης σε επίπεδο τόπων
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	22	20	0	0
Αττική	11	8	0	1
Βόρειο Αιγαίο	12	11	0	0
Δυτική Ελλάδα	27	26	0	0
Δυτική Μακεδονία	14	12	0	0
Ήπειρος	16	16	0	0
Θεσσαλία	16	16	0	0
Ιόνια Νησιά	15	12	0	0
Κεντρική Μακεδονία	34	33	0	0
Κρήτη	28	27	0	0
Νότιο Αιγαίο	33	28	0	0
Πελοπόννησος	25	22	0	0
Στερεά Ελλάδα	20	15	0	0
Σύνολο*	239	215	0	1

*Το σύνολο των ΤΚΣ στην Ελλάδα είναι 239. Ωστόσο το νούμερο αυτό δεν συμπίπτει με το σύνολο των ΤΚΣ που αντιστοιχούν σε κάθε περιφέρεια διότι τα όρια ορισμένων ΤΚΣ περιλαμβάνουν περισσότερες από μία περιφέρειες.

Ζώνες ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) βάσει της Οδηγίας της ΕΕ για τα πτηνά	Αριθμός τόπων	Αριθμός τόπων με:		
		νομικό χαρακτηρισμό τόπων (ΕΖΔ ή ισοδύναμο)	ειδικούς στόχους διατήρησης σε επίπεδο τόπων	ειδικά μέτρα διατήρησης σε επίπεδο τόπων
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	17	17	0	17
Αττική	10	10	0	10
Βόρειο Αιγαίο	17	17	0	17
Δυτική Ελλάδα	12	12	0	12
Δυτική Μακεδονία	8	8	0	8
Ήπειρος	13	13	0	13
Θεσσαλία	19	19	0	19
Ιόνια Νησιά	5	5	0	5
Κεντρική Μακεδονία	21	21	0	21
Κρήτη	25	25	0	25
Νότιο Αιγαίο	28	28	0	28
Πελοπόννησος	8	8	0	8
Στερεά Ελλάδα	16	16	0	16
Σύνολο*	181	181	0	181

*Το σύνολο των ΖΕΠ στην Ελλάδα είναι 181. Ωστόσο το νούμερο αυτό δεν συμπίπτει με το σύνολο των ΖΕΠ που αντιστοιχούν σε κάθε περιφέρεια διότι τα όρια ορισμένων ΖΕΠ περιλαμβάνουν περισσότερες από μία περιφέρειες.

Ζώνες ειδικής προστασίας τόποι κοινοτικής σημασίας (ΖΕΠ/ΤΚΣ)	Αριθμός τόπων	Αριθμός τόπων με:		
		νομικό χαρακτηρισμό τόπων (ΕΖΔ ή ισοδύναμο)	ειδικούς στόχους διατήρησης σε επίπεδο τόπων	ειδικά μέτρα διατήρησης σε επίπεδο τόπων
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2	2	0	2
Αττική	1	1	0	1
Βόρειο Αιγαίο	0	0	0	0
Δυτική Ελλάδα	3	3	0	3
Δυτική Μακεδονία	4	4	0	4
Ήπειρος	4	4	0	4
Θεσσαλία	4	4	0	4
Ιόνια Νησιά	4	4	0	4
Κεντρική Μακεδονία	4	4	0	4
Κρήτη	1	1	0	1
Νότιο Αιγαίο	3	3	0	3
Πελοπόννησος	1	1	0	1
Στερεά Ελλάδα	1	1	0	1
Σύνολο	26	26	0	26

*Το σύνολο των ΖΕΠ/ΤΚΣ στην Ελλάδα είναι 26. Ωστόσο το νούμερο αυτό δεν συμπίπτει με το σύνολο των ΖΕΠ/ΤΚΣ που αντιστοιχούν σε κάθε περιφέρεια διότι τα όρια ορισμένων ΖΕΠ/ΤΚΣ περιλαμβάνουν περισσότερες από μία περιφέρειες.

Περαιτέρω απαιτούμενα μέτρα

Απαιτούμενα μέτρα σχετικά με τον χαρακτηρισμό και τη διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000 για την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο αφορούν στα ακόλουθα:

- Χαρακτηρισμός νέων / επέκταση υφιστάμενων περιοχών Natura 2000
- Χαρτογράφηση ενδιαιτημάτων, πυρήνων κατανομής και ευαισθησίας ειδών σε επιβαρυντικές ανθρώπινες δραστηριότητες και στη ρύπανση, κρίσιμης παράκτιας ζώνης, οικολογικών διαδρόμων για τη βελτίωση της συνεκτικότητας του δικτύου, της κατάτμησης και του κατακερματισμού των οικοσυστημάτων, κ.ά. και με μελέτες που θα τεκμηριώσουν την ανάγκη λήψης δράσεων/παρεμβάσεων/ρυθμίσεων για την προστασία ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Επικαιροποίηση των Σχεδίων Διαχείρισης των περιοχών Natura 2000
- Θεσμοθέτηση και νομοθέτηση χωρικών, εποχικών αλλά και άλλων διαχειριστικών μέτρων με σκοπό τη μείωση των επιπτώσεων ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε είδη και τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στον πίνακα που παρατίθεται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027, ώστε να διασφαλιστεί η ορθή διαχείριση του δικτύου Natura 2000.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.1.1

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης ¹²
1. Χαρακτηρισμός νέων περιοχών / Επέκταση υφιστάμενων περιοχών Natura 2000 συμπεριλαμβανομένων ΖΕΠ και θαλάσσιων περιοχών	Έκτακτο	45.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
2. Επικαιροποίηση Σχεδίων Διαχείρισης στο σύνολο του δικτύου Natura 2000 (446 περιοχές)	Έκτακτο	171.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
3. Χαρτογράφηση ενδιαιτημάτων εντός των 181 Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) του δικτύου Natura 2000	Έκτακτο	85.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
4. Εθνικό πρόγραμμα χαρτογράφησης κρίσιμων ενδιαιτημάτων και πυρήνων κατανομής των ειδών χαρακτηρισμού, καθώς και ζωνών ευαισθησίας	Έκτακτο	171.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
5. Χαρτογράφηση των οικολογικών διαδρόμων που μπορούν να συμβάλλουν στη συνεκτικότητα του δικτύου Natura 2000 (οριοθέτηση, πιθανή ένταξη των οικολογικών διαδρόμων σε ειδικό καθεστώς και αποτελεσματική διαχείρισή τους)	Έκτακτο	51.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
6. Προσδιορισμός φαινολογίας 31 θηρέυσιμων ειδών πτηνών (συλλογή πληροφοριών, απευθείας παρατήρηση/παρακολούθηση, δακτυλίωση)	Έκτακτο	171.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
7. Χαρτογράφηση ευαισθησίας ομάδων ειδών ορνιθοπανίδας (μεγάλα αρπακτικά, πελαργόμορφα, πελεκανόμορφα, ερωδιόμορφα, χηνόμορφα, θαλασσοπούλια) και χειροπτέρων σε ό,τι αφορά σε έργα και δραστηριότητες που δύναται να προκαλέσουν όχληση με σημαντικές επιπτώσεις (ηλεκτροπληξία σε δίκτυα μεταφοράς ενέργειας, προσκρούσεις σε ΑΠΕ, αλληλεπιδράσεις με ιχθυοκαλλιέργειες, εθνικό οδικό δίκτυο, κ.ά.)	Έκτακτο	428.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
8. Αξιολόγηση βαθμού κατάπτωσης και κατακερματισμού των ενδιαιτημάτων από το οδικό δίκτυο και προτάσεις μέτρων	Έκτακτο	25.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
9. Χαρτογράφηση ευαισθησίας των θαλασσοπούλιων στη θαλάσσια ρύπανση και στη θαλάσσια κυκλοφορία (συνεργασία με αλιείς, δημιουργία δικτύου εθελοντών, παρακολούθηση αποικιών και παραλιών, ανάλυση των στομαχικών περιεχομένων)	Έκτακτο	17.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
10. Σχεδιασμός, θεσμοθέτηση, εφαρμογή χωρικών διαχειριστικών μέτρων (θέσπιση ζωνών αποκλεισμού, μειωμένων ταχυτήτων σε συγκεκριμένες ζώνες εντός των κρίσιμων ενδιαιτημάτων του <i>Ziphius cavirostris</i> και <i>Physeter macrocephalus</i>) για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων της ναυσιπλοΐας, της υποβρύχιας ηχορύπανσης και του θαλάσσιου θορύβου από ανθρώπινες δραστηριότητες (ναυτιλία/ σεισμικές έρευνες/ στρατιωτικές ασκήσεις) με έμφαση στα κρίσιμα ενδιαιτήματα των κητιδών	Έκτακτο	102.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
11. Τεκμηρίωση και κατοχύρωση θεσμικής προστασίας των τύπων οικοτόπων 1120*, 1180 και των βαθιών υποτύπων 1110, 1140, 1160 και 1170 από καταστρεπτικές αλιευτικές πρακτικές	Έκτακτο	17.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ
12. Χαρτογράφηση ορίων κρίσιμης παράκτιας ζώνης (σε ακτογραμμή 15.147 χλμ.) και καταγραφή πιέσεων και απειλών	Έκτακτο	514.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα μέτρα προτεραιότητας του ΠΔΠ έχουν ως στόχο τη διασφάλιση της ορθής διαχείρισης των περιοχών Natura 2000. Πιο συγκεκριμένα, η επικαιροποίηση των Σχεδίων Διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 καθώς και η θεσμοθέτηση των στόχων διατήρησης, σε επίπεδο περιοχών αλλά και σε εθνικό επίπεδο, για το σύνολο των ειδών/τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος, αναμένεται να συντελέσουν στον καθορισμό των απαραίτητων μέτρων που θα πρέπει να εφαρμοστούν εντός των περιοχών του δικτύου Natura 2000.

Τα μέτρα χαρτογράφησης θα επιτρέψουν στις αρμόδιες υπηρεσίες να σχεδιάζουν με ακριβέστερο τρόπο τα μέτρα διατήρησης, να γνωμοδοτούν για την κατασκευή έργων έχοντας επικαιροποιημένα και ακριβή γεωχωρικά δεδομένα, να υλοποιούν προγράμματα παρακολούθησης και να εκδίδουν κανονιστικές/ρυθμιστικές διατάξεις λαμβάνοντας υπόψη νέα στοιχεία.

¹² ΤΣ: Ταμείο Συνοχής, ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, ΕΤΘΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας, ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ΤΑΠΤοΚ: Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (LEADER)

Σχετικά με το θαλάσσιο περιβάλλον, τα μέτρα του ΠΔΠ θα συμβάλλουν στην άμβλυση των αρνητικών επιπτώσεων ανθρώπινων δραστηριοτήτων που υποβαθμίζουν σημαντικά τα θαλάσσια οικοσυστήματα και τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος (ανθρωπογενής υποθαλάσσιος θόρυβος, ποντοπόρος ναυτιλία, θαλάσσια ρύπανση κ.ά.).

Επιπλέον, θα αξιολογηθεί ο βαθμός κατακερματισμού και κατάτμησης των ενδιαιτημάτων από το οδικό δίκτυο και θα καθοριστούν δράσεις για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των ενδιαιτημάτων των προστατευόμενων ειδών, οι οποίες θα υλοποιηθούν μέσω άλλων μέτρων (Πίνακες μέτρων Ε.2).

Τέλος το ΠΔΠ περιλαμβάνει μέτρα για τον χαρακτηρισμό και την επέκταση των περιοχών του δικτύου Natura 2000 με αναμενόμενο αποτέλεσμα την πλήρη ολοκλήρωσή του σε εθνικό επίπεδο.

Ε.1.2. Διαχείριση τόπων και επικοινωνία με ενδιαφερόμενους φορείς

Τρέχουσα κατάσταση και πρόοδος που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής όσον αφορά τη διαχείριση τόπων και την επικοινωνία με ενδιαφερόμενους φορείς

A) Διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000

Η διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000 στηρίζεται στα εξής:

1. Στην εθνική νομοθεσία προστασίας φυσικού περιβάλλοντος ειδών και ενδιαιτημάτων εθνικού και κοινοτικού ενδιαφέροντος καθώς και πλαίσιο διοίκησης του δικτύου των περιοχών Natura 2000. Οι ευρωπαϊκές Οδηγίες σχετικές με την προστασία της φύσης έχουν πλήρως ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο, ενώ πιο πρόσφατοι νόμοι (ν.3937/2011, ν.4519/2018 και ν. 4658/2020) θεσμοθετήθηκαν ως σημαντικά νομικά πλαίσια που επικαιροποιούν τόσο το σύστημα διακυβέρνησης των προστατευόμενων περιοχών, όσο και τις προτεραιότητες της χώρας σε σχέση με την προστασία της βιοποικιλότητας.

2. Στη λειτουργία του ΟΦΥΠΕΚΑ και των ΜΔΠΠ. Οι ΜΔΠΠ είναι οργανικές μονάδες και αποκεντρωμένες δομές του ΟΦΥΠΕΚΑ υπεύθυνες για τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου Natura 2000. Το σύνολο των περιοχών του δικτύου Natura 2000 της χώρας (99,78%, 445 από τις 446 περιοχές) καλύπτεται με ενιαίο τρόπο, με την ένταξή τους στη χωρική αρμοδιότητα των ΜΔΠΠ, μέσω 24 Μονάδων και 12 Παραρτημάτων. Η μόνη περιοχή που προς το παρόν δεν εντάσσεται σε ΜΔΠΠ είναι η χερσόνησος του Άθωνος. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων των ΜΔΠΠ περιλαμβάνονται:

α) Συμμετοχή στην κατάρτιση, εφαρμογή, παρακολούθηση, αξιολόγηση και επικαιροποίηση των σχεδίων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών της χωρικής αρμοδιότητάς τους, καθώς και παρακολούθηση της κατάστασης των ειδών και των τύπων οικοτόπων διεθνούς, ενωσιακού και εθνικού ενδιαφέροντος στις περιοχές της χωρικής αρμοδιότητάς τους.

β) Κατάρτιση ετήσιας έκθεσης για τις προστατευόμενες περιοχές της χωρικής αρμοδιότητάς τους.

γ) Κατάρτιση μελετών και διεξαγωγή ερευνών, καθώς και συμμετοχή στην εκτέλεση τεχνικών ή άλλων έργων που περιλαμβάνονται στα οικεία σχέδια διαχείρισης και είναι απαραίτητα για την προστασία, διατήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών.

δ) Διαβούλευση με την τοπική κοινωνία, τους παραγωγικούς φορείς και κάθε άλλον εμπλεκόμενο κατά περίπτωση φορέα, εντός των περιοχών ευθύνης τους σε οποιαδήποτε περίπτωση απαιτείται, με στόχο την ολοκληρωμένη διαχείριση, την αποτελεσματική προστασία και την ανάδειξη των αξιών των προστατευόμενων περιοχών, καθώς και την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής παραμέτρου στα τοπικά αναπτυξιακά πρότυπα και προγράμματα.

ε) Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του πληθυσμού και των παραγωγικών φορέων σε θέματα αναγόμενα στο έργο και τους σκοπούς του ΟΦΥΠΕΚΑ. Στο πλαίσιο αυτό, οι ΜΔΠΠ μπορούν να ιδρύουν και να λειτουργούν κέντρα πληροφόρησης και να αναλαμβάνουν σχετική εκδοτική δραστηριότητα έντυπης ή και ηλεκτρονικής μορφής.

στ) Διοργάνωση και συμμετοχή σε προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης, καθώς και σε συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια και σε άλλες ενημερωτικές εκδηλώσεις, για την προώθηση και ανάδειξη των στόχων της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.

ζ) Συμμετοχή στον έλεγχο της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας καθώς και των ειδικότερων όρων και ρυθμίσεων που αφορούν κάθε περιοχή.

η) Συμμετοχή στον τοπικό αντιτυρικό σχεδιασμό στις περιοχές ευθύνης τους σε συνεργασία με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και με το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

θ) Κατάρτιση Τοπικών Σχεδίων Δράσεων Προτεραιοτήτων (ΤΣΔΠ), στα οποία καθορίζονται οι ανάγκες και οι προτεραιότητες χρηματοδότησης αναφορικά με τη διαχείριση των προστατευτέων αντικειμένων και με την προτεραιότητα της διατήρησης της καλής κατάστασης των οικοτόπων.

ι) Συγκέντρωση επιστημονικών πληροφοριών και αξιόπιστων στατιστικών δεδομένων που προέρχονται από ερευνητικά και άλλα προγράμματα στις περιοχές ευθύνης τους και οργάνωση σε κατάλληλη υποδομή θεματικών και χωρικών βάσεων των δεδομένων που αφορούν τα προστατευτέα αντικείμενα της χωρικής ευθύνης τους.

ια) Εισήγηση για αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων και εσόδων από οικοτουριστικές και λοιπές δραστηριότητες τους για την ανάδειξη τοπικών προϊόντων του πρωτογενούς τομέα και την υλοποίηση έργων και δράσεων προώθησης της περιφερειακής και της τοπικής ανάπτυξης.

ιβ) Συμμετοχή στην εκτέλεση εθνικών, ευρωπαϊκών ή διεθνών προγραμμάτων και δράσεων σχετικών με την περιοχή ευθύνης τους, τα οποία προάγουν ή προβάλλουν τους σκοπούς των ΜΔΠΠ.

ιγ) Σύνταξη σχεδίων φύλαξης των περιοχών αρμοδιότητάς τους, η συνεπικουρία με τους αρμόδιους φορείς μέσω Μνημονίων Συνεργασίας και η παρακολούθηση της εφαρμογής τους.

ιδ) Συμμετοχή σε Προγραμματικές Συμβάσεις και Μνημόνια Συνεργασίας με άλλες δημόσιες υπηρεσίες και φορείς.

ιε) Προώθηση, υποστήριξη, οργάνωση και υλοποίηση οικοτουριστικών δράσεων και έγκριση δραστηριοτήτων ξενάγησης εντός των προστατευόμενων περιοχών της χωρικής τους ευθύνης.

3. Στη λειτουργία της Επιτροπής 'Φύση 2000'. Η Επιτροπή αποτελεί το κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του κράτους για τον συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας. Τα μέλη της εκπροσωπούν την επιστημονική κοινότητα, τη διοίκηση και τις περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) με 3ετή θητεία. Κύρια αρμοδιότητά της είναι ο έλεγχος τήρησης και αποτελεσματικής εφαρμογής των διατάξεων της Οδηγίας για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ). Επίσης ενεργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευόμενων Περιοχών με σκοπό τον συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών προγραμματισμού, οργάνωσης και λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών.

4. Στα θεσμοθετημένα Σχέδια Διαχείρισης των περιοχών του δικτύου Natura 2000. Μέχρι το 2021 θα έχουν συνταχθεί Σχέδια Διαχείρισης για τις περιοχές Natura 2000 της χώρας μέσω των έργων «*Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000*» και «*Τεχνικός και επιστημονικός συντονισμός της εκπόνησης Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, σχεδίων Προεδρικών Διαταγμάτων και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000*» και η θεσμοθέτησή τους αναμένεται εντός της τρέχουσας χρηματοδοτικής περιόδου.

5. Σε Διαχειριστικά Σχέδια που εμπίπτουν σε άλλους τομείς, όπως για παράδειγμα τα Διαχειριστικά Σχέδια Βόσκησης και τα Θεματικά Σχέδια Διαχείρισης για τον τομέα της γεωργίας σε προστατευόμενες περιοχές, τα οποία εκπονούνται σε κάποιες περιοχές του Δικτύου Natura 2000 εντός της τρέχουσας χρηματοδοτικής περιόδου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η χώρα διαθέτει εθνικό σύστημα πληρωμών ασφάλισης αγροτών και κτηνοτρόφων για ζημιές που προκαλούνται μόνο από μεγάλα σαρκοφάγα όπως τα *Ursus arctos και *Canis lupus, τα οποία είναι είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος. Μέσω της λειτουργίας του Οργανισμού Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛΓΑ) γίνεται εκτίμηση της ζημιάς, καθώς και η πληρωμή των δικαιούχων. Παρόλο που το θεσμικό πλαίσιο περιλαμβάνει αναφορές και σε άλλα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος (π.χ. θαλάσσια θηλαστικά) δεν περιλαμβάνονται στην κατηγορία άγριων ζώων και συνεπώς δεν αποτελούν ασφαλιζόμενους κινδύνους.

Β) Επικοινωνία με ενδιαφερόμενους φορείς

Το ΥΠΕΝ, ως αρμόδια αρχή για τη δημιουργία νέας νομοθεσίας σχετικής με τη διαχείριση του δικτύου περιοχών Natura 2000, υποχρεούται να προβαίνει σε δράσεις επικοινωνίας και διαβούλευσης με τους συναρμόδιους, ενδιαφερόμενους ή και εμπλεκόμενους φορείς, σύμφωνα με την κείμενη εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία. Σχετικά με αυτό έχουν γίνει οι εξής δράσεις:

1. Για την ένταξη των νέων περιοχών Natura 2000 και την επέκταση των ορίων των υπαρχόντων τόπων πραγματοποιήθηκε μακρά διαβούλευση από το αρμόδιο Υπουργείο (ΥΠΕΝ), τόσο με ενδιαφερόμενους φορείς και κοινό, όσο και με συναρμόδιες υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής

γνωμοδότησε η Επιτροπή 'Φύση 2000' και όλα τα συναρμόδια Υπουργεία. Μετά από την πρόταση του αναδόχου του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα» και σύμφωνα με τις προτάσεις που διαμορφώθηκαν μέσω της διαβούλευσης, το ΥΠΕΝ προχώρησε στην ένταξη των νέων περιοχών και την τροποποίηση των ορίων υπαρχόντων, με την ΚΥΑ 50743 (ΦΕΚ Β' 4432/2017) το 2017.

2. Επιπρόσθετα, για τα τρία Σχέδια Δράσης (*Falco naumanni*, *Anser erythropus* και *Nephron percnopterus*) που βρίσκονται σε ισχύ με νομοθετικές πράξεις (ΥΑ ΦΕΚ Β'3760/25.10.17, ΦΕΚ Β'3761/25.10.17 και ΦΕΚ Β'3762/25.10.17) από τα τέλη του 2017, είχε προηγηθεί η απαραίτητη και προβλεπόμενη διαδικασία διαβούλευσης με όλους τους εμπλεκόμενους και ενδιαφερόμενους φορείς.

3. Τέλος, στο πλαίσιο πολλών έργων LIFE, Interreg, ή άλλων έργων χρηματοδοτούμενων από το Πράσινο Ταμείο υλοποιείται πλήθος σεμιναρίων και ημερίδων κατάρτισης με εμπλεκόμενους φορείς. Ανάμεσα στις κύριες δράσεις του LIFE-IP 4 Natura είναι και η κατάρτιση των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, το νομοθετικό πλαίσιο και τις χρηματοδοτήσεις.

4. Στο πλαίσιο της προσπάθειας για βελτίωση των δυνατοτήτων και της επιχειρησιακής επάρκειας των ΦΔΠΠ να υλοποιούν στοχευμένες δράσεις διατήρησης και προστασίας ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος, εντός του δικτύου των περιοχών Natura 2000, το ΥΠΕΝ διοργάνωσε εκπαιδευτικά σεμινάρια και ημερίδες για την κατάρτιση του προσωπικού τους, με τη συμμετοχή ειδικών και επιστημόνων από ακαδημαϊκά και ερευνητικά ινστιτούτα, περιβαλλοντικές οργανώσεις κ.λπ.

Περαιτέρω απαιτούμενα μέτρα

Απαιτούμενα μέτρα σχετικά με τη διαχείριση τόπων και επικοινωνία με ενδιαφερόμενους φορείς για την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο αφορούν:

- Δημιουργία κατάλληλων πλαισίων/υποδομών για τη σύνδεση των διαφόρων τύπων διαχειριστικών και θεματικών σχεδίων (σχέδια διαχείρισης βόσκησης, δασικά διαχειριστικά, σχέδια διαχείρισης περιοχών Natura 2000 κ.ά.) και τη συλλογή, αποθήκευση και επεξεργασία δεδομένων που αφορούν στις περιοχές Natura 2000, καθώς και τη βελτίωση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης
- Υποστήριξη της λειτουργίας της Επιτροπής 'Φύση 2000', της δημιουργίας διοικητικής δομής για τη χερσαία περιοχή Natura 2000 της χερσονήσου του Άθωνος και της ομαλής λειτουργίας του ΟΦΥΠΕΚΑ και των ΜΔΠΠ του
- Μέτρα που θα βελτιώσουν την προστασία υδροτοπικών, παράκτιων, αγροτικών, θαλάσσιων ειδών και τύπων οικοτόπων, αλλά και της ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος, μέσω της συνεργασίας αρμόδιων και εμπλεκόμενων φορέων σχετικών με την αλιεία, την εμπορία και διακίνηση, την αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή κ.ά.
- Μελέτες που θα αποτιμήσουν τις ζημιές που υφίσταται ο αλιευτικός κλάδος και θα προτείνουν μέτρα διαχείρισης της σύγκρουσης με τα θαλάσσια θηλαστικά, ερπετά και θαλασσοπούλια, και που θα προσδιορίσουν τις αλλαγές που απαιτούνται σε επιδοτήσεις σχετικά με τη βόσκηση και την ενίσχυση κτηνοτρόφων
- Κατάρτιση του προσωπικού φορέων αρμόδιων για τη διαχείριση του δικτύου περιοχών Natura 2000, και ανάπτυξη στρατηγικών και προτάσεων σε σχέση με τον τουρισμό και τον οικότουρισμό, καθώς και δημιουργία ενός εθνικού συστήματος πιστοποίησης προϊόντων που παράγονται εντός του δικτύου Natura

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στον πίνακα που παρατίθεται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027, ώστε να διασφαλιστεί η ορθή διαχείριση του δικτύου Natura 2000.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

Ε.1.2

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δημιουργία πλαισίου σύνδεσης όλων των διαχειριστικών σχεδίων που υλοποιούνται στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 (σχέδια διαχείρισης βόσκησης, δασικά διαχειριστικά, σχέδια διαχείρισης περιοχών Natura 2000 κ.ά.)	Έκτακτο	3.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
2. Οργάνωση και υποστήριξη Φορέα Διαχείρισης Προστατευόμενης Περιοχής Αγίου Όρους	Επαναλαμβανόμενο	42.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
3. Λειτουργία Επιτροπής Φύσης στο πλαίσιο διαχείρισης του Δικτύου Natura 2000 (μετακινήσεις μελών, έξοδα συναντήσεων)	Επαναλαμβανόμενο	17.143 €	Εθνικό Επίπεδο	
4. Καταπολέμηση της εμπορίας ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (παρακολούθηση ηλεκτρονικού εμπορίου, νομική υποστήριξη για την νομική δίωξη των υπευθύνων, ενημέρωση/κατάρτιση αρμόδιων ανακριτικών αρχών και εμπλεκόμενων φορέων)	Επαναλαμβανόμενο	71.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, LIFE, INTERREG, ERASMUS
5. Αξιολόγηση και βελτίωση της διαδικασίας αδειοδότησης έργων (σύμφωνα με το άρθρο 6.3) για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000	Έκτακτο	3.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
6. Ανάπτυξη και αρχική λειτουργία συστήματος ένταξης των δεδομένων πεδίου από τις ειδικές οικολογικές αξιολογήσεις στο Εθνικό Σύστημα Παρακολούθησης των περιοχών Natura 2000 και σχεδιασμός πλατφόρμας για την εκτίμηση συνεργιστικών επιπτώσεων	Έκτακτο	34.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
7. Συντήρηση και εισαγωγή νέων/επικαιροποιημένων δεδομένων βιοποικιλότητας (π.χ. χαρτογράφηση θαλάσσιων τύπων οικοτόπων) και ανθρωπογενών δραστηριοτήτων (π.χ. αιολικά, λατομεία, υδατοκαλλιέργειες) στο Σύστημα Υποστήριξης Λήψης Αποφάσεων για τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000 το οποίο έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του LIFE IP 4 Natura	Επαναλαμβανόμενο	12.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
8. Σύνταξη προδιαγραφών περιβαλλοντικής παρακολούθησης κατά τη διάρκεια κατασκευής και λειτουργίας έργων που απαιτούν περιβαλλοντική αδειοδότηση	Έκτακτο	3.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
9. Δημιουργία Εθνικού Συστήματος Πιστοποίησης αγροτικών, κτηνοτροφικών, αλιευτικών και ιχθυοκαλλιεργητικών προϊόντων που παράγονται εντός του δικτύου NATURA 2000, κατάρτιση προσωπικού ΦΔΠΠ με σκοπό την υλοποίηση και προώθησή του	Έκτακτο	24.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ, ΕΚΤ
10. Σεμινάρια κατάρτισης σχετικά με τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, το νομοθετικό πλαίσιο και τις χρηματοδοτήσεις (συνέχιση της υλοποίησης δράσεων του LIFE IP 4 Natura μετά την ολοκλήρωσή του). Δημιουργία ενημερωτικού υλικού και διοργάνωση εκδηλώσεων για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων και των παραγωγικών ομάδων (π.χ. ημερίδες, dialogue events, e-learning, webinars).	Επαναλαμβανόμενο	51.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΚΤ, INTERREG, ERASMUS
11. Μέτρα περιορισμού παράνομης αλιείας, εμπορίας και κατανάλωσης θαλάσσιων ασπονδύλων κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>Pinna nobilis</i> και <i>Lithophaga lithophaga</i>) και της εμπορίας τους, μέσω ενημέρωσης των εμπλεκόμενων φορέων (αρμόδιες ελεγκτικές αρχές, αλιείς, ιχθυοπώλες, επιχειρήσεις εστίασης) και καταναλωτών	Έκτακτο	8.571 €	Δυτική Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	8.571 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	8.571 €	Ιόνιοι Νήσοι	
12. Προμήθεια εξοπλισμού για την υλοποίηση δράσεων παρακολούθησης, προστασίας, φύλαξης κλπ. Για είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος και περιοχές Natura 2000	Έκτακτο	771.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
13. Χαρτογράφηση της κατάστασης των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών τους εντός των 181 Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) του δικτύου Natura 2000	Έκτακτο	85.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
14. Χαρτογράφηση υδροτοπικών και παράκτιων οικοσυστημάτων (ενδεικτικά ΤΟ 1130, 1150*, 1310, 1410, 1420, 1440, 1510*, 2120, 2190, 3130, 3140, 3150, 3170*) εκτός περιοχών του δικτύου Natura 2000, με σκοπό τη διατήρηση, προστασία και διαχείρισή τους για την ενίσχυση της συνοχής του δικτύου	Έκτακτο	342.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, INTERREG
15. Ακριβής χαρτογράφηση λιβαδιών Ποσειδωνίας (κλίμακα 1:1.000) για την υποστήριξη δράσεων προστασίας και αποκατάστασης σε τουλάχιστον 3 πιεσμένους ΤΚΣ-ΕΖΔ	Έκτακτο	1.714 €	Αττική	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
	Έκτακτο	1.714 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1.714 €	Ιόνιοι Νήσοι	
16. Ενσωμάτωση της πλέον ενημερωμένης χαρτογράφησης θαλάσσιων SCI/SPA/SCAs και τύπων οικοτόπων στους χάρτες της Υδρογραφικής Υπηρεσίας Πολεμικού Ναυτικού	Έκτακτο	1.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
17. Σύνταξη θεματικών σχεδίων διαχείρισης για τον τομέα της γεωργίας σε προστατευόμενες περιοχές, όπου δεν καταρτίστηκαν την περίοδο 2014-2020	Έκτακτο	21.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
18. Μελέτη για την ενίσχυση της βόσκησης ως διαχειριστική πρακτική σε ημιφυσικούς τύπους οικοτόπων, κυρίως 6110*, 6220*, 6230*	Έκτακτο	25.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
19. Μελέτη αξιοποίησης οριακών αγροτικών γαιών για την παραγωγή ζωοτροφών με τη χρήση αυτοφυών ειδών χλωρίδας και γηγενών ποικιλιών	Έκτακτο	8.571 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
20. Μελέτη/πρόταση μέτρων για την αλλαγή του τρόπου χορήγησης της Ενιαίας Ενίσχυσης στους κτηνοτρόφους για την ανάσχεση της υποβάθμισης των βοσκομένων χερσαίων οικοσυστημάτων	Έκτακτο	2.857 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ
21. Υποστήριξη των στρατηγικών πρόληψης δασικών πυρκαγιών σε χερσαίους οικοτόπους Κοινοτικού Ενδιαφέροντος με το συνδυασμό μοντέλων διάδοσης πυρκαγιών και δορυφορικά δεδομένα υψηλής ευκρίνειας σε επιχειρησιακό επίπεδο στην Ελλάδα	Έκτακτο	44.571 €	Εθνικό Επίπεδο	HORIZON

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
22. Σύνταξη Σχεδίου Δράσης για την πρόληψη/αντιμετώπιση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ αλιείας και θαλάσσιων θηλαστικών, θαλάσσιων ερπετών και θαλασσοπουλιών	Έκτακτο	77.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
23. Σύνταξη μελέτης για την εκτίμηση της οικονομικής ζημιάς που υφίστανται οι κλάδοι της αλιείας/ιχθυοκαλλιεργειών από τα θαλάσσια θηλαστικά, ερπετά και θαλασσοπούλια, αλλά και άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων (κτηνοτροφία/γεωργία) από είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος και ένταξη στην κατηγορία του ασφαλιστικού κινδύνου «άγρια ζώα»	Έκτακτο	17.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
24. Μελέτη καθορισμού διαχειριστικών μέτρων για τη διατήρηση των ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στα τμήματα ποταμών με μεγάλα φράγματα σε περιοχές Natura 2000	Έκτακτο	49.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
25. Σχέδια ανάπτυξης οικότουρισμού σε 20-30 προστατευόμενες περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα	Έκτακτο	64.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
26. Εθνικό στρατηγικό σχέδιο οργάνωσης και ανάπτυξης του Τουρισμού στις περιοχές του δικτύου Natura 2000	Έκτακτο	14.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα μέτρα προτεραιότητας του ΠΔΠ έχουν ως στόχο την ανάπτυξη των σωστών εργαλείων για τη διασφάλιση της ορθής διαχείρισης των περιοχών Natura 2000. Επιπλέον, το σύστημα υποστήριξης στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 θα διευκολύνει τους εμπλεκόμενους φορείς, ενώ παράλληλα θα επιταχύνει και θα βελτιώσει τις διαδικασίες.

Επιπρόσθετα, μέσω της ολοκληρωμένης στρατηγικής πρόληψης δασικών πυρκαγιών σε περιοχές Natura 2000 θα αμβλυνθούν οι βαρύτερες επιπτώσεις τους σε δασικά οικοσυστήματα και είδη/τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος, ενώ η εκπόνηση μελετών και χαρτογραφήσεων θα συμβάλει στην ορθότερη διαχείριση των περιοχών και την εφαρμογή οριζόντιων διαχειριστικών μέτρων. Σχετικά με το θαλάσσιο περιβάλλον, τα μέτρα του ΠΔΠ θα συμβάλλουν στη μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας και παρεμπόδισης αλίευσης των θαλάσσιων θηλαστικών, ερπετών και θαλασσοπουλιών από αλιευτικές, αλλά και από άλλες δραστηριότητες με σημαντικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς τους (ναυτιλία, παραγωγή υποθαλάσσιου θορύβου και θαλάσσιας ρύπανσης κ.ά.).

Σχετικά με τις ενισχύσεις από το Εθνικό Ταμείο Γεωργικής Ανάπτυξης, τα μέτρα αναμένεται να δώσουν τις αναγκαίες κατευθύνσεις για την ενίσχυση γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων την προσεχή χρηματοδοτική περίοδο 2021-2027, με στόχο τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Όσον αφορά την ενημέρωση των εμπλεκόμενων φορέων, τα σεμινάρια κατάρτισης, βάσει των δράσεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 Natura, θα συνεχιστούν και θα επεκταθούν και σε άλλες περιφέρειες και θα αυξήσουν το δυναμικό και τις δυνατότητες της δημόσιας διοίκησης και όλων των εμπλεκόμενων στην αποτελεσματική διαχείριση του δικτύου και στην προστασία ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος.

Τέλος, προβλέπεται η υλοποίηση μέτρων που θα προωθήσουν ήπιες και βιώσιμες μορφές τουρισμού και θα συμβάλλουν στον κοινό και αποδοτικό σχεδιασμό αναπτυξιακών έργων που σχετίζονται με τον τουρισμό και με άλλους εμπλεκόμενους και αρμόδιους φορείς εντός του δικτύου Natura 2000.

Ε.1.3. Παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων

Τρέχουσα κατάσταση και πρόοδος που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής όσον αφορά την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων

Αρμόδια Εθνική Αρχή για την υποβολή των εθνικών εκθέσεων υπό το άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και το άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ είναι το ΥΠΕΝ και Αρμόδια Υπηρεσία για την επίβλεψη της εκπόνησης της έκθεσης είναι η Διεύθυνση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας / Τμήμα Προστατευόμενων Περιοχών.

Η έκθεση για το άρθρο 17 της Οδηγίας των Οικοτόπων και το άρθρο 12 της Οδηγίας για τα πτηνά της περιόδου 2007-2012 συντάχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και

τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα», το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΠ ΕΠΠΕΡΑΑ του ΕΤΠΑ, (ΕΣΠΑ 2007-2013) και παραδόθηκε το 2015. Στο πλαίσιο του έργου αυτού πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες εργασίες πεδίου και για πρώτη φορά συγκεντρώθηκαν συντονισμένα, συστηματικά, στο ίδιο διάστημα και με κοινά προκαθορισμένα πρωτόκολλα συλλογής και ανάλυσης δεδομένων στοιχεία που αφορούν στο σύνολο των ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος (συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών) της χώρας εντός του δικτύου Natura 2000. Τα αποτελέσματα του έργου έδωσαν για πρώτη φορά μία ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης διατήρησης, των τάσεων, του εύρους, της κατανομής, των απειλών και των πιέσεων σε εθνικό επίπεδο για το σύνολο των ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος (συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών).

Η έκθεση για το άρθρο 17 της Οδηγίας των Οικοτόπων και το άρθρο 12 της Οδηγίας για τα πτηνά της περιόδου 2013-2018 συντάχθηκε και παραδόθηκε το 2019. Για τη σύνταξη των εν λόγω εκθέσεων πραγματοποιήθηκε επικοινωνία με επιστήμονες της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, και περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις για τη συλλογή στοιχείων και την καταγραφή των αλλαγών, σε σύγκριση με τις εκθέσεις αναφοράς της προηγούμενης περιόδου. Επίσης, τα έντυπα αναφοράς για όλα τα είδη και τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος (συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών) δόθηκαν σε δημόσια διαβούλευση ώστε να μπορέσουν όλοι οι ερευνητικοί φορείς να συμβάλλουν με σχόλια στην έκθεση.

Για την επόμενη περίοδο αναφοράς, 2019-2024, προκηρύχθηκε στις 30/11/2020 από το ΥΠΕΝ το έργο «Εποπτεία και Αξιολόγηση του Καθεστώτος Διατήρησης προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων στην Ελλάδα». Το έργο αφορά στην αξιολόγηση του βαθμού και της κατάστασης διατήρησης των προστατευόμενων ειδών (συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών) και τύπων οικοτόπων, εθνικού και ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, με στόχο τον καθορισμό των Ικανοποιητικών Τιμών Αναφοράς, την αξιολόγηση τυχόν μέτρων προστασίας που έχουν εφαρμοστεί, την ενημέρωση των βάσεων δεδομένων για το δίκτυο Natura 2000 (βιβλιογραφική, πρωτογενών δεδομένων και Τυποποιημένων Εντύπων Δεδομένων) για κάθε προστατευτέο αντικείμενο και την οργάνωση ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης. Το έργο έχει προϋπολογισμό 11,1 εκατ. Ευρώ, θα χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Συνοχής μέσω του ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ και θα έχει διάρκεια 26 μήνες.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως πολλοί ενδιαφερόμενοι και εμπλεκόμενοι φορείς (ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα, περιβαλλοντικές οργανώσεις, ΦΔΠΠ, κ.ά.) εκτελούν δράσεις παρακολούθησης μεγάλου αριθμού ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών) και τύπων οικοτόπων, συγκεντρώνοντας δεδομένα σχετικά με την κατάσταση διατήρησής τους, τη βιολογία και την οικολογία τους. Τα δεδομένα που συγκεντρώνονται από τους παραπάνω φορείς συμβάλλουν υποστηρικτικά και συμπληρωματικά, αλλά και σε κάποιες περιπτώσεις καίρια, στη γνώση για την κατάσταση διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος σε εθνικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο τόπων.

Περαιτέρω απαιτούμενα μέτρα

Απαιτούμενα μέτρα για την παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων κατά την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο αφορούν στα ακόλουθα:

- Λειτουργία Εθνικού Συστήματος Μόνιμης Παρακολούθησης ειδών και τύπων οικοτόπων, το οποίο θα συμβάλλει και στη σύνταξη των εκθέσεων αναφοράς των Οδηγιών 92/43 και 2009/147
- Ανάπτυξη κοινών δεικτών παρακολούθησης για τις αναφορές των Ευρωπαϊκών Οδηγιών που σχετίζονται με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (Οδηγία των Οικοτόπων, Οδηγία των Πτηνών, Οδηγία για τα Ύδατα, Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική κ.λπ.)
- Χαρτογράφηση θαλάσσιων τύπων οικοτόπων και διαχρονική καταγραφή της απώλειας και υποβάθμισης αμμοθινικών οικοτόπων
- Εξειδικευμένες δράσεις παρακολούθησης της ορνιθοπανίδας (φαινολογία μετανάστευσης, θαλασσοπούλια, αγροτικά πτηνά κ.ά.), μεγάλων σαρκοφάγων (*Canis lupus, *Ursus arctos), θηλαστικών σε δασικά οικοσυστήματα, θαλάσσιων ερπετών και θαλάσσιων ειδών με άμεσο κίνδυνο εξαφάνισης (*Pinna nobilis*)
- Οργάνωση και λειτουργία δράσεων παρακολούθησης εντόμων και ερπετών μέσω της επιστήμης των πολιτών

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στον πίνακα που παρατίθεται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027, ώστε να διασφαλιστεί η ορθή διαχείριση του δικτύου Natura 2000.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.1.3

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Λειτουργία Εθνικού Συστήματος Μόνιμης Παρακολούθησης ειδών και τύπων οικοτόπων και τη δημιουργία αναφορών στο πλαίσιο του άρθρου 12 της Οδηγίας των πτηνών και του άρθρου 17 της Οδηγίας των οικοτόπων	Επαναλαμβανόμενο	2.674.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
2. Επισκόπηση των βασικών διατάξεων των Οδηγιών 2000/60/ΕΚ, 2008/56/ΕΚ, 92/43/ΕΟΚ, 79/409 και 2007/60/ΕΚ για την ανάπτυξη κοινών δεικτών παρακολούθησης. Σεμινάρια κατάρτισης και ενημέρωσης των εμπλεκόμενων φορέων δημόσιας διοίκησης.	Έκτακτο	34.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, INTERREG
3. Επικαιροποίηση χαρτογράφησης των τύπων οικοτόπων στις επεκτάσεις των 63 ΤΚΣ/ΕΖΔ	Έκτακτο	34.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
4. Χαρτογράφηση θαλάσσιων τύπων οικοτόπων (1110, 1120*, 1130, 1140, 1150*, 1160, 1170, 1180, 8330) και δημιουργία υποδομής χωρικών δεδομένων που θα απεικονίζει με ακρίβεια τους θαλάσσιους τύπους οικοτόπων εντός των θαλασσιών τμημάτων των περιοχών του δικτύου Natura 2000	Έκτακτο	2.142.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
5. Πιλοτικό σύστημα ελέγχου και παρακολούθησης αλλαγών και καταγραφής απειλών και πιέσεων με εργαλεία τηλεπισκόπησης και τηλεπισκοπικά δεδομένα μακρινής απόστασης σε 2 περιοχές Natura 2000 για την ορθή διαχείριση και εποπτεία τους	Έκτακτο	51.429 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, INTERREG, HORIZON
6. Διαχρονική καταγραφή της απώλειας και της υποβάθμισης των αμμοθινικών τύπων οικοτόπων (τύποι οικοτόπων 2110, 2120, 2190, 2220, 2230, 2250* & 2260) στις περιοχές Natura 2000 της Δυτικής Κρήτης, εκτίμηση των αιτιών και πρόταση διαχειριστικών μέτρων	Έκτακτο	50.000 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, INTERREG
7. Ανάπτυξη πληροφοριακού γεωγραφικού συστήματος για την εκτίμηση και παρακολούθηση του πληθυσμού χερσαίων ειδών θηλαστικών Κοινοτικού Ενδιαφέροντος σε δασικά οικοσυστήματα (ανάπτυξη πλατφόρμας για την πρόβλεψη του μέγιστου αριθμού ατόμων ενός είδους σε μια περιοχή, αυτοματοποιημένη ανανέωση ειδών, ανάπτυξη συστήματος λήψης διαχειριστικών μέτρων για τη διατήρηση και βελτίωση του πληθυσμού ειδών)	Έκτακτο	49.714 €	Εθνικό Επίπεδο	INTERREG, HORIZON
8. Επικαιροποίηση του «εθνικού μητρώου αρκούδας» (βάση δεδομένων) για την αξιολόγηση της πληθυσμιακής και γενετικής κατάστασης της καφέ αρκούδας (<i>Ursus arctos</i>) στην Ελλάδα (συλλογή και μελέτη γενετικών δειγμάτων)	Επαναλαμβανόμενο	42.000 €	Εθνικό Επίπεδο	LIFE
9. Πληθυσμιακές εκτιμήσεις λύκου (* <i>Canis lupus</i>) με τη χρήση βιοδηλωτικών ενδείξεων και γενετικής ανάλυσης και διερεύνηση τροφικών συνηθειών του είδους σε 17 Εθνικά πάρκα	Επαναλαμβανόμενο	302.743 €	Εθνικό Επίπεδο	LIFE
10. Δράσεις παρακολούθησης της μετανάστευσης της ορνιθοπανίδας (παρακολούθηση 3 μεταναστευτικών σταθμών και 3 στενωπών ανά μεταναστευτική περίοδο για 3 έτη), προσδιορισμός των σημαντικών μεταναστευτικών σταθμών και στενωπών σε εθνικό επίπεδο, προσδιορισμός της φαινολογίας της μετανάστευσης και των πληθυσμιακών τάσεων των ειδών προτεραιότητας	Έκτακτο	108.000 €	Εθνικό Επίπεδο	LIFE, INTERREG
11. Παρακολούθηση κατανομής, αφθονίας και δημογραφικών χαρακτηριστικών των πληθυσμών σημαντικών ειδών θαλασσοπούλιων (<i>Larus audouinii</i> , <i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> , <i>Calonectris diomedea</i> , <i>Puffinus yelkouan</i> και <i>Hydrobates pelagicus</i>)	Επαναλαμβανόμενο	159.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ, LIFE
12. Δράσεις παρακολούθησης της τάσης των πληθυσμών 55 αγροτικών ειδών ορνιθοπανίδας σε περιοχές Natura 2000	Επαναλαμβανόμενο	68.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
13. Εντοπισμός μεταναστευτικών διαδρόμων και περιοχών διατροφής του αναπαραγωγικού πληθυσμού της θαλάσσιας χελώνας * <i>Caretta caretta</i> , με χρήση δορυφορικών πομπών και ανάλυση σταθερών ισotόπων, σε 4 σημαντικές παραλίες ωτοκίας	Έκτακτο	42.857 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	87.429 €	Πελοπόννησος	
14. Παρακολούθηση της θαλάσσιας χελώνας * <i>Caretta caretta</i> σε 2 σημαντικές περιοχές αναπαραγωγής και τροφοληψίας του είδους: συλλογή αναπαραγωγικών δεδομένων, καταγραφή πιέσεων/απειλών, μόνιμη σήμανση χελωνών με PIT tags/ηλεκτρονική σήμανση, παρακολούθηση φωλεοποίησης και εκκόλαψης	Επαναλαμβανόμενο	71.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
15. Εκτίμηση μεγέθους πληθυσμού της <i>Pinna nobilis</i> και παρακολούθηση ανά τριετία (3 έτη) σε περιοχές που είναι σημαντικές για το είδος (60 θέσεις ομοιόμορφα κατανεμημένες ανά την επικράτεια: 40 εντός και 20 εκτός περιοχών Natura)	Έκτακτο	24.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
16. Καταγραφή και παρακολούθηση των ημερόβιων λεπιδοπτερών μέσω της επιστήμης των πολιτών, με έμφαση στα 10 είδη της Οδηγίας 92/43 εντός του δικτύου Natura 2000 (συλλογή δεδομένων μέσω εφαρμογής για κινητά,	Επαναλαμβανόμενο	44.914 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG, ERASMUS

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
σύνδεση με ΥΠΕΝ και εποπτεία, εκπαίδευση εθελοντών, Φορέων Διαχείρισης και Δασαρχείων για τη συλλογή δεδομένων, έλεγχος και διαχείριση βάσης δεδομένων)				
17. Δράσεις ενημέρωσης, καταγραφής, παρακολούθησης, εκτίμησης και προσδιορισμού της αφθονίας και της εξάπλωσης χερσαίων χελωνών κοινωτικού ενδιαφέροντος μέσω της επιστήμης των πολιτών (<i>Testudo graeca</i> , <i>Testudo hermanni</i> , <i>Testudo marginata</i>)	Επαναλαμβανόμενο	34.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG, ERASMUS

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα προτεινόμενα μέτρα θα συμβάλλουν στη θεσμοθέτηση, οργάνωση και λειτουργία ενός Εθνικού Συστήματος Μόνιμης Παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων. Με το σύστημα αυτό θα επιτυγχάνεται η έγκαιρη σύνταξη των εθνικών εκθέσεων για τα άρθρα 12 και 17 των δύο Οδηγιών με έγκυρη και επικαιροποιημένη πληροφορία. Θα αποτελέσει δε, για πρώτη φορά, το μοναδικό συντονισμένο, μόνιμο και επαναλαμβανόμενο σύστημα παρακολούθησης ειδών και τύπων οικοτόπων και πτηνών εθνικής εμβέλειας.

Τα μέτρα χαρτογράφησης για τους θαλάσσιους τύπους οικοτόπων, αλλά και όλων των υπόλοιπων τύπων οικοτόπων στις επεκτάσεις των ΤΚΣ/ΕΖΔ, θα συμβάλλουν στη συμπλήρωση της γνώσης και στην αποτύπωση/χαρτογράφησή τους εντός των περιοχών Natura 2000. Έτσι, καλύπτονται υπαρκτά κενά και αδυναμίες του δικτύου, ολοκληρώνοντάς το και δίνοντας τη δυνατότητα παρακολούθησής του με ακριβέστερο τρόπο.

Επίσης, τα μέτρα θα συμβάλλουν στη συνέχιση των δράσεων παρακολούθησης συγκεκριμένων ομάδων οργανισμών και τύπων οικοτόπων που απαιτούν εξειδικευμένες δράσεις από ερευνητικούς φορείς και περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις (συμπεριλαμβανομένης και της παρακολούθησης μέσω της επιστήμης των πολιτών), με στόχο τη συνεισφορά με δεδομένα στις εκθέσεις παρακολούθησης.

Τέλος, θα πραγματοποιηθεί σύνδεση των Οδηγιών που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (Οδηγία των Οικοτόπων, Οδηγία των Πτηνών, Θαλάσσια Στρατηγική, Οδηγία για τα Ύδατα κ.λπ.) κυρίως όσον αφορά τους δείκτες παρακολούθησης, έτσι ώστε να υπάρχουν συνέργειες και η συλλογή δεδομένων στο πεδίο να γίνεται συγκροτημένα, συνδεδεμένα, χωρίς σπατάλη πόρων, αποδίδοντας αποτελέσματα για τις αναφορές όλων των Οδηγιών με σημαντική οικονομία κλίμακας.

E.1.4. Εναπομένοντα κενά γνώσεων και ερευνητικές ανάγκες

Τρέχουσα κατάσταση

Μία πρώτη ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης διατήρησης σε εθνικό επίπεδο, για το σύνολο των ειδών και τύπων οικοτόπων κοινωτικού ενδιαφέροντος (συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών), αλλά και όλων των επιμέρους στοιχείων που τη συνθέτουν, όπως το εύρος, η κατανομή, οι πιέσεις, οι απειλές, το μέγεθος και η τάση του πληθυσμού κ.λπ. αποκτήθηκε το 2015, με την ολοκλήρωση του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινωτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα», το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ, μέσω του ΕΠ ΕΠΠΕΡΑΑ (ΕΣΠΑ 2007-2013).

Επιπρόσθετα, έχει εκπονηθεί σημαντικός αριθμός έργων, τόσο κοινωτικής (π.χ. LIFE, INTERREG) όσο και εθνικής χρηματοδότησης, τα οποία έχουν συμβάλει, σε συνδυασμό με το ανωτέρω έργο, στη γνώση των ειδών και των τύπων οικοτόπων κοινωτικού ενδιαφέροντος που απαντώνται στην Ελλάδα. Ορισμένα από τα έργα αυτά έχουν οδηγήσει στην πρόταση και υλοποίηση διαχειριστικών μέτρων.

Ωστόσο, για έναν μεγάλο αριθμό ειδών και τύπων οικοτόπων, υπάρχουν πολλά στοιχεία που παραμένουν άγνωστα. Συνολικά, για 37 είδη και τύπους οικοτόπων κοινωτικού ενδιαφέροντος η κατάσταση διατήρησης παραμένει άγνωστη. Επιπρόσθετα, για 140 είδη κοινωτικού ενδιαφέροντος, ενώ η κατάσταση διατήρησης είναι γνωστή, η τάση παραμένει άγνωστη. Όσον αφορά τα πτηνά, για 49 είδη δεν είναι γνωστή η βραχυπρόθεσμη τάση του πληθυσμού τους, ενώ για 130 είναι άγνωστη η μακροπρόθεσμη τάση. Συνεπώς, εκτός από τα συνολικά προγράμματα παρακολούθησης που υλοποιούνται από το ΥΠΕΝ και αναλύθηκαν στην προηγούμενη ενότητα, είναι απαραίτητη η εκπόνηση ερευνητικών προγραμμάτων ώστε να αποκτηθεί η απαραίτητη γνώση για τα ανωτέρω είδη και τύπους οικοτόπων.

Τέλος, εκτός από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την Οδηγία των Πτηνών και την Οδηγία των Οικοτόπων ως προς τις εκθέσεις παρακολούθησης υπάρχει ελλιπής γνώση σχετικά με τις απειλές/πιέσεις που αντιμετωπίζουν πολλά είδη/τύποι οικοτόπων, με συνέπεια την αδυναμία λήψης διαχειριστικών μέτρων και υλοποίησης δράσεων διατήρησης/αποκατάστασης.

Περαιτέρω απαιτούμενα μέτρα

Απαιτούμενα μέτρα σχετικά με τα εναπομείναντα κενά γνώσεων και τις ερευνητικές ανάγκες για την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο αφορούν στα ακόλουθα:

- Μελέτες αξιολόγησης και προσδιορισμού της Κατάστασης Διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος σε Άγνωστη Κατάσταση (XX) και πτηνών του Παραρτήματος Ι με άγνωστες πληθυσμιακές τάσεις
- Προσδιορισμός αφθονίας, εξάπλωσης, κρίσιμων ενδιαιτημάτων, ανθρωπογενών πιέσεων και απειλών (αλιεία, υποθαλάσσιος θόρυβος, ναυτιλία, ρύπανση κ.α.) για τα κητώδη
- Αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε θαλάσσια ερπετά, τύπους οικοτόπων προτεραιότητας και στην ιχθυοπανίδα
- Εκτίμηση των αποτελεσμάτων της θαλάσσιας ρύπανσης σε θαλασσοπούλια
- Διερεύνηση έκτακτων περιστατικών θανάτου άγριας πανίδας
- Χαρτογράφηση κατανομών και ενδιαιτημάτων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, λιμνοθαλασσών, εγκαταλελειμμένων ορυχείων, δημιουργία αποθετηρίου δορυφορικών δεδομένων, συσχέτιση τύπων οικοτόπων με συνταξινομικές μονάδες βλάστησης

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στον πίνακα που παρατίθεται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027, ώστε να διασφαλιστεί η κάλυψη των εναπομεινάντων κενών γνώσεων και ερευνητικών αναγκών.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.1.4

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δημιουργία αποθετηρίου δορυφορικών δεδομένων (συλλογή, επεξεργασία και αποθήκευση 20.000 δορυφορικών παρατηρήσεων, παραγωγή προϊόντων όπως δείκτες βλάστησης, χάρτες κάλυψης γης, αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον, κ.ά.)	Έκτακτο	171.429 €	Εθνικό Επίπεδο	HORIZON
2. Συσχέτιση τύπων οικοτόπων με συνταξινομικές μονάδες βλάστησης (συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, εργασίες πεδίου)	Έκτακτο	12.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
3. Προσδιορισμός αφθονίας, εξάπλωσης και κρίσιμων ενδιαιτημάτων των κητωδών <i>Balaenoptera physalus</i> , <i>Delphinus delphis</i> , <i>Grampus griseus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> , <i>Physeter macrocephalus</i> , <i>Stenella coeruleoalba</i> , <i>Tursiops truncatus</i> και <i>Ziphius cavirostris</i> σε όλες τις θαλάσσιες και παράκτιες περιοχές Natura 2000 που έχουν χαρακτηριστεί για τα είδη αυτά, ή τα περιλαμβάνουν	Έκτακτο	514.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
4. Μελέτες αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης ειδών θηλαστικών κοινοτικού ενδιαφέροντος με άγνωστη κατάσταση διατήρησης (<i>Balaenoptera physalus</i> , <i>Eptesicus serotinus</i> , <i>Felis sylvestris</i> , <i>Lynx lynx</i> , <i>Martes martes</i> , <i>Mustela putorius</i> , <i>Myomimus roachi</i> , <i>Myotis alcaethoe</i> , <i>Myotis aurascens</i> , <i>Myotis daubentonii</i> , <i>Plecotus austriacus</i> , <i>Plecotus kolombatovici</i> , <i>Plecotus macrobullaris</i> , <i>Rhinolophus mehelyi</i> , <i>Sciuurus anomalus</i> , <i>Stenella coeruleoalba</i> , <i>Vormela peregusna</i>)	Έκτακτο	221.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
5. Μελέτες βιολογίας και οικολογίας για πτηνά των οποίων η τάση πληθυσμού είναι άγνωστη: 11 αναπαραγόμενα (<i>Alcedo atthis</i> , <i>Alectoris graeca</i> , <i>Bonasa bonasia</i> , <i>Ficedula semitorquata</i> , <i>Glaucidium passerinum</i> , <i>Hydrobates pelagicus</i> , <i>Lanius minor</i> , <i>Milvus migrans</i> , <i>Picoides tridactylus</i> , <i>Picus canus</i> , <i>Tetrao urogallus</i>) και 14 διαχειμιάζοντα είδη (<i>Aquila heliaca</i> , <i>Aythya nyroca</i> , <i>Branta ruficollis</i> , <i>Circus cyaneus</i> , <i>Falco cherrug</i> , <i>Falco columbarius</i> , <i>Gavia arctica</i> , <i>Gavia stellata</i> , <i>Grus grus</i> , <i>Limosa lapponica</i> ,	Έκτακτο	85.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
<i>Numenius tenuirostris, Otis tarda, Podiceps auritus, Tetrax tetrax</i>				
6. Εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών για την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης χερσαίων τύπων οικοτόπων με Άγνωστη Κατάσταση Διατήρησης (6260, 62D0, 7220*)	Έκτακτο	17.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
7. Εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών οικολογίας-βιολογίας-ενδιαίτηματος για φυτά της Οδηγίας 92/43 με Άγνωστη Κατάσταση Διατήρησης (<i>Botrychium simplex, Centaurea immanuelis-loewii, Colchicum cousturierii, Consolida samia, Gladiolus palustris, Lindernia procumbens, Ramonda serbica, Solenanthus albanicus, Tozzia carpathica</i>)	Έκτακτο	14.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
8. Εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών οικολογίας-βιολογίας-ενδιαίτηματος για ψάρια της Οδηγίας 92/43 με Άγνωστη Κατάσταση Διατήρησης (* <i>Acipenser sturio, Aspius aspius, Eudontomyzon graecus, Pelasgus thesproticus, Petromyzon marinus</i>)	Έκτακτο	120.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
9. Εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών οικολογίας-βιολογίας-ενδιαίτηματος για ερπετά της Οδηγίας 92/43 με Άγνωστη Κατάσταση Διατήρησης (<i>Orphiomorus punctatissimus</i>)	Έκτακτο	1.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
10. Γενετική ανάλυση της θαλάσσιας χελώνας * <i>Chelonia mydas</i> στον θαλάσσιο χώρο του Λακωνικού Κόλπου	Έκτακτο	3.429 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
11. Μελέτη για τον έλεγχο της απόσβεσης των κυματισμών σε σχέση με τη μορφή/το μέγεθος των υφάλων που επηρεάζουν τα ενδιαίτηματα ωτοκίας της * <i>Caretta caretta</i> σε μία περιοχή Natura	Έκτακτο	3.771 €	Ιόνιοι Νήσοι	ΤΣ, ΕΤΠΑ, HORIZON
12. Αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στη θαλάσσια χελώνα * <i>Caretta caretta</i> σε 12 περιοχές Natura	Έκτακτο	10.286 €	Ιόνιοι Νήσοι	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	3.429 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	5.143 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	13.714 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	10.286 €	Κρήτη	
13. Αξιολόγηση της τρωτότητας των δασικών τύπων οικοτόπων προτεραιότητας στην κλιματική αλλαγή	Έκτακτο	85.714 €	Εθνικό Επίπεδο	LIFE, HORIZON
14. Αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον ΤΟ 2270*	Έκτακτο	85.714 €	Δυτική Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	42.857 €	Αττική	
15. Αξιολόγηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον ΤΟ 6420	Έκτακτο	42.857 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
16. Μελέτη εκτίμησης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε είδη ιχθύων κοινοτικού ενδιαφέροντος των ποταμών της Ελλάδας - καθορισμός μέτρων διαχείρισης και προστασίας	Έκτακτο	6.171 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
17. Εκτίμηση, αξιολόγηση, χαρτογράφηση των ανθρωπογενών πιέσεων και απειλών ειδικά σχετιζόμενων με την αλιεία που αντιμετωπίζουν τα μικρά κητώδη (έμφαση στα είδη <i>Phocaena phocaena</i> και <i>Tursiops truncatus</i>)	Έκτακτο	85.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ, LIFE
18. Εκτίμηση, αξιολόγηση, χαρτογράφηση των ανθρωπογενών πιέσεων και απειλών που αντιμετωπίζουν τα κητώδη (υποθαλάσσιος θόρυβος ναυτιλίας, σεισμικών ερευνών, στρατιωτικών σόναρ, συγκρούσεων με σκάφη ποντοπόρας ναυτιλίας, τοποθέτηση υποβρύχιων καλωδίων θαλάσσιων ΑΠΕ, κλπ.), με έμφαση στα δύο είδη που επηρεάζονται σημαντικά από αυτές τις απειλές <i>Physeter macrocephalus</i> και <i>Ziphius cavirostris</i>	Έκτακτο	342.857 €	Εθνικό Επίπεδο	LIFE, INTERREG, HORIZON
19. Απογραφή των εγκαταλελειμμένων ορυχείων της χώρας και αξιολόγηση της σημασίας τους για τα χειρόπτερα και άλλα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος	Έκτακτο	8.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, INTERREG
20. Διερεύνηση έκτακτων περιστατικών θανάτων άγριας πανίδας με σημαντικές επιπτώσεις στην κατάσταση διατήρησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών	Έκτακτο	68.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
21. Αξιολόγηση των επιπτώσεων των θαλάσσιων απορριμμάτων (marine litter) στους πληθυσμούς των θαλασσοπούλιων (συνεργασία με αλιείς, παρακολούθηση αποικιών, κ.ά.)	Επαναλαμβανόμενο	25.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
22. Χαρτογράφηση κατανομών και δυνητικών ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος	Έκτακτο	428.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
23. Ψηφιακή χαρτογράφηση λιμνοθαλασσών και αποτύπωση του υδρολογικού τους δικτύου σε μία περιοχή Natura, για τη διατήρηση του ΤΟ 1150*, ειδών της ιχθυοπανίδας του γλυκού νερού και αμφιβίων	Έκτακτο	17.143 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα κενά γνώσης που εμφανίζει η χώρα σχετικά με τα είδη και τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος παραμένουν σημαντικά, παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια. Η απουσία αξιόπιστων δεδομένων, πέρα από το ότι δεν επιτρέπει την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης των ειδών και τύπων οικοτόπων, δυσχεραίνει ιδιαίτερα τη λήψη διαχειριστικών μέτρων και την εφαρμογή δράσεων προστασίας τους. Η συμπλήρωση λοιπόν των εναπομεινάντων κενών γνώσης είναι καίριας σημασίας για την αποτελεσματική διαχείριση του δικτύου Natura 2000 και τον σχεδιασμό μέτρων διαχείρισης και προστασίας για είδη και τύπους οικοτόπων.

Τα μέτρα προτεραιότητας που περιλαμβάνονται σε αυτό το κεφάλαιο θα επιτρέψουν τη συμπλήρωση των κενών ως προς τις εκθέσεις του άρθρου 17 της Οδηγίας των Οικοτόπων και του άρθρου 12 της Οδηγίας των Πτηνών,

όσον αφορά την κατάσταση διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος και την τάση των πληθυσμών των πτηνών, καθώς και την παρακολούθηση των τύπων οικοτόπων και των ενδιαιτημάτων των ειδών. Επιπλέον, θα αξιολογηθεί η τρωτότητα ειδών και οικοτόπων ευαίσθητων στην κλιματική αλλαγή, ώστε να καταστεί δυνατή η λήψη μέτρων προσαρμογής.

Επιπρόσθετα, θα εκπονηθούν ορισμένες μελέτες που θα εξυπηρετήσουν την ορθότερη χωροθέτηση έργων και δραστηριοτήτων στις περιοχές Natura 2000 και θα καταλήξουν σε προτάσεις διαχειριστικών μέτρων για τη διατήρηση ή βελτίωση της κατάστασης διατήρησης ειδών και οικοτόπων.

Ειδικά στο θαλάσσιο χώρο, οι μελέτες θα εστιάσουν στη μείωση των ανθρωπογενών πιέσεων και απειλών στα είδη που σχετίζονται με την αλιεία, τα θαλάσσια απορρίμματα και άλλες δραστηριότητες (π.χ. υποθαλάσσιος θόρυβος ναυτιλίας, στρατιωτικά σόναρ, σεισμικές έρευνες), αλλά και στη διερεύνηση των αιτιών και τη μείωση των έκτακτων περιστατικών θνησιμότητας ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος.

E.1.5. Μέτρα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, εκπαίδευσης και πρόσβασης επισκεπτών που συνδέονται με το δίκτυο Natura 2000, εκπαίδευση και πρόσβαση επισκεπτών

Τρέχουσα κατάσταση

Στο πλαίσιο του έργου LIFE-IP 4 Natura πραγματοποιήθηκε μια δημοσκόπηση σε εθνικό επίπεδο, ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός εξοικείωσης και γνώσεων του κοινού με το δίκτυο Natura 2000. Παράλληλα, μέσω της ίδιας δράσης, καταγράφηκαν οι κρατούσες αντιλήψεις σχετικά με τη βιοποικιλότητα και με άλλα ζητήματα που αφορούν στην προστασία της φύσης. Τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης έδειξαν πως μόλις το 37,6% των Ελλήνων έχει ακούσει για το δίκτυο Natura 2000 και γνωρίζει τι είναι, ενώ μόνο οι μισοί από όσους έχουν ακούσει για τις περιοχές Natura, γνωρίζουν ότι σκοπός του δικτύου και των Ευρωπαϊκών Οδηγιών για τους Οικοτόπους και τα Πτηνά αποσκοπούν στην προστασία των ειδών και των ενδιαιτημάτων τους. Θετικό εύρημα της δημοσκόπησης υπήρξε το γεγονός πως το 93,4% των ερωτηθέντων αξιολογεί ως θετική για τις τοπικές κοινωνίες την ύπαρξη περιοχών Natura 2000. Έτσι καταδεικνύεται τόσο η ανάγκη, όσο και τα μεγάλα περιθώρια που υπάρχουν για περαιτέρω ενημέρωση του ελληνικού κοινού σχετικά με το δίκτυο Natura 2000, τις οδηγίες για τα πτηνά και τους οικοτόπους, καθώς την ανάγκη προστασίας και διατήρησης ειδών και οικοσυστημάτων.

Οι δικαιούχοι του ολοκληρωμένου έργου LIFE-IP 4 Natura (συμπεριλαμβανομένων και της αρμόδιας αρχής για την προστασία της φύσης στην Ελλάδα - ΥΠΕΝ) έχουν σχεδιάσει και υλοποιούν μια εθνική εκστρατεία ενημέρωσης που θα συμβάλλει στην αποσαφήνιση των διατάξεων των Οδηγιών για τα πτηνά και τους οικοτόπους και στην προώθηση του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, σε αυτήν την εκστρατεία υποστηρίζονται και οι δράσεις διάδοσης των παραδοτέων του έργου LIFE-IP 4 Natura και πιο συγκεκριμένα τα Σχέδια Δράσης για 17 είδη (συμπεριλαμβανομένων και 3 πτηνών) και έναν τύπο οικοτόπου κοινοτικού ενδιαφέροντος, τις οικοσυστημικές υπηρεσίες και την υλοποίηση δράσεων που σχετίζονται με τα διαχειριστικά σχέδια των περιοχών Natura 2000. Επίσης, κατά την υλοποίηση του ίδιου έργου θα αναπτυχθούν δύο εργαλεία:

1. η πλατφόρμα 'Natura 2000 Greece' για τη διάχυση πληροφοριών σχετικά με τις περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, και
2. ένα Συμμετοχικό Διαδικτυακό Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών, για την οπτικοποίηση και παρακολούθηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών.

Τέλος, μέσα από τις δράσεις του έργου LIFE-IP 4 Natura, πραγματοποιείται ο εορτασμός της Ευρωπαϊκής ημέρας Natura 2000 με πληθώρα εκδηλώσεων.

Πέρα από δράσεις που υλοποιούνται από ευρωπαϊκά προγράμματα, οι ΦΔΠΠ είναι επιφορτισμένοι με την αρμοδιότητα και ευθύνη της ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης του κοινού εντός των ορίων των περιοχών ευθύνης τους. Στο πλαίσιο αυτό, υλοποιούν πληθώρα δράσεων όπως η συμμετοχή/διοργάνωση εκδηλώσεων ενημέρωσης, περιβαλλοντική εκπαίδευση, εκπαιδευτικές δραστηριότητες για παιδιά κ.ά. Οι δράσεις αυτές γίνονται σε συνεργασία με πλήθος φορέων, τόσο δημόσιου χαρακτήρα, όπως σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, πανεπιστημιακά ιδρύματα και ερευνητικά ινστιτούτα, όσο και περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Στο πλαίσιο υλοποίησης έργων κοινοτικής και εθνικής χρηματοδότησης (ΕΣΠΑ, LIFE, κ.ά.) στην Ελλάδα, πραγματοποιούνται εκστρατείες ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης για το δίκτυο Natura 2000. Οι ΦΔΠΠ υλοποιούν πλήθος δράσεων ενημέρωσης: επισκέψεις σχολείων, ημερίδες, εκδηλώσεις, διανομή έντυπου υλικού, λειτουργία κέντρων ενημέρωσης κ.λπ. Το Πράσινο Ταμείο διαθέτει το χρηματοδοτικό εργαλείο «Καινοτόμες Δράσεις με τους Πολίτες», για τη χρηματοδότηση δράσεων ανάπτυξης και εφαρμογής πολιτικών ή δράσεων ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και κατάρτισης του ευρύτερου κοινού ή/και ειδικών ομάδων πληθυσμού σε θέματα περιβάλλοντος, κλιματικής αλλαγής και δράσεις προστασίας, περίθαλψης και επανένταξης ειδών άγριας ζωής στο φυσικό περιβάλλον.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σημαντικότερο ρόλο στην ενημέρωση/ευαισθητοποίηση του κοινού και στην περιβαλλοντική εκπαίδευση επιτελούν οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες πραγματοποιούν πλήθος σχετικών δράσεων, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, είτε μέσω εργαλείων επικοινωνίας και εκστρατειών ευαισθητοποίησης (π.χ. τηλεόραση, ραδιόφωνο, έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος, κοινωνικά δίκτυα), είτε μέσω δράσεων απευθείας ενημέρωσης (π.χ. ημερίδες, εκπαιδευτικά/ενημερωτικά σεμινάρια και εκδηλώσεις, λειτουργία κέντρων ενημέρωσης και περιπτέρων) σε σημαντικές για τη φύση προστατευόμενες περιοχές, ή και δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε σχολεία και Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Περαιτέρω απαιτούμενα μέτρα

Απαιτούμενα μέτρα σχετικά με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, την εκπαίδευση και την πρόσβαση επισκεπτών που συνδέονται με το δίκτυο Natura 2000, για την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο αφορούν στα ακόλουθα:

- Σχεδιασμός και υλοποίηση έργων ερμηνείας περιβάλλοντος, αναβάθμιση και εμπλουτισμός υφιστάμενων δομών και πινακίδων σήμανσης, υλοποίηση προγραμμάτων ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης/περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εντός των περιοχών του δικτύου Natura 2000
- Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης κοινού και εμπλεκόμενων σχετικά με τις απειλές που υφίστανται τα θαλάσσια θηλαστικά, τα θαλάσσια ερπετά και τα θαλασσοπούλια, και σχετικά με την ανάγκη διατήρησης των παρόχθιων δασών, των αμμοθινικών οικοσυστημάτων, των ειδών ιχθυοπανίδας προτεραιότητας, των χειροπτέρων, σχετικά με τα χωροκατακτητικά ξενικά είδη κ.ά.
- Συντήρηση και ενημέρωση της πλατφόρμας Natura 2000 Greece για τη διάχυση έγκυρης και αξιόπιστης πληροφορίας για το δίκτυο Natura 2000 σε εθνικό επίπεδο
- Συντήρηση/λειτουργία του Συμμετοχικού Διαδικτυακού Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (Public Participation Geographic Information System ppGIS/webGIS) για την οπτικοποίηση και παρακολούθηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στον πίνακα που παρατίθεται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027, ώστε να διασφαλιστεί η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, η εκπαίδευση και η πρόσβαση επισκεπτών σε σχέση με το δίκτυο Natura 2000.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.1.5

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Σεμινάρια εκπαίδευσης και κατάρτισης ενδιαφερόμενων και εμπλεκόμενων για την προστασία θαλάσσιων θηλαστικών και θαλασσοπούλιων (15 σεμινάρια)	Επαναλαμβανόμενο	10.286 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
2. Δημιουργία, συντήρηση και ενημέρωση της πλατφόρμας «Natura 2000 Greece» για τη διάχυση πληροφοριών σχετικά με τις περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα	Επαναλαμβανόμενο	25.714 €	Εθνικό Επίπεδο	
3. Συντήρηση και διαρκής ενημέρωση του Συμμετοχικού Διαδικτυακού Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (Public Participation Geographic	Επαναλαμβανόμενο	10.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
Information System ppGIS/webGIS) που υλοποιείται στο πλαίσιο του LIFE IP 4 Natura για την οπτικοποίηση και παρακολούθηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών	όμενο			
4. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των κοινωνικών εταίρων και του ευρύτερου κοινού για την ανάγκη προστασίας και διατήρησης των χειροπτερωτών και των ενδιαιτημάτων τους (σπήλαια) μέσω παραγωγής έντυπου, ηλεκτρονικού και οπτικοακουστικού υλικού, σεμιναρίων κατάρτισης των κοινωνικών εταίρων, παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης και εκδηλώσεων	Επαναλαμβανόμενο	102.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
5. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και των εμπλεκόμενων φορέων για τη σημασία της διατήρησης των 9 ειδών θαλάσσιων θηλαστικών εντός των παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών Natura 2000 (<i>Balaenoptera physalus</i> , <i>Delphinus delphis</i> , <i>Grampus griseus</i> , * <i>Monachus monachus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> , <i>Physeter macrocephalus</i> , <i>Stenella coeruleoalba</i> , <i>Tursiops truncatus</i> , <i>Ziphius cavirostris</i>)	Επαναλαμβανόμενο	68.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
6. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού (τουρίστες) και των εμπλεκόμενων φορέων (επιχειρηματίες) για τη σημασία της διατήρησης των θαλάσσιων χελωνών	Επαναλαμβανόμενο	17.143 €	Ιόνιοι Νήσοι	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	17.143 €	Κρήτη	
7. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και των εμπλεκόμενων φορέων για τη σημασία της διατήρησης των θαλάσσιων θηλαστικών και των απειλών που αντιμετωπίζουν, με έμφαση στην αλιεία (<i>Delphinus delphis</i> , <i>Grampus griseus</i> , * <i>Monachus monachus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> , <i>Stenella coeruleoalba</i> , <i>Tursiops truncatus</i>)	Επαναλαμβανόμενο	34.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
8. Ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και κατάρτιση εμπλεκόμενων σε σχέση με την παρεμπόδιση αλιείας θαλάσσιων θηλαστικών, ερπετών, θαλασσοπούλων και άλλων σημαντικών ειδών	Έκτακτο	51.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG, ERASMUS
9. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και των εμπλεκόμενων φορέων για τη σημασία της διατήρησης των κητωδών (με έμφαση στα είδη <i>Balaenoptera physalus</i> , <i>Physeter macrocephalus</i> και <i>Ziphius cavirostris</i>) και των απειλών που αντιμετωπίζουν, με έμφαση στις επιπτώσεις της ναυτιλίας, των σεισμικών ερευνών και των στρατιωτικών ασκήσεων	Επαναλαμβανόμενο	25.714 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	25.714 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	25.714 €	Κρήτη	
	Επαναλαμβανόμενο	25.714 €	Πελοπόννησος	
10. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και των εμπλεκόμενων φορέων για τη σημασία της διατήρησης των παρόχθιων δασών (εποπτικό υλικό, on-line εκπαιδευτικό υλικό, εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης, ενημέρωση της επιστημονικής κοινότητας, 40 παρουσιάσεις σε σχολεία, υποστήριξη δράσης τοπικών εθελοντικών ομάδων, κ.ά.)	Επαναλαμβανόμενο	25.714 €	Εθνικό Επίπεδο	LIFE, INTERREG
11. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης κοινού για την ανάγκη προστασίας και διατήρησης των αμμοθινικών τύπων οικοτόπων εντός των ορίων 3 Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών	Επαναλαμβανόμενο	17.143 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	17.143 €	Κρήτη	
	Επαναλαμβανόμενο	8.571 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
12. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης κοινού και εμπλεκόμενων για την ανάγκη προστασίας και διατήρησης των θαλάσσιων τύπων οικοτόπων (ΤΟ 1110, 1120*, 1130, 1140, 1160, 1170, 1180, 8310)	Επαναλαμβανόμενο	42.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
13. Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και εμπλεκόμενων για το * <i>Acipenser sturio</i> (τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων, διοργάνωση σεμιναρίων, παραγωγή ενημερωτικού υλικού), για τον περιορισμό ανθρωπογενών πιέσεων/απειλών και τον εντοπισμό ατόμων	Επαναλαμβανόμενο	8.571 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
14. Δημιουργία εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας για την ασφαλή πλοήγηση και αγκυροβόληση σκαφών σε θαλάσσιες περιοχές Natura 2000 με παρουσία λιβαδιών Ποσειδωνίας	Έκτακτο	3.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
15. Δράσεις πρόληψης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών, των εμπλεκόμενων φορέων και των αρμόδιων υπηρεσιών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για τα χωροκατακτητικά ξενικά είδη	Επαναλαμβανόμενο	257.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG, ERASMUS
16. Σχεδιασμός και υλοποίηση έργων ερμηνείας περιβάλλοντος, αναβάθμιση και εμπλουτισμός υφιστάμενων δομών και πινακίδες σήμανσης ΦΔΠΠ στο δίκτυο Natura 2000 (Κόστος ανά ΦΔΠΠ: 30.857 ετησίως)	Επαναλαμβανόμενο	61.714 €	Αττική	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG, ΤΑΠΤοΚ
	Επαναλαμβανόμενο	123.429 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Επαναλαμβανόμενο	92.571 €	Στερεά Ελλάδα	
	Επαναλαμβανόμενο	30.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Επαναλαμβανόμενο	92.571 €	Δυτική Ελλάδα	
	Επαναλαμβανόμενο	92.571 €	Δυτική Μακεδονία	

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
	Επαναλαμβανόμενο	61.714 €	Ήπειρος	
	Επαναλαμβανόμενο	92.571 €	Θεσσαλία	
	Επαναλαμβανόμενο	123.429 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	185.143 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	61.714 €	Κρήτη	
	Επαναλαμβανόμενο	61.714 €	Νότιο Αιγαίο	
	Επαναλαμβανόμενο	61.714 €	Πελοπόννησος	
17. Πρόγραμμα ενημέρωσης/ ευαισθητοποίησης/ περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για τις προστατευόμενες περιοχές αρμοδιότητας των ΦΔΠΠ (Κόστος ανά ΦΔΠΠ: 26.571 ετησίως)	Επαναλαμβανόμενο	46.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	41.143 €	Αττική	
	Επαναλαμβανόμενο	26.571 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Επαναλαμβανόμενο	31.714 €	Δυτική Ελλάδα	
	Επαναλαμβανόμενο	43.714 €	Δυτική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	35.143 €	Ήπειρος	
	Επαναλαμβανόμενο	37.714 €	Θεσσαλία	
	Επαναλαμβανόμενο	52.286 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	66.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	53.143 €	Κρήτη	
	Επαναλαμβανόμενο	29.143 €	Νότιο Αιγαίο	
	Επαναλαμβανόμενο	29.143 €	Πελοπόννησος	
	Επαναλαμβανόμενο	37.714 €	Στερεά Ελλάδα	

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Οι δράσεις ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης θα γίνουν με σκοπό να ενημερωθεί το κοινό και οι εμπλεκόμενοι φορείς για την αξία, τον τρόπο λειτουργίας, την ανάγκη ύπαρξης, τα αποτελέσματα και τις δυνατότητες του δικτύου Natura 2000. Στόχος είναι σημαντική αύξηση του ποσοστού του κοινού και των εμπλεκόμενων που θα γνωρίζουν, τόσο για το δίκτυο Natura 2000 όσο και για τις Οδηγίες οικοτόπων και πτηνών. Η ορθή και ευρεία ενημέρωση θα συμβάλλει σημαντικά στον περιορισμό των αντιδράσεων και την ομαλή εφαρμογή μέτρων και δράσεων για την προστασία περιοχών, ειδών και οικοτόπων, καθώς τόσο το ευρύ κοινό όσο και οι εμπλεκόμενοι φορείς αποτελούν τους τελικούς και ουσιαστικούς χρήστες του φυσικού περιβάλλοντος.

Τα μέτρα προτεραιότητας θα συμβάλουν στη συνέχιση της λειτουργίας των εργαλείων επικοινωνίας που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο του έργου LIFE-IP 4 Natura (η πλατφόρμα 'Natura 2000 Greece' και το Συμμετοχικό Διαδικτυακό Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών).

Το σημαντικότερο αποτέλεσμα των δράσεων ενημέρωσης θα είναι η αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού και των εμπλεκόμενων φορέων σχετικά με συγκεκριμένα ζητήματα: ανθρώπινες επιδράσεις στην προστασία ειδών και οικοτόπων στο θαλάσσιο χώρο (π.χ. θαλάσσιες χελώνες, κητώδη, παρεμπίπτουσα αλιεία), η ευαισθητοποίηση για οργανισμούς και συστήματα (π.χ. χειρόπτερα, παρόχθια δάση, αμμοθινοί τύποι

οικοτόπων, χωροκατακτητικά ξενικά είδη) κ.ά. Η ορθή ενημέρωση θα συμβάλλει σημαντικά στον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων ανθρωπογενών δραστηριοτήτων σε είδη και οικοτόπους.

Οι δράσεις προτεραιότητας σχετιζόμενες με την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και περιβαλλοντική εκπαίδευση θα απευθύνονται στους παρακάτω εμπλεκόμενους φορείς και ομάδες:

- Δράσεις που θα υλοποιηθούν από Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (έργα ερμηνείας περιβάλλοντος και προγράμματα ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης/περιβαλλοντικής εκπαίδευσης) απευθύνονται στο ευρύ κοινό, στους επισκέπτες των προστατευόμενων περιοχών, στην εκπαιδευτική κοινότητα, στους κατοίκους εντός των περιοχών ευθύνης των φορέων, σε τοπικές αρμόδιες αρχές, καθώς και σε παραγωγικές ομάδες (αγροτών, κτηνοτρόφων, αλιέων κλπ.).

- Δράσεις ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και κατάρτισης για θαλάσσια είδη και τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος έχουν ως αποδέκτες επισκέπτες περιοχών του δικτύου Natura (χρήστες/ιδιοκτήτες σκαφών, δύτες, κολυμβητές και τουρίστες), επαγγελματίες του ευρύτερου κλάδου της αλιείας (αλιείς, ιχθυοκαλλιεργητές, εμπόρους αλιευτικών προϊόντων), εκπροσώπους και εργαζόμενους στους κλάδους της ποντοπόρας ναυτιλίας, της εξόρυξης πετρελαίου και άλλων φυσικών πόρων, αλλά και στελεχών του πολεμικού ναυτικού.

- Δράσεις σχετικές με την παρεμπόδιση αλιείας και τις επιπτώσεις τις σε είδη και τύπους οικοτόπων και με είδη ιχθύων κοινοτικού ενδιαφέροντος απευθύνονται σε αλιείς, εργαζόμενους/εμπλεκόμενους σε ιχθυόσκαλες, ιχθυεμπόρους και ιχθυοπωλητές, αρμόδιες εθνικές και περιφερειακές αρχές καθώς και τελικούς καταναλωτές αλιευτικών προϊόντων.

- Δράσεις σχετικές με τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος (παρόχθιοι και αμμοθινικοί) θα έχουν ως αποδέκτες επισκέπτες, αρμόδιες αρχές και φορείς επιφορτισμένους με τη διατήρηση και διαχείρισή τους, καθώς και παραγωγικές επαγγελματικές ομάδες των οποίων οι δραστηριότητες τους επηρεάζουν (γεωργοί, κτηνοτρόφοι, κλπ.).

- Δράσεις που αφορούν σπήλαια και χειρόπτερα απευθύνονται στο ευρύτερο κοινό, σε επισκέπτες των σπηλαίων (ορειβάτες, σπηλαιολόγους κλπ.), και σε αρμόδιες αρχές επιφορτισμένες με τη διαχείρισή τους.

E.1.6. Παραπομπές (για οριζόντια μέτρα και διοικητικές δαπάνες που συνδέονται με το Natura 2000)

ΝΟΜΟΣ 3937/2011 - ΦΕΚ Α 60/31.03.2011 - Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις.

ΝΟΜΟΣ 4519/2018 - ΦΕΚ Α 25/20.02.2018 - Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και άλλες διατάξεις.

ΚΥΑ 50743 (ΦΕΚ Β' 4432/2017) «Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000»

ΦΕΚ 415/2012 «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ' αριθ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ...»

Έργο «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα» για την περίοδο 2006-2012, ΕΣΠΑ 2007-2013, ΥΠΕΝ

Έργο «Ανάπτυξη υποδομής χωρικών δεδομένων μεγάλης κλίμακας (1:5000) για τις χερσαίες προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000», ΕΣΠΑ 2007-2013, ΥΠΕΝ

Εθνική Έκθεση του άρθρου 17 της Οδηγίας των Οικοτόπων (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) για την περίοδο 2013-2018, Έργο «Επεξεργασία, αξιοποίηση και διάθεση στο κοινό, δεδομένων του ΥΠΕΝ για τα προστατευτέα αντικείμενα και κάλυψη υποχρεώσεων από ευρωπαϊκές Οδηγίες», Πράσινο Ταμείο, ΥΠΕΝ

Εθνική Έκθεση του άρθρου 12 της Οδηγίας των Πτηνών (Οδηγία 2009/147/ΕΚ) για την περίοδο 2013-2018, Έργο «Επεξεργασία, αξιοποίηση και διάθεση στο κοινό, δεδομένων του ΥΠΕΝ για τα προστατευτέα αντικείμενα και κάλυψη υποχρεώσεων από ευρωπαϊκές Οδηγίες», Πράσινο Ταμείο, ΥΠΕΝ

Έργα «Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000» και «Τεχνικός και επιστημονικός συντονισμός της εκπόνησης Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών, σχεδίων Προεδρικών Διαταγμάτων και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000», ΕΣΠΑ 2014-2020, ΥΠΕΝ

Έργο LIFE-IP 4 Natura - Ολοκληρωμένες δράσεις για τη διατήρηση και διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα, <https://edozoume.gr/>

ΚΥΑ 43236/1053/17.10.2017 (Β' 3760) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα.

ΚΥΑ 43235/1053/17.10.2017 (Β' 3762) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχηνα (*Anser erythropus*) στην Ελλάδα.

ΚΥΑ 43231/1054/17.10.2017 (Β' 3761) Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Κιρκινέζι (*Falco naumanni*) στον Θεσσαλικό κάμπο.

E.2 Μέτρα διατήρησης και αποκατάστασης τόπων εντός και πέραν του δικτύου Natura 2000

E.2.1. Θαλάσσια και παράκτια ύδατα

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Τύποι Οικοτόπων του Παραρτήματος I της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 10 τύποι οικοτόπων που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Θαλάσσια και Παράκτια Ύδατα”:

A/A	Κωδικός	Όνομασία	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
1	1110	Αμμοσύρσεις που καλύπτονται διαρκώς από θαλάσσιο νερό μικρού βάθους	U1(-)
2	1120*	*Εκτάσεις θαλάσσιας βλάστησης με <i>Posidonia</i> (<i>Posidonioion oceanicae</i>)	U1(-)
3	1130	Εκβολές ποταμών	U1(=)
4	1140	Λασπώδεις και αμμώδεις επίπεδες εκτάσεις που αποκαλύπτονται κατά την άμπωτη	U1(-)
5	1150*	*Παράκτιες λιμνοθάλασσες	U2(-)
6	1160	Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι	U1(=)
7	1170	Ύφαλοι	U2(=)
8	1180	Υποθαλάσσιοι σχηματισμοί δημιουργούμενοι από εκπομπές αερίων	XX
9	1310	Πρωτογενής βλάστηση με <i>Salicornia</i> και άλλα μονοετή είδη των λασπωδών και αμμωδών ζωνών	U1(=)
10	8330	Θαλάσσια σπήλαια εξ ολοκλήρου ή εν μέρει κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας	U1(=)

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, από τους παραπάνω τύπους οικοτόπων, 7 είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (1110, 1120, 1130, 1140, 1160, 1310 και 8330 – U1), 2 σε κακή (1150, και 1170 – U2) και ένας σε άγνωστη (1180 – XX).

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 21 είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Θαλάσσια και Παράκτια Ύδατα”:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018	A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ασπονδύλων			Είδη ψαριών		
1	<i>Centrostephanus longispinus</i>	U1(=)	1	* <i>Acipenser sturio</i>	MED:U2(x), MMED: XX
2	<i>Corallium rubrum</i>	U1(-)	2	<i>Alosa fallax</i>	U2(-)
3	<i>Lithophaga lithophaga</i>	U1(-)	3	<i>Aphanius fasciatus</i>	U1(=)
4	<i>Pinna nobilis</i>	U2(-)	4	<i>Petromyzon marinus</i>	XX
5	<i>Scyllarides latus</i>	U1(x)			
Είδη ερπετών					
1	* <i>Caretta caretta</i>	U2(-)			
2	* <i>Chelonia mydas</i>	U2(x)			
3	<i>Dermochelys coriacea</i>	U2(x)			
Είδη θηλαστικών					
1	<i>Balaenoptera physalus</i>	XX			
2	<i>Delphinus delphis</i>	U2(-)			
3	<i>Grampus griseus</i>	U1(x)			
4	* <i>Monachus monachus</i>	U1(+)			
5	<i>Phocoena phocoena</i>	U2(-)			
6	<i>Physeter macrocephalus</i>	U2(-)			
7	<i>Stenella coeruleoalba</i>	XX			
8	<i>Tursiops truncatus</i>	U1(x)			
9	<i>Ziphius cavirostris</i>	U2(-)			

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 4 ασπόνδυλα είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1) και ένα σε κακή (U2), οι 3 θαλάσσιες χελώνες είναι σε κακή κατάσταση διατήρησης (U2), 3 θαλάσσια θηλαστικά σε μη ικανοποιητική (U1), 4 σε κακή (U2) και 2 σε άγνωστη κατάσταση (XX), ενώ και σε σχέση με τα είδη ιχθύων 1 είναι σε μη ικανοποιητική (U1), 2 είναι σε κακή (U2) και 1 σε άγνωστη (XX) κατάσταση διατήρησης. Αξίζει να σημειωθεί πως η κατάσταση

του θαλάσσιου ασπόνδυλου *Pinna nobilis* κρίνεται ιδιαίτερα κακή, καθώς από το 2016 οι πληθυσμοί του άρχισαν να εμφανίζουν φαινόμενα μαζικής θανάτωσης ξεκινώντας από τις δυτικές ακτές της Μεσογείου στην Ισπανία, ενώ από τα μέσα του 2018 το φαινόμενο επεκτάθηκε και στις ελληνικές θάλασσες. Πρόσφατες μελέτες δεν έχουν καταλήξει στις ακριβείς αιτίες του φαινομένου, τα πρώτα στοιχεία δείχνουν ότι πρόκειται για έναν συνδυασμό μολυσματικών παραγόντων. Το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα κρίσιμο καθώς μπορεί να οδηγήσει στην πλήρη εξαφάνιση της *Pinna nobilis* από τη Μεσόγειο Θάλασσα.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα 13 είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεγεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν την περίοδο 2021-2027, και διαχειμάζουν (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία “Θαλάσσια και Παράκτια Ύδατα” είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
1	<i>Anas acuta</i> (W)	=
2	<i>Aythya fuligula</i> (W)	x
3	<i>Calonectris diomedea</i> (B)	=
4	<i>Cygnus columbianus bewickii</i> (W)	+
5	<i>Cygnus cygnus</i> (W)	+
6	<i>Larus audouinii</i> (B)	-
7	<i>Larus melanocephalus</i> (B)	-
8	<i>Larus michahellis</i> (B)	+
9	<i>Numenius arquata arquata</i> (W)	x
10	<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> (B)	=
11	<i>Phoenicopiterus roseus</i> (P)	
12	<i>Puffinus yelkouan</i> (B)	=
13	<i>Recurvirostra avosetta</i> (B)	+

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 4 έχουν σταθερές, 2 άγνωστη, 4 αυξανόμενες και 2 μειούμενες βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στα παραπάνω είδη έχουν προστεθεί τα *Larus audouinii*, *Calonectris diomedea*, *Puffinus yelkouan*, *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* και *Larus michahellis*, παρόλο που σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση τύπων οικοσυστημάτων κατά MAES, το ενδιαίτημα αναπαραγωγής ή διαχείμασης των ειδών αυτών δεν περιλαμβάνεται στα “θαλάσσια και παράκτια ύδατα”.

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των πτηνών

Στο πλαίσιο της επέκτασης του δικτύου Natura 2000 που πραγματοποίησε η χώρα το 2017 με την ΚΥΑ 50743 (ΦΕΚ Β' 4432/2017) «Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000» δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στο θαλάσσιο τμήμα του. Η κάλυψη του δικτύου αυξήθηκε από το 6,1% στο 22% των εθνικών υδάτων με την ένταξη 29 νέων θαλάσσιων περιοχών (20 πΤΚΣ, 8 ΖΕΠ, 1 ΖΕΠ-πΤΚΣ με κάποιες αμιγώς θαλάσσιες) και επεκτείνοντας τα θαλάσσια όρια πολλών υφιστάμενων.

Όσον αφορά τον τύπο οικοτόπου 1120* έχουν ληφθεί μέτρα προστασίας από την αλιεία με συρόμενα εργαλεία (αλιεία με μηχανότρατα, γρι-γρι και βιντζότρατα), όπως απαιτείται από τον Μεσογειακό Κανονισμό Αλιείας 1967/2006 ΕΚ, έχουν εγκατασταθεί ειδικά ναύδετα για την αποφυγή της ανεξέλεγκτης αγκυροβόλησης και δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Για τον οικοτόπο 1180, χαρακτηρίστηκαν 2 νέες θαλάσσιες περιοχές του δικτύου Natura 2000 και επεκτάθηκε μία ακόμα, ώστε να συμπεριλάβει τα απαραίτητα θαλάσσια οικοσυστήματα. Για τους τύπους οικοτόπων 1140, 1150* και 1310 έχουν υλοποιηθεί έργα σε τοπικό επίπεδο με δράσεις διαχείρισης των υδάτων και αποκατάσταση της βλάστησης. Για τον 1170 έχουν υλοποιηθεί δράσεις χαρτογράφησης που καλύπτουν όμως μικρή έκταση του οικοτόπου. Τέλος για τον 8330 οι δράσεις διατήρησης περιλαμβάνουν χαρτογράφηση, καθαρισμούς και καταγραφή των τυπικών ειδών.

Σχετικά με μέτρα διατήρησης που έχουν ήδη ληφθεί για τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, αξίζει να αναφερθεί πως βαρύτητα έχει δοθεί στη μεσογειακή φώκια **Monachus monachus* και στις θαλάσσιες χελώνες, κυρίως την *Caretta caretta*, μέσω προγραμμάτων LIFE (π.χ. δράσεις διατήρησης, χωρικά μέτρα σε περιοχές Natura σημαντικές για τα είδη, εκπόνηση Σχεδίου Δράσης), μέσω χαρακτηρισμού νέων θαλάσσιων περιοχών Natura 2000, δράσεων διάσωσης και περίθαλψης από μη κυβερνητικές οργανώσεις κ.ά. Δράσεις ενημέρωσης και

περιβαλλοντικής εκπαίδευσης έχουν λάβει χώρα σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για τα θαλάσσια θηλαστικά και ερπετά, ενώ για είδη ασπόνδυλων που κινδυνεύουν από τη συλλογή ή/και την παράνομη αλιεία έχει υπάρξει επικοινωνία μεταξύ αρμόδιων αρχών και ελεγκτικών μηχανισμών.

Για τα είδη πτηνών *Larus audouinii*, *Calonectris diomedea*, *Puffinus yelkouan* και *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* υλοποιήθηκαν δράσεις σε επιλεγμένες περιοχές για:

- τη βελτίωση της αναπαραγωγικής επιτυχίας των πληθυσμών τους μέσω της μείωσης του ανταγωνισμού με άλλα είδη (ασημόγλαρος),
- τη μείωση των επιπτώσεων της παρεμπόπτουσας αλιείας σε συνεργασία με αλιείς,
- την εξάλειψη και τον έλεγχο του πληθυσμού των αρουραίων σε νησίδες,
- την αύξηση των θέσεων φωλεοποίησης με την εγκατάσταση τεχνητών φωλιών.

Παράλληλα, πλήθος δράσεων έρευνας, διατήρησης, προστασίας, ενημέρωσης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης έχει υλοποιηθεί από μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις σε εθνικό επίπεδο, στοχεύοντας σε σημαντικές περιοχές για τα είδη αυτά. Επίσης, ο επαναπλημμυρισμός της Δράνας στο Δέλτα Έβρου ωφέλησε πολλά είδη πτηνών.

Για τα χωροκατακτητικά είδη, ερευνητικά ινστιτούτα (ΕΛΚΕΘΕ), περιβαλλοντικές οργανώσεις (iSea) και άλλοι φορείς καταγράφουν την παρουσία και εξάπλωση ξενικών ειδών σε συνεργασία με Ευρωπαϊκά Δίκτυα (EASIN, ESENIAS), καθώς και τις αρνητικές επιπτώσεις τους στα θαλάσσια οικοσυστήματα. Παράλληλα, στο πλαίσιο της εφαρμογής του κανονισμού 1143/2014 «για την πρόληψη και διαχείριση της εισαγωγής και εξάπλωσης χωροκατακτητικών ξένων ειδών», η χώρα πρόκειται να καταρτίσει τον εθνικό κατάλογο χωροκατακτητικών ξένων ειδών εθνικού ενδιαφέροντος, με σκοπό να προχωρήσει σε εκτίμηση κινδύνου για τα είδη και σε δράσεις περιορισμού των επιπτώσεών τους (το έργο βρίσκεται στο στάδιο του διαγωνισμού). Τα προηγούμενα έτη υλοποιήθηκε μικρός αριθμός ερευνητικών έργων με σκοπό κυρίως τη συλλογή της υπάρχουσας γνώσης για τα είδη, την εξάπλωση, τις επιπτώσεις και τους τρόπους αντιμετώπισης των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών. Επιπρόσθετα, είναι σε εξέλιξη πρόσκληση από το ΕΤΘΑ για τη χρηματοδότηση έργων που αφορούν στη χαρτογράφηση χωροκατακτητικών ξένων ειδών και δράσεις ή μελέτες για την πρόληψη, τον έλεγχο και την εξάλειψη των ξενικών ειδών.

Απειλές και πιέσεις για τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι κύριες εναπομένουσες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στους τύπους οικοτόπων και συνεπώς στα είδη που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Θαλάσσια και Παράκτια Ύδατα” και θα αντιμετωπιστούν με τα μέτρα του ΠΔΠ είναι οι εξής:

- αλιευτικές δραστηριότητες (επαγγελματικές/ερασιτεχνικές) και ιχθυοκαλλιέργειες,
- παράκτια οικοδομική δραστηριότητα και ανεξέλεγκτη χρήση παραλιών για τουρισμό,
- εξορύξεις ορυκτών και άλλων πόρων,
- αλλαγή χρήσεων γης σε παράκτια οικοσυστήματα,
- ρύπανση από γεωργικές δραστηριότητες, από μικτές πηγές ή από μικροπλαστικά,
- αποστραγγίσεις,
- εξάπλωση και εγκατάσταση χωροκατακτητικών ξενικών ειδών,
- επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη θερμοκρασία, στη στάθμη της θάλασσας, στην έκταση και στη θέση των ενδιαιτημάτων, στην εξάπλωση και στην κατάσταση ευάλωτων ειδών,
- άλλες επιβαρυντικές ανθρώπινες δραστηριότητες,
- άλλες φυσικές καταστροφές.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura 2000

- Εγκατάσταση ειδικών ναύδετων για την προστασία του τύπου οικοτόπου 1120* και του ενδιαιτήματος της *Pinna nobilis* από την αγκυροβολία

- Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού για την ανάγκη εφαρμογής μέτρων προστασίας θαλάσσιων τύπων οικοτόπων και τον περιορισμό των επιπτώσεων επιβαρυντικών ανθρώπινων δραστηριοτήτων

- Καταπολέμηση θαλάσσιων χωροκατακτητικών ειδών (στοχευμένη αλιεία, ανάπτυξη περικλειστων χώρων, δράσεις δικτύωσης και ενημέρωσης, διερεύνηση κατάλληλων ενδιαιτημάτων και αποτελεσματικών αλιευτικών εργαλείων)

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura 2000

- Αποκατάσταση ενδιαιτημάτων στους τύπους οικοτόπων 1140, 1150*, 1170, 1310, 8330: αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, περιορισμός πρόσβασης, ενημέρωση κοινού και εμπλεκόμενων (αλιέων), μέτρα προστασίας από τη διάβρωση και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, εγκατάσταση συλλεκτήρων γόνου διθύρων, εγκατάσταση πλωτών υγροτόπων, μεταφύτευση υδρόβιων μακροφύτων, μείωση ρύπανσης υδάτων, σταθεροποίηση και καθαρισμός αμμοθινών, συνεργασία με ενδιαφερόμενους/εμπλεκόμενους φορείς, μελέτη και δράσεις αποκατάστασης με φυτεύσεις αλοφύτων, τοποθέτηση κορμών και πλωτών φραγμάτων, περιορισμός προσβασιμότητας σε διαπαλιρροϊκές ζώνες, αποκατάσταση ενδιαιτήματος μεσογειακής φώκιας

- Καταπολέμηση θαλάσσιων χωροκατακτητικών ξενικών ειδών

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Εγκατάσταση ειδικών ναύδετων για την προστασία του τύπου οικοτόπου 1120* από την αγκυροβολία και δράσεις ενημέρωσης

Δράσεις αποκατάστασης εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Αποκατάσταση ενδιαιτημάτων στους τύπους οικοτόπων 1130, 1170, 1310 και 1410: περίφραξη και φύτευση φυτοφρακτών, σύνδεση με εποχικά πλυμμηριζόμενες εκτάσεις, απομάκρυνση εγκαταλελειμμένων αλιευτικών εργαλείων και άλλων απορριμμάτων, ενημέρωση κοινού και εμπλεκόμενων

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.1

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής Συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 1120* από την αγκυροβολία σκαφών: μελέτη και κατασκευή ειδικών αγκυροβολιών (ναύδετα)	Έκτακτο	585 ναύδετα σε 30 νησιά	306.257 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
2. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 1120* από την αγκυροβολία σκαφών: μελέτη και κατασκευή ειδικών αγκυροβολιών (ναύδετα), ενημέρωση	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Δυτική Ελλάδα	
3. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1130: αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, ενημέρωση εμπλεκόμενων φορέων, καταπολέμηση ξενικών ειδών, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	42.857 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	85.714 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	42.857 €	Στερεά Ελλάδα	
4. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1140: περιορισμός πρόσβασης, ενημέρωση κοινού και εμπλεκόμενων (αλιέων), μέτρα προστασίας από τη διάβρωση	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	142.857 €	Δυτική Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	142.857 €	Ανατολική Μακεδονία και	

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής Συγχρηματοδότησης
				Θράκη	
5. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1150*: εγκατάσταση συλλεκτήρων γόνου διθύρων, εγκατάσταση πλωτών υγροτόπων, μεταφύτευση υδρόβιων μακροφύτων	Έκτακτο	7500 ha	51.429 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
	Έκτακτο	800 ha	13.714 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	200 ha	8.571 €	Δυτική Ελλάδα	
6. Αποκατάσταση του ΤΟ 1150*: μελέτη, απομάκρυνση μη λειτουργικών τσιμεντένιων αρδευτικών καναλιών και διαρρύθμιση των υφιστάμενων αναχωμάτων	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	37.714 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
7. Δράσεις βελτίωσης της Κατάστασης Διατήρησης του ΤΟ 1150*: μείωση ρύπανσης υδάτων, σταθεροποίηση καθαρισμός αμμοθινών, συνεργασία με ενδιαφερόμενους/εμπλεκόμενους φορείς, προσαρμοζόμενη διαχείριση, ενημέρωση/ευαισθητοποίηση, μελέτη και δράσεις αποκατάστασης με φυτεύσεις αλοφύτων, τοποθέτηση κορμών και πλωτών φραγμάτων, κ.ά.	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	357.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	71.429 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	4 περιοχές Natura 2000	285.714 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	357.143 €	Δυτική Ελλάδα	
	Επαναλαμβανόμενο	3 περιοχές Natura 2000	107.143 €	Νότιο Αιγαίο	
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	71.429 €	Κρήτη	
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	50.000 €	Πελοπόννησος	
8. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1170: περιορισμός προσβασιμότητας σε διαπαλιρροϊκές ζώνες, μέτρα προστασίας από τη διάβρωση και τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, καταπολέμηση ξενικών ειδών, ενημέρωση κοινού και εμπλεκόμενων, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Δυτική Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	3 περιοχές Natura 2000	64.286 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	5 περιοχές Natura 2000	107.143 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	4 περιοχές Natura 2000	85.714 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Κεντρική Μακεδονία	
9. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1310: περιορισμός προσβασιμότητας, καταπολέμηση ξενικών, σήμανση και ενημέρωση κοινού, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	42.857 €	Κρήτη	
10. Αποκατάσταση ενδιαιτήματος της <i>*Monachus monachus</i> , ΤΟ 8330: αύξηση διατήρηση του στεγνού τμήματος σπηλαίων, απομάκρυνση σκουπιδιών και άλλων υλικών, παρακολούθηση της αναπαραγωγής της <i>*Monachus monachus</i>	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	25.714 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	25.714 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 περιοχή	25.714 €	Ιόνιοι Νήσοι	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενος κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
		Natura 2000			
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	25.714 €	Βόρειο Αιγαίο	
11. Βελτίωση ενδιαιτήματος ωτοκίας της * <i>Caretta caretta</i> : δημιουργία/ κατασκευή υφάλων ή/και κυματοθραυστών για την προστασία των παράκτιων κρημνών	Έκτακτο	1 έργο ¹³	51.429 €	Ιόνιοι Νήσοι	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
12. Δράσεις προστασίας και αποκατάστασης των θαλάσσιων ενδιαιτημάτων της <i>Pinna nobilis</i> : εγκατάσταση ειδικών συλλεκτρήρων πελαγικών προνυμφών της <i>Pinna nobilis</i> , μεταφορά υγιών ατόμων της <i>Pinna nobilis</i> σε κατάλληλα ενδιαιτήματα των περιοχών μελέτης, εγκατάσταση ειδικών συστημάτων πόντισης και αγκυροβολίας σκαφών (moorings) για προστασία ευαίσθητων θαλάσσιων οικοτόπων, παραγωγή ειδικού ενημερωτικού υλικού	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	2.857 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
	Έκτακτο	8 περιοχές Natura 2000	13.714 €	Ιόνιοι Νήσοι	
13. Καταπολέμηση και περιορισμός των επιπτώσεων των θαλάσσιων εισβολικών ειδών: στοχευμένη αλιεία, ανάπτυξη περικλειστών χώρων, δράσεις δικτύωσης και ενημέρωσης, διερεύνηση κατάλληλων ενδιαιτημάτων και αποτελεσματικών αλιευτικών εργαλείων	Επαναλαμβανόμενο	7.500 ha	34.286 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	800 ha	17.143 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	200 ha	13.714 €	Δυτική Ελλάδα	
14. Πιλοτική υλοποίηση δράσεων αποκατάστασης εντός της κρίσιμης παράκτιας ζώνης (απορρόπανση, αποκατάσταση εκβολών ποταμών, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	214.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
15. Δράσεις καταπολέμησης θαλάσσιων χωροκατακτητικών ξενικών ειδών	Έκτακτο	1 έργο	342.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

• πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενος κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
16. Δράσεις αποκατάστασης των ΤΟ 1130, 1310 και 1410 σε υδροτοπικά οικοσυστήματα: απομάκρυνση αδρανών υλικών, περίφραξη και φύτευση φυτοφρακτών, σύνδεση με εποχικά πλυμμηριζόμενες εκτάσεις	Έκτακτο	1 έργο	102.857 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
17. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 1120* από την αγκυροβολία σκαφών: μελέτη και κατασκευή ειδικών αγκυροβολίων (ναύδετα), ενημέρωση	Έκτακτο	2 περιοχές	28.571 €	Ιόνιοι Νήσοι	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή	14.286 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 περιοχή	14.286 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	4 περιοχές	57.144 €	Νότιο Αιγαίο	
18. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1170: απομάκρυνση εγκαταλελειμμένων αλιευτικών εργαλείων και άλλων απορριμμάτων, ενημέρωση κοινού και εμπλεκόμενων, κ.ά.	Επαναλαμβανόμενο	2 περιοχές	20.000 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή	10.000 €	Στερεά Ελλάδα	
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή	10.000 €	Ιόνιοι Νήσοι	

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων 1120*, 1130, 1140, 1150*, 1170, 1310 και 8330 με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης. Οι δράσεις θα βελτιώσουν και το ενδιαίτημα των ειδών κοινωτικού ενδιαφέροντος με μη ικανοποιητική/κακή κατάσταση διατήρησης *Corallium rubrum*, *Lithophaga lithophaga*, *Pinna nobilis* καθώς και των θαλάσσιων θηλαστικών και ερπετών.

¹³ Μια πράξη η οποία θα χρηματοδοτηθεί από ευρωπαϊκούς, εθνικούς, ή άλλους ιδιωτικούς πόρους και θα υλοποιηθεί σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο από έναν φορέα ή σύμπραξη φορέων.

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των ειδών *Caretta caretta*, **Monachus monachus* και *Pinna nobilis* καθώς και των πτηνών που απαντώνται σε θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα, μέσω βελτίωσης και αποκατάστασης των ενδιαιτημάτων τους και των περιοχών ωοτοκίας/τροφοληψίας τους
- Περιορισμός των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στα θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα, μέσω δράσεων ενημέρωσης/ευαισθητοποίησης του κοινού και των εμπλεκόμενων φορέων
- Περιορισμός των επιπτώσεων των τουριστικών δραστηριοτήτων στους θαλάσσιους και παράκτιους τύπους οικοτόπων
- Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή μέσω της υλοποίησης μέτρων προστασίας από τη διάβρωση και άλλες πιέσεις από την κλιματική αλλαγή
- Περιορισμός των επιπτώσεων των θαλάσσιων χωροκατακτητικών ξενικών ειδών (μείωση ανταγωνισμού με αυτόχθονα είδη, περιορισμός της βόσκησης φυκών, κ.ά.)
- Μείωση της ρύπανσης των υδάτων από οικιστικά, αγροτικά λύματα και πλαστικά
- Προστασία της *Pinna nobilis* από την εξαφάνιση
- Διατήρηση/αποκατάσταση των τύπων οικοτόπων 1120*, 1130, 1170, 1310 και 1410 εκτός του δικτύου Natura 2000

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών σε τουριστικά ή άλλα σκάφη επισκεπτών, με τη χρήση ειδικών ναυδετών που προστατεύουν την Ποσειδωνία (τύπος οικοτόπου 1120*) από την αγκυροβολία
- Προώθηση συμβατών δραστηριοτήτων (τουρισμός, αναψυχή, αθλητισμός κλπ.) σε θαλάσσιες και παράκτιες περιοχές του δικτύου Natura 2000
- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων στις επιδράσεις και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και εμπλεκόμενων για την ανάγκη προστασίας των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων, και την αξία των θαλάσσιων και παράκτιων τύπων οικοτόπων
- Αύξηση των αλιευτικών πόρων και αποθεμάτων μέσω της προστασίας θαλάσσιων ενδιαιτημάτων και της καταπολέμησης χωροκατακτητικών ειδών
- Βελτίωση της ποιότητας των υδάτων μέσω δράσεων απορρύπανσης και αποκατάστασης οικοτόπων
- Δημιουργία πηγής πόρων από τα τέλη χρήσης ειδικών ναυδετών για *Posidonia oceanica*

E.2.2. Ερεικώνες και θαμνώνες

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Τύποι Οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 11 τύποι οικοτόπων που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Ερεικώνες και Θαμνώνες”:

A/A	Κωδικός	Όνομασία	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
1	2250*	*Θίνες των παραλιών με <i>Juniperus</i> spp.	U1(=)
2	2260	Θίνες με βλάστηση σκληρόφυλλων θάμνων Cisto-Lavenduletalia	U1(=)
3	4060	Αλπικά και βόρεια χέρσα εδάφη	U1(+)
4	4090	Ενδημικά ορεινά μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους	FV(=)
5	5110	Σταθερές ξηροθερμόφιλες διαπλάσεις με <i>Buxus sempervirens</i> των βραχωδών κλιτύων (Berberidion p.p.)	U2(+)
6	5210	Δενδροειδή <i>Juniperus</i> spp.	FV(=)
7	5230*	*Δενδροειδή Matorrals με <i>Laurus nobilis</i>	FV(=)
8	5310	Συστάδες από <i>Laurus nobilis</i>	FV(=)
9	5330	Θερμομεσογειακές και προεργμικές λόχμες	FV(+)
10	5420	Φρύγανα από <i>Sarcopoterium spinosum</i>	FV(+)
11	5430	Ενδημικά φρύγανα από Euphorbio-Verbascion	FV(=)

Από τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 3 είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (2250*, 2260 και 4060 – U1), 1 σε κακή (5110 – U2) και 7 σε ικανοποιητική (4090, 5210, 5230*, 5310, 5330, 5420 και 5430 – FV).

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 54 είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Ερεικώνας και Θαμνώνας”:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη αμφιβίων		
1	<i>Lyciasalamandra helverseni</i>	U1(-)
2	<i>Mertensiella luschani</i>	FV(=)
3	<i>Pelobates syriacus</i>	FV(x)
Είδη ερπετών		
1	<i>Algyroides moreoticus</i>	FV(=)
2	<i>Algyroides nigropunctatus</i>	FV(=)
3	<i>Chalcides ocellatus</i>	FV(=)
4	<i>Coronella austriaca</i>	FV(=)
5	<i>Dolichophis caspius</i>	FV(=)
6	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	FV(=)
7	<i>Elaphe sauromates</i>	FV(=)
8	<i>Hemorrhois nummifer</i>	FV(=)
9	<i>Hierophis gemonensis</i>	FV(=)
10	<i>Hierophis viridiflavus</i>	FV(=)
11	<i>Lacerta trilineata</i>	FV(=)
12	<i>Ophisaurus apodus</i>	FV(=)
13	<i>Podarcis cretensis</i>	FV(=)
14	<i>Podarcis erhardii</i>	FV(=)
15	<i>Podarcis levendis</i>	FV(=)
16	<i>Podarcis peloponnesiaca</i>	FV(=)
17	<i>Podarcis taurica</i>	FV(=)
18	<i>Telescopus fallax</i>	FV(=)
19	<i>Testudo graeca</i>	U1(-)
20	<i>Testudo marginata</i>	U1(-)
21	<i>Vipera xanthina</i>	FV(=)
22	<i>Zamenis situla</i>	FV(=)

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ασπονδύλων		
1	<i>Apatura metis</i>	U1(-)
2	<i>Bolbelasmus unicornis</i>	U1(x)
3	* <i>Euplagia quadripunctaria</i>	U1(x)
4	<i>Eriogaster catax</i>	U1(x)
5	<i>Hyles hippophaes</i>	U1(x)
6	<i>Maculinea arion</i>	U1(=)
7	<i>Papilio alexanor</i>	FV(=)
8	<i>Proserpinus proserpina</i>	U1(x)
9	<i>Pseudophilotes bavius</i>	FV(x)
10	<i>Zerynthia polyxena</i>	FV(=)
Είδη θηλαστικών		
1	<i>Canis aureus</i>	U1(=)
2	* <i>Canis lupus</i>	U1(+)
3	<i>Capra aegagrus</i>	FV(x)
4	<i>Dryomys nitedula</i>	FV(=)
5	<i>Eptesicus anatolicus</i>	U1(x)
6	<i>Felis silvestris</i>	XX
7	<i>Lynx lynx</i>	XX
8	<i>Muscardinus avellanarius</i>	FV(=)
9	<i>Myomimus roachi</i>	XX
10	<i>Myotis aurascens</i>	XX
11	<i>Plecotus kolombatovici</i>	XX
12	<i>Plecotus macrobullaris</i>	XX
13	<i>Rhinolophus blasii</i>	U1(x)
Είδη χλωρίδας		
1	* <i>Androcymbium rechingeri</i>	U1(-)
2	<i>Fritillaria obliqua</i>	U2(x)
3	<i>Fritillaria rhodocanakis</i>	FV(=)
4	<i>Himantoglossum jankae</i>	FV(=)
5	<i>Ruscus aculeatus</i>	FV(=)
6	* <i>Silene holzmanii</i>	U1(x)
7	<i>Tozzia carpathica</i>	XX

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 7 ασπόνδυλα είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1) και 3 σε ικανοποιητική (FV), 2 αμφίβια είναι σε ικανοποιητική κατάσταση (FV) και 1 σε μη ικανοποιητική (U1), 1 ερπετό σε μη ικανοποιητική (U1) και 20 σε ικανοποιητική (FV), 2 φυτά σε μη ικανοποιητική κατάσταση (U1), 1 σε κακή (U2) 3 σε ικανοποιητική (FV) και 1 σε άγνωστη (XX) κατάσταση διατήρησης, ενώ και σε σχέση με τα θηλαστικά 4 είναι σε μη ικανοποιητική (U1), 3 ικανοποιητική (FV) και 6 σε άγνωστη (XX) κατάσταση διατήρησης.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα 8 είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεχθεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν την περίοδο 2021-2027 και διαχειμάζουν (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία “Ερεικώνες και Θαμνώνες” είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
1	<i>Alectoris graeca</i> (B)	x
2	<i>Circus cyaneus</i> (W)	x
3	<i>Circus pygargus</i> (B)	-
4	<i>Emberiza calandra</i> (B)	=
5	<i>Emberiza hortulana</i> (B)	=
6	<i>Falco biarmicus</i> (B)	+
7	<i>Melanocorypha calandra</i> (B)	=
8	<i>Monticola saxatilis</i> (B)	=

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 4 έχουν σταθερές, 2 άγνωστες και 1 αυξανόμενη και 1 μειούμενη βραχυπρόθεσμη τάση πληθυσμού.

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Δράσεις διατήρησης έχουν υλοποιηθεί για τον τύπο οικοτόπου 2250*: διαχείριση της προσβασιμότητας και ενημέρωση των επισκεπτών, καθαρισμός από απορρίμματα, ενίσχυση των τυπικών ειδών και της αναγέννησης με φυτεύσεις, ανάσχεση της διαδοχής από το *Pinus brutia*, εξάλειψη ξενικών ειδών και ex-situ διατήρηση σημαντικών ειδών του οικοτόπου.

Για τον 5210 οι δράσεις είχαν ως στόχο τη βελτίωση της συνδεσιμότητας του ενδιαιτήματος των σαρκοφάγων θηλαστικών **Ursus arctos* και **Canis lupus*. Στον 5330 και 5420 οι δράσεις είχαν τοπικό χαρακτήρα και περιλάμβαναν αντίστοιχα περιφράξεις για αποκλεισμό βόσκησης και αντιδιαβρωτικά έργα, δράσεις βελτίωσης των εδαφικών συνθηκών, φυτεύσεις.

Για το είδος χλωρίδας **Androcymbium rechingeri* έχει δημιουργηθεί ένα Μικρο-Απόθεμα στον μεγαλύτερο υποπληθυσμό του είδους και επίσης έχουν υλοποιηθεί δράσεις διαχείρισης των επισκεπτών, ex-situ διατήρησης, ενίσχυσης του πληθυσμού, καταγραφής βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων, δράσεις ενημέρωσης. Όσον αφορά το λεπιδόπτερο **Euplagia quadripunctaria*, οι δράσεις διατήρησης που υλοποιούνται έχουν ως στόχο την αύξηση του μεγέθους του πληθυσμού της. Τέλος, στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 Natura εκπονείται σχέδιο δράσης για τη **Silene holzmannii*, το οποίο θα υλοποιηθεί το προσεχές διάστημα.

Σε σχέση με το σαρκοφάγο **Canis lupus* έχουν υλοποιηθεί δράσεις διατήρησης και προστασίας με στόχο το είδος αλλά και τα ενδιαιτήματά του (περιορισμός κατακερματισμού κ.ά.). Παράλληλα περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις υλοποιούν προγράμματα ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ερευνητικές δραστηριότητες σχετικές με τη βιολογία και οικολογία του είδους, αλλά και δράσεις διάσωσης και περίθαλψης ατόμων που βρίσκονται τραυματισμένα ή σε ανάγκη.

Για τα σπηλαιόβια χειρόπτερα υλοποιούνται δράσεις ανάδειξης, αποκατάστασης και προστασίας του ενδιαιτήματός τους, δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, επιστήμης των πολιτών, ενίσχυσης της προστασίας τους μέσω της σύνταξης σχεδίων δράσης και της δημιουργίας μικρο-αποθεμάτων.

Απειλές και πιέσεις για τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι κύριες εναπομένουσες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στους τύπους οικοτόπων και συνεπώς στα είδη που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Ερεικώνες και Θαμνώνες” και θα αντιμετωπιστούν με τα μέτρα του ΠΔΠ είναι οι εξής:

- χωροκατακτητικά ξενικά είδη,
- καύση για δασοκομικές δραστηριότητες,
- αλλαγή χρήσεων γης, αναδάσωση και φυσική διαδοχή,

- εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση,
- κατακερματισμός λόγω δημιουργίας δρόμων, μονοπατιών και συναφών υποδομών,
- αθλητισμός, τουρισμός και δραστηριότητες αναψυχής.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις προστασίας και διατήρησης του ενδιαιτήματος της *Fritillaria obliqua* και του **Androcymbium rechingeri* (βελτίωση και προστασία θαμνώνων, έλεγχος-χωροθέτηση δραστηριοτήτων, μονοπάτια για τη διαχείριση επισκεπτών, πινακίδες σήμανσης, δημιουργία μικρο-αποθέματος φυτών, περιβαλλοντική εκπαίδευση, κ.ά.)

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους ερεικώνες και θαμνώνες από την ύπαρξη παράνομων δρόμων, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura 2000

- Αποκατάσταση ενδιαιτημάτων στους τύπους οικοτόπων 2250*, 2260, 4060, 5110: έλεγχος/περιορισμός βόσκησης, απομάκρυνση ξενικών ειδών, φυτεύσεις τυπικών ειδών, φυτεύσεις των κυρίαρχων δομικών στοιχείων (ξυλώδη είδη) και της πώδους στρώσης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις προστασίας και διατήρησης του ενδιαιτήματος της *Fritillaria obliqua* (βελτίωση και προστασία θαμνώνων, περιφράξεις, παρακολούθηση) και της *Emberiza cineracea* (περιφράξεις, μελέτη των οικολογικών απαιτήσεων του είδους)

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους ερεικώνες και θαμνώνες από την ύπαρξη παράνομων δρόμων, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Αποκατάσταση οικολογικών διαδρόμων στον τύπο οικοτόπου 2250* με σκοπό τη διευκόλυνση της μετακίνησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.2

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις προστασίας του 2250* από την υποβάθμιση: περιορισμός της προσβασιμότητας μέσω δημιουργίας προστατευμένων διαδρομών	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
2. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 2260: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, έλεγχος βόσκησης, σήμανση με πινακίδες, απομάκρυνση ξενικών ειδών κ.ά.	Έκτακτο	2 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Βόρειο Αιγαίο	
3. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 4060: περιορισμός βόσκησης, φυτεύσεις	Έκτακτο	1 περιοχή	14.286 €	Στερεά Ελλάδα	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενος κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
τυπικών ειδών, σήμανση, ενημέρωση, κ.ά.		Natura 2000			ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Κεντρική Μακεδονία	
4. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 5110: φυτεύσεις των κυρίαρχων δομικών στοιχείων (ξυλώδη είδη) και της πλώδους στρώσης, παρακολούθηση των πιέσεων και απειλών	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	15.429 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	15.429 €	Δυτική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	12.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
5. Βελτίωση και προστασία θαμνώνων που αποτελούν ενδιαίτημα της <i>Fritillaria obliqua</i> : περιφράξεις, παρακολούθηση, κ.ά.	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
6. Βελτίωση και προστασία του ενδιαίτηματος του <i>*Androcymbium rechingeri</i> : έλεγχος-χωροθέτηση δραστηριοτήτων (π.χ. μονοπάτια για τη διαχείριση επισκεπτών), πινακίδες σήμανσης, δημιουργία μικρο-αποθέματος φυτών, περιβαλλοντική εκπαίδευση, κ.ά.	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
7. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων ερεικώνων και θαμνώνων εντός περιοχών του δικτύου Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος		
8. Πιλοτική εγκατάσταση περιφράξεων για την βελτίωση της κατάστασης του είδους <i>Emberiza cineracea</i> και μελέτη της εξάπλωσης, του πληθυσμού, της τάσης των οικολογικών χαρακτηριστικών και απαιτήσεων του είδους.	Έκτακτο	4 περιοχές Natura 2000	37.143 €	Βόρειο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

• πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενος κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
9. Βελτίωση και προστασία του ενδιαίτηματος του είδους <i>Fritillaria obliqua</i> : περιφράξεις ατόμων, παρακολούθηση	Έκτακτο	1 έργο	4.286 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

10. Διατήρηση και αποκατάσταση οικολογικών διαδρόμων στον ΤΟ 2250* για τη βελτίωση της συνοχής δικτύου Natura 2000 με σκοπό τη διευκόλυνση της μετακίνησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>Parnassius apollo</i> , <i>Testudo graeca</i> , <i>Testudo hermanni</i> , <i>Testudo marginata</i> , κ.ά.), τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Έκτακτο	1 έργο	29.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
11. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων ερεικώνων και θαμνώνων εκτός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχρωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων 2250*, 2260, 4060 και 5110 με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης (βελτίωση δομών και λειτουργιών)
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος **Androcymbium rechingeri* και *Fritillaria obliqua* με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης, της *Emberiza cineracea* καθώς και των άλλων πτηνών που απαντώνται σε ερεικώνες και θαμνώνες εντός και εκτός των περιοχών Natura 2000
- Ορθή διαχείριση των κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων για τη μείωση των επιπτώσεων τους στους τύπους οικοτόπων και τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Περιορισμός των επιπτώσεων των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών στον τύπο οικοτόπου 2260
- Περιορισμός του κατακερματισμού των υγροτοπικών οικοσυστημάτων, μέσω δράσεων ενοποίησης και περιορισμού της πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές, εντός και εκτός των περιοχών Natura 2000
- Διευκόλυνση της μετακίνησης των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος **Euplagia quadripunctaria*, *Parnassius apollo*, *Testudo graeca*, *Testudo hermanni* και *Testudo marginata* μέσω της διατήρησης και αποκατάστασης οικολογικών διαδρόμων

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών σε ερεικώνες και θαμνώνες και προώθηση συμβατών δραστηριοτήτων (τουρισμός, αναψυχή, αθλητισμός, κ.λπ.) σε αυτούς
- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των ερεικώνων και θαμνώνων στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Προώθηση ορθών κτηνοτροφικών πρακτικών με χαμηλότερες επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα των ερεικώνων και θαμνώνων

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και εμπλεκομένων για την ανάγκη προστασίας των ερεικώνων και θαμνώνων, και την αξία των σχετικών τύπων οικοτόπων
- Προστασία εδαφών από τη διάβρωση μέσω δράσεων στον τύπο οικοτόπου 5110
- Διατήρηση / δημιουργία πράσινων υποδομών για την μείωση του κατακερματισμού των ενδιαιτημάτων ειδών

Ε.2.3. Τυρφώνες, βάλτοι και άλλοι υγρότοποι

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Τύποι Οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 7 τύποι οικοτόπων που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Τυρφώνες, Βάλτοι και Άλλοι Υγρότοποι”:

A/A	Κωδικός	Ονομασία	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
1	1420	Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφυλες λόχμες (Sarcocornetea fruticosi)	U1(=)
2	1430	Αλο-νιτρόφυλες λόχμες (Pegano-Salsolatea)	U1(=)
3	2190	Υγρές κοιλότητες μεταξύ των θινών	U1(=)
4	7140	Μεταβατικοί και τρεμώδεις τυρφώνες	FV(=)
5	7210*	*Ασβεστούχοι βάλτοι με <i>Cladium mariscus</i> και είδη του Caricion davallianae	U1(=)
6	7220*	*Πηγές όπου δημιουργείται επίταγος (Cratoneurion)	XX
7	7230	Αλκαλικοί χαμηλοί τυρφώνες	U1(=)

Από τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 5 είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (1420, 1430, 2190, 7210* και 7230 – U1), 1 σε άγνωστη (7220* – XX) και 1 σε ικανοποιητική (7140 – FV).

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 37 είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Τυρφώνες, Βάλτοι και Άλλοι Υγρότοποι”:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη αμφιβίων		
1	<i>Bombina bombina</i>	U1(x)
2	<i>Bombina variegata</i>	FV(=)
3	<i>Bufo viridis</i>	FV(=)
4	<i>Hyla arborea</i>	FV(=)
5	<i>Pelobates syriacus</i>	FV(=)
6	<i>Pelophylax bedriagae</i>	FV(=)
7	<i>Pelophylax cerignensis</i>	U1(x)
8	<i>Pelophylax cretensis</i>	U1(x)
9	<i>Pelophylax kurtmuelleri</i>	FV(=)
10	<i>Pelophylax ridibundus</i>	FV(=)
11	<i>Rana dalmatina</i>	FV(=)
12	<i>Rana graeca</i>	FV(=)
13	<i>Rana temporaria</i>	FV(=)
14	<i>Triturus karelinii</i>	FV(=)
15	<i>Triturus macedonicus</i>	FV(=)
Είδη ασπονδύλων		
1	<i>Coenagrion ornatum</i>	U1(-)
2	<i>Cordulegaster heros</i>	U1(-)
3	<i>Euphydryas aurinia</i>	U1(=)
4	<i>Lindenia tetraphylla</i>	U1(-)
5	<i>Lycaena dispar</i>	U2(-)
6	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	U1(-)
7	<i>Stylurus flavipes</i>	U1(-)
8	<i>Vertigo angustior</i>	U1(-)
9	<i>Vertigo moulinsiana</i>	U1(-)

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ερπετών		
1	<i>Emys orbicularis</i>	U1(-)
2	<i>Natrix tessellata</i>	FV(=)
Είδη θηλαστικών		
1	<i>Lutra lutra</i>	FV(=)
2	<i>Mustela putorius</i>	XX
3	<i>Myotis brandtii</i>	U1(x)
4	<i>Myotis capaccinii</i>	U1(x)
5	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	U1(x)
Είδη χλωρίδας		
1	<i>Dactylorhiza kalopissii</i> subsp. <i>kalopissii</i>	U2(-)
2	<i>Gladiolus palustris</i>	XX
3	<i>Phoenix theophrasti</i>	U1(=)
4	<i>Polygonum praelongum</i>	U1(x)
5	<i>Rhododendron luteum</i>	FV(=)
6	<i>Tozzia carpathica</i>	XX
7	* <i>Veronica oetaea</i>	FV(=)
8	<i>Woodwardia radicans</i>	U2(x)

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 8 ασπόνδυλα είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1) και 1 σε κακή (U2), 3 αμφίβια είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση (U1) και 12 σε ικανοποιητική (FV), 1 ερπετό σε μη ικανοποιητική (U1) και 1 σε ικανοποιητική (FV), 2 φυτά σε μη ικανοποιητική κατάσταση (U1), 2 σε κακή (U2), 2 σε ικανοποιητική (FV) και 2 σε άγνωστη (XX), ενώ και σε σχέση με τα θηλαστικά 3 είναι σε μη ικανοποιητική (U1), 1 ικανοποιητική (FV) και 1 σε άγνωστη (XX) κατάσταση διατήρησης.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα 20 είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεχθεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν στην περίοδο 2021-2027 και διαχειμάζουν (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία “Τυρφώνες, Βάλτοι και Άλλοι Υγρότοποι” είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
1	<i>Ardeola ralloides</i> (B)	+
2	<i>Aythya ferina</i> (B)	=
3	<i>Aythya nyroca</i> (B)	=
4	<i>Branta ruficollis</i> (W)	x
5	<i>Chlidonias hybrida</i> (B)	-
6	<i>Chlidonias niger</i> (B)	-
7	<i>Clanga clanga</i> (W)	=
8	<i>Fulica atra atra</i> (B)	=
9	<i>Gelochelidon nilotica</i> (B)	=
10	<i>Glareola pratincola</i> (B)	-
11	<i>Ixobrychus minutus</i> (B)	-
12	<i>Numenius arquata arquata</i> (W)	x
13	<i>Nycticorax nycticorax</i> (B)	+
14	<i>Pelecanus crispus</i> (B)	+
15	<i>Plegadis falcinellus</i> (B)	=
16	<i>Podiceps nigricollis</i> (B)	+
17	<i>Recurvirostra avosetta</i> (B)	+
18	<i>Spatula querquedula</i> (B)	=
19	<i>Tadorna ferruginea</i> (B)	+
20	<i>Vanellus vanellus</i> (B)	=

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 8 έχουν σταθερές, 2 άγνωστες, 4 αρνητικές και 6 αυξανόμενες βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού.

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Έχουν υλοποιηθεί δράσεις διαχείρισης και αποκατάστασης του τύπου οικοτόπου 1420 ως ενδιάστημα αναπαραγωγής των θαλασσοπούλιων, του τύπου οικοτόπου 7140 ως ενδιάστημα τροφοληψίας της *Anser erythropus* και του τύπου οικοτόπου 7210* μέσω δράσεων που ενδεικτικά περιλαμβάνουν τη διατήρηση υψηλής στάθμης υδάτων, την απομάκρυνση απορριμμάτων και τη φύτευση χαρακτηριστικών ειδών.

Για τα φυτικά είδη *Phoenix theophrasti* και **Veronica oetaea* έχουν υλοποιηθεί έργα προστασίας / αποκατάστασης του ενδιαιτήματος, αποκατάστασης των υδρολογικών συνθηκών και ενίσχυση του πληθυσμού. Όσον αφορά την νεροχελώνα *Emys orbicularis*, οι δράσεις διατήρησης που υλοποιούνται έχουν ως στόχο την αύξηση του μεγέθους του πληθυσμού της. Για τα σπηλαιόβια χειρόπτερα υλοποιούνται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, επιστήμης των πολιτών και ενίσχυσης της προστασίας τους μέσω της σύνταξης Σχεδίων Δράσης.

Για τα είδη πτηνών *Ardeola ralloides*, *Aythya nyroca*, *Nycticorax nycticorax nycticorax*, *Pelecanus crispus*, *Ixobrychus minutus* και *Plegadis falcinellus* έχουν υλοποιηθεί δράσεις για την αποκατάσταση του ενδιαιτήματος αναπαραγωγής τους σε υγροτόπους, την κατασκευή τεχνητών νησίδων, τη φύλαξη, προστασία και αύξηση των αναπαραγόμενων πληθυσμών και της αναπαραγωγικής επιτυχίας των παραπάνω ειδών, τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων των πυρκαγιών και τη βελτίωση των υδρολογικών συνθηκών και της βλάστησης σε ενδιαιτήματα πτηνών. Παράλληλα έχουν πραγματοποιηθεί δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των τοπικών κοινωνιών για την ανάγκη προστασίας πτηνών και την εξάλειψη παράνομων δραστηριοτήτων με

σημαντικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς τους (λαθροθηρία, παγίδευση, κ.λπ.). Τέλος, έχουν κατασκευαστεί τεχνητές νησίδες για να ωφεληθεί και η *Gelochelidon nilotica*.

Απειλές και πιέσεις για τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι κύριες εναπομένουσες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στους τύπους οικοτόπων και συνεπώς στα είδη που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Τυρφώνες, Βάλτοι και Άλλοι Υγρότοποι” και θα αντιμετωπιστούν με τα μέτρα του ΠΔΠ είναι οι εξής:

- εγκατάλειψη διαχείρισης βοσκοτόπων,
- εκτεταμένη βόσκηση,
- τουριστικές δραστηριότητες,
- ρύπανση από γεωργικές δραστηριότητες,
- αλλαγή χρήσεων γης,
- διαχείριση υδάτινων πόρων,
- εξάπλωση και εγκατάσταση χωροκατακτητικών ξενικών ειδών,
- διάνοιξη δρόμων.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις διατήρησης των υγροτοπικών ενδιαιτημάτων των ειδών ασπονδύλων *Lycaena dispar*, *Coenagrion ornatum*, *Cordulegaster heros*, του φυτού *Woodwardia radicans* και υδρόβιων ερπετών αποτελούν κάποιες παρεμβάσεις όπως ήπια τεχνικά έργα διαχείρισης υδατικών πόρων, φυτεύσεις, δράσεις ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης τοπικών φορέων, δημιουργία λιμνίων, καταγραφή ενδιαιτημάτων αναπαραγωγής, βιοπαρακολούθηση, απομάκρυνση ξενικών ειδών

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους από τη διάνοιξη παράνομων δρόμων τυρφώνες, βάλτους και άλλους υγροτόπους, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

- Αγορά ή μακροχρόνια ενοικίαση γης για την προστασία και αποκατάσταση παραλίμνιων, παραποτάμιων και υγροτοπικών ενδιαιτημάτων

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις αποκατάστασης στους τύπους οικοτόπων 1420, 1430, 2190, 7210*, 7230 περιλαμβάνουν τον έλεγχο και την απομάκρυνση ξενικών ειδών, καθαρισμούς, φυτεύσεις των κυρίαρχων δομικών στοιχείων (ξυλώδη είδη) και της ποώδους στρώσης, ενοποίηση υγροτοπικών ενδιαιτημάτων ορνιθοπανίδας για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησής τους, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, φυτεύσεις τυπικών ειδών, αποκατάσταση ορεινών υγροτόπων όπως επίχωση ρεμάτων, δημιουργία μικρών φραγμάτων, αποκατάσταση μικρών νησιωτικών υγροτόπων συμπεριλαμβανομένης και της απομάκρυνση αδρανών υλικών, περίφραξη και φύτευση φυτοφρακτών, σύνδεση με εποχικά πλημμυριζόμενες εκτάσεις, διαχείριση υδατικών πόρων για αρδευτικούς σκοπούς σε σχέση με την γεωργία, προσαρμογή της βόσκησης.

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις διατήρησης του ενδιαιτήματος της *Woodwardia radicans* με ήπιες παρεμβάσεις όπως τεχνικά έργα, φυτεύσεις, ενημέρωση-ευαισθητοποίηση τοπικών φορέων

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους από τη διάνοιξη παράνομων δρόμων τυρφώνες, βάλτους και άλλους υγροτόπους, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις αποκατάστασης των υγροτοπικών οικοσυστημάτων: απομάκρυνση αδρανών υλικών, περίφραξη και φύτευση φυτοφρακτών, σύνδεση με εποχικά πλυμμηριζόμενες εκτάσεις

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.3

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 1420: σήμανση με πινακίδες, απομάκρυνση ξενικών ειδών, καθαρισμοί, περιορισμός πρόσβασης, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Αττική	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	14.286 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Νότιο Αιγαίο	
2. Δράσεις αποκατάστασης και αναβάθμισης των δομών του ΤΟ 1430: έλεγχος και απομάκρυνση των ξενικών-εισβλητικών ειδών, φύτευσης των κυρίαρχων δομικών στοιχείων (ξυλώδη είδη) και της πώδους στρώσης	Επαναλαμβανόμενο	4 περιοχές Natura 2000	85.714 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	2 περιοχές Natura 2000	42.857 €	Κρήτη	
3. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 2190: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση, απομάκρυνση ξενικών, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, φύτευσεις τυπικών ειδών, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Νότιο Αιγαίο	
4. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 7210*: παρακολούθηση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, δημιουργία μοντέλου διαχείρισης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων	Επαναλαμβανόμενο	3 περιοχές Natura 2000	42.857 €	Δυτική Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	3 περιοχές Natura 2000	14.286 €	Κρήτη	
5. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 7230: διαχείριση υδατικών πόρων για αρδευτικούς σκοπούς σε σχέση με την γεωργία	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	17.143 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Δυτική Μακεδονία	
6. Μέτρα διατήρησης και αποκατάστασης υγροτοπικού ενδιαιτήματος του είδους Λεπιδοπτέρου <i>Lycaena dispar</i> : φύτευση και παρακολούθηση της πορείας των νεαρών ατόμων του φυτού-ξενιστή <i>Rumex hydrolapathum</i> , κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
7. Μέτρα διατήρησης και αποκατάστασης της <i>Woodwardia radicans</i> που απαντάται σε υγρές θέσεις: ήπια τεχνικά έργα διαχείρισης υδατικών πόρων, φύτευσεις, ενημέρωση-ευαισθητοποίηση τοπικών φορέων	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	68.571 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
8. Μέτρα διατήρησης και αποκατάστασης υγροτοπικού ενδιαιτήματος	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή	15.429 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
οδοντογνάθων σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (<i>Coenagrion ornatum</i> , <i>Cordulegaster heros</i>): δημιουργία λιμνών, καταγραφή ενδιαιτημάτων αναπαραγωγής, βιοπαρακολούθηση	ανόμενο	Natura 2000			
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	24.514 €	Ήπειρος	
9. Δράσεις βελτίωσης του ενδιαιτήματος των νεροχελωνών <i>Mauremys rivulata</i> και <i>Emys orbicularis</i> σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης: απομάκρυνση ξενικών ειδών (<i>Trachemys scripta</i>), παρεμβάσεις σε υγροτόπους (απομάκρυνση αδρανών υλικών, τεχνικά έργα διαχείρισης υδατικών πόρων, κ.ά.)	Έκτακτο	8 υγροτόποι	34.286 €	Βόρειο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
10. Δράσεις αποκατάστασης μικρών νησιωτικών υγροτόπων: απομάκρυνση παράνομων επιχρωματώσεων και ορθή διαχείριση των σχετικών υλικών, απορρύπανση από ανεξέλεγκτη διάθεση απορριμμάτων, απομάκρυνση ξενικών φυτικών ειδών, εξάλειψη πηγών ρύπανσης του υδατικού στοιχείου, προστασία των αποκατεστημένων εκτάσεων με σκοπό την ανάκαμψη της φυσικής βλάστησης, συντήρηση και αποκατάσταση φυσικών μονοπατιών, εφόσον υπάρχουν, κ.ά.	Έκτακτο	1 έργο	34.286 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
11. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων τυρφώνων, βάλτων και άλλων υγροτόπων εντός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχρωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
12. Αγορά ή μακροχρόνια ενοικίαση γης για την προστασία και αποκατάσταση παραλίμνιων, παραποτάμιων και υγροτοπικών ενδιαιτημάτων	Έκτακτο	1000 ha	714.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

• πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
13. Βελτίωση και αποκατάσταση του ενδιαιτήματος της <i>Woodwardia radicans</i> : ήπια τεχνικά έργα, φυτεύσεις, ενημέρωση-ευαισθητοποίηση τοπικών φορέων	Έκτακτο	1 έργο	102.857 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
14. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων τυρφώνων, βάλτων και άλλων υγροτόπων εκτός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: Μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχρωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	

Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων 1420, 1430, 2190, 7210* και 7230 με μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (βελτίωση δομών και λειτουργιών)
- Αύξηση της επιφάνειας του τύπου οικοτόπου 1420
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης *Mauremys rivulata*, *Emys orbicularis*, *Lycaena dispar*, *Woodwardia radicans* (εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000), *Coenagrion ornatum*, *Cordulegaster heros* καθώς και των πτηνών που απαντώνται σε υγροτοπικά οικοσυστήματα
- Ορθή διαχείριση των γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων για τη μείωση των επιπτώσεών τους στους τύπους οικοτόπων και τα είδη
- Καταπολέμηση και περιορισμός της *Trachemys scripta* καθώς και άλλων χωροκατακτητικών ξενικών ειδών στους τύπους οικοτόπου 1430 και 2190
- Αποκατάσταση των υδρολογικών συνθηκών των υγροτόπων
- Ενίσχυση της προστασίας περιοχών μέσω αγοράς ή ενοικίασης γης
- Περιορισμός του κατακερματισμού των υγροτοπικών οικοσυστημάτων μέσω δράσεων ενοποίησης και περιορισμού της πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των τυρφώνων, βάλτων και άλλων υγροτόπων στις επιδράσεις και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Προώθηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων σε υγροτοπικά ενδιαιτήματα πτηνών και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και εμπλεκομένων για την ανάγκη προστασίας τυρφώνων, βάλτων και άλλων υγροτόπων, και την αξία των σχετικών τύπων οικοτόπων
- Βελτίωση της ποιότητας των υδάτων
- Βελτιστοποίηση της χρήσης των υδάτινων πόρων για αρδευτικούς σκοπούς

Ε.2.4. Λειμώνες

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Τύποι Οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 11 τύποι οικοτόπων που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Λειμώνες”:

A/A	Κωδικός	Ονομασία	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
1	1510*	*Μεσογειακές αλατούχες στέπες (Limonietales)	U1(+)
2	6110*	*Παρόχθιοι ασβεστούχοι ή βασεόφιλοι λειμώνες από (Alyso-Sedion albi)	U1(+)
3	6170	Ασβεστούχοι αλκικοί και υποαλκικοί λειμώνες	FV(=)
4	6220*	*Ψευδοστέπα με αγρωστώδη και μονοετή φυτά από Thero-Brachypodietea	FV(=)
5	6230*	*Χλωώδεις διαπλάσεις με <i>Nardus</i> , ποικίλων ειδών, σε πυριτιούχα υποστρώματα των ορεινών ζωνών (και των υποορεινών ζωνών της ηπειρωτικής Ευρώπης)	FV(=)
6	6260	Πανωνικές αμμώδεις στέπες	XX
7	62A0	Ξηρές χλωώδεις διαπλάσεις της ανατολικής Μεσογείου (Scorzoneratalia villosae)	U1(=)
8	62D0	Οξινόφιλοι λειμώνες της ορεινής Μοισίας	XX
9	6420	Υγροί μεσογειακοί λειμώνες με υψηλές πόες από Molinio-Holoschoenion	U1(=)
10	6430	Υγρόφιλες περιφερειακές φυτοκοινωνίες με υψηλές πόες σε πεδιάδες και σε επίπεδα ορεινά έως αλκικά	U1(+)
11	6510	Θεριζόμενοι λειμώνες χαμηλού υψομέτρου (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)	FV(=)

Από τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 5 είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (1510*, 6110*, 62A0, 6420 και 6430 – U1), 2 σε άγνωστη (6260 και 62D0 –XX) και 4 σε ικανοποιητική (6170, 6220*, 6230* και 6510 – FV).

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 54 είδη κοινωτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Λειμώνες”:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ασπονδύλων		
1	<i>Bolbelasmus unicornis</i>	U1(x)
2	<i>Catopta thrips</i>	U1(x)
3	<i>Euphydryas aurinia</i>	U1(=)
4	<i>Hyles hipporhaes</i>	U1(x)
5	<i>Lycæna dispar</i>	U2(-)
6	<i>Maculinea arion</i>	U1(=)
7	<i>Paracaloptenus caloptenoides</i>	U1(=)
8	<i>Parnassius apollo</i>	U1(-)
9	<i>Parnassius mnemosyne</i>	FV(=)
10	<i>Polyommatus eroides</i>	U1(=)
11	<i>Probatiscus subrugosus</i>	U1(x)
12	<i>Proserpinus proserpina</i>	U1(x)
13	<i>Pseudophilotes bavicus</i>	FV(x)
14	<i>Stenobothrus eurasius</i>	U1(x)
15	<i>Vertigo moulinsiana</i>	U1(-)
Είδη ερπετών		
1	<i>Ablepharus kitaibelii</i>	FV(=)
2	<i>Chamaeleo chamaeleon</i>	U1(-)
3	<i>Dolichophis jugularis</i>	FV(=)
4	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	FV(=)
5	<i>Elaphe sauromates</i>	FV(x)
6	<i>Eryx jaculus</i>	FV(x)
7	<i>Lacerta agilis</i>	FV(x)
8	<i>Lacerta viridis</i>	FV(=)
9	* <i>Macrovipera schweizeri</i>	U1(-)
10	<i>Ophisops elegans</i>	FV(=)
11	<i>Platycephalus najadum</i>	FV(=)
12	<i>Podarcis muralis</i>	FV(=)
13	<i>Testudo hermanni</i>	U1(-)
14	<i>Vipera ursinii</i>	U1(=)
15	<i>Vipera xanthina</i>	FV(x)
16	<i>Zamenis longissimus</i>	FV(=)
17	<i>Zamenis situla</i>	FV(=)

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη θηλαστικών		
1	<i>Myotis alcathoe</i>	XX
2	<i>Myotis blythii</i>	U1(x)
3	<i>Plecotus kolombatovici</i>	XX
4	<i>Plecotus macrobullaris</i>	XX
5	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	U1(x)
6	<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>	U2(+)
7	<i>Spermophilus citellus</i>	U1(-)
8	<i>Vormela peregusna</i>	XX
Είδη χλωρίδας		
1	<i>Artemisia eriantha</i>	U2(x)
2	<i>Botrychium simplex</i>	XX
3	* <i>Centaurea lactiflora</i>	FV(=)
4	<i>Colchicum cousturierii</i>	XX
5	<i>Crepis pusilla</i>	U1(x)
6	<i>Dactylorhiza kalopissii</i> subsp. <i>kalopissii</i>	U2(-)
7	<i>Fritillaria drenovskii</i>	FV(x)
8	<i>Galanthus nivalis</i>	U1(x)
9	<i>Gentiana lutea</i>	U1(x)
10	<i>Gladiolus palustris</i>	XX
11	<i>Himantoglossum jankae</i>	FV(=)
12	<i>Ophrys argolica</i> subsp. <i>argolica</i>	FV(=)
13	<i>Paeonia parnassica</i>	FV(x)
14	<i>Viola athis</i>	U1(-)

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 12 ασπόνδυλα είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1), 2 σε κακή (U2), και 1 σε ικανοποιητική (FV), 3 ερπετά είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση (U1) και 14 σε ικανοποιητική (FV), 4 φυτά βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση (U1), 2 σε κακή (U2), 5 σε ικανοποιητική (FV) και 3 σε άγνωστη (XX), ενώ και σε σχέση με τα θηλαστικά 3 είναι σε μη ικανοποιητική (U1), 1 σε κακή (U2) και 4 σε άγνωστη (XX) κατάσταση διατήρησης.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεγεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν την περίοδο 2021-2027 και διαχειμάζουν (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία “Λειμώνες” είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
1	<i>Aquila heliaca</i> (B)	=
2	<i>Branta ruficollis</i> (W)	x
3	<i>Ciconia ciconia</i> (B)	-
4	<i>Cygnus columbianus bewickii</i> (W)	+
5	<i>Glareola pratincola</i> (B)	-
6	<i>Perdix perdix</i> (B)	=
7	<i>Sylvia nisoria</i> (B)	-

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 2 έχουν σταθερές, 1 άγνωστες, 3 αρνητικές και 1 αυξανόμενες βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού.

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Για τους τύπους οικοτόπων 1510* και 6420 έχουν υλοποιηθεί ή βρίσκονται στο στάδιο υλοποίησης παρεμβάσεις για την αύξηση της έκτασης, την αύξηση της περιοχής τροφοληψίας και αναπαραγωγής πτηνών, τη διαχείριση της βλάστησης, περιφράξεις, δράσεις για τη διαχείριση υδρολογικών συνθηκών που συμβάλλουν μεταξύ άλλων και στην αύξηση της ανθεκτικότητας του οικοσυστήματος στις κλιματικές μεταβολές. Όσον αφορά τους τύπους οικοτόπων 6170 και 6230* οι δράσεις αποκατάστασης εστίασαν κυρίως στην αντιμετώπιση προβλημάτων από ανθρώπινη διατάραξη και την εγκατάλειψη των καλλιεργειών.

Στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 Natura εκπονείται σχέδιο δράσης για το λεπιδόπτερο *Parnassius apollo* και το αρτιοδάκτυλο θηλαστικό *Rupicapra rupicapra balcanica*, τα οποία θα υλοποιηθούν το προσεχές διάστημα. Για την **Macronipera schweizeri* έχουν κατασκευαστεί περάσματα και έχει γίνει επικοινωνία με εμπλεκόμενους φορείς για τη μείωση των θανάτων από αυτοκίνητα στο δρόμο. Για τα σπηλαιόβια χειρόπτερα υλοποιούνται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, επιστήμης των πολιτών και ενίσχυσης της προστασίας τους μέσω της σύνταξης σχεδίων δράσης.

Για τον λευκοπελαργό *Ciconia ciconia* έχουν υλοποιηθεί δράσεις ανάκαμψης του πληθυσμού του.

Απειλές και πιέσεις για τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι κύριες εναπομένουσες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στους τύπους οικοτόπων και συνεπώς στα είδη που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Λειμώνες” και θα αντιμετωπιστούν με τα μέτρα του ΠΔΠ είναι οι εξής:

- φυσική αλλοίωση των υγροτόπων,
- επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο μέγεθος και στη θέση των οικοτόπων,
- γεωργικές δραστηριότητες που προκαλούν ρύπανση,
- εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση από ζώα και εκτροφή ζώων,
- δημιουργία ή ανάπτυξη υποδομών και δραστηριοτήτων αθλητισμού, τουρισμού και αναψυχής,
- εξορυκτικές δραστηριότητες,

- εγκατάλειψη διαχείρισης βοσκοτόπων (π.χ. διακοπή βόσκησης ή κοπής),
- άντληση υπόγειων, επιφανειακών ή μικτών υδάτων,
- αβιοτικές φυσικές διεργασίες,
- φυσικές καταστροφές.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους λειμώνες Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura

- Δράσεις αποκατάστασης και βελτίωσης του ενδιαιτήματος της ορχιδέας *Dactylorhiza kalopissii* subsp. *kalopissii* (ρύθμιση βόσκησης, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών), του ενδιαιτήματος διατροφής του πτηνού *Anser erythropus*, του ενδιαιτήματος του ερπετού *Vipera ursinii* (φυτεύσεις, δημιουργία και διατήρηση πετροσορών, ενημέρωση εμπλεκόμενων (ορειβατών και σκιέρ), εξάλειψη ξενικών ειδών)

- Βελτίωση και αποκατάσταση υγρολίβαδων με λιβαδικά πτηνά που βοσκούνται (περίφραξη θέσεων αναπαραγωγής, αποκατάσταση βλάστησης, διατήρηση των καναλιών με ελάχιστη οικολογική στάθμη με ρηχό νερό)

- Ενίσχυση εκτατικής βόσκησης με την ευνόηση της μετακίνησης κτηνοτρόφων για τη βελτίωση του βαθμού διατήρησης των τύπων οικοτόπων 6420 και 6430 και σε δυσπρόσιτες και ορεινές περιοχές για την αποκατάσταση των λειμώνων

- Αποκατάσταση τύπων οικοτόπων 1510*, 2230, 6110*, 62A0, 6420, 6430: ρύθμιση της έντασης της βόσκησης, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, απομάκρυνση ξενικών, φυτεύσεις τυπικών ειδών, κατασκευή περιφράξεων για εναλλαγή περιόδων βλάστησης, διευθέτηση κατανομής βοσκόντων ζώων, απομάκρυνση θαμνώδους βλάστησης, διαχείριση για την ανάσχεση της διαδοχής

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εκτός του Δικτύου Natura

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους λειμώνες Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εκτός του Δικτύου Natura

- Δράσεις αποκατάστασης και βελτίωσης του ενδιαιτήματος της ορχιδέας *Dactylorhiza kalopissii* subsp. *kalopissii* (ρύθμιση βόσκησης, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών)

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.4

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1510*: ρύθμιση της βόσκησης, αποκατάσταση των υδρολογικών συνθηκών	Επαναλαμβάνόμενο	1 περιοχή Natura 2000	12.857 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενος κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
	Επαναλαμβάνόμενο	1 περιοχή Natura 2000	12.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
2. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 2230: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση, απομάκρυνση ξενικών, φυτεύσεις τυπικών ειδών	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	14.286 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κρήτη	
3. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 6110*: περιορισμός βόσκησης, φυτεύσεις τυπικών ειδών, σήμανση, ενημέρωση, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE, INTERREG
4. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 62Α0: κατασκευή περιφράξεων για εναλλαγή περιόδων βλάστησης, διευθέτηση κατανομής βοσκότων ζώων, ρύθμιση έντασης βόσκησης	Επαναλαμβάνόμενο	4.000 ha	25.714 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
	Επαναλαμβάνόμενο	4.000 ha	25.714 €	Κεντρική Μακεδονία	
5. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 6420: ενημέρωση και κατάρτιση εμπλεκόμενων (αγροτών-κτηνοτρόφων), φυτεύσεις τυπικών ειδών, απομάκρυνση θαμνώδους βλάστησης, καταπολέμηση ξενικών ειδών, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, συντήρηση θυροφραγμάτων, απομάκρυνση φερτών υλικών κ.ά.	Έκτακτο	3 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Δυτική Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	14.286 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	14.286 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	5 περιοχές Natura 2000	35.714 €	Κρήτη	
	Επαναλαμβάνόμενο	120 ha	30.000 €	Δυτική Μακεδονία	
6. Δράσεις αποκατάστασης του Τ.Ο. 6430: διαχείριση για την ανάσχεση της διαδοχής, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, κ.ά.	Επαναλαμβάνόμενο	3 περιοχές Natura 2000	50.000 €	Δυτική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβάνόμενο	2 περιοχές Natura 2000	22.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Επαναλαμβάνόμενο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Επαναλαμβάνόμενο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Στερεά Ελλάδα	
7. Βελτίωση ενδιαιτήματος της <i>Vipera ursinii</i> : φυτεύσεις, δημιουργία και διατήρηση πετροσορών, ενημέρωση εμπλεκόμενων (ορειβατών και σκιέρ), εξάλειψη ξενικών ειδών	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
8. Δράσεις αποκατάστασης του ενδιαιτήματος υγρών λιμνών της <i>Dactylorhiza kalopissii</i> subsp. <i>kalopissii</i> : ρύθμιση βόσκησης, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, κ.ά.	Επαναλαμβάνόμενο	22 ha	28.571 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
9. Βελτίωση και αποκατάσταση υγρολίβαδων με λιβαδικά πτηνά που βοσκούνται: περίφραξη θέσεων αναπαραγωγής, αποκατάσταση βλάστησης, διατήρηση των καναλιών με ελάχιστη οικολογική στάθμη με ρηχό νερό (<i>Glareola pratincola</i> , <i>Anas platyrhynchos</i> , <i>Recurvirostra avosetta</i> , <i>Burhinus oedicnemus</i> , <i>Calandrella brachydactyla</i> , <i>Motacilla flava</i> , <i>Plegadis falcinellus</i>)	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	85.714 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
10. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων λιμνών εντός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρο υ	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμεν ο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία	
11. Ενίσχυση της εκτακτικής βόσκησης αιγοπροβάτων με την ευνόηση της μετακίνησης κτηνοτρόφων για την αποκατάσταση λειμώνων και την βελτίωση του ενδιαίτηματος ειδών ορνιθοπανίδας (π.χ. ΤΟ 6420 και 6430) (120 ευρώ/εκτάριο/έτος)	Επαναλαμβανόμενο	10.000 ha	1.200.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE

• πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρο υ	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμεν ο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
12. Δράσεις αποκατάστασης ενδιαίτηματος της orchideas <i>Dactylorhiza kalopissii</i> subsp. <i>kalopissii</i> : ρύθμιση βόσκησης, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών	Επαναλαμβανόμενο	12 ha	13.714 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
13. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων λειμώνων εκτός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία		

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων 1510*, 2230, 6110*, 62A0, 6420 και 6430 με μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (βελτίωση δομών και λειτουργιών)
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος *Dactylorhiza kalopissii* subsp. *kalopissii* (εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000) και *Vipera ursinii* με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης, και των ειδών πτηνών *Alectoris graeca*, *Aquila chrysaetos*, *Circus pygargus*, *Emberiza hortulana*, *Falco biarmicus*, *Falco naumanni*, *Glareola pratincola*, *Gypaetus barbatus*, *Lanius collurio*, *Monticola saxatilis*, *Neophron percnopterus*, *Plegadis falcinellus*, *Pyrhocorax pyrrhocorax*, *Recurvirostra avosetta* που έχουν επιλεγεί ως προτεραιότητα στο ΠΔΠ
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος *Anas platyrhynchos*, *Burhinus oedichnemus*, *Calandrella brachydactyla*, *Motacilla flava* καθώς των άλλων πτηνών που απαντώνται σε λιβαδικά οικοσυστήματα
- Ενίσχυση της κτηνοτροφίας ως απαραίτητης διαχειριστικής πρακτικής για την αποκατάσταση ορεινών/δυσπρόσιτων λιβαδικών οικοτόπων
- Ορθή διαχείριση των γεωργικών δραστηριοτήτων για τη μείωση των επιπτώσεων τους στον τύπο οικοτόπου 6420 και τα είδη
- Καταπολέμηση και περιορισμός των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών στους τύπους οικοτόπων 2230, 6420 και στο ενδιαίτημα της *Vipera ursinii*
- Αποκατάσταση των υδρολογικών συνθηκών των υγρολίβαδων
- Περιορισμός του κατακερματισμού των υγροτοπικών οικοσυστημάτων μέσω δράσεων ενοποίησης και περιορισμού της πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των λειμώνων στις επιδράσεις και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Ορθή διαχείριση και προώθηση βιώσιμων κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων για τη μείωση των επιπτώσεων τους στους τύπους οικοτόπων και τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Προώθηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων σε λιβαδικά ενδιαιτήματα πτηνών και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και εμπλεκόμενων για την ανάγκη προστασίας λειμώνων και την αξία των σχετικών τύπων οικοτόπων
- Οικονομική ενίσχυση κτηνοτρόφων που δραστηριοποιούνται εντός των περιοχών του Δικτύου Natura 2000

E.2.5. Άλλα αγροτικά οικοσυστήματα (συμπ. Καλλιεργήσιμων εκτάσεων)

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 4 είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων "Άλλα αγροτικά οικοσυστήματα (συμπ. Καλλιεργήσιμων εκτάσεων)":

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ερπετών		
1	<i>Podarcis milensis</i>	FV(=)
Είδη θηλαστικών		
1	<i>Mustela putorius</i>	XX
2	<i>Myotis myotis</i>	U1(x)
3	<i>Rhinolophus mehelyi</i>	XX

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 1 ερπετό είναι σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (FV), 1 θηλαστικό σε μη ικανοποιητική (U1) και 2 σε άγνωστη (XX).

Επιπλέον των παραπάνω ειδών τα οποία έχουν ως προτιμώμενο ενδιαίτημα τα “Άλλα αγροτικών οικοσυστημάτων (συμπ. Καλλιεργήσιμων εκτάσεων)”, καταγράφονται 6 αμφίβια, 28 θηλαστικά, 15 ασπόνδυλα, 28 ερπετά και 2 φυτά, τα οποία χρησιμοποιούν τα αγροοικοσυστήματα ως περιστασιακό ή δυνητικό ενδιαίτημα.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα 13 είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεχθεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν την περίοδο 2021-2027, και διαχειμιάζονται (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία “Άλλα αγροτικά οικοσυστήματα (συμπ. Καλλιεργήσιμων εκτάσεων)” είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
1	<i>Circus pygargus</i> (B)	-
2	<i>Coracias garrulus</i> (B)	+
3	<i>Emberiza calandra</i> (B)	=
4	<i>Emberiza hortulana</i> (B)	=
5	<i>Emberiza melanocephala</i> (B)	-
6	<i>Hippolais olivetorum</i> (B)	=
7	<i>Lanius collurio</i> (B)	-
8	<i>Lanius nubicus</i> (B)	=
9	<i>Lanius minor</i> (B)	x
10	<i>Melanocorypha calandra</i> (B)	=
11	<i>Otis tarda</i> (W)	x
12	<i>Perdix perdix</i> (B)	=
13	<i>Streptopelia turtur</i> (B)	+

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 6 είδη έχουν σταθερές, 2 άγνωστες, 3 αρνητικές και 2 αυξανόμενες βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού.

Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι αν και αναφέρεται ένας πολύ μικρός αριθμός ειδών των Οδηγιών 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ σε αυτή την κατηγορία, η γεωργία είναι η πιο σημαντική πίεση / απειλή που επηρεάζει τους οικοτόπους και τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος. Σύμφωνα με την τελευταία αναφορά του άρθρου 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους και του άρθρου 12 της οδηγίας για τα πτηνά. Ένας μεγάλος αριθμός τύπων οικοτόπων και ειδών που περιλαμβάνονται στις οδηγίες για τους οικοτόπους και τα πουλιά αντιμετωπίζουν πιέσεις και απειλές που σχετίζονται με γεωργικές δραστηριότητες: 58 τύποι οικοτόπων (65% των τύπων οικοτόπων του παραρτήματος I που εμφανίζονται στην Ελλάδα), 142 είδη (47% των παραρτημάτων II, IV και V είδη), 108 πτηνά (28% των πτηνών περιλαμβάνονται στο άρθρο 12 που αναφέρονται στην Ελλάδα). Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι η γεωργία έχει επίσης αναγνωριστεί ως υψηλή πίεση / απειλή για 31 τύπους οικοτόπων (από τους οποίους 20 έχουν χαρακτηριστεί ως προτεραιότητα για το ελληνικό ΠΔΠ 2021-2027), 73 είδη της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (από τα οποία 43 έχουν χαρακτηριστεί ως προτεραιότητα για το ελληνικό ΠΔΠ 2021-2027), και 59 πουλιά της οδηγίας 2009/147/ΕΚ (εκ των οποίων τα 29 έχουν χαρακτηριστεί ως προτεραιότητα για το ελληνικό ΠΔΠ 2021-2027), απαιτώντας έτσι επείγοντα μέτρα διατήρησης για να μετριαστεί το επιπτώσεις.

Από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης είναι σε εξέλιξη το έργο ‘Εκπόνηση θεματικών σχεδίων διαχείρισης (ΘΣΔ) για τον τομέα της γεωργίας σε προστατευόμενες περιοχές’ που αφορά την εκπόνηση μελετών για την εξειδίκευση της περιβαλλοντικής διαχείρισης για τη γεωργία (συμπεριλαμβανομένης και της κτηνοτροφίας) και τα αγροτικά οικοσυστήματα σε προστατευόμενες περιοχές της χώρας με το σχεδιασμό μέτρων. Στο πλαίσιο της εκπόνησης των ΘΣΔ, θα μελετηθούν σε τοπικό επίπεδο οι επιδράσεις της αγροτικής δραστηριότητας στη βιοποικιλότητα και θα σχεδιαστούν εξειδικευμένες φιλοπεριβαλλοντικές γεωργικές δράσεις και πρακτικές με πρόβλεψη τήρησης δεσμεύσεων – υποχρεωτικού ή εθελοντικού χαρακτήρα – και μικρής κλίμακας μη παραγωγικές επενδύσεις, με ανάλυση και τεκμηρίωση του κόστους υλοποίησης / εφαρμογής. Επιπρόσθετα χρηματοδοτούνται γεωργοί από το μέτρο ‘Προστασία της άγριας ορνιθοπανίδας’. Στόχος της δράσης είναι η διατήρηση και προστασία της άγριας ορνιθοπανίδας, της οποίας το ενδιαίτημα συνδέεται στενά με τις αγροτικές γαίες. Στο πλαίσιο υλοποίησης του μέτρου ‘Βιολογική γεωργία’ δόθηκε προτεραιότητα στη χρηματοδότηση αγροτεμαχίων εντός των περιοχών Natura 2000. Επίσης έχουν πραγματοποιηθεί δράσεις κατάρτισης γεωργών

και κτηνοτρόφων για τις επιπτώσεις της ρύπανσης στη βιοποικιλότητα και στους τύπους οικοτόπων που σχετίζονται με τα αγροτικά οικοσυστήματα.

Για το *Falco naumanni*, έχουν υλοποιηθεί δράσεις στη Θεσσαλία για τη βελτίωση του ενδιαιτήματος τροφοληψίας του σε αγροοικοσυστήματα, της κατάστασης διατήρησης των πληθυσμών του και της αναπαραγωγικής του επιτυχίας, και για την εφαρμογή βιώσιμων γεωργικών πρακτικών (σορές τοπικής ποικιλίας κριθαριού που απαιτεί λιγότερα αγροχημικά προϊόντα, αμειψισπορά, διατήρηση και επισκευή φυτοφρακτών και φυσικής βλάστησης μεταξύ των καλλιεργειών, διατήρηση λωρίδων που δεν έχουν συγκομιστεί στα χωράφια, μείωση καύσης υπολειμμάτων, επέκταση περιόδων συγκομιδής για την χρονική επέκταση του ενδιαιτήματος τροφοληψίας για τους νεοσσούς).

Οι πιέσεις/απειλές όσον αφορά τις γεωργικές δραστηριότητες αφορούν στο σύνολο των τύπων οικοσυστημάτων με έμφαση ωστόσο στα υδάτινα οικοσυστήματα και σχετίζονται με:

- τη ρύπανση από γεωργικές δραστηριότητες, αποστραγγίσεις,
- αλλαγή χρήσεων γης και φυσική διαδοχή,
- άντληση υπόγειων, επιφανειακών ή μικτών υδάτων.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις διαχείρισης με σκοπό την αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας για τη βελτίωση/διατήρηση ειδών ορνιθοπανίδας
- Δράσεις δημιουργίας νέων φυτοφρακτών κατά μήκος καλλιεργήσιμων εκτάσεων στις πεδινές εκτάσεις του δικτύου Natura 2000 για τη βελτίωση των ενδιαιτημάτων αγροτικών ειδών πανίδας
- Βιολογικές καλλιέργειες και αγροπεριβαλλοντικά μέτρα σε καλλιέργειες σε περιοχές Natura 2000 με ποταμούς και λίμνες με σκοπό τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων σε τύπους οικοτόπων και είδη
- Εγκατάσταση αγροδασικών συστημάτων για την αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας και την μείωση του κατακερματισμού των ενδιαιτημάτων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις βελτίωσης ενδιαιτημάτων εδαφοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος σε καλλιεργούμενες εκτάσεις και τα διάκενά τους: αποκατάσταση/δημιουργία πετροσορών, λιθόκτιστων τοίχων, αναβαθμίδων και διατήρηση ανοιχτών θέσεων για αυτές τις κατασκευές που δεν σκιάζονται

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις διαχείρισης με σκοπό την αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας για τη βελτίωση/διατήρηση ειδών ορνιθοπανίδας
- Ανάπτυξη οικολογικών διαδρόμων σε αγρο-οικοσυστήματα για τη βελτίωση της συνοχής του και τη διευκόλυνση μετακίνησης των ειδών
- Αγροπεριβαλλοντικά μέτρα σε καλλιέργειες εκτός του δικτύου Natura 2000 που γειτνιάζουν με ποταμούς και λίμνες

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.5

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις διαχείρισης με σκοπό την αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας για τη βελτίωση/διατήρηση ειδών ορνιθοπανίδας (π.χ. ασυγκόμιστη παραγωγή, ειδικές καλλιέργειες)	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	714.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
2. Δράσεις βελτίωσης ενδιαιτημάτων πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος σε καλλιεργούμενες εκτάσεις και τα διάκενά τους: αποκατάσταση/δημιουργία πετροσορών, λιθόκτιστων τοίχων, αναβαθμίσεων και διατήρηση ανοιχτών θέσεων για αυτές τις κατασκευές που δεν σκιάζονται	Έκτακτο	50 περιοχές Natura 2000	428.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
3. Βιολογικές καλλιέργειες σε περιοχές Natura 2000 με ποταμούς και λίμνες (400 ευρώ/ha/έτος)	Επαναλαμβανόμενο	140.503 ha	40.143.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
4. Αγροπεριβαλλοντικά μέτρα σε καλλιέργειες σε περιοχές Natura με ποταμούς και λίμνες (400 ευρώ/ha/έτος)	Επαναλαμβανόμενο	118.673 ha	33.906.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
5. Εγκατάσταση και συντήρηση δασογεωργικών συστημάτων (10.000 ευρώ/ha)	Επαναλαμβανόμενο	2.000 Ha	2.857.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
6. Εγκατάσταση και συντήρηση δασολιβαδικών συστημάτων (1.500 ευρώ/ha)	Επαναλαμβανόμενο	5.000 Ha	1.071.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
7. Βελτίωση ενδιαιτήματος διατροφής της <i>Anser anser</i> (ενοίκιαση αγροτεμαχίων και σπορά με σιτηρά)	Επαναλαμβανόμενο	10 ha	18.000 €	Δυτική Μακεδονία	ΕΓΤΑΑ, LIFE

- πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
8. Ανάπτυξη οικολογικών διαδρόμων σε αγρο-οικοσυστήματα για τη βελτίωση της συνοχής δικτύου Natura 2000 και τη διευκόλυνση της μετακίνησης των ειδών	Έκτακτο	1 έργο	257.143 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ
9. Δράσεις διαχείρισης με σκοπό την αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας για τη βελτίωση/διατήρηση ειδών ορνιθοπανίδας (π.χ. ασυγκόμιστη παραγωγή, ειδικές καλλιέργειες)	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	142.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
10. Βιολογική γεωργία και Αγροπεριβαλλοντικά μέτρα σε καλλιέργειες που γειτνιάζουν με ποταμούς και λίμνες εκτός περιοχών Natura 2000 (400 ευρώ/ha/έτος)	Επαναλαμβανόμενο	58.050 Ha	16.585.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της γεωργικής δραστηριότητας στους τύπους οικοτόπων και στα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος (όπως η **Linaria hellenica*), συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών (π.χ. μείωση της ρύπανσης και της χρήσης γεωργικών φαρμάκων και λιπασμάτων) σε περισσότερα από 300.000 εκτάρια εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000
- Βελτίωση της συνδεσιμότητας των περιοχών του δικτύου Natura 2000 μέσω της δημιουργίας οικολογικών διαδρόμων σε αγροτικές περιοχές εκτός του δικτύου
- Συνεισφορά στη ακεραιότητα των ενδιαιτημάτων ειδών πανίδας με τη δημιουργία φυτοφρακτών σε 50 περιοχές Natura 2000
- Βελτίωση και αύξηση του διαθέσιμου ενδιαιτήματος για την εδαφοπανίδα κοινοτικού ενδιαφέροντος σε 50 περιοχές Natura 2000
- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος καθώς και των αγροτικών πτηνών που χρησιμοποιούν ως ενδιαιτήματά τους τα αγροτικά οικοσυστήματα
- Αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας με τη χρήση βιολογικών μεθόδων καλλιέργειας
- Βελτίωση/διατήρηση της κατάστασης 29 τύπων οικοτόπων, 6 φυτών, 16 ασπονδύλων, 1 αμφιβίου, 17 ερπετών, 11 θηλαστικών, 48 ιχθύων και 98 πτηνών.

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των αγροτικών οικοσυστημάτων (συμπεριλαμβανομένων και των καλλιεργήσιμων εκτάσεων) στις επιδράσεις και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής

- Ορθή διαχείριση των γεωργικών δραστηριοτήτων και προώθηση ήπιων γεωργικών πρακτικών (μείωση γεωργικών φαρμάκων και λιπασμάτων, βιολογικές καλλιέργειες κ.ά.) για τη μείωση των επιπτώσεων τους στους τύπους οικοτόπων, στα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος και στα αγροτικά πτηνά
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού και των εμπλεκόμενων για τη βιοποικιλότητα των αγροτικών οικοσυστημάτων και τις αρνητικές και θετικές επιπτώσεις των καλλιεργειών σε είδη και οικοτόπους κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, της πρωτογενούς παραγωγής και της προώθησης τοπικά παραγόμενων προϊόντων
- Βελτίωση της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους
- Ενίσχυση και δημιουργία πράσινων υποδομών με στόχο τη μείωση του κατακερματισμού των ενδιαιτημάτων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Μείωση των επιπτώσεων της γεωργίας στους επικονιαστές λόγω των εντομοκτόνων, παρασιτοκτόνων και άλλων φυτοπροστατευτικών

Ε.2.6. Δασικές εκτάσεις και δάση

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Τύποι Οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 29 τύποι οικοτόπων που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Δασικές Εκτάσεις και Δάση”:

A/A	Κωδικός	Ονομασία	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
1	2270*	*Θίνες με δάση από <i>Pinus pinea</i> και/ή <i>Pinus pinaster</i>	U1(+)
2	9110	Δάση οξιάς από <i>Luzulo-Fagetum</i>	FV(=)
3	9130	Δάση οξιάς με <i>Asperulo-Fagetum</i>	FV(=)
4	9140	Μεσοευρωπαϊκά υποαλπικά δάση οξιάς με <i>Acer</i> και <i>Rumex arifolius</i>	U1(+)
5	9150	Μεσοευρωπαϊκά ασβεστόφιλα δάση οξιάς <i>Cephalanthero-Fagion</i>	U1(+)
6	9180*	*Δάση σε πλαγιές, λιθώνες ή χαράδρες από <i>Tilio-Acerion</i>	FV(=)
7	91BA	Δάση <i>Abies amabilis</i> Μοισίας	FV(=)
8	91CA	Πευκοδάση (<i>Pinus sylvestris</i>) Ροδόπης και Οροσειράς του Αίμου	U1(=)
9	91E0*	*Άλλουβιακά δάση με <i>Alnus glutinosa</i> και <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	U1(=)
10	91F0	Μεικτά δάση με <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> , <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> ή <i>Fraxinus angustifolia</i> (<i>Ulmion minoris</i>) κατά μήκος μεγάλων ποταμών	U2(=)
11	91M0	Παννυκικά-βαλκανικά δάση τουρκικής δρυός – κοινής δρυός	FV(=)
12	9250	Δάση δρυός με <i>Quercus trojana</i>	FV(=)
13	9260	Δάση με <i>Castanea sativa</i>	FV(=)
14	9270	Ελληνικά δάση οξιάς με <i>Abies borisii-regis</i>	FV(=)
15	9280	Δάση με <i>Quercus frainetto</i>	FV(=)
16	9290	Δάση με <i>Cupressus</i> (<i>Acero-Cupression</i>)	FV(+)
17	92A0	Δάση-στοές με <i>Salix alba</i> και <i>Populus alba</i>	U1(=)
18	92C0	Δάση <i>Platanus orientalis</i> και <i>Liquidambar orientalis</i> (<i>Platanion orientalis</i>)	FV(=)
19	92D0	Νότια παρόχθια δάση-στοές και λόχμες (<i>Nerio-Tamaricetea</i> και <i>Securinegion tinctoriae</i>)	FV(=)
20	9310	Δάση δρυός του Αιγαίου με <i>Quercus brachyphylla</i>	U1(+)
21	9320	Δάση με <i>Olea</i> και <i>Ceratonia</i>	FV(=)
22	9340	Δάση με <i>Quercus ilex</i> και <i>Quercus rotundifolia</i>	FV(=)
23	9350	Δάση με <i>Quercus macrolepis</i>	FV(=)
24	9370*	*Φοινικοδάση του <i>Phoenix</i>	U1(+)
25	9410	Οξινόφιλα δάση με <i>Picea</i> σε επίπεδα ορεινά έως αλπικά (<i>Vaccinio-Piceetea</i>)	FV(=)
26	9530*	*(Υπο)μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά μαυρόπευκα	FV(=)
27	9540	Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου	FV(+)
28	9560*	*Ενδημικά δάση με <i>Juniperus</i> spp.	U1(+)
29	95A0	Υπερορεινά μεσογειακά πευκοδάση	U2(+)

Από τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 9 είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (2270*, 9140, 9150,

91CA, 91E0*, 92A0, 9310, 9370* και 9560* - U1), 2 σε κακή (91F0 και 95A0 –U2), και 18 σε ικανοποιητική (9110, 9130, 9180*, 91BA, 91M0, 9250, 9260, 9270, 9280, 9290, 92C0, 92D0, 9320, 9340, 9350, 9410, 9530* και 9540 – FV).

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 66 είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Δασικές Εκτάσεις και Δάση”:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη αμφιβίων		
1	<i>Bombina bombina</i>	U1(x)
2	<i>Bombina variegata</i>	FV(=)
3	<i>Lyciasalamandra helverseni</i>	U1(-)
4	<i>Mertensiella luschani</i>	FV(=)
5	<i>Rana dalmatina</i>	FV(=)
6	<i>Rana temporaria</i>	FV(x)
7	<i>Triturus karelinii</i>	FV(x)
8	<i>Triturus macedonicus</i>	FV(x)
Είδη ασπονδύλων		
1	<i>Apatura metis</i>	U1(-)
2	<i>Buprestis splendens</i>	U1(x)
3	<i>Cerambyx cerdo</i>	U1(x)
4	<i>Dioszeghyana schmidtii</i>	U1(x)
5	<i>*Euplagia quadripunctaria</i>	U1(x)
6	<i>Lucanus cervus</i>	U1(x)
7	<i>Morimus asper funereus</i>	U1(x)
8	<i>Osmoderma eremita</i> Complex	U1(x)
9	<i>Rhysodes sulcatus</i>	U1(x)
10	<i>*Rosalia alpina</i>	U1(x)
Είδη ερπετών		
1	<i>Algyroides moreoticus</i>	FV(=)
2	<i>Algyroides nigropunctatus</i>	FV(=)
3	<i>Anatololacerta anatolica</i>	U1(-)
4	<i>Anatololacerta oertzeni</i>	FV(=)
5	<i>Testudo hermanni</i>	U1(-)
6	<i>Zamenis longissimus</i>	FV(=)

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη θηλαστικών		
1	<i>Barbastella barbastellus</i>	U1(x)
2	<i>*Canis lupus</i>	U1(+)
3	<i>Dryomys nitedula</i>	FV(=)
4	<i>Felis silvestris</i>	XX
5	<i>Lynx lynx</i>	XX
6	<i>Martes martes</i>	XX
7	<i>Muscardinus avellanarius</i>	FV(=)
8	<i>Myotis alcathoe</i>	XX
9	<i>Myotis aurascens</i>	XX
10	<i>Myotis bechsteinii</i>	U1(x)
11	<i>Myotis brandtii</i>	U1(x)
12	<i>Myotis daubentonii</i>	XX
13	<i>Myotis emarginatus</i>	U1(x)
14	<i>Myotis myotis</i>	U1(x)
15	<i>Myotis nattereri</i>	U1(x)
16	<i>Nyctalus lasiopterus</i>	U1(x)
17	<i>Nyctalus leisleri</i>	U1(x)
18	<i>Nyctalus noctula</i>	U1(x)
19	<i>Pipistrellus nathusii</i>	U1(x)
20	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	FV(x)
21	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	U1(x)
22	<i>Plecotus auritus</i>	U1(x)
23	<i>Rhinolophus blasii</i>	U1(x)
24	<i>Rhinolophus euryale</i>	U1(x)
25	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	U1(x)
26	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	FV(x)
27	<i>Sciurus anomalus</i>	XX
28	<i>Tadarida teniotis</i>	FV(=)
29	<i>*Ursus arctos</i>	U1(+)
30	<i>Vespertilio murinus</i>	U1(x)
Είδη χλωρίδας		
1	<i>Buxbaumia viridis</i>	U2(x)
2	<i>*Centaurea attica ssp. megarensis</i>	FV(=)
3	<i>*Cephalanthera cucullata</i>	U1(x)
4	<i>Fritillaria gussichiae</i>	U1(x)
5	<i>Himantoglossum jankae</i>	FV(=)
6	<i>Paeonia clusii ssp. rhodia</i>	U1(x)
7	<i>Phoenix theophrasti</i>	U1(=)
8	<i>Polygonum praelongum</i>	U1(x)
9	<i>Rhododendron luteum</i>	FV(=)
10	<i>Ruscus aculeatus</i>	FV(=)
11	<i>Tozzia carpathica</i>	XX
12	<i>Woodwardia radicans</i>	U2(x)
13	<i>Zelkova abelicea</i>	U1(x)

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, και τα 10 ασπόνδυλα είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1), 2 αμφίβια είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση (U1) και 6 σε ικανοποιητική (FV), 2 ερπετά σε μη ικανοποιητική (U1) και 4 σε ικανοποιητική κατάσταση (FV), 6 φυτά σε μη ικανοποιητική (U1), 2 σε κακή (U2), 4 σε ικανοποιητική (FV) και 1 σε άγνωστη (XX) κατάσταση, ενώ και σε σχέση με τα θηλαστικά 18 είναι σε μη ικανοποιητική (U1), 5 ικανοποιητική (FV) και 7 σε άγνωστη (XX) κατάσταση διατήρησης.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα 14 είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεγεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν την περίοδο 2021-2027 και διαχειμιάζονται (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία “Δασικές Εκτάσεις και Δάση” είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
1	<i>Accipiter brevipes</i> (B)	=
2	<i>Aegyptius monachus</i> (B)	+
3	<i>Aquila chrysaetos</i> (B)	-
4	<i>Aquila fasciata</i> (B)	=
5	<i>Aquila heliaca</i> (B)	=
6	<i>Clanga clanga</i> (W)	=
7	<i>Dendrocopos leucotos</i> (B)	=
8	<i>Ficedula semitorquata</i> (B)	x
9	<i>Lanius collurio</i> (B)	-
10	<i>Poecile lugubris</i> (B)	αβέβαιες
11	<i>Scolopax rusticola</i> (B)	=
12	<i>Sitta krueperi</i> (B)	+
13	<i>Streptopelia turtur</i> (B)	-
14	<i>Turdus iliacus</i> (W)	=

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 6 έχουν σταθερές, 2 άγνωστες, 3 αρνητικές και 2 αυξανόμενες βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού.

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Για αρκετούς τύπους δασικών οικοτόπων έχουν υλοποιηθεί δράσεις αποκατάστασης όπως α) περιφράξεις για την προστασία από τη βόσκηση και γενικά από την πρόσβαση ανθρώπινων δραστηριοτήτων με στόχο την ενίσχυση της αναγέννησης (2270*, 91E0*, 9370*), β) φυτεύσεις για την αποκατάσταση της δομής και της λειτουργίας των τύπων οικοτόπων (2270*, 9280, 9290, 92A0, 9340, 9370*, 9540), γ) λήψη μέτρων για διάβρωση, πλημμύρες, και αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών (2270*, 91E0*, 9290, 9540), δ) καταπολέμηση χωροκατακτητικών ξενικών ειδών (91E0*), ε) δημιουργία μικρο-αποθέματος και αύξηση της έκτασης (9370*), στ) χρήση παραδοσιακών διαχειριστικών πρακτικών όπως η επιλεκτική απομάκρυνση πλατύφυλλων και η ελεγχόμενη βόσκηση (9560*). Επιπρόσθετα έχουν υλοποιηθεί δράσεις για την πρόληψη και την αποκατάσταση δασικών εκτάσεων μετά από πυρκαγιά καθώς και δράσεις αποκατάστασης δασικών τύπων οικοτόπων που αποτελούν ενδιάιτημα των σαρκοφάγων θηλαστικών *Ursus arctos και *Canis lupus.

Για τα είδη φυτών *Zelkova abelicea* και **Cephalanthera cucullata* έχουν υλοποιηθεί έργα διατήρησης με κατασκευή περιφράξεων για την προστασία από τη βόσκηση και μέτρα ενίσχυσης της φυσικής αναγέννησης. Επιπρόσθετα για τα ανωτέρω είδη καθώς και το *Phoenix theophrasti* γίνονται δράσεις *ex-situ* διατήρησης σε τράπεζες γενετικού υλικού. Όσον αφορά το λεπιδόπτερο **Euplagia quadripunctaria*, τα μέτρα διατήρησης που υλοποιούνται έχουν ως στόχο την αύξηση του μεγέθους του πληθυσμού του. Για τα σπηλαιόβια χειρόπτερα υλοποιούνται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, επιστήμης των πολιτών και ενίσχυσης της προστασίας τους μέσω της σύνταξης σχεδίων δράσης.

Για το είδος αρπακτικού *Aegyptius monachus* οι δράσεις που έχουν υλοποιηθεί περιλαμβάνουν τη λειτουργία ταϊστρού, την ομάδα ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων, τη διατήρηση/δημιουργία ανοιγμάτων για τη βελτίωση των χώρων τροφοληψίας και οικοδόμηση δυναμικού εμπλεκόμενων φορέων. Επίσης στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 Natura εκπονείται σχέδιο δράσης για τον μαυρόγυπα, το οποίο θα υλοποιηθεί το προσεχές διάστημα. Δράσεις για το είδος αρπακτικού *Aquila fasciata* υλοποιούνται στο πλαίσιο ενός έργου LIFE και περιλαμβάνουν βελτίωση του ενδιαίτηματος (σπορά εγκαταλελειμμένων αγρών), μονώσεις πυλώνων, μείωση όχλησης από τον τουρισμό και οικοδόμηση δυναμικού. Για το πτηνό *Streptopelia turtur* υλοποιήθηκαν δράσεις για τη μείωση των θανάτων από παράνομες ανθρώπινες δραστηριότητες.

Απειλές και πιέσεις για τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι κύριες εναπομένουσες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στους τύπους οικοτόπων και συνεπώς στα είδη που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Δασικές εκτάσεις και δάση” και θα αντιμετωπιστούν με τα μέτρα του ΠΔΠ είναι οι εξής:

- φυσική διαδοχή που έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή της σύνθεσης των ειδών,
- μετατροπή σε γεωργική γη,
- άντληση νερού από υπόγεια, επιφανειακά ή μικτά ύδατα,
- σχέσεις μεταξύ ειδών (ανταγωνισμός, θήρευση, παρασιτισμός, παθογόνα),
- απορρίψεις υγρών λυμάτων και αποχετεύσεων,
- κοπή και αφαίρεση δέντρων,
- δραστηριότητες αθλητισμού, τουρισμού και δραστηριότητες αναψυχής,
- εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση από ζώα,
- εγκατάλειψη της παραδοσιακής διαχείρισης των δασών,
- φυσικές πυρκαγιές,
- διάνοιξη δρόμων.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις προστασίας των παρόχθιων δασών (91E0*, 91F0, 92A0, 92D0, 92C0), των τύπων οικοτόπων 9140, 91CA, 9530*: φυτεύσεις με χαρακτηριστικά τοπικά είδη, απομάκρυνση ξενικών ειδών, ενδυνάμωση φυσικής αναγέννησης, καθαρισμοί από απορρίμματα, διαχείριση υδάτων, επιλεκτικές υλοτομίες, μετατροπή πρεμοφυών συστάδων σε σπερμοφυείς ή διφυείς, διερεύνηση αιτιών ξήρανσης, εγκατάσταση συστήματος παρακολούθησης μικροοργανισμών και αβιοτικών παραγόντων, κοπή και απομάκρυνση προσβεβλημένων δέντρων, δασοκομικοί χειρισμοί, κ.ά.

- Δράσεις προστασίας των τύπων οικοτόπων 9260 και 92C0 από φυτοπαθογόνους οργανισμούς (*Cryphonectria parasitica*, Σφήκα της Καστανιάς, μεταχρωματικό έλκος): εμβολιασμοί, ενημέρωση, επιστημονική και χρηματοδοτική υποστήριξη της εφαρμογής των μέτρων καταπολέμησης, πρόληψη επεκτάσεων

- Δράσεις διατήρησης του φυτού *Juniperus drupacea* για εμπλουτισμό του τύπου οικοτόπου 9560*: συλλογή/διαχείριση/φύτρωση σπερμάτων, συλλογή μοσχευμάτων, ανάπτυξη φυτών σε φυτώριο, δημιουργία κατάλληλης συστάδας, κ.ά.

- Δράσεις *ex-situ* διατήρησης για εμπλουτισμό/αποκατάσταση του τύπου οικοτόπου 95A0: συλλογή/διαχείριση/φύτρωση σπερμάτων, ανάπτυξη φυτών σε φυτώριο

- Δράσεις διαχείρισης δασών που αποτελούν ενδιαίτημα ειδών ασπονδύλων, φυτών και ορνιθοπανίδας που χρησιμοποιούν νεκρό ξύλο και δέντρα μεγάλης ηλικίας: μελέτη, καταγραφή και διατήρηση υπερώριμων δέντρων, αύξηση/διατήρηση της νεκρής ξυλείας στο έδαφος, αλλαγή των διαχειριστικών πρακτικών για τα εμπορικά δάση, κατάρτιση προσωπικού δασικών υπηρεσιών, τοποθέτηση τεχνητών φωλιών

- Προστασία του ενδιαίτηματος του είδους φυτού **Cephalanthera cucullata* σε δασικές περιοχές από τη βόσκηση: μικρές περιφράξεις ατόμων, παρακολούθηση

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης από την ύπαρξη παράνομων δρόμων με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένες δασικές εκτάσεις και δάση, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις αποκατάστασης των τύπων οικοτόπων 2270*, 9370*, 9560* και 95A0: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση, απομάκρυνση ξενικών ειδών, δράσεις αποτροπής προσβολής από το *Rhynchophorus ferrugineus*, *ex-situ* διατήρηση σπερμάτων, ανάπτυξη φυτών σε

φυτώριο, δράσεις αποκατάστασης των δομικών στοιχείων και λειτουργιών, δράσεις ανάδειξης, μελέτη και δασοκομικοί χειρισμοί με απομάκρυνση πλατύφυλλων ειδών, φυτεύσεις κυρίαρχων δομικών στοιχείων (ξυλώδη είδη) και της πώδους στρώσης, παρακολούθηση των πιέσεων και απειλών

- Δράσεις ανόρθωσης των πρεμνοφυών δασών με τη μέθοδο των αναγωγικών καλλιεργητικών υλοτομιών (τύποι οικοτόπων 9110/ 9130/ 9140/ 9150/ 91M0/ 9250/ 9280/9340)

- Αποκατάσταση υποβαθμισμένων δασικών τύπων οικοτόπων: σχεδιασμός και υλοποίηση αναδάσωσης σε περιοχές που έχουν πληγεί από πυρκαγιές

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Διατήρηση οικολογικών διαδρόμων στους τύπους οικοτόπων 2270* και 91E0* για τη βελτίωση της συνοχής του δικτύου Natura 2000 με σκοπό τη διευκόλυνση της μετακίνησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

- Δράσεις προστασίας των τύπων οικοτόπων 92C0 από φυτοπαθολόγους οργανισμούς (μεταχρωματικό έλκος): ενημέρωση, επιστημονική και χρηματοδοτική υποστήριξη της εφαρμογής των μέτρων καταπολέμησης, πρόληψη επεκτάσεων

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης από την ύπαρξη παράνομων δρόμων με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένες δασικές εκτάσεις και δάση, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.6

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 2270*: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση, απομάκρυνση ξενικών ειδών	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Ιόνιοι Νήσοι	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Δυτική Ελλάδα	
2. Δράσεις προστασίας των παρόχθιων δασών (ΤΟ 91E0*, 91F0, 92A0, 92D0, 92C0): φυτεύσεις με χαρακτηριστικά τοπικά είδη, απομάκρυνση ξενικών ειδών, ενδυνάμωση φυσικής αναγέννησης, καθαρισμοί από σκουπίδια, διαχείριση υδάτων, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	4 περιοχές Natura 2000	114.286 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	5 περιοχές Natura 2000	142.857 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	4 περιοχές Natura 2000	114.286 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 περιοχή	42.857 €	Θεσσαλία	

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
		Natura 2000			
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	5 περιοχές Natura 2000	142.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	57.143 €	Πελοπόννησος	
3. Δράσεις ανόρθωσης των πρεμνοφυών δασών με τη μέθοδο των αναγωγικών καλλιεργητικών υλοτομιών (ΤΟ 9110/ 9130/ 9140/ 9150/ 91Μ0/ 9250/ 9280/ 9340)	Έκτακτο	4000 ha	685.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
4. Δράσεις διατήρησης του ΤΟ 9140: επιλεκτικές υλοτομίες, φυσική αναπαραγωγή με αναγεννητικές υλοτομίες, ενίσχυση της φυσικής αναγέννησης, μετατροπή πρεμνοφυών συστάδων σε σπερμοφυείς ή διφυείς	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Δυτική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
5. Δράσεις διατήρησης και αποκατάστασης του ΤΟ 91CA: διερεύνηση αιτιών ξήρανσης, εγκατάσταση συστήματος παρακολούθησης μικροοργανισμών και αβιοτικών παραγόντων, κοπή και απομάκρυνση προσβεβλημένων δέντρων, δασοκομικοί χειρισμοί, κ.ά.	Επαναλαμ βανόμενο	1 έργο	11.143 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμ βανόμενο	1 έργο	11.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
6. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 9260 από τον μύκητα <i>Cryphonectria parasitica</i> : εμβολιασμοί	Έκτακτο	1 έργο/έτος	240.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
7. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 9260: ενημέρωση, επιστημονική και χρηματοδοτική υποστήριξη της εφαρμογής των μέτρων καταπολέμησης της Σφήκας της Καστανιάς	Έκτακτο	1 έργο	17.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
8. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 92C0: ενημέρωση και πρόληψη της επέκτασης του μεταχρωματικού έλκους του πλατάνου εντός των περιοχών του δικτύου Natura 2000	Επαναλαμ βανόμενο	100 περιοχές Natura 2000	214.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
9. Δράσεις αποκατάστασης και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή για τον ΤΟ 9310: επιλογή ανθεκτικών κλώνων, τεχνητές φυτεύσεις, εφαρμογή εναλλακτικών διαχειριστικών πρακτικών, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	4 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Κρήτη	
10. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 9370*: δράσεις αποτροπής προσβολής από το <i>Rhynchophorus ferrugineus</i> , ex-situ διατήρηση σπερμάτων, ανάπτυξη φυτών σε φυτώριο, δράσεις αποκατάστασης των δομικών στοιχείων και λειτουργιών, δράσεις ανάδειξης, κ.ά.	Έκτακτο	6 περιοχές Natura 2000	114.286 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
11. Δράσεις διαχείρισης του ΤΟ 9530*: φυτεύσεις και δασοκομικοί χειρισμοί (2.500 €/εκτάριο)	Επαναλαμ βανόμενο	500 ha	178.571 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμ βανόμενο	100 ha	35.714 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Επαναλαμ βανόμενο	500 ha	178.571 €	Πελοπόννησος	
	Επαναλαμ βανόμενο	500 ha	178.571 €	Δυτική Μακεδονία	
	Επαναλαμ βανόμενο	1.000 ha	357.143 €	Ήπειρος	
	Επαναλαμ βανόμενο	500 ha	178.571 €	Βόρειο Αιγαίο	
12. Δράσεις διατήρησης του <i>Juniperus drupacea</i> για εμπλουτισμό/αποκατάσταση του ΤΟ 9560*: συλλογή/διαχείριση/φύτρωση σπερμάτων, συλλογή μοσχευμάτων, ανάπτυξη φυτών σε φυτώριο, δημιουργία κατάλληλης συστάδας, κ.ά.	Έκτακτο	3.200 Ha	51.429 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
13. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 9560*: μελέτη και δασοκομικοί χειρισμοί με απομάκρυνση πλατύφυλλων ειδών	Επαναλαμ βανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	42.857 €	Δυτική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμ βανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	42.857 €	Ήπειρος	
	Επαναλαμ βανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	42.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Επαναλαμ βανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	42.857 €	Πελοπόννησος	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
14. Δράσεις <i>ex-situ</i> διατήρησης για εμπλουτισμό/αποκατάσταση του ΤΟ 95Α0: συλλογή/διαχείριση/φύτρωση σπερμάτων, ανάπτυξη φυτών σε φυτώριο	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	8.571 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	8.571 €	Θεσσαλία	
15. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 95Α0: φυτεύσεις κυρίαρχων δομικών στοιχείων (ξυλώδη είδη) και της πώδους στρώσης, παρακολούθηση των πιέσεων και απειλών	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
16. Δράσεις διαχείρισης δασών που αποτελούν ενδιαίτημα ειδών ασπονδύλων, φυτών και ορνιθοπανίδας (<i>Osmoderma eremita</i> , <i>*Rosalia alpina</i> , <i>Cerambyx cerdo</i> , <i>Buxbaumia viridis</i> , <i>Dendrocopos leucotos</i> , <i>Ficedula semitorquata</i>) που χρησιμοποιούν νεκρό ξύλο και δέντρα μεγάλης ηλικίας: μελέτη, καταγραφή και διατήρηση υπερώριμων δέντρων, αύξηση/διατήρηση της νεκρής ξυλείας στο έδαφος, αλλαγή στις διαχειριστικές πρακτικές εμπορικών δασών, κατάρτιση προσωπικού δασικών υπηρεσιών, τοποθέτηση τεχνητών φωλιών	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	20.571 €	Δυτική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	20.571 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	20.571 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	20.571 €	Ήπειρος	
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	20.571 €	Στερεά Ελλάδα	
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	20.571 €	Θεσσαλία	
17. Βελτίωση και προστασία του ενδιαίτηματος του είδους <i>*Cephalanthera cucullata</i> σε δασικές περιοχές από τη βόσκηση: μικρές περιφράξεις ατόμων, παρακολούθηση	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
18. Αποκατάσταση υποβαθμισμένων δασικών τύπων οικοτόπων (9540): σχεδιασμός και υλοποίηση αναδάσωσης σε περιοχές που έχουν πληγεί από πυρκαγιές	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	85.714 €	Αττική	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
19. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων δασικών τύπων οικοτόπων εντός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη		
20. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 91Ε0* σε ορεινούς υγροτόπους: Επίχωση ρέματος και δημιουργία μικρού φράγματος	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	4.286 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

- πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενος κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
21. Διατήρηση και αποκατάσταση οικολογικών διαδρόμων στους ΤΟ 2270* και 91Ε0* για τη βελτίωση της συνοχής του δικτύου Natura 2000 με σκοπό τη διευκόλυνση της μετακίνησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Έκτακτο	1 έργο	29.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
22. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 92C0: ενημέρωση και πρόληψη της επέκτασης του μεταχρωματικού έλκους του πλατάνου εκτός των περιοχών του δικτύου Natura 2000	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	34.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
23. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων δασικών εκτάσεων και δασών εκτός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων 2270*, 9140, 9150, 91CA, 91F0, 91E0*, 92A0, 9310, 9370*, 9560*, 95A0 με μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (βελτίωση δομών και λειτουργιών)
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης *Osmoderma eremita*, **Rosalia alpina*, *Cerambyx cerdo*, *Dendrocopos leucotos*, *Ficedula semitorquata*, *Buxbaumia viridis* και **Cephalanthera cucullata* καθώς και άλλων πτηνών που απαντούν σε δασικά οικοσυστήματα
- Προστασία (πρόληψη, προφύλαξη, καταπολέμηση) δασών από φυτοπαθαγόνους μικροοργανισμούς (*Cryphonectria parasitica*, *Dryocosmus kuriphilus*, *Ceratocystis platani*) και διατήρηση υγιών δασοοσυστάδων στους τύπους οικοτόπων 9260 και 92C0
- Προσαρμογή των δασικών τύπων οικοτόπων 9110, 9130, 9140, 9150, 91M0, 9250, 9280, 9340 στην κλιματική αλλαγή
- Ορθή διαχείριση των δασικών τύπων οικοτόπων από τους εμπλεκόμενους φορείς
- Καταπολέμηση και περιορισμός των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών στους τύπους οικοτόπων 2270*, 91E0*, 91F0, 92A0, 92D0, 92C0
- Διατήρηση γενετικού υλικού σημαντικών δασικών ειδών (*Juniperus drupacea*, *Phoenix theophrasti*, *Pinus heldreichii*) για δράσεις αποκατάστασης

- Αποκατάσταση δασικών τύπων οικοτόπων μετά από πυρκαγιά
- Περιορισμός του κατακερματισμού των δασικών οικοσυστημάτων μέσω δράσεων δημιουργίας/ αποκατάστασης οικολογικών διαδρόμων και περιορισμού της πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές εντός και εκτός περιοχών Natura 2000

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των δασικών εκτάσεων και των δασών στις επιδράσεις και στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και των πυρκαγιών
- Προώθηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων σε δασικά ενδιαίτηματα πτηνών και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Ορθή διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε δάση και δασικές εκτάσεις για τη μείωση των επιπτώσεων τους στους τύπους οικοτόπων και τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και εμπλεκόμενων για την ανάγκη προστασίας λειμώνων, και τη σημασία των σχετικών τύπων οικοτόπων
- Προστασία των παραγωγών από την απώλεια εισοδήματος λόγω ασθενειών που οφείλονται σε φυτοπαθογόνους οργανισμούς
- Δημιουργία / ενίσχυση πράσινων υποδομών για τη βελτίωση της συνδεσιμότητας ενδιαιτημάτων ειδών πανίδας

E.2.7. Βραχώδεις οικοτόποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Τύποι Οικοτόπων του Παραρτήματος I της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 12 τύποι οικοτόπων που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Βραχώδεις οικοτόποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση”:

A/A	Κωδικός	Ονομασία	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
1	1210	Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και άμπωτης	U1(=)
2	1240	Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο με ενδημικά <i>Limonium</i> spp.	FV(=)
3	1410	Μεσογειακά αλίπεδα (<i>Juncetalia maritimi</i>)	U1(+)
4	2110	Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες	U1(=)
5	2120	Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με <i>Ammophila arenaria</i> («λευκές θίνες»)	U1(=)
6	2220	Θίνες με <i>Euphorbia terracina</i>	FV(=)
7	2230	Θίνες με λειμώνες με <i>Malcolmietalia</i>	U1(=)
8	8140	Λιθώνες της ανατολικής Μεσογείου	FV(=)
9	8210	Ασβεστολιθικά βραχώδη πρανή με χασμοφυτική βλάστηση	FV(=)
10	8220	Πυριτικά βραχώδη πρανή με χασμοφυτική βλάστηση	FV(=)
11	8310	Σπήλαια των οποίων δεν γίνεται τουριστική εκμετάλλευση	FV(=)
12	8320	Εκτάσεις λάβας και φυσικές κοιλότητες	FV(=)

Από τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 5 είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (1210, 1410, 2110, 2120 και 2230 – U1) και 7 σε ικανοποιητική (1240, 2220, 8140, 8210, 8220, 8310 και 8320 – FV).

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 71 είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Βραχώδεις οικοτόποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση”:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ασπονδύλων		
1	<i>Papilio alexanor</i>	FV(=)
2	<i>Parnassius apollo</i>	U1(-)
3	<i>Stenobothrus eurasius</i>	U1(x)
Είδη ερπετών		
1	<i>Anatololacerta anatolica</i>	U1(-)
2	<i>Anatololacerta oertzeni</i>	FV(=)
3	* <i>Caretta caretta</i>	U2(-)
4	<i>Coronella austriaca</i>	FV(=)
5	<i>Mediodactylus kotschy</i>	FV(=)
6	<i>Dolichophis caspius</i>	FV(=)
7	<i>Dolichophis jugularis</i>	FV(=)
8	<i>Eirenis modesta</i>	FV(x)
9	<i>Hellenolacerta graeca</i>	FV(=)
10	<i>Hierophis gemonensis</i>	FV(=)
11	<i>Hemorrhois nummifer</i>	FV(=)
12	<i>Hierophis viridiflavus</i>	FV(=)
13	<i>Lacerta agilis</i>	FV(x)
14	<i>Laudakia stellio</i>	FV(=)
15	* <i>Macrovipera schweizeri</i>	U1(-)
16	<i>Ophiomorus punctatissimus</i>	XX
17	<i>Ophisops elegans</i>	FV(=)
18	<i>Platyceps najadum</i>	FV(=)
19	<i>Podarcis cretensis</i>	FV(=)
20	<i>Podarcis erhardii</i>	FV(=)
21	<i>Podarcis gaigeae</i>	FV(=)
22	<i>Podarcis levandis</i>	FV(=)
23	<i>Podarcis milensis</i>	FV(=)
24	<i>Podarcis muralis</i>	FV(=)
25	<i>Podarcis peloponnesiaca</i>	FV(=)
26	<i>Telescopus falax</i>	FV(=)
27	<i>Testudo graeca</i>	U1(-)
28	<i>Vipera ammodytes</i>	FV(=)
Είδη θηλαστικών		
1	<i>Capra aegagrus</i>	FV(x)
2	<i>Eptesicus anatolicus</i>	U1(x)
3	<i>Eptesicus serotinus</i>	XX
4	<i>Hypsugo savii</i>	FV(=)
5	<i>Pipistrellus hanaki</i>	U1(x)
6	<i>Plecotus austriacus</i>	XX
7	<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>	U2(+)
8	<i>Vespertilio murinus</i>	U1(x)

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη χλωρίδας		
1	* <i>Androcymbium rechingeri</i>	U1(-)
2	* <i>Anthemis glaberrima</i>	FV(=)
3	<i>Artemisia eriantha</i>	U2(x)
4	<i>Asyneuma giganteum</i>	U1(-)
5	* <i>Bupleurum capillare</i>	U1(+)
6	* <i>Bupleurum kakiskalae</i>	U1(=)
7	* <i>Centaurea heldreichii</i>	FV(=)
8	<i>Centaurea immanuelis-loewii</i>	XX
9	* <i>Centaurea kalambakensis</i>	U1(x)
10	<i>Centaurea lancifolia</i>	U1(=)
11	* <i>Centaurea niederi</i>	FV(=)
12	* <i>Centaurea peucedanifolia</i>	U1(=)
13	* <i>Centaurea princeps</i>	U1(=)
14	* <i>Clinopodium taygeteum</i>	FV(=)
15	* <i>Consolida samia</i>	XX
16	* <i>Convolvulus argyrotamnus</i>	U2(x)
17	* <i>Crepis crocifolia</i>	U1(-)
18	<i>Fritillaria conica</i>	U1(x)
19	<i>Fritillaria gussichiae</i>	U1(x)
20	* <i>Globularia stygia</i>	FV(+)
21	<i>Helichrysum sibthorpii</i>	FV(=)
22	* <i>Hypericum aciferum</i>	FV(=)
23	* <i>Iberis runemarkii</i>	U2(x)
24	<i>Jankaea heldreichii</i>	FV(=)
25	* <i>Linaria hellenica</i>	U1(-)
26	<i>Nepeta argolica ssp. dirphyia</i>	FV(=)
27	* <i>Nepeta sphaciotica</i>	U1(=)
28	<i>Origanum dictamnus</i>	FV(x)
29	<i>Polygonum praelongum</i>	U1(x)
30	<i>Ramonda serbica</i>	XX
31	* <i>Silene holzmannii</i>	U1(x)
32	* <i>Silene orphanidis</i>	FV(=)
33	<i>Solenanthes albanicus</i>	XX
34	* <i>Symphytum cycladense</i>	FV(x)
35	<i>Viola athis</i>	U1(-)
36	<i>Viola delphinantha</i>	U1(x)

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 2 ασπόνδυλα είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1) και 1 σε ικανοποιητική (FV), 3 ερπετά σε μη ικανοποιητική (U1), 1 σε άγνωστη (XX) και 24 σε ικανοποιητική κατάσταση (FV), 17 φυτά σε μη ικανοποιητική (U1), 3 σε κακή (U2), 4 σε άγνωστη (XX) και 12 σε ικανοποιητική κατάσταση (FV), ενώ και σε σχέση με τα θηλαστικά 3 είναι σε μη ικανοποιητική (U1), 1 σε κακή (U2), 2 σε ικανοποιητική (FV) και 2 σε άγνωστη (XX) κατάσταση διατήρησης.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα 27 είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεγεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν στην περίοδο 2021-2027 και διαχειμάζουν (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία “Βραχώδεις οικότοποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση” είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
1	<i>Alectoris graeca</i> (B)	x
2	<i>Aquila chrysaetos</i> (B)	-
3	<i>Aquila fasciata</i> (B)	=
4	<i>Calidris alpina</i> (W)	x
5	<i>Calonectris diomedea</i> (B)	=
6	<i>Charadrius alexandrinus</i> (B)	=
7	<i>Emberiza caesia</i> (B)	=
8	<i>Emberiza cineracea</i> (B)	-
9	<i>Emberiza melanocephala</i> (B)	-
10	<i>Falco biarmicus</i> (B)	+
11	<i>Falco eleonorae</i> (B)	+
12	<i>Falco naumanni</i> (B)	+
13	<i>Gypaetus barbatus</i> (B)	+
14	<i>Haematopus ostralegus</i> (B)	+
15	<i>Larus audouinii</i> (B)	-
16	<i>Larus genei</i> (B)	+
17	<i>Monticola saxatilis</i> (B)	=
18	<i>Neophron percnopterus</i> (B)	-
19	<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> (B)	=
20	<i>Puffinus yelkouan</i> (B)	=
21	<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i> (B)	-
22	<i>Recurvirostra avosetta</i> (B)	+
23	<i>Sitta neumayer</i> (B)	=
24	<i>Sternula albifrons</i> (B)	=
25	<i>Vanellus spinosus</i> (B)	=
26	<i>Vanellus vanellus</i> (B)	=
27	<i>Mergus merganser</i> (B)	=

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 12 έχουν σταθερές, 2 άγνωστες, 6 αρνητικές, 7 αυξανόμενες βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού.

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Για τον τύπο οικοτόπου 1240 έχουν υλοποιηθεί δράσεις διαχείρισης της βόσκησης και καταπολέμησης των ξενικών ειδών, ενώ για τον τύπο οικοτόπου 1410 έχουν πραγματοποιηθεί δράσεις αποκατάστασης των υδρολογικών συνθηκών. Για τους τύπους οικοτόπων 2110, 2120 και 2220, που αποτελούν ενδιάιτημα και της *Caretta caretta*, έχουν ληφθεί κυρίως μέτρα περιορισμού της πρόσβασης.

Για τα είδη **Androcymbium rechingeri*, **Anthemis glaberrima*, **Hypericum aciferum* και **Nepeta sphaciatica* έχουν δημιουργηθεί μικρο-αποθέματα φυτών και έχουν υλοποιηθεί δράσεις *ex-situ* διατήρησης. *Ex-situ* διατήρηση γίνεται και για τα είδη *Asyneuma giganteum* και **Convolvulus argyrothamnus*. Για το είδος **Androcymbium rechingeri* έχουν υλοποιηθεί επιπρόσθετα δράσεις διαχείρισης των επισκεπτών, ενίσχυσης του πληθυσμού, καταγραφής βιοτικών και αβιοτικών παραμέτρων και ενημέρωσης. Στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 Natura εκπονείται σχέδιο δράσης για το φυτό **Silene holzmanii* και το λεπιδόπτερο *Parnassius apollo* τα οποία θα υλοποιηθούν εντός της τρέχουσας και επόμενης χρηματοδοτικής περιόδου.

Για τα είδη *Neophron percnopterus* και *Gypaetus barbatus* λειτουργούν ταΐστρες, ομάδες ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων και υλοποιούνται δράσεις οικοδόμησης δυναμικού σε εμπλεκόμενους φορείς. Για το *Neophron percnopterus* έχει θεσμοθετηθεί σχέδιο δράσης ενώ για το *Gypaetus barbatus* εκπονείται σχέδιο δράσης στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 Natura. Και τα δύο σχέδια δράσης θα υλοποιηθούν το προσεχές διάστημα. Δράσεις έχουν πραγματοποιηθεί και για το *Falco eleonorae*, και περιλαμβάνουν την κατασκευή τεχνητών φωλιών, τη βελτίωση ενδιάιτηματος τροφοληψίας και την εξάλειψη αρουραίων σε νησίδες. Για τα είδη *Calonectris diomedea*, *Larus audouinii*, *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* και *Puffinus yelkouan* τα μέτρα που έχουν ληφθεί έως σήμερα αναλύονται στην ενότητα E2.1. Για το είδος *Falco naumanni* έχουν κατασκευαστεί τεχνητές φωλιές και έχουν πραγματοποιηθεί μέτρα που σχετίζονται με τον αγροτικό τομέα και αναλύονται στην ενότητα E2.5.

Απειλές και πιέσεις για τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι κύριες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στους τύπους οικοτόπων και συνεπώς στα είδη που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Βραχώδεις οικοτόποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση” και θα αντιμετωπιστούν με τα μέτρα του ΠΔΠ είναι οι εξής:

- εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση από ζώα,
- δραστηριότητες αθλητισμού, τουρισμού και αναψυχής,
- αλλαγή χρήσεων γης,
- αναδάσωση και μετατροπή σε γεωργική γη,
- χρήση φυτοπροστατευτικών χημικών στη γεωργία,
- κατασκευή ή τροποποίηση (π.χ. στέγασης και οικισμών) σε υφιστάμενες αστικές ή ψυχαγωγικές περιοχές και εμπορικής / βιομηχανικής υποδομής σε υφιστάμενες εμπορικές / βιομηχανικές περιοχές,
- άντληση νερού από υπόγεια, επιφανειακά ή μικτά ύδατα για άρδευση,
- εξόρυξη ορυκτών,
- μικτές πηγές ρύπανσης στα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα,
- δραστηριότητες στον τομέα των χερσαίων, υδάτινων και εναέριων μεταφορών.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις προστασίας του τύπου οικοτόπου 2110 από την υποβάθμιση: περιορισμός προσβασιμότητας μέσω δημιουργίας προστατευμένων διαδρομών

- Προστασία ενδιαιτημάτων φωλεοποίησης θαλασσοπουλιών, μαυροπετρίτη και του *Alectoris graeca*: Εξάλειψη και έλεγχος πληθυσμών αρουραίων, μελέτη επιλογής θέσεων παρέμβασης, δημιουργία ανοιγμάτων, έλεγχος βόσκησης

- Δράσεις προστασίας του ενδιαιτήματος των *Iberis runemarkii*, *Crepis crocifolia*, *Linaria hellenica*, *Centaurea peucedanifolia*: περίφραξη, σήμανση, ενημέρωση τοπικού πληθυσμού, παρακολούθηση, χωροθέτηση δραστηριοτήτων, απομάκρυνση ξενικών ειδών, δημιουργία μικρο-αποθέματος, περιβαλλοντική εκπαίδευση, έλεγχος βόσκησης, κ.ά.

- Δράσεις προστασίας ενδιαιτήματος χειροπτέρων του τύπου οικοτόπου 8310: τοποθέτηση νέας ή αντικατάσταση της υφιστάμενης περίφραξης σε σημαντικά σπήλαια και δράσεις περιορισμού φωτορύπανσης, αποκατάσταση δωματιών σπηλαίου, ενημέρωση, κ.ά.

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους βραχώδεις οικοτόπους, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση από την ύπαρξη παράνομων δρόμων, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις αποκατάστασης των τύπων οικοτόπων 1210, 2110 και 2120: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση, διατήρηση λειτουργικής και δομικής ακεραιότητας, καταπολέμηση ξενικών ειδών

- Δράσεις διατήρησης και αποκατάστασης των ενδιαιτημάτων ωτοκίας της *Caretta caretta* από τις επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής, της διάβρωσης, της αλλαγής χρήσεων γης, της παράκτιας και τουριστικής ανάπτυξης, της πρόσβασης επισκεπτών, των τροχοφόρων και της φωτορύπανσης

- Μέτρα βελτίωσης, αποκατάστασης και μείωσης του κατακερματισμού του ενδιαιτήματος της *Macronipera schweizeri*: συντήρηση και κατασκευή περασμάτων, φυτεύσεις με αυτόχθονα είδη, ενημέρωση ενδιαφερομένων, παρακολούθηση, απομάκρυνση ξενικών ειδών

- Ενίσχυση εκτατικής βόσκησης με την ευνόηση της μετακίνησης κτηνοτρόφων για την αύξηση του ενδιαϊτήματος τροφοληψίας των αρπακτικών

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις προστασίας ενδιαϊτήματος χειροπτέρων του τύπου οικοτόπου 8310: τοποθέτηση νέας ή αντικατάσταση της υφιστάμενης περίφραξης σε σημαντικά σπήλαια και δράσεις περιορισμού φωτορύπανσης, κ.ά.

- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.) για κατακερματισμένους βραχώδεις οικοτόπους, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση από την ύπαρξη παράνομων δρόμων, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση

Δράσεις αποκατάστασης εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1410: απομάκρυνση αδρανών υλικών, αποκατάσταση βλάστησης, περίφραξη

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.7

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 1410: διαχείριση υδάτων και ενημέρωση και κατάρτιση εμπλεκόμενων (αγροτών, κτηνοτρόφων), σήμανση, αποκατάσταση δομής και λειτουργίας, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Αττική	
	Έκτακτο	3 περιοχές Natura 2000	42.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	7 περιοχές Natura 2000	100.000 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	5 περιοχές Natura 2000	71.429 €	Βόρειο Αιγαίο	
2. Δράσεις ενοποίησης υγροτόπων για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης υγροτοπικών οικοτόπων (ΤΟ 1410) και του ενδιαϊτήματος ειδών ορνιθοπανίδας	Έκτακτο	1 έργο	214.286 €	Αττική	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
3. Δράσεις αποκατάστασης ΤΟ 1210: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	14.286 €	Αττική	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 περιοχή	7.143 €	Βόρειο Αιγαίο	

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
		Natura 2000			
	Έκτακτο	6 περιοχές Natura 2000	42.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	3 περιοχές Natura 2000	21.429 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
4. Δράσεις προστασίας του ΤΟ 2110 από την υποβάθμιση: περιορισμός στη προσβασιμότητα μέσω δημιουργίας προστατευμένων διαδρομών	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
5. Δράσεις αποκατάστασης των ΤΟ 2110 και 2120: περιορισμός προσβασιμότητας, δημιουργία προστατευμένων διαδρομών, σήμανση περιοχών, διατήρηση λειτουργικής και δομικής ακεραιότητας, καταπολέμηση ξενικών ειδών	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Αττική	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	28.571 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	5 περιοχές Natura 2000	71.429 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	4 περιοχές Natura 2000	114.286 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	6 περιοχές Natura 2000	171.429 €	Νότιο Αιγαίο	
1. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 2230: περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, σήμανση με πινακίδες, περιβαλλοντική ενημέρωση, απομάκρυνση ξενικών, φυτεύσεις τυπικών ειδών	Έκτακτο	2 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κρήτη	
2. Προστασία ενδιαιτημάτων φωλεοποίησης θαλασσοπουλιών (<i>Larus audouinii</i> , <i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> , <i>Calonectris diomedea</i> , <i>Puffinus yelkouan</i> , <i>Hydrobates pelagicus</i>) και του <i>Falco eleonorae</i> : εξάλειψη και έλεγχος πληθυσμών αρουραίων	Επαναλαμβανόμενο	215 ha	12.900 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	280 ha	16.800 €	Κρήτη	
	Επαναλαμβανόμενο	70 ha	4.200 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Επαναλαμβανόμενο	130 ha	7.800 €	Αττική	
	Επαναλαμβανόμενο	200 ha	12.000 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Επαναλαμβανόμενο	80 ha	4.800 €	Θεσσαλία	
	Επαναλαμβανόμενο	200 ha	12.000 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	120 ha	7.200 €	Στερεά Ελλάδα	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
8. Μέτρα διατήρησης για το ενδιαίτημα του είδους <i>Alectoris graeca</i> : μελέτη επιλογής θέσεων παρέμβασης, δημιουργία ανοιγμάτων, έλεγχος βόσκησης	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	17.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	17.143 €	Κεντρική Μακεδονία	
9. Βελτίωση και προστασία του ενδιαίτηματος χασμοφυτικών ειδών (<i>*Iberis runemarkii</i>): περιφράξη, ενημέρωση τοπικού πληθυσμού, παρακολούθηση, χωροθέτηση δραστηριοτήτων, απομάκρυνση ξενικών ειδών, κ.ά.	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Βόρειο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
10. Βελτίωση και προστασία του ενδιαίτηματος χασμοφυτικών ειδών (<i>*Centaurea princeps</i>): έλεγχος βόσκησης, ενημέρωση τοπικών κοινοτήτων, προώθηση αειφόρων πρακτικών, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	34.286 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
11. Βελτίωση και προστασία βραχωδών ενδιαιτημάτων φυτικών ειδών (<i>*Crepis crocifolia</i>): έλεγχος βόσκησης, ενημέρωση τοπικών κοινοτήτων, προώθηση αειφόρων πρακτικών, κ.ά.	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	28.571 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE, INTERREG
12. Βελτίωση και προστασία αμμοθινικών ενδιαιτημάτων φυτικών ειδών (<i>*Linaria hellenica</i>): έλεγχος-χωροθέτηση δραστηριοτήτων (π.χ. μονοπάτια για τη διαχείριση επισκεπτών), πινακίδες σήμανσης, δημιουργία μικρο-αποθέματος φυτών, περιβαλλοντική εκπαίδευση, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
13. Βελτίωση και προστασία ενδιαιτημάτων ειδών με αραιή βλάστηση (<i>*Bupleurum capillare</i>): απομάκρυνση θάμνων, κ.ά.	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	14.286 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
14. Βελτίωση και προστασία του ενδιαίτηματος χασμοφυτικών ειδών (<i>*Centaurea peucedanifolia</i> , <i>Viola athis</i>): περιφράξη, ενημέρωση τοπικού πληθυσμού, παρακολούθηση, χωροθέτηση δραστηριοτήτων, απομάκρυνση ξενικών ειδών, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	7.143 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
15. Βελτίωση και προστασία του ενδιαίτηματος του είδους <i>Asyneuma giganteum</i> : έλεγχος βόσκησης, ενημέρωση εμπλεκόμενων φορέων για την πρόληψη καταστροφών από κατασκευαστικά έργα	Επαναλαμβανόμενο	3 περιοχές Natura 2000	21.429 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE, INTERREG
16. Δράσεις διατήρησης και αποκατάστασης των ενδιαιτημάτων ωοτοκίας της <i>*Caretta caretta</i> από τις επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής, της διάβρωσης, της αλλαγής χρήσεων γης, της παράκτιας και τουριστικής ανάπτυξης, της πρόσβασης επισκεπτών, των τροχοφόρων και της φωτορύπανσης	Επαναλαμβανόμενο	2 περιοχές Natura 2000	51.429 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	51.429 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Επαναλαμβανόμενο	3 περιοχές Natura 2000	51.429 €	Κρήτη	
17. Μέτρα βελτίωσης, αποκατάστασης και μείωσης του κατακερματισμού του ενδιαίτηματος της <i>*Macrovipera schweizeri</i> : συντήρηση και κατασκευή περασμάτων, φυτεύσεις με αυτόχθονα είδη, ενημέρωση ενδιαφερομένων, παρακολούθηση, απομάκρυνση ξενικών ειδών	Επαναλαμβανόμενο	3 περιοχές Natura 2000	25.714 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
18. Δράσεις αποκατάστασης των αμμοθινικών ακτών (2220, 2250*, 2260): ανάκαμψη της φυσικής βλάστησης, συντήρηση και αποκατάσταση φυσικών μονοπατιών	Έκτακτο	1 έργο	34.286 €	Κρήτη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
19. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων βραχωδών οικοτόπων, θινών και εκτάσεων με αραιή βλάστηση εντός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήξεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα		

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
20. Πιλοτική υλοποίηση δράσεων αποκατάστασης εντός της κρίσιμης παράκτιας ζώνης (αποκατάσταση ενδιαιτήματος ωτοκίας της <i>Caretta caretta</i> , αποκατάσταση δομής πρόσθιων θινών, κ.ά.)	Έκτακτο	2 έργα	428.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
21. Δράσεις προστασίας ενδιαιτήματος χειροπτέρων (ΤΟ 8310): τοποθέτηση νέας ή αντικατάσταση της υφιστάμενης περίφραξης σε σημαντικά σπήλαια και δράσεις περιορισμού φωτορύπανσης, αποκατάσταση δωμάτων σπηλαίου, ενημέρωση, κ.ά.	Έκτακτο	32 σπήλαια εντός Natura 2000	114.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
22. Ενίσχυση της εκτακτικής βόσκησης με την ενόηση της μικρής κλίμακας μετακίνησης κτηνοτρόφων για την αύξηση του ενδιαιτήματος τροφοληψίας των αρπακτικών (<i>Aegipius monachus</i> , <i>Clanga pomarina</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i>)	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	240.000 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΓΤΑΑ, LIFE

• πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
23. Δράσεις αποκατάστασης κατακερματισμένων βραχωδών οικοτόπων, θινών και εκτάσεων με αραιή βλάστηση εκτός περιοχών Natura 2000 από την ύπαρξη παράνομων δρόμων: μόνιμες ή ειδικές φραγές (πασσαλοπήγεις, επιχωματώσεις, μπάρες ελεγχόμενης διέλευσης, κ.ά.)	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Ιόνιοι Νήσοι	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Βόρειο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Κρήτη	
Έκτακτο	1 έργο	18.857 €	Δυτική Ελλάδα		
24. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 1410: απομάκρυνση αδρανών υλικών, αποκατάσταση βλάστησης, περίφραξη	Έκτακτο	1 έργο	34.286 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
25. Δράσεις προστασίας ενδιαιτήματος χειροπτέρων (ΤΟ 8310): τοποθέτηση νέας ή αντικατάσταση της υφιστάμενης περίφραξης σε σημαντικά σπήλαια και μέτρα περιορισμού φωτορύπανσης	Έκτακτο	70 σπήλαια	124.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων 1210, 1410, 2110, 2120, 2230, 2250* και 2260 με μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (βελτίωση δομών και λειτουργιών)
- Διατήρηση της καλής κατάστασης των τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος 1240, 2220, 8140, 8210, 8220, 8310, 8320
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης *Asyneuma giganteum*, **Bupleurum capillare*, **Centaurea peucedanifolia*, **Centaurea*

princeps, **Crepis crocifolia*, **Iberis runemarkii*, **Linaria hellenica*, *Viola athis*, **Macrovipera schweizeri*, και *Caretta και των ειδών πτηνών *Aegyptus monachus*, *Alectoris graeca*, *Calonectris diomedea*, *Falco eleonora*, *Hydrobates pelagicus*, *Larus audouinii*, *Neophron percnopterus*, *Phalacrocorax aristotelis desmarestii*, *Puffinus yelkouan* που έχουν επιλεχθεί ως προτεραιότητα στο ΠΔΠ

- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος *Clanga pomarina*, *Gyps fulvus* καθώς των άλλων πτηνών που απαντώνται σε βραχώδεις οικοτόπους, θίνες και οικοτόπους με αραιή βλάστηση

- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος *Dactylorhiza kalopissii* subsp. *kalopissii* (εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000) και *Vipera ursinii* με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης,

- Ορθή χωροθέτηση δραστηριοτήτων

- Καταπολέμηση και περιορισμός των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών στους τύπους οικοτόπων 2110, 2120, 2230 καθώς και στα ενδιαιτήματα των ειδών **Iberis runemarkii*, **Centaurea peucedanifolia*, *Viola athis* και **Macrovipera schweizeri*

- Μείωση των επιπτώσεων των τουριστικών δραστηριοτήτων σε είδη (*Caretta caretta, **Linaria hellenica*) και στους αμμοθινικούς τύπους οικοτόπων 1210, 2110, 2120 και 8310

- Μετριασμός των αρνητικών επιδράσεων της κλιματικής αλλαγής στο ενδιαιτήμα ωτοκίας της *Caretta caretta

- Προστασία ενδιαιτημάτων φωλεοποίησης θαλασσοπουλιών *Larus audouinii*, *Phalacrocorax aristotelis desmarestii*, *Calonectris diomedea*, *Puffinus yelkouan*, *Hydrobates pelagicus* και του μαυροπετρίτη *Falco eleonora* από ανταγωνιστές

- Περιορισμός του κατακερματισμού των οικοσυστημάτων μέσω δράσεων δημιουργίας/ αποκατάστασης οικολογικών διαδρόμων και περιορισμού της πρόσβασης με μόνιμες ή ειδικές φραγές

- Ενίσχυση της κτηνοτροφίας ως απαραίτητης διαχειριστικής πρακτικής για τη βελτίωση του ενδιαιτήματος τροφοληψίας των αρπακτικών

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των βραχωδών οικοτόπων, θινών και εκτάσεων με αραιή βλάστηση όσον αφορά τις επιδράσεις και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής

- Ορθή διαχείριση των κτηνοτροφικών και άλλων ανθρώπινων δραστηριοτήτων για τη μείωση των επιπτώσεών τους στους τύπους οικοτόπων και στα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος

- Προώθηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας εντός του δικτύου Natura 2000

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και εμπλεκόμενων για την ανάγκη προστασίας των βραχωδών οικοτόπων, θινών και εκτάσεων με αραιή βλάστηση, και τη σημασία των σχετικών τύπων οικοτόπων και ειδών

- Βελτίωση των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών μέσω της προστασίας των παραλιακών θινών, ειδικά σε περιοχές με μεγάλη τουριστική επισκεψιμότητα

- Μείωση των επιπτώσεων από τις επισκέψεις σε τουριστικά σπήλαια και βελτίωση της ανάδειξής τους με γνώμονα την προστασία των χειροπτερών και της πανίδας που διαβίει σε αυτά

Ε.2.8. Οικότοποι γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες)

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Τύποι Οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 9 τύποι οικοτόπων που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Οικότοποι γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες)”:

A/A	Κωδικός	Ονομασία	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
1	3130	Στάσιμα, ολιγοτροφικά έως μεσοτροφικά ύδατα με βλάστηση Littorelletea uniflorae και/ή Isoëto-Nanojuncetea	U1(=)
2	3140	Σκληρά ολιγο-μεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών σχηματισμών με <i>Chara</i> spp.	U1(=)
3	3150	Ευτροφικές φυσικές λίμνες με βλάστηση τύπου Magnopotamion ή Hydrocharition	FV(=)
4	3170*	*Μεσογειακά εποχικά τέλματα	FV(=)
5	3240	Αλπικοί ποταμοί και η παρόχθια ξυλώδης βλάστησή τους με <i>Salix elaeagnos</i>	FV(=)
6	3250	Ποταμοί της Μεσογείου με μόνιμη ροή, με <i>Glaucium flavum</i>	FV(=)
7	3260	Ποταμοί από πεδινά σε ορεινά επίπεδα με βλάστηση Ranunculion fluitantis και Callitricho-Batrachion	FV(=)
8	3280	Ποταμοί της Μεσογείου με μόνιμη ροή του Paspalo-Agrostidion και πυκνή βλάστηση με μορφή παραπετάσματος από <i>Salix</i> και <i>Populus alba</i> στις όχθες τους	FV(=)
9	3290	Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή από Paspalo-Agrostidion	U1(=)

Από τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 3 είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (3130, 3140 και 3290 – U1) και 6 σε ικανοποιητική (3150, 3240, 3250, 3260, 3280 και 3170* - FV).

Είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 93 είδη κοινωτικού ενδιαφέροντος που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων “Οικότοποι γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες)”:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018	A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη αμφιβίων			Είδη χλωρίδας		
1	<i>Hyla arborea</i>	FV(=)	1	<i>Lindernia procumbens</i>	XX
2	<i>Pelophylax bedriagae</i>	FV(x)	2	<i>Marsilea quadrifolia</i>	U1(x)
3	<i>Pelophylax cerigensis</i>	U1(x)	Είδη ιχθύων		
4	<i>Pelophylax cretensis</i>	U1(x)	1	<i>Acipenser stellatus</i>	U2(x)
5	<i>Rana graeca</i>	FV(=)	2	* <i>Acipenser sturio</i>	U2(x)
6	<i>Pelophylax kurtmuelleri</i>	FV(=)	3	<i>Alburnus vistonicus</i>	U2(-)
7	<i>Pelophylax ridibundus</i>	FV(x)	4	<i>Alburnus volviticus</i>	U1(-)
Είδη ασπονδύλων			5	<i>Alosa fallax</i>	U2(-)
1	<i>Astacus astacus</i>	U1(-)	6	<i>Alosa macedonica</i>	FV(=)
2	* <i>Austropotamobius torrentium</i>	U1(-)	7	<i>Alosa vistonica</i>	U2(-)
3	<i>Coenagrion ornatum</i>	U1(-)	8	<i>Aphanius almiriensis</i>	U2(-)
4	<i>Cordulegaster heros</i>	U1(-)	9	<i>Aphanius fasciatus</i>	U1(=)
5	<i>Hirudo medicinalis</i>	XX	10	<i>Aspius aspius</i>	XX
6	<i>Lindenia tetraphylla</i>	U1(-)	11	<i>Barbus albanicus</i>	FV(x)
7	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	U1(-)	12	<i>Barbus cyclolepis</i>	FV(=)
8	<i>Stylurus flavipes</i>	U1(-)	13	<i>Barbus balcanicus</i>	FV(=)
9	<i>Unio crassus</i>	U1(-)	14	<i>Barbus euboicus</i>	U2(-)
10	<i>Unio elongatulus</i>	U1(-)	15	<i>Barbus macedonicus</i>	U1(x)
Είδη ερπετών			16	<i>Barbus peloponnesius</i>	FV(x)
1	<i>Emys orbicularis</i>	U1(-)	17	<i>Barbus pergamonensis</i>	U2(x)
2	<i>Mauremys rivulata</i>	U1(-)	18	<i>Barbus prespensis</i>	U1(x)
3	<i>Natrix tessellata</i>	FV(=)	19	<i>Barbus sperchiensis</i>	FV(=)
Είδη θηλαστικών			20	<i>Barbus strumicae</i>	FV(=)
1	<i>Lutra lutra</i>	FV(=)	21	<i>Cobitis arachthosensis</i>	U1(x)
2	<i>Miniopterus schreibersii</i>	U1(x)	22	<i>Cobitis hellenica</i>	U1(+)
3	<i>Myotis capaccinii</i>	U1(x)	23	<i>Cobitis meridionalis</i>	U1(x)
4	<i>Myotis daubentonii</i>	XX	24	<i>Cobitis ohridana</i>	U2(x)
5	<i>Nyctalus noctula</i>	U1(x)	25	<i>Cobitis punctulata</i>	U2(-)
6	<i>Pipistrellus kuhlii</i>	FV(=)	26	<i>Cobitis punctilineata</i>	FV(=)
7	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	FV(x)	27	<i>Cobitis stephanidisi</i>	U2(x)
8	<i>Rhinolophus mehelyi</i>	XX	28	<i>Cobitis taenia</i> Complex	U1(x)

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ιχθύων (συνέχεια)		
29	<i>Cobitis trichonica</i>	U1(x)
30	<i>Cobitis vardarensis</i>	FV(=)
31	<i>Economidichthys pygmaeus</i>	FV(=)
32	<i>Economidichthys trichonis</i>	FV(=)
33	<i>Eudontomyzon graecus</i>	XX
34	<i>Eudontomyzon hellenicus</i>	U2(x)
35	<i>Knipowitschia goernerii</i>	U2(-)
36	<i>Knipowitschia milleri</i>	U2(x)
37	* <i>Ladigesocypris ghigii</i>	U1(=)
38	<i>Luciobarbus graecus</i>	U1(=)
39	<i>Pelagius epiroticus</i>	U2(-)
40	<i>Pelagius laconicus</i>	U1(x)
41	<i>Pelagius marathonicus</i>	U1(-)
42	<i>Pelagius prespensis</i>	U1(-)
43	<i>Pelagius stymphalicus</i>	U1(=)
44	<i>Pelagius thesproticus</i>	XX
45	<i>Petromyzon marinus</i>	XX
46	<i>Rhodeus amarus</i>	FV(=)
47	<i>Rhodeus meridionalis</i>	FV(x)
48	<i>Romanogobio elimeius</i>	U1(-)
49	<i>Rutilus panosi</i>	FV(=)
50	<i>Rutilus prespensis</i>	U1(=)
51	<i>Rutilus ylikiensis</i>	FV(=)
52	<i>Sabanejewia balcanica</i>	U1(-)
53	<i>Salmo farioides</i>	U2(-)
54	<i>Salmo louroensis</i>	U2(-)
55	<i>Salmo macedonicus</i>	U2(-)
56	<i>Salmo pelagonicus</i>	U2(=)
57	<i>Salmo peristericus</i>	U1(-)
58	<i>Scardinius graecus</i>	FV(=)
59	<i>Silurus aristotelis</i>	U1(-)
60	<i>Squalius keadicus</i>	U1(-)
61	<i>Telestes beoticus</i>	U2(x)
62	<i>Telestes pleurobipunctatus</i>	FV(x)
63	<i>Tropidophoxinellus hellenicus</i>	FV(x)
64	<i>Tropidophoxinellus spartiaticus</i>	U1(=)
65	* <i>Valencia letourneuxi</i>	U2(-)

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 2 αμφίβια είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1) και 5 σε ικανοποιητική (FV), 9 ασπόνδυλα είναι σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1) και 1 σε άγνωστη (XX), 2 ερπετά σε μη ικανοποιητική (U1) και 1 σε ικανοποιητική κατάσταση (FV), 1 φυτό σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1) και 1 σε άγνωστη, 26 είδη ιχθύων σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (U1), 20 σε κακή (U2), 4 σε άγνωστη (XX) και 15 σε ικανοποιητική κατάσταση (FV), ενώ και σε σχέση με τα θηλαστικά 3 είναι σε μη ικανοποιητική (U1), 2 σε άγνωστη (XX) και 3 ικανοποιητική (FV) κατάσταση διατήρησης.

Είδη πτηνών που εμπίπτουν στο Άρθρο 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

Τα 22 είδη πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος που έχουν επιλεχθεί ως προτεραιότητα για μέτρα που θα υλοποιηθούν στην περίοδο 2021-2027 και διαχειμάζουν (W) ή/και αναπαράγονται (B) σε οικοσυστήματα σχετικά με την κατηγορία "Οικότοποι γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες)" είναι τα εξής:

Από τα παραπάνω είδη και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 12 της Οδηγίας για την περίοδο 2013-2018, 7 έχουν σταθερές, 6 αρνητικές και 9 αυξανόμενες βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού.

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τους παραπάνω τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Το 2012 νομοθετήθηκε το Προεδρικό Διάταγμα (ΑΑΠ 229/19.6.2012) «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και την ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν», μέσω του οποίου τέθηκαν συγκεκριμένα μέτρα προστασίας και διατήρησης για νησιωτικούς υγροτόπους.

Στους τύπους οικοτόπων 3140 και 3150 έχουν υλοποιηθεί δράσεις αποκατάστασης/βελτίωσης των υδρολογικών συνθηκών, μείωση των εισροών και μείωση της ρύπανσης των υδάτων. Επιπρόσθετα για τα εποχικά τέλματα έχουν ληφθεί μέτρα διαχείρισης της πρόσβασης ανθρώπων και ζώων για τη μείωση της διατάραξης και της βόσκησης, φυτεύσεις για την αποκατάσταση της δομής/λειτουργίας, αύξηση της έκτασης και απομάκρυνση των απορριμμάτων.

Όσον αφορά τα είδη ιχθύων, για το γκιζάνι έχουν υλοποιηθεί δράσεις διατήρησης που περιλαμβάνουν τη δημιουργία καταφυγίου ψαριών, αποθεμάτων καθώς και δράσεις ενημέρωσης του τοπικού πληθυσμού. Στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 Natura εκπονείται η επικαιροποίηση του σχεδίου δράσης για το γκιζάνι το οποίο θα υλοποιηθεί το προσεχές διάστημα. Για τη **Valencia letournexi* οι δράσεις διατήρησης έχουν εστιάσει στην αύξηση ενός υποπληθυσμού του είδους με τη μεταφορά ατόμων από άλλο υποπληθυσμό. Για τα σπηλαιόβια χειρόπτερα υλοποιούνται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, επιστήμης των πολιτών και ενίσχυσης της προστασίας τους μέσω της σύνταξης σχεδίων δράσης.

Για το είδος *Anser erythropus* έχουν υλοποιηθεί στο πλαίσιο έργων LIFE αλλά και άλλων προγραμμάτων δράσεις περιορισμού της επίδρασης του κυνηγιού και της λαθροθηρίας, ανάλυσης της διαίτας του είδους και αποκατάστασης του ενδιαιτήματος διατροφής, παρακολούθησης του διαχειμάζοντος πληθυσμού, σεμινάρια εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης σε κυνηγούς και προσωπικό ΦΔΠΠ και υπηρεσιών, καθώς και πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Οι παραπάνω δράσεις ωφελούν και όλα τα συμπεριλαμβανόμενα είδη της συγκεκριμένης κατηγορίας. Για το είδος *Oxyura leucocephala* έχουν υλοποιηθεί στο παρελθόν μέσω προγράμματος LIFE δράσεις παρακολούθησης του είδους και δράσεις ενημέρωσης με στόχο τη μείωση της παγίδευσής του σε αλιευτικά εργαλεία.

Για τα είδη *Ardea purpurea*, *Ardeola ralloides*, *Aythya nyroca*, *Ixobrychus minutus*, *Nycticorax nycticorax*, *Ardea alba* υλοποιούνται δράσεις αύξησης ή διατήρησης των αναπαραγόμενων πληθυσμών, αύξησης των διαθέσιμων ενδιαιτημάτων τροφοληψίας, αύξησης της διαθέσιμης τροφής και προσαρμογής του ενδιαιτημάτων στην κλιματική αλλαγή.

Απειλές και πιέσεις για τους τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι κύριες εναπομένουσες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στους τύπους οικοτόπων και συνεπώς στα είδη που συνδέονται με την κατηγορία οικοσυστημάτων "Οικότοποι γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες)" και θα αντιμετωπιστούν με τα μέτρα του ΠΔΠ είναι οι εξής:

- ξηρασία και μείωση των βροχοπτώσεων λόγω της κλιματικής αλλαγής,
- εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση από ζώα,
- εναπόθεση αδρανών υλικών από την εξόρυξη του εδάφους,
- μικτή ρύπανση εδάφους από πηγές και στερεά απόβλητα,
- απορρίψεις υγρών λυμάτων και αποχετεύσεων, μικτές πηγές ρύπανσης στα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα,
- κατακερματισμός από δρόμους,
- χωροκατακτητικά ξενικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος,
- αλλαγή χρήσεων γης,
- φυσική διαδοχή που έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή της σύνθεσης των ειδών.

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

Δράσεις διατήρησης/προστασίας εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις διατήρησης υγροτοπικών ενδιαιτημάτων σε φυσικές λίμνες: διαχείριση στάθμης νερού, συντήρηση θυροφραγμάτων, κοπή βλάστησης, απομάκρυνση φερτών υλικών

- Δράσεις διατήρησης των ενδιαιτημάτων των *Alburnus vistonicus* και *Alosa vistonica*: έργα για τον περιορισμό εισόδου θαλασσινού νερού, κατασκευή θυροφραγμού για την αποφυγή εισόδου θαλασσινού νερού, κατάρτιση εμπλεκόμενων για τη διαχείριση των υδάτων, κ.ά.

- Δράσεις διαχείρισης καλαμώνων: ανόρθωση, μείωση ρυπαντικού φορτίου, δημιουργία αναπαραγωγικών πεδίων για είδη ψαριών κοινοτικού ενδιαφέροντος

Δράσεις αποκατάστασης εντός του Δικτύου Natura 2000

- Δράσεις αποκατάστασης των τύπων οικοτόπων 3130, 3140, 3290: αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, έλεγχος βόσκησης, διαχείριση για την ανάσχεση της διαδοχής, δράσεις καταπολέμησης ξενικών ειδών

- Δράσεις αποκατάστασης των ενδιαιτημάτων των ειδών ιχθύων κοινοτικού ενδιαφέροντος *Alburnus vistonicus*, *Alosa vistonica*, *Aphanius almirensis*, *Cobitis stephanidisi*, *Cobitis puncticulata*, *Alosa fallax* και *Barbus strumicae* (περιορισμός και αποφυγή εισόδου θαλασσινού νερού, κατάρτιση εμπλεκόμενων για τη διαχείριση των υδάτων, περιορισμός ρύπανσης επιφανειακών υδάτων, ρύθμιση διευθέτησης ποταμών, διατήρηση οικολογικής παροχής και οικολογικής συνέχειας ρεμάτων και ποταμών, ρύθμιση απόληψης νερού για άρδευση/ύδρευση, προστασία παρόχθιας βλάστησης, πληθυσμιακή μείωση των ξενικών ειδών, μικρά έργα εκσκαφών, δημιουργία παρακαμπτήριων καναλιών, δημιουργία νησίδων, κ.ά.)

- Αποκατάσταση και βελτίωση του ενδιαιτήματος της *Anser erythropus*, παρυδάτιων και υδρόβιων πτηνών και άλλων ειδών πανίδας: επαναπλημμυρισμός εκτάσεων και παλαιών κοιτών ποταμών, δημιουργία υγρών λιβαδιών, εποχικών τελμάτων (τύπος οικοτόπου 3170*) και παραποτάμιων δασών, αποκατάσταση παλιών κοιτών, δημιουργία τεχνητών νησίδων, τεχνικές επεμβάσεις για την αποκατάσταση λειτουργίας φραγμάτων λιμνών

- Μέτρα αποκατάστασης των διαταραγμένων οικοσυστημάτων φυσικών λιμνών: μελέτη διαχείρισης καλαμιώνα, εφαρμογή μέτρων βελτίωσης ευτροφικών συνθηκών (αδρανοποίηση ιζήματος, υπολίμνια οξυγόνωση)

- Καταπολέμηση των ξενικών ειδών θηλαστικών που απαντούν σε οικοτόπους γλυκών υδάτων.

Δράσεις αποκατάστασης εκτός του Δικτύου Natura 2000

- Διατήρηση και αποκατάσταση οικολογικών διαδρόμων στον ΤΟ 3170* με σκοπό τον περιορισμό του κατακερματισμού της μετακίνησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.2.8

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 3130: αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, έλεγχος βόσκησης, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
2. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 3140: διαχείριση για την ανάσχεση της διαδοχής, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	21.429 €	Νότιο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
3. Δράσεις αποκατάστασης του ΤΟ 3290: δράσεις καταπολέμησης ξενικών ειδών, αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών, κ.ά.	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	42.857 €	Δυτική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	85.714 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	3 περιοχές Natura 2000	128.571 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura 2000	85.714 €	Κρήτη	
4. Δράσεις αποκατάστασης και διατήρησης των ενδιαιτημάτων των <i>Alburnus vistonicus</i> και <i>Alosa vistonica</i> : έργα για τον περιορισμό εισόδου θαλασσινού νερού, κατασκευή θυροφραγμού για την	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	428.571 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
αποφυγή εισόδου θαλασσινού νερού, κατάρτιση εμπλεκομένων για τη διαχείριση των υδάτων, κ.ά.					
5. Δράσεις βελτίωσης του ενδιαιτήματος του <i>Aphanius almiriensis</i> : περιορισμός ρύπανσης επιφανειακών υδάτων, ρύθμιση διευθέτησης ποταμών, διατήρηση οικολογικής παροχής και οικολογικής συνέχειας ρεμάτων και ποταμών, ρύθμιση απόληξης νερού για άρδευση/ύδρευση, προστασία παρόχθιας βλάστησης	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	17.143 €	Πελοπόννησος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
6. Βελτίωση των ενδιαιτημάτων του είδους <i>Cobitis stephanidisi</i> μέσω της πληθυσμιακής μείωσης των ξενικών ειδών	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	34.286 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
7. Δράσεις βελτίωσης του ενδιαιτήματος του <i>Cobitis punctulata</i> : μελέτη και διαμόρφωση ενδιαιτημάτων, μικρά έργα εκσκαφών	Έκτακτο	1 έργο	21.257 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
8. Βελτίωση ενδιαιτήματος των <i>Alosa fallax</i> και <i>Barbus strumicae</i> : δημιουργία παρακαμητήριου καναλιού	Έκτακτο	1 έργο	257.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
9. Αποκατάσταση ενδιαιτημάτων ιχθυοπανίδας (<i>Barbus strumicae</i> , <i>Barbus cyclolepis</i> , <i>Cobitis taenia</i> , <i>Rhodeus amarus</i> , <i>Salmo macedonicus</i>) σε υδάτινα συστήματα: δημιουργία καναλιών παράκαμψης, διόδων διέλευσης ιχθύων μείωση ροής ή δημιουργία πρόσθετης ροής, αφαίρεση ή επανεισαγωγή ιχθύματος, δημιουργία νησίδων, κ.ά.	Έκτακτο	2 έργα	64.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 έργο	51.429 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	51.429 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	51.429 €	Πελοπόννησος	
	Έκτακτο	1 έργο	51.429 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	1 έργο	51.429 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	51.429 €	Στερεά Ελλάδα	
10. Αποκατάσταση και βελτίωση του ενδιαιτήματος της <i>Anser erythropus</i> και άλλων ειδών πανίδας: επαναπλημμυρισμός εκτάσεων και παλαιών κοιτών ποταμών, δημιουργία υγρών λιβαδιών, εποχικών τεμάτων (TO 3170*) και παραποτάμιων δασών	Έκτακτο	2300 ha	450.631 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
11. Αποκατάσταση ενδιαιτημάτων <i>Anser erythropus</i> και άλλων ειδών ορνιθοπανίδας σε υδροτοπικά ενδιαιτήματα: μελέτη και υλοποίηση έργων σχετικών με τη διάνοιξη ή το κλείσιμο αποστραγγιστικών καναλιών, εγκατάσταση και λειτουργία θυροφραγμών αντλιών κ.ά.	Έκτακτο	200 ha	257.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
12. Δράσεις αποκατάστασης ενδιαιτημάτων παρυδάτιων πτηνών (<i>Alcedo atthis</i> , <i>Anser erythropus</i> , <i>Ardea purpurea</i> , <i>Ardeola ralloides</i> , <i>Aythya nyroca</i> , <i>Botaurus stellaris</i> , <i>Branta ruficollis</i> , <i>Chlidonias niger</i> , <i>Ciconia ciconia</i> , <i>Ciconia nigra</i> , <i>Cygnus cygnus</i> , <i>Egretta garzetta</i> , <i>Gallinago media</i> , <i>Gelochelidon nilotica</i> , <i>Glareola pratincola</i> , <i>Grus grus</i> , <i>Himantopus himantopus</i> , <i>Ixobrychus minutus</i> , <i>Limosa lapponica</i> , <i>Microcarbo pygmaeus</i> , <i>Nycticorax nycticorax</i> , <i>Pelecanus crispus</i> , <i>Pelecanus onocrotalus</i> , <i>Platalea leucorodia</i> , <i>Plegadis falcinellus</i> , <i>Pluvialis apricaria</i> , <i>Podiceps auritus</i> , <i>Porzana porzana</i> , <i>Recurvirostra avosetta</i> , <i>Sterna hirundo</i> , <i>Tadorna ferruginea</i> , <i>Thalasseus sandvicensis</i> , <i>Tringa glareola</i>) και αμφιβίων/ερπετών (<i>Emys orbicularis</i> , <i>Mauremys rivulata</i> , <i>Natrix tessellate</i> , <i>Triturus karelinii</i> , <i>Bombina variegata</i> , <i>Rana dalmatina</i> , <i>Rana graeca</i> , <i>Pelobates syriacus</i>): αποκατάσταση παλιών κοιτών, δημιουργία τεχνητών νησίδων	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	137.143 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
13. Δράσεις αποκατάστασης και διατήρησης του ενδιαιτήματος των παρυδάτιων και υδροβίων πτηνών σε λίμνες (<i>Ardea purpurea</i> , <i>Ardeola ralloides</i> , <i>Aythya nyroca</i> , <i>Botaurus stellaris</i> , <i>Circus aeruginosus</i> , <i>Circus cyaneus</i> , <i>Microcarbo pygmaeus</i> , <i>Nycticorax nycticorax</i>): μελέτες, αδειοδοτήσεις, τεχνικές επεμβάσεις για την αποκατάσταση λειτουργίας του φράγματος της λίμνης	Έκτακτο	120 ha	171.429 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
14. Μέτρα αποκατάστασης του διαταραγμένων οικοσυστημάτων φυσικών λιμνών για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας (<i>Barbus albanicus</i> , <i>Cobitis hellenica</i> , <i>Pelagus stymphalicus</i> , <i>Pelagus epiroticus</i> , <i>Telestes pleurobipunctatus</i>): μελέτη διαχείρισης καλαμώνα, εφαρμογή μέτρων βελτίωσης ευτροφικών συνθηκών (αδρανοποίηση ιχθύματος, υπολίμνια οξυγόνωση)	Επαναλαμβανόμενο	1 περιοχή Natura 2000	77.143 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
15. Διαχείριση καλαμιών για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης ειδών ορνιθοπανίδας (<i>Ardea cinerea</i> , <i>Ardea purpurea</i> , <i>Ardeola ralloides</i> , <i>Egretta garzetta</i> , <i>Microcarbo pygmaeus</i> , <i>Nycticorax nycticorax</i> , <i>Pelecanus crispus</i>) και ιχθυοπανίδας (<i>Barbus strumicae</i> , <i>Rhodeus amarus</i> , <i>Alburnus voluaticus</i>): ανόρθωση, μείωση ρυπαντικού φορτίου, δημιουργία αναπαραγωγικών πεδίων για είδη ψαριών κοινοτικού ενδιαφέροντος	Επαναλαμβανόμενο	44 ha	8.571 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
16. Μελέτη παρακολούθησης και διαχείρισης των επιπτώσεων και των	Έκτακτο	1 έργο	11.143 €	Ήπειρος	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
πληθυσμών ξενικών ειδών θηλαστικών: ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, χρήση νέων τεχνολογιών για τον εντοπισμό του με τη χρήση της επιστήμης των πολιτών, περιορισμός εξάπλωσης μέσω σύλληψης και στείρωσης, παγίδευση και θανάτωση, κ.ά.	Έκτακτο	1 έργο	11.143 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
	Έκτακτο	1 έργο	11.143 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	11.143 €	Κεντρική Μακεδονία	

- πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
17. Διατήρηση και αποκατάσταση οικολογικών διαδρόμων στον ΤΟ 3170* για τη βελτίωση της συνοχής δικτύου Natura 2000 με σκοπό τον περιορισμό του κατακερματισμού της μετακίνησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Έκτακτο	1 έργο	29.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των τύπων οικοτόπων 3130, 3140 και 3290 με μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης (βελτίωση δομών και λειτουργιών)
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος με μη ικανοποιητική ή κακή κατάσταση διατήρησης: *Alburnus vistonicus*, *Alburnus volviticus*, *Alosa fallax*, *Alosa vistonica*, *Aphanius almirensis*, *Cobitis hellenica*, *Cobitis punctulata*, *Cobitis stephanidisi*, *Pelagus epiroticus*, *Pelagus stymphalicus*, *Salmo macedonicus*, *Emys orbicularis*, *Mauremys rivulata*
- Βελτίωση του ενδιαιτήματος των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος *Bombina variegata*, *Pelobates syriacus*, *Rana dalmatina*, *Rana graeca*, *Triturus karelinii*, *Natrix tessellata*, *Barbus albanicus*, *Barbus cyclolepis*, *Barbus strumicae*, *Cobitis taenia*, *Rhodeus amarus*, *Telestes pleurobipunctatus* και των ειδών πτηνών *Alcedo atthis*, *Anser erythropus*, *Ardea purpurea*, *Ardeola ralloides*, *Aythya nyroca*, *Botaurus stellaris*, *Branta ruficollis*, *Chlidonias niger*, *Ciconia ciconia*, *Circus cyaneus*, *Gelochelidon nilotica*, *Glareola pratincola*, *Grus grus*, *Ixobrychus minutus*, *Limosa lapponica*, *Nycticorax nycticorax*, *Pelecanus crispus*, *Plegadis falcinellus*, *Podiceps auritus*, *Podiceps nigricollis*, *Recurvirostra avosetta*, *Tadorna ferruginea* που έχουν επιλεγεί ως προτεραιότητα στο ΠΔΠ
- Διατήρηση/αποκατάσταση των ενδιαιτημάτων των ειδών πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος *Ardea cinerea*, *Ciconia nigra*, *Circus aeruginosus*, *Cygnus cygnus*, *Egretta garzetta*, *Gallinago media*, *Himantopus himantopus*, *Microcarbo pygmaeus*, *Pelecanus onocrotalus*, *Platalea leucorodia*, *Pluvialis apricaria*, *Porzana porzana*, *Sterna hirundo*, *Thalasseus sandvicensis*, *Tringa glareola*
- Μείωση της ρύπανσης των υδάτων από ανθρώπινες δραστηριότητες στον τύπο οικοτόπου 6420, σε καλαμιώνες και στο ενδιαίτημα του είδους *Aphanius almirensis*
- Καταπολέμηση και περιορισμός των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών: στον τύπο οικοτόπου 3290, στο ενδιαίτημα του είδους *Cobitis stephanidisi* και για τα ξενικά είδη θηλαστικών που απαντούν σε οικοτόπους γλυκών υδάτων
- Βελτίωση της συνεκτικότητας του δικτύου Natura 2000 Μέσω της διατήρησης/αποκατάστασης οικολογικών διαδρόμων στον τύπο οικοτόπου 3170*.

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των οικοτόπων γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες) στις επιδράσεις και στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
- Ορθή διαχείριση ανθρώπινων δραστηριοτήτων για τη μείωση των επιπτώσεών τους στους τύπους οικοτόπων και τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Προώθηση οικουριστικών και άλλων συμβατών δραστηριοτήτων (αθλητισμός, ψυχαγωγία, κ.λπ.) και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας εντός του δικτύου Natura 2000
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση κοινού και εμπλεκόμενων για την ανάγκη προστασίας των οικοτόπων γλυκών υδάτων (ποταμοί και λίμνες), και τη σημασία των σχετικών τύπων οικοτόπων
- Βελτίωση της ποιότητας των υδάτων

E.2.9. Άλλα (σπήλαια κ.λπ.)

Τρέχουσα κατάσταση οικοτόπων και ειδών, μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί ήδη και ο αντίκτυπός τους μέχρι στιγμής, εναπομένουσες πιέσεις και απειλές

Όλοι οι τύποι οικοτόπων, ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών, και τα μέτρα προτεραιότητας της συγκεκριμένης κατηγορίας έχουν ενταχθεί στο τμήμα E.2.7 “Βραχώδεις οικοτόποι, θίνες και εκτάσεις με αραιή βλάστηση”

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

--

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

--

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

- εντός τόπων Natura 2000 που έχουν οριστεί για τους στοχευόμενους οικοτόπους και τα στοχευόμενα είδη

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου *	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Πιθανή πηγή ενωσιακής Συγχρηματοδότησης
Μέτρο 1				
Μέτρο 2				
κ.λπ.				

- πρόσθετα μέτρα πέραν του δικτύου Natura 2000 (μέτρα ευρύτερης πράσινης υποδομής)

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου *	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
Μέτρο 1				
Μέτρο 2				
κ.λπ.				

* αναφέρετε αν το μέτρο είναι επαναλαμβανόμενο ή έκτακτο

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη και τους στοχευόμενους τύπους οικοτόπων

--

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

--

E.2.10. Παραπομπές για μέτρα διατήρησης και αποκατάστασης τόπων εντός και πέραν του δικτύου Natura 2000

Έργο «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα» για την περίοδο 2006-2012, ΕΣΠΑ 2007-2013, ΥΠΕΝ

Εθνική Έκθεση του άρθρου 17 της Οδηγίας των Οικοτόπων (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ) για την περίοδο 2013-2018, Έργο «Επεξεργασία, αξιοποίηση και διάθεση στο κοινό, δεδομένων του ΥΠΕΝ για τα προστατευτέα αντικείμενα και κάλυψη υποχρεώσεων από ευρωπαϊκές Οδηγίες», Πράσινο Ταμείο, ΥΠΕΝ

Εθνική Έκθεση του άρθρου 12 της Οδηγίας των Πτηνών (Οδηγία 2009/147/ΕΚ) για την περίοδο 2013-2018, Έργο «Επεξεργασία, αξιοποίηση και διάθεση στο κοινό, δεδομένων του ΥΠΕΝ για τα προστατευτέα αντικείμενα και κάλυψη υποχρεώσεων από ευρωπαϊκές Οδηγίες», Πράσινο Ταμείο, ΥΠΕΝ

Διαδικτυακή βάση έργων LIFE της Ευρωπαϊκής Ένωσης
<http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

Διαδικτυακή βάση ερευνητικών έργων ΕΛΚΕΘΕ 2007-2012
<https://imbrwv.hcmr.gr/en/category/projects/research-projects-2007-2012/>

Συνδέσεις των ειδών και των τύπων οικοτόπων με τα οικοσυστήματα MAES <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/linkages-of-species-and-habitat#tab-european-data>

Έργο LIFE-IP 4 Natura – Ολοκληρωμένες δράσεις για τη διατήρηση και διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα, <https://edozoume.gr/>

Πράσινο Ταμείο: Καινοτόμες Δράσεις για του πολίτες <http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/programmata-kai-dikaiouchoi/64-programmata-kai-dikaiouchoi/programmata1/fysiko-perivallon-kainotomes-drasesis/kainotomes-drasesis-me-tous-polites>

Πράσινο Ταμείο: Εγκεκριμένα Χρηματοδοτικά Προγράμματα 2014 με δικαιούχους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών <http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/programmata-kai-dikaiouchoi>

ΚΥΑ 43236/1053/17.10.2017 (Β' 3760) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα.

ΚΥΑ 43235/1053/17.10.2017 (Β' 3762) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχηνα (*Anser erythropus*) στην Ελλάδα.

ΚΥΑ 43231/1054/17.10.2017 (Β' 3761) Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Κιρκινέζι (*Falco naumanni*) στον Θεσσαλικό κάμπο.

Ε.3. Πρόσθετα ειδικά ανά είδος μέτρα που δεν συνδέονται με συγκεκριμένα οικοσυστήματα ή οικοτόπους

Ε.3.1. Ειδικά ανά είδος μέτρα και προγράμματα που δεν καλύπτονται σε άλλο σημείο

Τρέχουσα κατάσταση των ειδών

Στην Ελλάδα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών για τα οποία απαιτείται η λήψη μέτρων ανεξάρτητα των οικοσυστημάτων με τα οποία συνδέονται είναι τα εξής:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη αμφιβίων		
1	<i>Bufo viridis</i>	FV(=)
2	<i>Pelophylax cerignensis</i>	U1(x)
3	<i>Pelobates syriacus</i>	FV(x)
Είδη ασπονδύλων		
1	<i>Astacus astacus</i>	U1(-)
2	* <i>Austroptamobius torrentium</i>	U1(-)
3	<i>Parnassius apollo</i>	U1(-)
4	<i>Pinna nobilis</i>	U2(-)
5	<i>Unio crassus</i>	U1(-)
6	<i>Unio elongatulus</i>	U1(-)
7	<i>Vertigo angustior</i>	U1(-)
8	<i>Vertigo moulinsiana</i>	U1(-)
Είδη ερπετών		
1	* <i>Caretta caretta</i>	U2(-)
2	* <i>Chelonia mydas</i>	U2(x)
3	<i>Dolichophis jugularis</i>	FV(=)
4	<i>Hierophis gemonensis</i>	FV(=)
5	<i>Hierophis viridiflavus</i>	FV(=)
6	<i>Coronella austriaca</i>	FV(=)
7	<i>Dermochelys coriacea</i>	U2(x)
8	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	FV(=)
9	<i>Elaphe sauromates</i>	FV(x)
10	<i>Eryx jaculus</i>	FV(x)
11	* <i>Macrovipera schweizeri</i>	U1(-)
12	<i>Platyceps najadum</i>	FV(=)
13	<i>Testudo graeca</i>	U1(-)
14	<i>Testudo hermanni</i>	U1(-)
15	<i>Testudo marginata</i>	U1(-)
16	<i>Vipera ammodytes</i>	FV(=)
17	<i>Vipera ursinii</i>	U1(=)
18	<i>Vipera xanthina</i>	FV(x)
19	<i>Zamenis longissimus</i>	FV(=)
20	<i>Zamenis situla</i>	FV(=)
Είδη ιχθύων		
1	<i>Alosa fallax</i>	U2(-)
2	<i>Salmo farioides</i>	U1(-)
3	<i>Salmo lauroensis</i>	U2(-)
4	<i>Salmo macedonicus</i>	U2(-)
5	<i>Salmo pelagonicus</i>	U2(-)
6	<i>Salmo peristericus</i>	U2(=)
7	* <i>Valencia letourneuxi</i>	U2(-)

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη θηλαστικών		
1	<i>Balaenoptera acutorostrata</i>	
2	<i>Balaenoptera physalus</i>	XX
3	<i>Canis aureus</i>	U1(+)
4	* <i>Canis lupus</i>	U1(+)
5	<i>Delphinus delphis</i>	U2(-)
6	<i>Dryomys nitedula</i>	FV(=)
7	<i>Felis silvestris</i>	XX
8	<i>Grampus griseus</i>	U1(x)
9	<i>Lutra lutra</i>	FV(=)
10	<i>Lynx lynx</i>	XX
11	<i>Martes martes</i>	XX
12	<i>Megaptera novaeangliae</i>	
13	* <i>Monachus monachus</i>	U1(+)
14	<i>Muscardinus avellanarius</i>	FV(=)
15	<i>Mustela putorius</i>	XX
16	<i>Myomimus roachi</i>	XX
17	<i>Phocoena phocoena</i>	U2(-)
18	<i>Physeter macrocephalus</i>	U2(-)
19	<i>Pseudorca crassidens</i>	
20	<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>	U2(+)
21	<i>Sciurus anomalus</i>	XX
22	<i>Spermophilus citellus</i>	U1(-)
23	<i>Stenella coeruleoalba</i>	XX
24	<i>Steno bredanensis</i>	
25	<i>Tursiops truncatus</i>	U1(x)
26	* <i>Ursus arctos</i>	U1(+)
27	<i>Vormela peregusna</i>	XX
28	<i>Ziphius cavirostris</i>	U2(-)

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
Πτηνά		
1	<i>Accipiter brevipes</i> (B)	=
2	<i>Aegypius monachus</i> (B)	+
3	<i>Anas acuta</i> (W)	=
4	<i>Anser anser</i> (W)	-
5	<i>Anser erythropus</i> (W)	+
6	<i>Aquila chrysaetos</i> (B)	-
7	<i>Aquila fasciata</i> (B)	=
8	<i>Aquila heliaca</i> (B)	=
9	<i>Ardea alba</i> (B)	+
10	<i>Ardea cinerea</i> (B)	+
11	<i>Ardea purpurea</i> (B)	-
12	<i>Ardeola ralloides</i> (B)	+
13	<i>Aythya ferina</i> (B)	=
14	<i>Aythya fuligula</i> (W)	x
15	<i>Aythya nyroca</i> (B)	=
16	<i>Branta ruficollis</i> (W)	x
17	<i>Bubulcus ibis</i> (B)	x
18	<i>Buteo buteo</i> (B)	=
19	<i>Calonectris diomedea</i> (B)	=
20	<i>Ciconia ciconia</i> (B)	-
21	<i>Ciconia nigra</i> (B)	x
22	<i>Circus cyaneus</i> (W)	x
23	<i>Clanga clanga</i> (W)	=
24	<i>Coracias garrulus</i> (B)	+
25	<i>Cygnus columbianus bewickii</i> (W)	+
26	<i>Cygnus cygnus</i> (W)	+
27	<i>Cygnus olor</i> (B)	+
28	<i>Egretta garzetta</i> (B)	+
29	<i>Falco biarmicus</i> (B)	+
30	<i>Falco eleonorae</i> (B)	+
31	<i>Falco naumanni</i> (B)	+
32	<i>Gelochelidon nilotica</i> (B)	=
33	<i>Gypaetus barbatus</i> (B)	+
34	<i>Gyps fulvus</i> (B)	+
35	<i>Haematopus ostralegus</i> (B)	+
36	<i>Himantopus himantopus</i> (B)	=
37	<i>Hydrobates pelagicus</i> (B)	x
38	<i>Hydroprogne caspia</i> (B)	+
39	<i>Ixobrychus minutus</i> (B)	-
40	<i>Larus audouinii</i> (B)	-
41	<i>Larus genei</i> (B)	+
42	<i>Larus melanocephalus</i> (B)	-
43	<i>Mergus merganser</i> (B)	=
44	<i>Microcarbo pygmaeus</i> (B)	+
45	<i>Neophron percnopterus</i> (B)	-
46	<i>Numenius arquata arquata</i> (W)	x
47	<i>Nycticorax nycticorax</i> (B)	+
48	<i>Oxyura leucocephala</i> (W)	-
49	<i>Pandion haliaetus</i> (P)	
50	<i>Pelecanus crispus</i> (B)	+
51	<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> (B)	=
52	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i> (B)	+
53	<i>Phoenicopterus roseus</i> (W)	+
54	<i>Platalea leucorodia</i> (B)	=
55	<i>Plegadis falcinellus</i> (B)	=
56	<i>Puffinus yelkouan</i> (B)	=
57	<i>Recurvirostra avosetta</i> (B)	+
58	<i>Sitta krueperi</i> (B)	+
59	<i>Spatula querquedula</i> (B)	=
60	<i>Sterna hirundo</i> (B)	=
61	<i>Sternula albifrons</i> (B)	=
62	<i>Tadorna ferruginea</i> (B)	+
63	<i>Thalasseus sandvicensis</i> (B)	=

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη χλωρίδας		
1	<i>*Androcymbium rechingeri</i>	U1(-)
2	<i>*Anthemis glaberrima</i>	FV(=)
3	<i>Artemisia eriantha</i>	U2(x)
4	<i>Asyneuma giganteum</i>	U1(-)
5	<i>Botrychium simplex</i>	XX
6	<i>*Bupleurum capillare</i>	U1(+)
7	<i>*Bupleurum kakiskalae</i>	U1(=)
8	<i>Buxbaumia viridis</i>	U2(x)
9	<i>*Centaurea attica</i> ssp. <i>megarensis</i>	FV(=)
10	<i>*Centaurea heldreichii</i>	FV(=)
11	<i>Centaurea immanuelis-loewii</i>	XX
12	<i>*Centaurea kalambakensis</i>	U1(x)
13	<i>*Centaurea lactiflora</i>	FV(=)
14	<i>Centaurea lancifolia</i>	U1(=)
15	<i>*Centaurea niederi</i>	FV(=)
16	<i>*Centaurea peucedanifolia</i>	U1(=)
17	<i>*Centaurea princeps</i>	U1(=)
18	<i>*Cephalanthera cucullata</i>	U1(x)
19	<i>*Clinopodium taygeteum</i>	FV(=)
20	<i>Colchicum cousturierei</i>	XX
21	<i>*Consolida samia</i>	XX
22	<i>*Convolvulus argyrothamnus</i>	U2(x)
23	<i>*Crepis crocifolia</i>	U1(-)
24	<i>Crepis pusilla</i>	U1(x)
25	<i>Dactylorhiza kalopissii</i> subsp. <i>kalopissii</i>	U2(-)
26	<i>Fritillaria conica</i>	U1(x)
27	<i>Fritillaria drenovskii</i>	FV(x)
28	<i>Fritillaria gussichiae</i>	U1(x)
29	<i>Fritillaria obliqua</i>	U2(x)
30	<i>Fritillaria rhodocanakis</i>	FV(=)
31	<i>Galanthus nivalis</i>	U1(x)
32	<i>Gentiana lutea</i>	U1(x)
33	<i>Gladiolus palustris</i>	XX
34	<i>*Globularia stygia</i>	FV(+)
35	<i>Helichrysum sibthorpii</i>	FV(=)
36	<i>Himantoglossum jankae</i>	FV(=)
37	<i>*Hypericum aciferum</i>	FV(=)
38	<i>*Iberis runemarkii</i>	U2(x)
39	<i>Jankaea heldreichii</i>	FV(=)
40	<i>*Linaria hellenica</i>	U1(-)
41	<i>Lindernia procumbens</i>	XX
42	<i>Marsilea quadrifolia</i>	U1(x)
43	<i>Nepeta argolica</i> ssp. <i>dirphya</i>	FV(=)
44	<i>*Nepeta sphaciotica</i>	U1(=)
45	<i>Ophrys argolica</i> subsp. <i>argolica</i>	FV(=)
46	<i>Origanum dictamnus</i>	FV(x)
47	<i>Paeonia clusii</i> ssp. <i>rhodia</i>	U1(x)
48	<i>Paeonia parnassica</i>	FV(x)
49	<i>Phoenix theophrasti</i>	U1(=)
50	<i>Polygonum praelongum</i>	U1(x)
51	<i>Ramonda serbica</i>	XX
52	<i>Rhododendron luteum</i>	FV(=)
53	<i>Ruscus aculeatus</i>	FV(=)
54	<i>*Silene holzmannii</i>	U1(x)
55	<i>*Silene orphanidis</i>	FV(=)
56	<i>Solenanthes albanicus</i>	XX
57	<i>*Symphytum cycladense</i>	FV(=)
58	<i>Tozzia carpathica</i>	XX
59	<i>*Veronica oetaea</i>	FV(=)
60	<i>Viola athois</i>	U1(=)
61	<i>Viola delphinantha</i>	U1(x)
62	<i>Woodwardia radicans</i>	U2(x)
63	<i>Zelkova abelicea</i>	U1(x)

Μέτρα διατήρησης που έχουν ληφθεί για τα παραπάνω είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών

Η **Monachus monachus* αποτελεί είδος προτεραιότητας και η Ελλάδα φιλοξενεί τον μεγαλύτερο πληθυσμό σε Ευρωπαϊκό και Μεσογειακό επίπεδο. Για αυτό το λόγο η ελληνική πολιτεία σε επίπεδο κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης, οι ΦΔΠΠ, τα ερευνητικά ιδρύματα και οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις πραγματοποιούν πλήθος δράσεων παρακολούθησης, έρευνας, προστασίας, διατήρησης, ενημέρωσης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Οι σημαντικότερες που έχουν πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών είναι η θεσμοθέτηση νέων περιοχών Natura, η φύλαξή τους, η χαρτογράφηση σημαντικών περιοχών, η εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΕΠΜ) για την περιοχή Natura 2000 της νήσου Γυάρου στο Νότιο Αιγαίο (GR4220033 NISOS GYAROS KAI THALASSIA ZONI SCI-SAC) και νομοθέτηση μέτρων προστασίας της περιοχής ("*Καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία, διατήρηση και διαχείριση της φύσης της χερσαίας και θαλάσσιας περιοχής της Νήσου Γυάρου*" ΦΕΚ Δ' 389 4-7-2019), δράσεις διάσωσης και περίθαλψης φωκιών από περιβαλλοντικές οργανώσεις, η σύνταξη (σε εξέλιξη) Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τη **Monachus monachus*.

Σχετικά με τα κητώδη που έχουν σταθερή παρουσία στις ελληνικές θάλασσες (*Balaenoptera physalus*, *Delphinus delphis*, *Grampus griseus*, *Phocoena phocoena*, *Physeter macrocephalus*, *Stenella coeruleoalba*, *Tursiops truncatus* και *Ziphius cavirostris*) οι περισσότερες δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια είχαν ως στόχο τη συμπλήρωση κενών γνώσης και την απόκτηση βασικών δεδομένων σχετικά με την κατάσταση διατήρησής τους. Αναγνωρίζεται ότι τα εναπομείναντα κενά είναι ακόμα πολύ μεγάλα, με ελάχιστες περιοχές και είδη να έχουν μελετηθεί στο απαραίτητο βάθος. Βασικές δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια αφορούν στη θεσμοθέτηση της επιστημονικής επιτροπής για την υποστήριξη της λειτουργίας ενός δικτύου παρακολούθησης των εκβρασμών ειδών θαλάσσιας πανίδας (ΥΑ 27327/1217/19.6.15) συντονισμένου σε εθνικό επίπεδο από το ΥΠΕΝ, στη σύνταξη (σε εξέλιξη) των Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τη *Phocoena phocoena* και το *Tursiops truncatus*, στη θεσμοθέτηση νέων περιοχών Natura 2000, στην οριοθέτηση των Σημαντικών Περιοχών για τα Θαλάσσια Θηλαστικά (IMMAs) που ολοκλήρωσε η ομάδα των Important Marine Mammal Areas της IUCN στα Χανιά το 2016 με τη συμβολή ειδικών επιστημόνων, σε δράσεις ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και ανάπτυξης δυναμικού των εμπλεκόμενων για την ανάγκη διατήρησης των θαλάσσιων θηλαστικών.

Για τα μεγάλα σαρκοφάγα (**Ursus arctos*, **Canis lupus*, *Canis aureus*), αλλά και για άλλα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών, πραγματοποιούνται δράσεις διάσωσης, περίθαλψης και επανένταξης ειδών άγριας πανίδας στο πλαίσιο της λειτουργίας των κέντρων περίθαλψης άγριας ζωής (ANIMA, Πελαργός, Αρκτούρος, Καλλιστώ κ.ά.) και των δράσεων περιβαλλοντικών οργανώσεων. Αξίζει επίσης να αναφερθεί πως δύο από τα μεγάλα σαρκοφάγα κοινοτικού ενδιαφέροντος και προτεραιότητας που απαντώνται στην Ελλάδα (*Ursus arctos*, **Canis lupus*) εμφανίζουν αύξηση της εξάπλωσής τους σε περιοχές από τις οποίες είχαν εξαφανιστεί στο παρελθόν (πληθυσμοί *Ursus arctos* απαντώνται στον Όλυμπο, στην Οίτη και στο Πήλιο, ενώ άτομα **Canis lupus* έχουν επανεμφανιστεί στην Πάρνηθα και στα Γεράνεια Όρη).

Για τις θαλάσσιες χελώνες (**Caretta caretta*, **Chelonia mydas*, *Dermochelys coriacea*) και ειδικά για την **Caretta caretta*, η οποία αποτελεί είδος προτεραιότητας, έχουν πραγματοποιηθεί πλήθος δράσεων παρακολούθησης, έρευνας, προστασίας, διατήρησης, ενημέρωσης και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο από ΦΔΠΠ, ερευνητικά ιδρύματα και περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Οι σημαντικότερες ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών είναι η υλοποίηση δράσεων διατήρησης, προστασίας και ενημέρωσης σε σημαντικές περιοχές για τις θαλάσσιες χελώνες (Κρήτη, Ιόνια νησιά, Πελοπόννησος, κ.ά.), η εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΕΠΜ) για την περιοχή Natura 2000 στην Κυπαρισσία και η νομοθέτηση μέτρων προστασίας της περιοχής (ΠΔ χαρακτηρισμού του Κυπαρισσιακού Κόλπου ως Περιοχής Προστασίας της Φύσης, ΦΕΚ 391/Δ/03.10.2018). Επίσης έχουν πραγματοποιηθεί δράσεις διάσωσης και περίθαλψης θαλάσσιων χελωνών από περιβαλλοντικές οργανώσεις και η σύνταξη (σε εξέλιξη) Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την **Caretta caretta*, που υλοποιείται στο πλαίσιο των δράσεων έργου LIFE.

Όσον αφορά τα πτηνά, έχουν υλοποιηθεί οι ακόλουθες δράσεις που δεν σχετίζονται με το ενδιαίτημα: η θεσμοθέτηση νέων περιοχών Natura 2000 (ΖΕΠ που αφορούν κυρίως στο θαλάσσιο μέρος του δικτύου), η μείωση της θνησιμότητας των πτωματοφάγων ειδών και των μεγάλων αρπακτικών από τα δηλητήρια (ομάδες ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων, οικοδόμηση δυναμικού εμπλεκόμενων φορέων, ενημέρωση, σύνταξη τοπικών σχεδίων δράσης για τα δηλητήρια) και η βελτίωση των συνθηκών τροφοληψίας τους (λειτουργία ταϊστών,

καλλιέργεια εγκαταλελειμμένων αγρών, σε εξέλιξη πρόσκληση για τη χωροθέτηση χώρων τροφοδοσίας αρπακτικών πτηνών, διατήρηση ανοιγμάτων σε δασικά οικοσυστήματα), η μόνωση πυλώνων ή υπογειοποίηση καλωδίων σε λίγες περιοχές, η κατασκευή τεχνητών φωλιών και νησίδων για ορισμένα είδη (π.χ. *Falco naumanni*, *Falco elenora*, *Pelecanus crispus*), η μείωση της επίπτωσης της θαλάσσιας ρύπανσης από τα πλαστικά στα θαλασσοπούλια με υποβρύχιους και παράκτιους καθαρισμούς, χαρτογράφηση ενδιαιτημάτων, η οικοδόμηση δυναμικού και η ενημέρωση εμπλεκόμενων φορέων, και η εκπόνηση σχεδίων δράσης.

Η *ex-situ* διατήρηση φυτικών ειδών αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την αποκατάσταση και ενδυνάμωση των πληθυσμών τους. Δράσεις *ex-situ* διατήρησης και αποθήκευσης σπερμάτων έχουν υλοποιηθεί για 15 είδη: **Androcymbium rechingeri*, **Anthemis glaberrima*, *Asyneuma giganteum*, **Bupleurum kakiskalae*, **Cephalanthera cucullata*, **Convolvulus argyrothamnus*, *Crepis pusilla*, **Hypericum aciferum*, **Nepeta sphaciotica*, *Origanum dictamnus*, *Phoenix theophrasti*, **Veronica oetaea*, *Wagenitzia lancifolia*, *Zelkova abelicea*. Ωστόσο κάποιες συλλογές είναι παλιές, έχουν μικρό αριθμό σπερμάτων και δεν περιλαμβάνουν το σύνολο της γενετικής ποικιλότητας από όλους τους υποπληθυσμούς των ειδών.

Πρόσφατες έρευνες τεκμηρίωσαν ότι πληθυσμοί της *Pinna nobilis* άρχισαν να εμφανίζουν φαινόμενα μαζικής θανάτωσης και στις ελληνικές θάλασσες. Οι σχετικές έρευνες δεν έχουν καταλήξει στις ακριβείς αιτίες του φαινομένου και τα πρώτα στοιχεία δείχνουν ότι πρόκειται για έναν συνδυασμό μολυσματικών παραγόντων. Το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα κρίσιμο καθώς μπορεί να οδηγήσει στην πλήρη εξαφάνιση της *Pinna nobilis* από τη Μεσόγειο Θάλασσα. Για τη **Valencia letournexi* οι δράσεις διατήρησης εστίασαν στην αύξηση ενός υποπληθυσμού του είδους με μεταφορά ατόμων από έναν άλλο υποπληθυσμό. Για την **Macrovipera schweizeri* έχουν κατασκευαστεί περάσματα και έχει γίνει επικοινωνία με εμπλεκόμενους φορείς για τη μείωση των θανάτων από αυτοκίνητα στο οδικό δίκτυο.

Συνολικά για 20 είδη και τύπους οικοτόπων έχουν εκπονηθεί ή εκπονούνται σχέδια δράσης τα οποία προγραμματίζεται να υλοποιηθούν το επόμενο διάστημα από πόρους του Πράσινου Ταμείου, του LIFE-IP 4 Natura και του ΥΜΕΠΕΡΑΑ. Πιο αναλυτικά, στα σχέδια δράσης συμπεριλαμβάνονται 1 φυτό (**Silene holzmannii*), 4 είδη ιχθύων (*Salmo farioides*, *Salmo louroensis*, *Salmo macedonicus*, *Salmo pelagonicus*, *Salmo peristericus*), 1 αμφίβιο (*Perophylax cerigensis*), 5 θηλαστικά (*Rupicapra rupicapra balcanica*, **Monachus monachus*, *Phocoena phocoena*, *Tursiops truncatus*, **Ursus arctos*), 6 πτηνά (*Aegyptius monachus*, *Gypaetus barbatus*, *Gyps fulvus*, *Neophron percnopterus*, *Anser erythropus*, *Falco naumanni*), 1 ασπόνδυλο (*Parnassius apollo*) και 1 τύπο οικοτόπου (2250*).

Για τα χωροκατακτητικά είδη, στο πλαίσιο της εφαρμογής του κανονισμού 1143/2014 «για την πρόληψη και διαχείριση της εισαγωγής και εξάπλωσης χωροκατακτητικών ξένων ειδών», η χώρα πρόκειται να καταρτίσει τον εθνικό κατάλογο χωροκατακτητικών ξένων ειδών εθνικού ενδιαφέροντος, με σκοπό να προχωρήσει σε εκτίμηση κινδύνου για τα είδη και σε δράσεις περιορισμού των επιπτώσεών τους (το έργο βρίσκεται στο στάδιο της συμβασιοποίησης). Τα προηγούμενα έτη υλοποιήθηκε μικρός αριθμός ερευνητικών έργων με σκοπό κυρίως τη συλλογή της υπάρχουσας γνώσης για τα είδη, την εξάπλωση, τις επιπτώσεις και τους τρόπους αντιμετώπισης των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών. Επιπρόσθετα, είναι σε εξέλιξη έργο LIFE για τον έλεγχο και τον περιορισμό της εξάπλωσης του μινκ στην Ελλάδα.

Απειλές και πιέσεις για είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση αναφοράς για το άρθρο 17 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και 12 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ, οι κύριες απειλές και πιέσεις που ασκούνται στα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος και στα οποία στοχεύουν τα μέτρα προτεραιότητας είναι οι ακόλουθες:

Πτηνά

Γερακοειδή

- Εγκατάλειψη διαχείρισης / χρήσης γεωργικών και αγροδασικών συστημάτων
- Αντλήσεις από υπόγεια, επιφανειακά ή μικτά ύδατα
- Γεωργικές δραστηριότητες που προκαλούν διάχυτη ρύπανση σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα
- Κατασκευή ή τροποποίηση σε υφιστάμενες αστικές ή ψυχαγωγικές περιοχές
- Μετατροπή από άλλες χρήσεις γης σε περιοχές στέγασης, οικισμού ή αναψυχής

- Χωροκατακτητικά ξένα είδη
- Αθλητισμός, τουρισμός και δραστηριότητες αναψυχής
- Χρήση φυτοπροστατευτικών χημικών στη γεωργία και άλλες πρακτικές διαχείρισης του εδάφους στη γεωργία

Γλαρόμορφα

- Αβιοτικές φυσικές διεργασίες (π.χ. διάβρωση, ξήρανση)
- Αντλήσεις από υπόγεια, επιφανειακά ή μικτά ύδατα για τη γεωργία
- Παράνομη σύλληψη, συλλογή και απομάκρυνση από το ενδιαιτήμα
- Εντατική βόσκηση ή υπερβόσκηση από ζώα
- Εξειδικευμένες σχέσεις (ανταγωνισμός, θήρευση, παρασιτισμός, παθογόνα)
- Τροποποιήσεις υδρολογικών συνθηκών για βιομηχανική ή εμπορική ανάπτυξη
- Φυσική αλλοίωση των υδάτινων σωμάτων
- Δραστηριότητες κατοικιών ή ψυχαγωγίας που παράγουν θόρυβο, φως, θερμότητα κ.ά.
- Μεταβολές της στάθμης της θάλασσας και των κυμάτων λόγω της αλλαγής του κλίματος
- Αθλητισμός, τουρισμός και δραστηριότητες αναψυχής
- Χρήση φυτοπροστατευτικών χημικών στη γεωργία

Είδη αγρολιβαδικών οικοσυστημάτων

- Εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση από ζώα
- Αλλαγή χρήσεων γης
- Άλλες πρακτικές διαχείρισης του εδάφους στη γεωργία
- Εναπόθεση και επεξεργασία αποβλήτων / απορριμμάτων από οικιακές / ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις
- Τροποποιήσεις των υδρολογικών συνθηκών για οικιστική ή ψυχαγωγική ανάπτυξη

Ερωδιοί και πελεκανόμορφα

- Εγκατάλειψη διαχείρισης βοσκοτόπων και διαχείρισης / χρήσης άλλων γεωργικών και αγροδασικών συστημάτων
- Αβιοτικές φυσικές διεργασίες (π.χ. διάβρωση, ξήρανση)
- Αλλαγή χρήσεων γης
- Εναπόθεση και επεξεργασία αποβλήτων / απορριμμάτων από οικιακές / ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις
- Επαγγελματικές και ερασιτεχνικές αλιευτικές δραστηριότητες που προκαλούν μείωση των θηραμάτων και γενικότερες διαταραχές στους πληθυσμούς των ειδών
- Δραστηριότητες εδάφους, ύδατος και αεροπορικών μεταφορών που προκαλούν ρύπανση σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα
- Τροποποίηση των παράκτιων συνθηκών για τις υδατοκαλλιέργειες
- Δασοκομικές δραστηριότητες
- Χωροκατακτητικά ξένα είδη
- Τροποποιήσεις των υδρολογικών συνθηκών για οικιστική ή ψυχαγωγική ανάπτυξη
- Ασθένειες φυτών και ζώων, παθογόνα και παράσιτα
- Αθλητισμός, τουρισμός και δραστηριότητες αναψυχής
- Αλλαγές θερμοκρασίας (π.χ. άνοδος της θερμοκρασίας & των ακραίων τιμών) λόγω της κλιματικής αλλαγής
- Εξειδικευμένες σχέσεις (ανταγωνισμός, θήρευση, παρασιτισμός, παθογόνα)
- Κατασκευή ή τροποποίηση εμπορικής / βιομηχανικής υποδομής σε υφιστάμενες εμπορικές / βιομηχανικές περιοχές

Θαλασσοπούλια

- Εξειδικευμένες σχέσεις (ανταγωνισμός, θήρευση, παρασιτισμός, παθογόνα)

- Δημιουργία ή ανάπτυξη υποδομών αθλητισμού, τουρισμού και αναψυχής (εκτός των αστικών ή ψυχαγωγικών περιοχών)
- Ανάπτυξη και συντήρηση παραλιών για τουρισμό και αναψυχή, καθαρισμός παραλιών
- Παρεμπόδιση αλιείας και τυχαία θανάτωση
- Αιολική, κυματική και παλιρροιακή ενέργεια, συμπεριλαμβανομένης της υποδομής
- Επιπτώσεις από τις υδατοκαλλιέργειες
- Δραστηριότητες εξόρυξης που προκαλούν θαλάσσια ρύπανση
- Φυτά, μολυσμένες ή εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές εγκαταστάσεις που προκαλούν ρύπανση σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα
- Χωροκατακτητικά ξένα είδη

Μεγάλα αρπακτικά

- Εγκατάλειψη διαχείρισης βοσκοτόπων
- Αβιοτικές φυσικές διεργασίες
- Καθαρή κοπή, αφαίρεση όλων των δένδρων
- Μετατροπή από συστήματα μεικτής γεωργίας και γεωργικών δασοκομικών προϊόντων σε εξειδικευμένη (π.χ. ενιαία καλλιέργεια) παραγωγή
- Αλλαγές χρήσεων γης
- Εναπόθεση και επεξεργασία αποβλήτων / απορριμμάτων από οικιακές / ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις
- Δραστηριότητες παραγωγής ενέργειας και μεταφοράς
- Εντατική βόσκηση ή υποβόσκηση από ζώα
- Δραστηριότητες εξόρυξης που παράγουν θόρυβο, φως κ.ά.
- Παράνομη συλλογή και σύλληψη
- Εξειδικευμένες σχέσεις (ανταγωνισμός, θήρευση, παρασιτισμός, παθογόνα)
- Εκτροφή ζώων
- Δηλητηρίαση των ζώων
- Μειωμένη γονιμότητα, μείωση γενετική ποικιλότητας, ενδογαμία
- Μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας και επικοινωνιών (καλώδια)
- Χρήση φυτοπροστατευτικών χημικών στη γεωργία
- Αιολική, κυματική και παλιρροιακή ενέργεια, συμπεριλαμβανομένης της υποδομής

Παρυδάτια

- Αβιοτικές φυσικές διεργασίες
- Μετατροπή από άλλες χρήσεις γης σε εμπορικές / βιομηχανικές περιοχές
- Εναπόθεση και επεξεργασία αποβλήτων / απορριμμάτων από οικιακές / ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις
- Διαδρομές πτήσης αεροπλάνων, ελικοπτέρων και άλλων αεροσκαφών που δεν προορίζονται για αναψυχή
- Δραστηριότητες εδάφους, ύδατος και αεροπορικών μεταφορών που παράγουν θόρυβο, φως και άλλες μορφές ρύπανσης
- Χωροκατακτητικά ξένα είδη

Υδρόβια

- Αβιοτικές φυσικές διεργασίες (π.χ. διάβρωση, ξήρανση)
- Άντληση από υπόγεια, επιφανειακά ή μικτά ύδατα
- Καύση για τη γεωργία
- Μετατροπή από έναν τύπο χρήσης γεωργικής γης σε άλλο
- Εναπόθεση και επεξεργασία αποβλήτων / απορριμμάτων από εμπορικές και βιομηχανικές εγκαταστάσεις
- Επαγγελματική αλιεία γλυκών υδάτων

- Κυνήγι
- Παράνομη θανάτωση
- Εντατική βόσκηση ή υπερβόσκηση από ζώα
- Δασοκομικές δραστηριότητες
- Αθλητισμός, τουρισμός και δραστηριότητες αναψυχής
- Χρήση φυτοπροστατευτικών χημικών στη γεωργία

Ιχθείς

- Αντλήσεις από υπόγεια, επιφανειακά ή μικτά ύδατα για τη γεωργία
- Περιορισμένη πρόσβαση στο ενδιαιτήμα εξαιτίας εμποδίων (φραγμάτων κ.ά.)
- Δημιουργία αγροτικής γης μέσω αποξηράνσεων
- Επαγγελματική και ερασιτεχνική αλιεία γλυκών υδάτων
- Εγκαταστάσεις και υποδομές υδροηλεκτρικής ενέργειας
- Παράνομη συλλογή και σύλληψη
- Αλλαγές στην υδρολογική ροή γλυκών υδάτων ποταμών και λιμνών
- Χωροκατακτητικά ξενικά είδη
- Φυσική αλλοίωση και μεταβολή των υδάτινων σωμάτων (ποταμών, λιμνών)
- Μειωμένη γονιμότητα, μείωση γενετική ποικιλότητας, ενδογαμία
- Κατακερματισμός ενδιαιτήματος (δρόμοι, μονοπάτια, σιδηρόδρομοι και συναφείς υποδομές)
- Υφιστάμενες πρακτικές διαχείρισης αποβλήτων στη γεωργία

Θηλαστικά

Θαλάσσια θηλαστικά

- Παρεμπόμπουσα αλίευση σε αλιευτικά εργαλεία (στατικά και συρόμενα δίχτυα ή/και παραγάδια)
- Υποβρύχιες γεωτεχνικές έρευνες (σεισμικές έρευνες για τον προσδιορισμό κοιτασμάτων ορυκτών καυσίμων στον θαλάσσιο πυθμένα)
- Παράνομη συλλογή και απομάκρυνση ατόμων από τα φυσικά τους ενδιαιτήματα
- Δραστηριότητες μεταφορών (θαλάσσιων, αέριων και χερσαίων) που παράγουν υψηλά επίπεδα θορύβου και άλλες μορφές ρύπανσης
- Επαγγελματικές και ερασιτεχνικές αλιευτικές δραστηριότητες που προκαλούν μείωση των θηραμάτων και γενικότερες διαταραχές στους πληθυσμούς των ειδών
- Στρατιωτικές, ναυτικές, παραστρατιωτικές ή αστυνομικές ασκήσεις με πυρά, ή στρατιωτικά σόναρ και σχετικές επιχειρήσεις
- Οικιστικές, ψυχαγωγικές ή άλλες δραστηριότητες που προκαλούν θαλάσσια ρύπανση από μακροσκοπικά σωματίδια και μικροσωματίδια (π.χ. πλαστικές σακούλες, φελιζόλ κ.ά.)
- Θαλάσσιες μεταφορές, εμπορευματική ναυσιπλοΐα, συγκρούσεις με ποντοπόρα πλοία
- Αλλαγές θερμοκρασίας (π.χ. άνοδος της θερμοκρασίας & των ακραίων τιμών) λόγω της κλιματικής αλλαγής

Μεγάλα σαρκοφάγα

- Εγκατάλειψη διαχείρισης βοσκοτόπων (π.χ. διακοπή βόσκησης ή κοπής)
- Απουσία ή μείωση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ειδών χλωρίδας και πανίδας (π.χ. έλλειψη θηραμάτων)
- Ανεξέλεγκτες κοπές και αφαίρεση δένδρων
- Ηθελημένες θανατώσεις, παράνομο κυνήγι
- Εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση από ζώα κτηνοτροφίας
- Παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων

Μικροθηλαστικά και χειρόπτερα

- Αλλαγή χρήσεων γης με σκοπό τη δόμηση, την αναψυχή, κ.ά.
- Πυρκαγιές
- Παράνομη συλλογή και ηθελημένη θανάτωση
- Παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων
- Αλλαγή και επαναδιαμόρφωση του τοπίου με σκοπό την ενοποίηση αγροτεμαχίων και την απομάκρυνση πράσινων υποδομών (φυτοφράχτες, πέτρινοι τοίχοι, πηγές, δέντρα κλπ.)

Οπληφόρα

- Κυνήγι
- Παράνομη συλλογή και ηθελημένη θανάτωση
- Παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων
- Μειωμένη γονιμότητα, μείωση γενετική ποικιλότητας, ενδογαμία
- Κατακερματισμός ενδιαιτήματος (δρόμοι, μονοπάτια, σιδηρόδρομοι και συναφείς υποδομές)

Αμφίβια

- Κατακερματισμός ενδιαιτήματος (δρόμοι, μονοπάτια, σιδηρόδρομοι και συναφείς υποδομές)
- Άντληση υπόγειων, επιφανειακών ή μικτών υδάτων
- Αλλαγές στην υδρολογική ροή των υδάτων

Ερπετά

Θαλάσσιες χελώνες

- Παρεμπόμπουσα αλίευση σε αλιευτικά εργαλεία (στατικά και συρόμενα δίχτυα ή/και παραγάδια)
- Οικιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που παράγουν θόρυβο, φως, θερμότητα ή άλλες μορφές ρύπανσης
- Διαειδικές σχέσεις (ανταγωνισμός, θήρευση, παρασιτισμός, παθογόνα)
- Πλημμύρες (φυσικές διεργασίες)
- Αβιοτικές φυσικές διεργασίες (π.χ. διάβρωση, προσχώσεις, ξήρανση, καταβύθιση, αύξηση αλατότητας)

Φίδια

- Εξορύξεις ορυκτών (πετρώματα, μεταλλεύματα, άμμος, χαλίκι κ.ά.)
- Αλλαγή και επαναδιαμόρφωση του τοπίου με σκοπό την ενοποίηση αγροτεμαχίων και την απομάκρυνση πράσινων υποδομών (φυτοφράχτες, πέτρινους τοίχους, βούρλα, ανοιχτές τάφρους, πηγές, μοναχικά δέντρα κλπ.)
- Αλλαγή χρήσεων γης με σκοπό τη δόμηση και την αναψυχή
- Παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων

Χερσαίες χελώνες

- Μετατροπή φυσικών οικοσυστημάτων και ενδιαιτημάτων σε γεωργική γη (εκτός αποστράγγισης και καύσης)
- Χρήση φωτιάς/καύση στο πλαίσιο γεωργικών δραστηριοτήτων και δασοκομικών χειρισμών

Φυτά

- Χρήση φωτιάς/καύση στο πλαίσιο γεωργικών δραστηριοτήτων
- Δόμηση ή τροποποίηση (π.χ. στέγασης και οικισμών) σε υφιστάμενες αστικές ή ψυχαγωγικές περιοχές
- Αλλαγή χρήσεων γης με σκοπό τη δόμηση και την αναψυχή
- Ξηρασία και μειωμένη βροχόπτωση λόγω της αλλαγής του κλίματος
- Εντατική βοσκή ή υπερβόσκηση από ζώα κτηνοτροφίας
- Διαειδικές σχέσεις (ανταγωνισμός, θήρευση, παρασιτισμός, παθογόνα)

- Μειωμένη γονιμότητα, μείωση γενετική ποικιλότητας, ενδογαμία
- Μείωση των φυσικών πυρκαγιών εξαιτίας γεωργικών πρακτικών
- Παραγωγή και μεταφορά αιολικής, κυματικής και παλιρροιακής ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης της σχετικής υποδομής

Ασπόνδυλα

Ασπόνδυλα γλυκών υδάτων

- Γεωργικές δραστηριότητες που προκαλούν διάχυτη ρύπανση σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα
- Δασικές δραστηριότητες που προκαλούν ρύπανση σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα
- Άντληση από υπόγεια, επιφανειακά ή μικτά ύδατα
- Αλιεία και συλλογή οστρακοειδών από γλυκά ύδατα
- Χωροκατακτητικά ξενικά είδη

Χερσαία γαστερόποδα

- Γεωργικές δραστηριότητες που προκαλούν διάχυτη ρύπανση σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα
- Δασικές δραστηριότητες που προκαλούν ρύπανση σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα
- Αποξηράνσεις/αποστραγγίσεις
- Αποστραγγίσεις για χρήση γης ως γεωργικής

Λεπιδόπτερα

- Παραγωγή και μεταφορά αιολικής, κυματικής και παλιρροιακής ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης της σχετικής υποδομής
- Παράνομη σύλληψη, συλλογή και απομάκρυνση από το ενδιαίτημα

Θαλάσσια ασπόνδυλα

- Ασθένειες φυτών και ζώων, παθογόνα και παράσιτα
- Ηθελημένες θανατώσεις
- Παράνομη σύλληψη, συλλογή και απομάκρυνση από το ενδιαίτημα
- Θαλάσσιες δραστηριότητες αναψυχής και τουρισμός

Απαιτούμενα μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης

- Μέτρα βελτίωσης της τροφοληψίας αρπακτικών και πτωματοφάγων (λειτουργία δικτύου χώρων τροφοδοσίας αρπακτικών πτηνών, επανεισαγωγή οπληφόρων ειδών, δημιουργία μικρών διάσπαρτων θέσεων απόθεσης τροφής, σπορά σε δυσπρόσιτες και νησιωτικές περιοχές για την ενίσχυση των περιοχών τροφοληψίας των ειδών σε μη καλλιεργούμενες εκτάσεις)
- Μέτρα βελτίωσης των συνθηκών φωλεοποίησης για την ορνιθοπανίδα
- Μέτρα μείωσης της ανθρωπογενούς θνησιμότητας της ορνιθοπανίδας από ηλεκτροπληξία και προσκρούσεις στα δίκτυα μεταφοράς ενέργειας και αιολικούς σταθμούς παραγωγής ενέργειας
- Μέτρα ελέγχου και περιορισμού του φαινομένου της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην ελληνική ύπαιθρο
- Μέτρα περιορισμού της ανθρωπογενούς θνησιμότητας σε θαλάσσια θηλαστικά (περιορισμός των συγκρούσεων μεγάλων εμπορικών σκαφών με κητώδη, συγκέντρωση απορριμμάτων για τη μείωση των πλαστικών και τον περιορισμό της ρύπανσης, βελτίωση επιλεκτικότητας αλιευτικών εργαλείων, ενημέρωση και κατάρτιση εμπλεκόμενων, κ.ά.)
- Στήριξη και λειτουργία του εθνικού δικτύου καταγραφής εκβρασμών θαλάσσιων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Δράσεις διάσωσης και περίθαλψης θαλάσσιων χελωνών, μεσογειακής φώκιας και μεγάλων σαρκοφάγων

- Δράσεις *ex-situ* προστασίας της *Pinna nobilis*
- Διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών για τη βιωσιμότητα μετα-πληθυσμών καφέ αρκούδας σε περιοχές επαναποίκησης
- Διαχείριση σημειακών λεκανών συγκέντρωσης υδάτων για την εξυπηρέτηση των αναγκών της ειδών πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Κατασκευή ειδικών περασμάτων για την αποτροπή της θανάτωσης αμφιβίων, ερπετών και μικρών θηλαστικών από διερχόμενα οχήματα και φρεάτια
- Μέτρα για τη μείωση της ενδογαμίας και της περιορισμένης/κατακερματισμένης εξάπλωσης του λαγόγυρου
- Μέτρα για τη μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας ασπονδύλων ειδών γλυκών υδάτων σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης
- Δράσεις ενίσχυσης πληθυσμών ειδών ιχθύων που βρίσκονται σε κακή κατάσταση διατήρησης
- *Ex-situ* διατήρηση φυτικών ειδών του Παραρτήματος II και IV της Οδηγίας 92/43 και άλλων σημαντικών ειδών εντός των περιοχών Natura 2000, και δράσεις ενίσχυσης πληθυσμού και εγκατάστασης σε νέες θέσεις φυτικών ειδών των Παραρτημάτων II, IV και V
- Υλοποίηση, επαναξιολόγηση και σύνταξη σχεδίων δράσης για είδη/τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Μελέτη, παρακολούθηση και δράσεις καταπολέμησης χερσαίων χωροκατακτητικών ξενικών ειδών

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.3.1

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Αύξηση των περιοχών τροφοληψίας των πτωματοφάγων ειδών (<i>Aegypius monachus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i>): επανεισαγωγή οπληφόρων ειδών	Έκτακτο	1 περιοχή Natura	342.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
2. Διαφοροποίηση του συστήματος τροφικής ενίσχυσης των γυπών <i>Aegypius monachus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i> : δημιουργία μικρών διάσπαρτων θέσεων απόθεσης τροφής, συνεργασία με κτηνοτροφικές μονάδες, μεταφορά νεκρών ζώων, ενημέρωση	Έκτακτο	1 περιοχή Natura 2000	34.286 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
3. Λειτουργία δικτύου χώρων τροφοδοσίας αρπακτικών πτηνών (<i>Aegypius monachus</i> , <i>Aquila chrysaetos</i> , <i>Aquila fasciata</i> , <i>Aquila heliaca</i> , <i>Buteo buteo</i> , <i>Clanga clanga</i> , <i>Gypaetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i>): κατασκευή χώρων, λειτουργικά έξοδα	Επαναλαμβανόμενο	20 χώροι τροφοδοσίας αρπακτικών πτηνών	274.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
4. Έλεγχος της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων για τη μείωση της θνησιμότητας των πτωματοφάγων πτηνών καθώς και άλλων σημαντικών ειδών (<i>Aegypius monachus</i> , <i>Aquila chrysaetos</i> , <i>Buteo buteo</i> , <i>Gypaetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i> , <i>Canis aureus</i> , <i>*Canis lupus</i> , <i>*Ursus arctos</i> , <i>Vipera ammodytes</i> , <i>Vipera ursinii</i> , <i>Vipera xanthina</i>) μέσω της δημιουργίας και λειτουργίας ομάδων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων	Επαναλαμβανόμενο	14 ομάδες εκπαιδευμένων σκυλιών	417.600 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
5. Περιορισμός του φαινομένου της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην ελληνική ύπαιθρο: καταγραφή και καταχώρηση περιστατικών δηλητηρίασης, εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης χρηστών γης και κοινού, εξειδικευμένα σεμινάρια σε υπαλλήλους αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων, επικαιροποίηση και υλοποίηση των τοπικών σχεδίων δράσης για την αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Από το μέτρο αναμένεται να επωφεληθούν τα πτηνά: <i>Aegypius monachus</i> , <i>Aquila chrysaetos</i> , <i>Aquila fasciata</i> , <i>Aquila heliaca</i> , <i>Buteo buteo</i> , <i>Clanga clanga</i> , <i>Gypaetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i> , τα θηλαστικά: <i>Canis aureus</i> , <i>*Canis lupus</i> ,	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	171.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, ERASMUS

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματ οδότησης
<i>Felis silvestris, Lutra lutra, Lynx lynx, Martes martes, Mustela putorius, *Ursus arctos, Vormela peregusna</i> , τα ερπετά: <i>Dolichophis jugularis, Coronella austriaca, Elaphe quatuorlineata, Elaphe sauromates, Eryx jaculus, Hierophis gemonensis, Hierophis viridiflavus, Platyceps najadum, *Macrovipera schweizeri, Zamenis longissimus, Zamenis situla</i> .					
6. Μέτρα μείωσης της θνησιμότητας ειδών ορνιθοπανίδας (Αρπακτικά, Πελαργόμορφα, Πελεκανόμορφα, Ερωδιόμορφα, Χηνόμορφα, Θαλασσοπούλια) από ηλεκτροπληξία και προσκρούσεις στα δίκτυα μεταφοράς ενέργειας και αιολικούς σταθμούς παραγωγής ενέργειας. Αναμένεται να επωφεληθούν τα είδη: <i>Accipiter brevipes, Aegypius monachus, Anas acuta, Anser anser, Anser erythropus, Aquila chrysaetos, Aquila fasciata, Aquila heliaca, Ardea alba, Ardea purpurea, Ardeola ralloides, Aythya ferina, Aythya fuligula, Aythya nyroca, Branta ruficollis, Buteo buteo, Calonectris diomedea, Circus cyaneus, Ciconia ciconia, Clanga clanga, Coracias garrulus, Cygnus columbianus bewickii, Cygnus cygnus, Cygnus olor, Falco biarmicus, Falco eleonorae, Falco naumanni, Gyraetus barbatus, Gyps fulvus, Hydrobates pelagicus, Ixobrychus minutus, Larus audouinii, Larus genei, Larus melanocephalus, Mergus merganser, Neophron percnopterus, Numenius arquata arquata, Pandion haliaetus, Oxyura leucocephala, Pelecanus crispus, Phalacrocorax aristotelis desmarestii, Phalacrocorax carbo sinensis, Phoenicopterus roseus, Plegadis falcinellus, Puffinus yelkouan, Recurvirostra avosetta, Spatula querquedula, Tadorna ferruginea</i> .	Έκτακτο	μόνωση 3000 πυλώνων/έτος και τοποθέτηση σημαντήρων σε 30 χλμ. δικτύου μεταφοράς ενέργειας/έτος εντός του δικτύου Natura 2000	381.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
7. Μέτρα διατήρησης αρπακτικών πτηνών (<i>Aquila chrysaetos Aquila fasciata, Buteo buteo, Falco biarmicus</i>): σπορά σε δυσπρόσιτες και νησιωτικές περιοχές για την ενίσχυση των περιοχών τροφοληψίας των ειδών σε μη καλλιεργούμενες εκτάσεις, τηλεμετρία και παρακολούθηση με τη χρήση πομπών	Έκτακτο	1 έργο	60.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
8. Βελτίωση συνθηκών φωλεοποίησης για είδη ορνιθοπανίδας (<i>Calonectris diomedea, Coracias garrulus, Ciconia ciconia, Falco eleonorae, Falco naumanni, Puffinus yelkouan</i>): συντήρηση, αντικατάσταση και εγκατάσταση τεχνητών φωλιών	Επαναλαμ βανόμενο	τεχνητές φωλιές για 6 είδη ορνιθοπανίδας	120.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
9. Μελέτη, κατασκευή και τοποθέτηση τεχνητών νησίδων για την ενίσχυση της φωλεοποίησης παρυδάτιων και θαλάσσιων ειδών ορνιθοπανίδας (<i>Gelochelidon nilotica, Haematopus ostralegus, Himantopus himantopus, Hydroprogne caspia, Larus genei, Larus melanocephalus, Pelecanus crispus, Recurvirostra avosetta, Sterna hirundo, Sterna albifrons, Thalasseus sandvicensis</i>)	Έκτακτο	1 έργο	30.857 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
10. Δημιουργία συνθηκών μείωσης του ανταγωνισμού μεταξύ κορμοράνων, κορακοειδών και ερωδιών (<i>Ardea alba, Ardea cinerea, Ardeola ralloides, Bubulcus ibis, Egretta garzetta, Microcarbo pygmaeus, Nycticorax nycticorax, Platalea leucorodia, Plegadis falcinellus</i>): διαμόρφωση νέων ενδιαιτημάτων φωλεοποίησης, κ.ά.	Έκτακτο	1 έργο	17.143 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
11. Μέτρα περιορισμού των συγκρούσεων μεγάλων εμπορικών σκαφών με φυσητήρες (<i>Physeter macrocephalus</i>) εντός των κρίσιμων ενδιαιτημάτων τους: χρήση νέων τεχνολογιών για την ενημέρωση των μεγάλων πλοίων πριν διέλθουν από σημαντικές περιοχές, ενημέρωση και εκπαίδευση ναυτικών στη χρήση τους, κ.ά.	Έκτακτο	80% μείωση της θνησιμότητας των φυσητήρων που σχετίζεται με συγκρούσεις με μεγάλα πλοία	50.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG, HORIZON, ERASMUS
12. Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης και περιορισμού της ανθρώπογενούς θνησιμότητας των κητωδών (<i>Balaenoptera physalus, Delphinus delphis, Grampus griseus, Phocoena phocoena Physeter macrocephalus Stenella coeruleoalba, Tursiops truncatus</i> και <i>Ziphius cavirostris</i>): ενεργή συγκέντρωση απορριμμάτων για τη μείωση των πλαστικών και τον περιορισμό της ρύπανσης (καθαρισμοί ακτογραμμών και υποβρύχιοι, συγκέντρωση απορριμμάτων μέσω αλιείας, κ.ά.), βελτίωση της επιλεκτικότητας των αλιευτικών εργαλείων, ενημέρωση και κατάρτιση εμπλεκόμενων, κ.ά.	Επαναλαμ βανόμενο	10 έργα	1.428.571 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE, INTERREG, ERASMUS
13. Στήριξη και λειτουργία του εθνικού δικτύου καταγραφής εκβρασμών θαλάσσιων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>Balaenoptera acutorostrata, Balaenoptera physalus, Delphinus delphis, Grampus griseus, Megaptera novaeangliae, *Monachus monachus, Phocoena phocoena, Physeter macrocephalus, Pseudorca crassidens, Stenella coeruleoalba, Steno bredanensis, Tursiops truncatus, Ziphius cavirostris, *Caretta caretta, *Chelonia mydas, Dermochelys coriacea</i>): δημιουργία κοινού πρωτοκόλλου συλλογής δεδομένων, αποθήκευση, δημιουργία ανοικτής και προσβάσιμης βάσης δεδομένων και εκπαίδευση ενδιαφερομένων (στελέχη ΦΔΠΠ, κτηνίατροι περιφερειών, λιμενικό, αλιείς, κ.ά.), διενέργεια νεκροψιών, συλλογή δειγμάτων, επικοινωνία με το ευρύτερο κοινό, εθελοντές	Επαναλαμ βανόμενο	σωστή λειτουργία Εθνικού Δικτύου Καταγραφής Εκβρασμών	257.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ
14. Λειτουργία προγράμματος περιθάλψης θαλάσσιων χελωνών	Επαναλαμ	1 έργο	102.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
(* <i>Caretta caretta</i> , * <i>Chelonia mydas</i> , <i>Dermachelys coriacea</i>) και προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης κοινού και εμπλεκομένων	βανόμενο				
15. Δημιουργία Πρότυπου Κέντρου Περιθαλψής και Επανεξέταξης ατόμων Μεσογειακής Φώκιας * <i>Monachus monachus</i>	Έκτακτο	περίθαλψη 3 ζώων/έτος	137.143 €	Εθνικό επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
16. Δράσεις <i>ex-situ</i> προστασίας της <i>Pinna nobilis</i> : διάσωση υγιών ατόμων σε ενυδρεία κλειστού κυκλώματος και διατήρησή τους, κρυογονική συντήρηση γαμετών ή/και προνυμφών για τη διάσωση του γενετικού υλικού του είδους	Έκτακτο	1.300 άτομα	214.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
17. Πρόγραμμα περιθαλψής και επανεξέταξης άγριων σαρκοφάγων (* <i>Canis lupus</i> , * <i>Ursus arctos</i>)	Επαναλαμβανόμενο	1 πρόγραμμα	48.000 €	Εθνικό Επίπεδο	
18. Διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών για τη βιωσιμότητα μετα-πληθυσμών καφέ αρκούδας * <i>Ursus arctos</i> σε περιοχές επαναποίκησης: συλλογή στοιχείων, διοργάνωση ημερίδων, υποστήριξη δικτύου ποικιλιών σκύλων, πιλοτική χορήγηση προληπτικών μέτρων	Επαναλαμβανόμενο	επιβίωση 5 αναπαραγωγικών ατόμων	25.714 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	επιβίωση 5 αναπαραγωγικών ατόμων	34.286 €	Στερεά Ελλάδα	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
19. Διαχείριση σημειακών λεκανών συγκέντρωσης υδάτων για την εξυπηρέτηση των αναγκών της ειδών πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος (* <i>Canis lupus</i> , <i>Falco biarmicus</i> , <i>Ciconia nigra</i>)	Έκτακτο	100 υδάτινες συλλογές	51.429 €	Θεσσαλία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
20. Κατασκευή ειδικών περασμάτων για την αποτροπή της θανάτωσης αμφιβίων, ερπετών και μικρών θηλαστικών (<i>Dryomys nitedula</i> , <i>Muscardinus avellanarius</i> , <i>Myomimus roachi</i> , <i>Sciurus anomalus</i> , <i>Spermophilus citellus</i> , <i>Bufotes viridis</i> , <i>Pelobates syriacus</i> , * <i>Macrovipera schweizeri</i> , <i>Testudo hermanni</i> , <i>Testudo graeca</i> , <i>Testudo marginata</i>) από διερχόμενα οχήματα	Έκτακτο	4 έργα	171.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
21. Μέτρα αποτροπής θανάτωσης ερπετών, αμφιβίων και μικροθηλαστικών (<i>Dryomys nitedula</i> , <i>Myomimus roachi</i> , <i>Muscardinus avellanarius</i> , <i>Sciurus anomalus</i> , <i>Spermophilus citellus</i> , <i>Bufotes viridis</i> , <i>Pelobates syriacus</i> , * <i>Macrovipera schweizeri</i> , <i>Testudo hermanni</i> , <i>Testudo graeca</i> , <i>Testudo marginata</i>): εγκατάσταση ειδικών ραμπών σε φρεάτια	Επαναλαμβανόμενο	4 έργα	34.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
22. Μέτρα μείωσης της ενδογαμίας και της περιορισμένης/κατακερματισμένης εξάπλωσης του λαγόγουρου (<i>Spermophilus citellus</i>): <i>ex-situ</i> διαχείριση (δημιουργία αποικίας εκτροφής λαγόγουρων για τη δημιουργία νέων αποικιών σε περιοχές με ιστορική παρουσία του είδους), δημιουργία δύο νέων περιφραγμένων αποικιών, ανάπτυξη ενημερωτικού υλικού για την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τους τρόπους συνύπαρξης ανθρώπου και λαγόγουρου σε αγροτικές περιοχές	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	100.286 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
23. Μέτρα για τη μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας ειδών ασπονδύλων γλυκών υδάτων σε μη κανονποιητική κατάσταση διατήρησης (<i>Astacus astacus</i> , * <i>Austroptamobius torrentium</i> , <i>Unio crassus</i> , <i>Unio elongatulus</i> , <i>Vertigo angustior</i> , <i>Vertigo moulinsiana</i>): ενημέρωση κοινού με χρήση έντυπου υλικού και δημιουργία/τοποθέτηση ενημερωτικών ή απαγορευτικών πινακίδων και ενημέρωση εμπλεκόμενων μερών	Έκτακτο	1 έργο	6.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, ERASMUS
	Έκτακτο	1 έργο	6.857 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	6.857 €	Στερεά Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	6.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	1 έργο	6.857 €	Δυτική Ελλάδα	
	Έκτακτο	1 έργο	6.857 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	1 έργο	6.857 €	Ήπειρος	
24. Δράσεις ενίσχυσης πληθυσμών ειδών ιχθύων σε κακή κατάσταση διατήρησης (<i>Salmo louroensis</i> , <i>Salmo macedonicus</i> , <i>Salmo pelagonicus</i> , <i>Salmo peristericus</i> , * <i>Valencia letourneuxi</i>)	Έκτακτο	1 έργο	25.714 €	Ήπειρος	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
25. Μελέτη τεκμηρίωσης της απαγόρευσης αλιείας των ανάδρομων ειδών ιχθύων κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>Alasa fallax</i>)	Έκτακτο	1 έργο	3.429 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, ΕΤΘΑ, LIFE
26. <i>Ex-situ</i> διατήρηση 63 φυτικών ειδών του Παραρτήματος II και IV της Οδηγίας 92/43 και άλλων σημαντικών ειδών εντός των περιοχών Natura 2000: συλλογή και διαχείριση σπερμάτων, φύτευση, αποθήκευση, ανάπτυξη φυτών	Έκτακτο	63 είδη	85.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
27. Δράσεις ενίσχυσης πληθυσμού και εγκατάστασης σε νέες θέσεις φυτικών ειδών των Παραρτημάτων II, IV και V (<i>Dactylorhiza kalopissii</i> subsp. <i>kalopissii</i> , * <i>Bupleurum capillare</i> , * <i>Convolvulus argyrothamnus</i> , <i>Fritillaria obliqua</i>)	Έκτακτο	1 περιοχή Natura	11.143 €	Κεντρική Μακεδονία	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	1 περιοχή	8.571 €	Στερεά Ελλάδα	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή υλοποίησης	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
		Natura			
	Έκτακτο	2 περιοχές Natura	8.571 €	Κρήτη	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura	3.429 €	Αττική	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura	3.429 €	Νότιο Αιγαίο	
	Έκτακτο	1 περιοχή Natura	3.429 €	Στερεά Ελλάδα	
28. Επαναξιολόγηση και σύνταξη σχεδίων δράσης για είδη/τύπους οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος (* <i>Silene holzmannii</i> , <i>Salmo farioides</i> , <i>Salmo louroensis</i> , <i>Salmo macedonicus</i> , <i>Salmo pelagonicus</i> , <i>Salmo peristericus</i> , <i>Pelophylax cerigensis</i> , <i>Rupicapra rupicapra balcanica</i> , <i>Aegypius monachus</i> , <i>Gyraetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i> , * <i>Monachus monachus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> , <i>Tursiops truncatus</i> , * <i>Ursus arctos</i> , <i>Parnassius apollo</i> , TO 2250* κ.ά.)	Έκτακτο	25 είδη/Τύποι Οικοτόπων	71.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
29. Υλοποίηση σχεδίων δράσης για είδη και Τύπους Οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος (* <i>Silene holzmannii</i> , <i>Salmo farioides</i> , <i>Salmo louroensis</i> , <i>Salmo macedonicus</i> , <i>Salmo pelagonicus</i> , <i>Salmo peristericus</i> , <i>Pelophylax cerigensis</i> , <i>Rupicapra rupicapra balcanica</i> , <i>Aegypius monachus</i> , <i>Gyraetus barbatus</i> , <i>Gyps fulvus</i> , <i>Neophron percnopterus</i> , * <i>Monachus monachus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> , <i>Tursiops truncatus</i> , * <i>Ursus arctos</i> , <i>Parnassius apollo</i> , TO 2250* κ.ά.)	Επαναλαμβανόμενο	25 είδη/Τύποι Οικοτόπων	857.143 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
30. Δράσεις καταπολέμησης χερσαίων χωροκατακτητικών ξενικών ειδών	Έκτακτο	1 έργο	342.857 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE, INTERREG
31. Τοποθέτηση τεχνητών φωλιών για το είδος <i>Sitta krueperi</i> και μελέτη του ενδιαίτηματος του είδους.	Έκτακτο	100 τεχνητές φωλιές	3.571 €	Βόρειο Αιγαίο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη

- Αύξηση ή σταθεροποίηση του πληθυσμού και της διαθεσιμότητας τροφής για τα πτωματοφάγα και τα αρπακτικά είδη
- Μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας (χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, ηλεκτροπληξία και συγκρούσεις με δίκτυα μεταφοράς ενέργειας, συγκρούσεις εμπορικών σκαφών, παρεμπόδιση αλιείας, κατάποση πλαστικών, ξενοβιοτικών και άλλων τοξικών ουσιών) στα μεγάλα σαρκοφάγα, πτωματοφάγα, αρπακτικά, θαλασσοπούλια και θαλάσσια θηλαστικά
- Ενίσχυση των δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και του δυναμικού των εμπλεκόμενων φορέων σε σχέση με τα μεγάλα σαρκοφάγα, τα πτωματοφάγα, τα αρπακτικά, τα θαλασσοπούλια και τα θαλάσσια θηλαστικά
- Μείωση της θνησιμότητας των φυσητήρων (*Physeter macrocephalus*) που σχετίζεται με συγκρούσεις με εμπορικά και ποντοπόρα πλοία κατά 80%
- Ενίσχυση της περιθάλψης και διάσωσης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών. Όσον αφορά τη **Monachus monachus*, θα περιθάλπονται τουλάχιστον 3 ζώα/έτος.
- Σταθεροποίηση των υποπληθυσμών των ειδών *Ursus arctos (επιβίωση 10 αναπαραγωγικών ατόμων σε 2 Περιφέρειες) και *Canis lupus στις περιοχές επαναποίκησης
- Μείωση της επίπτωσης των τροχοφόρων και των φρεατίων στη θνησιμότητα ερπετών, αμφιβίων και μικροθηλαστικών
- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης μέσω αύξησης/σταθεροποίησης του πληθυσμού και της περιοχής εξάπλωσης των ειδών *Spermophilus citellus*, **Valencia letourneuxi*, *Fritillaria obliqua*, *Dactylorhiza kalopissii* subsp.

kalopissii, **Bupleurum capillare*, **Convolvulus argyrothamnus*, *Unio crassus*, *Unio elongatulus*, *Astacus astacus*, **Austroptamobius torrentium*, *Vertigo angustior*, *Vertigo moulinsiana*

- Βελτίωση της κατάστασης του είδους *Sitta krueperi* με την τοποθέτηση 100 τεχνητών φωλιών
- Καταπολέμηση των χωροκατακτητικών ξενικών ειδών σε χερσαίες περιοχές
- Ex-situ διατήρηση των 63 φυτικών ειδών των Παραρτημάτων II και IV της Οδηγίας 92/43 και άλλων σημαντικών ειδών εντός των περιοχών Natura 2000
- Διάσωση και διατήρηση τουλάχιστον 1.300 υγιών ατόμων *Pinna nobilis* από τον θανατηφόρο παθογόνο μικροοργανισμό που έχει εξαπλωθεί σε όλη τη Μεσόγειο, σε ενυδρεία κλειστού κυκλώματος
- Ακριβής παρακολούθηση της ανθρωπογενούς και μη θνησιμότητας θαλάσσιων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος σε εθνικό επίπεδο
- Μείωση των επιπτώσεων της ρύπανσης των πλαστικών και της σχετιζόμενης με αυτή θνησιμότητας θαλάσσιων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Μείωση της θνησιμότητας του ανάδρομου ψαριού *Alosa fallax* που οφείλεται σε αλιευτικές δραστηριότητες

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης και για άλλα προστατευόμενα είδη (π.χ. εθνικού ενδιαφέροντος, απειλούμενα είδη, είδη των Οδηγιών)
- Συμβολή στην αρμονική συνύπαρξη μεγάλων σαρκοφάγων με ανθρώπινες κοινότητες και δραστηριότητες
- Γενικότερη μείωση των αρνητικών συνεπειών της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων (σε οικόσιτα ζώα, άλλα είδη εθνικού ενδιαφέροντος ή απειλούμενα)
- Συμβολή στη μείωση της θαλάσσιας ρύπανσης και στη βελτίωση των θαλάσσιων οικοσυστημικών υπηρεσιών
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας κατά την υλοποίηση μέτρων σχετικών με τη μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος και των επιπτώσεων των δικτύων και πυλώνων μεταφοράς ενέργειας στα πτηνά
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού και των εμπλεκόμενων για την ανάγκη της προστασίας και την αξία των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος
- Δυνατότητες ανάπτυξης οικοτουριστικού ενδιαφέροντος και ενίσχυση της τοπικής οικονομίας

E.3.2. Πρόληψη, περιορισμός ή αποζημίωση για ζημιές που προκαλούνται από προστατευόμενα είδη

Τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά την πρόληψη, τον περιορισμό και την αποζημίωση ζημιών

Συγκρούσεις μεταξύ ανθρώπων και άγριων ζώων συμβαίνουν όταν τα ζώα αποτελούν άμεση και επαναλαμβανόμενη απειλή για τους ανθρώπους και τις δραστηριότητές τους, με κύρια επακόλουθα την καταστροφή εξοπλισμού και υποδομών, της αγροτικής παραγωγής, του φυτικού, ζωικού, αλιευτικού, υδατοκαλλιεργητικού και έγγειου κεφαλαίου, και με τελική συνέπεια την απώλεια εισοδήματος, αλλά και την ενδεχόμενη απειλή για την ασφάλεια των ανθρώπων. Οι συγκρούσεις αυτές οδηγούν σε δράσεις απομάκρυνσης και ηθελημένης θανάτωσης των ζώων με σκοπό την αντεκδίκηση και τον περιορισμό της πραγματικής ή υποθετικής ζημιά που προκαλούν.

Είδη τα οποία αλληλεπιδρούν με ανθρώπινες δραστηριότητες, προκαλούν ζημιές και απαιτούν δράσεις περιορισμού των ζημιών και αποζημίωσης περιλαμβάνουν:

A/A	Είδος	Κατάσταση Διατήρησης 2013-2018
Είδη ερπετών		
1	* <i>Caretta caretta</i>	U2(-)
2	* <i>Chelonia mydas</i>	U2(x)
3	<i>Dermochelys coriacea</i>	U2(x)
Είδη θηλαστικών		
1	* <i>Canis lupus</i>	U1(+)
2	<i>Delphinus delphis</i>	U2(-)
3	<i>Grampus griseus</i>	U1(x)
4	* <i>Monachus monachus</i>	U1(+)
5	<i>Phocoena phocoena</i>	U2(-)
6	<i>Stenella coeruleoalba</i>	XX
7	<i>Tursiops truncatus</i>	U1(x)
8	* <i>Ursus arctos</i>	U1(+)

A/A	Είδος	Βραχυπρόθεσμες τάσεις πληθυσμού 2007-2018
Πτηνά		
1	<i>Calonectris diomedea</i> (B)	=
2	<i>Larus audouinii</i> (B)	-
3	<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> (B)	=
4	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i> (B)	+
5	<i>Puffinus yelkouan</i> (B)	=

Η Ελλάδα διαθέτει το Εθνικό Σύστημα Προστασίας και Ασφάλισης της Αγροτικής Δραστηριότητας (Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων - ΕΛΓΑ), στο οποίο περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων η «...ενεργητική προστασία της αγροτικής παραγωγής, του φυτικού, ζωικού, αλιευτικού, υδατοκαλλιεργητικού, και έγγειου κεφαλαίου των αγροτικών εκμεταλλεύσεων...» (Ν.3877/2010). Παράλληλα, οι ζημιές από άγρια ζώα περιλαμβάνονται στους ασφαλιζόμενους φυσικούς κινδύνους, ενώ σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, στην κατηγορία των άγριων ζώων περιλαμβάνονται μόνο τα είδη *Ursus arctos και *Canis lupus ως είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος. Επομένως, για αυτά τα δύο είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος δίνονται αποζημιώσεις για ζημιές στο ζωικό και φυτικό κεφάλαιο (τα ποσά που έχουν δοθεί σε κτηνοτρόφους και γεωργούς την περίοδο 2014-2020 αναφέρονται στο κεφάλαιο Δ6). Ωστόσο, η ελληνική νομοθεσία διαθέτει σχετικές προβλέψεις και για είδη όπως τα θαλάσσια θηλαστικά, αλλά και για άλλα τα οποία τελούν υπό καθεστώς προστασίας και αλληλεπιδρούν με την αλιεία και άλλες ανθρώπινες παραγωγικές δραστηριότητες.

Η αρμονική συνύπαρξη ανθρώπων και μεγάλων σαρκοφάγων αποτελεί μια πρόκληση για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι η προσέγγιση των μεγάλων σαρκοφάγων σε κατοικημένες περιοχές, καθώς και οι ζημιές που προκαλούν σε ζωικό και φυτικό κεφάλαιο. Η Ελλάδα συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Συνύπαρξης με Μεγάλα Σαρκοφάγα (EU Platform on Coexistence between People and Large Carnivores - ENV/D.3/SER/2017/0021), όπου γίνεται διάχυση και ανταλλαγή εμπειριών των καλών πρακτικών στη διαχείριση των μεγάλων σαρκοφάγων, πραγματοποιούνται μελέτες και διερεύνηση των χρηματοδοτικών εργαλείων από το ΕΣΠΑ στην υποστήριξη δράσεων για τη συνύπαρξη με μεγάλα σαρκοφάγα.

Η θεσμοθέτηση των "Ομάδων Άμεσης Επέμβασης" το 2014 (ΚΥΑ 104180/433, ΦΕΚ 272/τεύχος Β/07-02-2014) αποτέλεσε ένα σημαντικό ορόσημο για τη δημιουργία ενός οριζόντιου μηχανισμού για τη διαχειριστική αντιμετώπιση των περιστατικών αλληλεπίδρασης ανθρώπου-αρκούδας που βαίνουν αυξανόμενα με την πάροδο των ετών και οφείλονται κυρίως στην πληθυσμιακή και γεωγραφική ανάκαμψη του είδους αφενός, και αφετέρου στις αλλαγές χρήσεων γης αλλά και στις κακές πρακτικές σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των ανθρωπογενών πηγών τροφής.

Άλλες σημαντικές πιλοτικές δράσεις που έχουν υλοποιηθεί σχετικά με την πρόληψη και τον περιορισμό των ζημιών από μεγάλα σαρκοφάγα περιλαμβάνουν την τοποθέτηση ειδικών κάδων απορριμμάτων, την τοποθέτηση ηλεκτροφόρων περιφράξεων για προστασία ζωικής και φυτικής παραγωγής, την προμήθεια ειδικών σκύλων φύλαξης κοπαδιών, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, και την οικοδόμηση δυναμικού. Επίσης στο προσεχές διάστημα θα υλοποιηθούν δράσεις τοποθέτησης ειδικών περιφράξεων για την αποτροπή προσέγγισης λύκων (fladry) καθώς και ομάδες και δράσεις για τα δηλητηριασμένα δολώματα.

Οι αλληλεπιδράσεις/συγκρούσεις θαλάσσιων θηλαστικών, χελωνών και θαλασσοπούλιων με την αλιεία αποτελεί ένα ιδιαίτερα περίπλοκο θέμα με μία σειρά σημαντικών αρνητικών συνεπειών και για τις δύο πλευρές. Όλα τα είδη κινδυνεύουν από την τυχαία παγίδευση σε αλιευτικά εργαλεία, την ηθελημένη θανάτωσή τους από ψαράδες για λόγους αντεκδίκησης και τη μείωση της τροφής τους εξαιτίας της υπεραλίευσης. Ο αλιευτικός κλάδος επιβαρύνεται κυρίως οικονομικά από την καταστροφή των αλιευτικών εργαλείων από τα ζώα και την ανάγκη επιδιόρθωσής τους, και από τη μείωση της ποιότητας/ποσότητας των αλιευμάτων λόγω κατανάλωσης τους από δελφίνια, φώκιες, θαλάσσιες χελώνες και θαλασσοπούλια.

Σημαντικές δράσεις που έχουν υλοποιηθεί σχετικά με την πρόληψη, τον περιορισμό ή την αποζημίωση για ζημιές που προκαλούνται από θαλάσσια προστατευόμενα είδη έχουν πραγματοποιηθεί από περιβαλλοντικές οργανώσεις, ερευνητικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα και αφορούν κυρίως: α. μελέτες για την έκταση και τις συνέπειες της αλληλεπίδρασης θαλάσσιων θηλαστικών - παράκτιας αλιείας, με έμφαση τόσο στις επιδράσεις της αλιείας ως απειλή στη βιωσιμότητα των πληθυσμών, κυρίως της μεσογειακής φώκιας **Monachus monachus*, αλλά και στην αποτίμηση της ζημίας που προκαλείται τόσο από τη μεσογειακή φώκια όσο και από τα μικρά κητώδη σε οικονομικούς όρους για τους παράκτιους αλιείς και ιχθυοκαλλιεργητές, β) τις επιπτώσεις της αλιείας στις θαλάσσιες χελώνες (**Caretta caretta*), καθώς και οι απαιτούμενες δράσεις για να αμβλυθθεί/επιλυθεί η αλληλεπίδραση (ενημέρωση αλιέων, χρήση ειδικού εργαλείου και ορθών τεχνικών απελευθέρωσης παγιδευμένων χελωνών σε δίχτυα, κ.ά.), γ) σε μελέτες για τις επιπτώσεις της αλιείας στα θαλασσοπούλια και σύνταξη των απαιτούμενων μέτρων για την αντιμετώπιση της σύγκρουσης. Τέλος το 2019 περιβαλλοντικές οργανώσεις κατέθεσαν "Σχέδιο Δράσης για τη Μείωση της Αλληλεπίδρασης Θαλάσσιων Θηλαστικών – Αλιείας" στις αρμόδιες αρχές του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Επίσης αξίζει να σημειωθεί πως συγκεκριμένες προβλέψεις για τη μείωση της αλληλεπίδρασης μεταξύ θαλάσσιων θηλαστικών και αλιείας περιλαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Αλιευτική Νομοθεσία που έχει ήδη ενσωματωθεί στην εθνική (Ευρωπαϊκοί Κανονισμοί 1380/2013/ΕΕ «Κοινή Αλιευτική Πολιτική της Ένωσης», 1967/2006/ΕΕ «Μεσογειακός Κανονισμός Αλιείας», 508/2014/ΕΕ «Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας»), με ειδική μνεία στο άρθρο 40 παράγραφος η) του Κανονισμού 508/2014/ΕΕ «*συστήματα για την αποζημίωση των ζημιών που προκαλούνται στα αλιεύματα από τα θηλαστικά και τα πτηνά που προστατεύονται από την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ*».

Απαιτούμενα μέτρα

- Δημιουργία και λειτουργία συστήματος αποζημιώσεων των παράκτιων αλιέων για τις ζημιές που προκαλούνται στα αλιεύματα και τα εργαλεία τους από θαλάσσια προστατευόμενα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος και ενίσχυση αλιέων και ιχθυοκαλλιεργητών με σκοπό τον περιορισμό της ανθρωπογενούς θνησιμότητας των θαλάσσιων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος εξαιτίας των τυχαίων παγιδεύσεων στα εργαλεία τους
- Δράσεις περιορισμού των επιπτώσεων των κορμοράνων στα αλιεύματα σε προστατευόμενες περιοχές
- Ενίσχυση κτηνοτρόφων για την εφαρμογή προληπτικών μέτρων με σκοπό τον περιορισμό των επιθέσεων και ζημιών που προκαλούνται από μεγάλα σαρκοφάγα και τη μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας των ειδών αυτών εξαιτίας φαινομένων αντεκδίκησης. Εφαρμογή πιλοτικών μέτρων διαχείρισης της σύγκρουσης μεταξύ λύκων και κυνηγών.
- Αναβάθμιση της καταγραφής δεδομένων και συνθηκών κατασπαράξεων από μεγάλα σαρκοφάγα (**Ursus arctos* και **Canis lupus*) από το προσωπικό του ΕΛΓΑ. Ανάπτυξη εφαρμογής για συσκευές κινητής τηλεφωνίας για γεωργούς και κτηνοτρόφους για την αποτελεσματικότερη αποζημίωσή τους από τον ΕΛΓΑ
- Οργάνωση και λειτουργία "Εθνικής Πλατφόρμας Συνύπαρξης με Μεγάλα Σαρκοφάγα"
- Οργάνωση και θεσμοθέτηση των "Ομάδων Άμεσης Επέμβασης" για την αντιμετώπιση και τη διαχείριση περιστατικών αλληλεπίδρασης ανθρώπου - λύκων σε περιαστικές περιοχές, και λειτουργία περιφερειακών "Ομάδων Άμεσης Επέμβασης" για την αντιμετώπιση και διαχείριση περιστατικών αλληλεπίδρασης ανθρώπου - μεγάλων σαρκοφάγων
- Δημιουργία και λειτουργία επισκέψιμου Κέντρου Αναπαραγωγής και Εθνικού Μητρώου Ελληνικών Φυλών Σκύλων φύλαξης κοπαδιών
- Εφαρμογή μέτρων αποφυγής προσέγγισης αρκούδων σε κατοικημένους οικισμούς
- Αποζημιώσεις σε ζωικό και φυτικό κεφάλαιο από προστατευόμενα είδη στη χέρσο

Κατά προτεραιότητα ιεράρχηση των μέτρων που πρόκειται να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου

Όλα τα μέτρα που περιλαμβάνονται στους πίνακες που παρατίθενται στη συνέχεια αποτελούν προτεραιότητα της χώρας για την περίοδο 2021-2027.

Κατάλογος μέτρων προτεραιότητας που πρόκειται να εφαρμοστούν και εκτιμώμενο κόστος των μέτρων αυτών

E.3.2

Ονομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
1. Δημιουργία και λειτουργία συστήματος αποζημιώσεων των παράκτιων αλιέων για τις ζημιές που προκαλούνται στα αλιεύματα και στα εργαλεία τους από προστατευόμενα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>Calonectris diomedea</i> , <i>Larus audouinii</i> , <i>Larus melanocephalus</i> , <i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> , <i>Puffinus yelkouan</i> , <i>Phalacrocorax carbo sinensis</i> , <i>Delphinus delphis</i> , <i>Grampus griseus</i> , <i>*Monachus monachus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> , <i>Stenella coeruleoalba</i> , <i>Tursiops truncatus</i> , <i>*Caretta caretta</i> , <i>*Chelonia mydas</i> , <i>Dermochelys coriacea</i>)	Επαναλαμβανόμενο	50% μείωση της θνησιμότητας των θαλάσσιων ειδών σχετιζόμενης άμεσα με αλιευτικές δραστηριότητες	8.571.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ
2. Ενίσχυση αλιέων και ιχθυοκαλλιεργητών με σκοπό τον περιορισμό της ανθρωπογενούς θνησιμότητας θαλάσσιων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>Calonectris diomedea</i> , <i>Larus audouinii</i> , <i>Larus melanocephalus</i> , <i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i> , <i>Puffinus yelkouan</i> , <i>Phalacrocorax carbo sinensis</i> , <i>Delphinus delphis</i> , <i>Grampus griseus</i> , <i>*Monachus monachus</i> , <i>Phocoena phocoena</i> , <i>Stenella coeruleoalba</i> , <i>Tursiops truncatus</i> , <i>*Caretta caretta</i> , <i>*Chelonia mydas</i> , <i>Dermochelys coriacea</i>) εξαιτίας των τυχαίων παγιδεύσεων στα εργαλεία τους: αλλαγή αλιευτικού εξοπλισμού, χρήση εργαλείων που μειώνουν την αλληλεπίδραση, εργαλείων και εξοπλισμού που ελαχιστοποιούν την τυχαία σύλληψη, τραυματισμό, εγκλωβισμό και θανάτωση των θαλάσσιων θηλαστικών, εκπαίδευση αλιέων σε πρακτικές ήπιας και βιώσιμης αλιείας, απελευθέρωσης προστατευόμενων θηλαστικών που έχουν συλληφθεί τυχαία στα αλιευτικά εργαλεία	Επαναλαμβανόμενο	50% μείωση της θνησιμότητας των θαλάσσιων ειδών σχετιζόμενης άμεσα με αλιευτικές δραστηριότητες	1.714.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ
3. Δράσεις περιορισμού των επιπτώσεων των κορμοράνων (<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>) στα αλιεύματα σε προστατευόμενες περιοχές: μελέτη και εφαρμογή τεχνικών-αποτρεπτικών μέτρων	Έκτακτο	3 έργα	37.714 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΤΘΑ
4. Οργάνωση και λειτουργία "Εθνικής Πλατφόρμας Συνύπαρξης με Μεγάλα Σαρκοφάγα" (<i>*Ursus arctos</i> , <i>*Canis lupus</i>)	Επαναλαμβανόμενο	1 πρόγραμμα	84.000 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
5. Ανάπτυξη εφαρμογής για συσκευές κινητής τηλεφωνίας για γεωργούς και κτηνοτρόφους για την αποτελεσματικότερη αποζημίωσή τους από τον ΕΛΓΑ για ζημιές από είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>*Ursus arctos</i> , <i>*Canis lupus</i>)	Έκτακτο	1 έργο	10.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
6. Αναβάθμιση καταγραφής δεδομένων και συνθηκών κατασπαράξεων από μεγάλα σαρκοφάγα (<i>*Ursus arctos</i> και <i>*Canis lupus</i>) από το προσωπικό του ΕΛΓΑ	Έκτακτο	1 έργο	102.857 €	Εθνικό Επίπεδο	LIFE
7. Ενίσχυση κτηνοτρόφων για την εφαρμογή προληπτικών μέτρων με σκοπό τον περιορισμό των επιθέσεων και ζημιών που προκαλούνται από μεγάλα σαρκοφάγα (<i>*Ursus arctos</i> , <i>*Canis lupus</i>) και τη μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας των ειδών αυτών εξαιτίας φαινομένων αντεκδίκησης	Επαναλαμβανόμενο	900 κτηνοτρόφοι	714.286 €	Εθνικό Επίπεδο	ΕΓΤΑΑ
8. Οργάνωση και θεσμοθέτηση των "Ομάδων Άμεσης Επέμβασης" για την αντιμετώπιση και τη διαχείριση περιστατικών αλληλεπίδρασης ανθρώπου - λύκων (<i>*Canis lupus</i>) σε περιαστικές περιοχές: δημιουργία πρωτοκόλλου και συναντήσεις με εμπλεκόμενους φορείς/δημόσιες αρχές	Έκτακτο	1 έργο	15.429 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
9. Λειτουργία περιφερειακών "Ομάδων Άμεσης Επέμβασης" για την αντιμετώπιση και τη διαχείριση περιστατικών αλληλεπίδρασης ανθρώπου - μεγάλων σαρκοφάγων (<i>*Ursus arctos</i> , <i>*Canis lupus</i>)	Επαναλαμβανόμενο	2 έργα	24.857 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	26.571 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	2 έργα	30.000 €	Δυτική Μακεδονία	
	Επαναλαμβανόμενο	2 έργα	26.571 €	Ήπειρος	
	Επαναλαμβανόμενο	2 έργα	30.000 €	Θεσσαλία	
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	23.143 €	Στερεά Ελλάδα	
	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	19.714 €	Αττική	

Όνομασία και σύντομη περιγραφή των μέτρων	Είδος μέτρου	Στόχος (μονάδα και ποσότητα)	Εκτιμώμενο κόστος σε ευρώ (σε ετήσια βάση)	Περιοχή εφαρμογής	Πιθανή πηγή ενωσιακής συγχρηματοδότησης
10. Δημιουργία και λειτουργία επισκέψιμου Κέντρου αναπαραγωγής ελληνικών φυλών σκύλων φύλαξης κοπαδιών με σκοπό τον περιορισμό των ζημιών από μεγάλα σαρκοφάγα <i>*Ursus arctos</i> , <i>*Canis lupus</i>	Επαναλαμβανόμενο	1 κέντρο αναπαραγωγής	85.714 €	Ήπειρος	ΤΑΠΤοΚ
	Επαναλαμβανόμενο	1 κέντρο αναπαραγωγής	85.714 €	Θεσσαλία	ΤΑΠΤοΚ
11. Δημιουργία και λειτουργία "Εθνικού Μητρώου Ελληνικών Φυλών Σκύλων φύλαξης κοπαδιών". Από το μέτρο αναμένεται να επωφεληθούν τα μεγάλα σαρκοφάγα κοινοτικού ενδιαφέροντος (<i>*Ursus arctos</i> , <i>*Canis lupus</i>).	Επαναλαμβανόμενο	1 έργο	33.086 €	Εθνικό Επίπεδο	ΤΣ, ΕΤΠΑ
12. Εφαρμογή πιλοτικών μέτρων διαχείρισης της σύγκρουσης μεταξύ λύκων (<i>*Canis lupus</i>) και κυνηγών: δοκιμή και διάδοση ειδικών ηλεκτροφόρων γιλέκων προστασίας κυνηγετικών σκύλων	Έκτακτο	100 ηλ. γιλέκα	41.554 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	100 ηλ. γιλέκα	41.554 €	Κεντρική Μακεδονία	
	Έκτακτο	50 ηλ. γιλέκα	20.777 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	150 ηλ. γιλέκα	62.331 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	100 ηλ. γιλέκα	41.554 €	Θεσσαλία	
	Έκτακτο	100 ηλ. γιλέκα	41.554 €	Στερεά Ελλάδα	
13. Εφαρμογή μέτρων αποφυγής προσέγγισης αρκούδων (<i>*Ursus arctos</i>) σε κατοικημένους οικισμούς: χρήση ηλεκτροφόρων περιφράξεων γύρω από αποθήκες, κήπους, οπωρώνες και άλλες ανθρωπογενείς πηγές τροφής για αρκούδες, δημιουργία τεχνικού οδηγού και συμβουλευτικές υπηρεσίες, τροποποίηση κάδων απορριμμάτων για την αποτροπή της παραβίασής τους	Έκτακτο	500 περιφράξεις και 500 κάδοι	150.000 €	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΤΣ, ΕΤΠΑ, LIFE
	Έκτακτο	800 περιφράξεις 500 κάδοι	186.857 €	Δυτική Μακεδονία	
	Έκτακτο	800 περιφράξεις 500 κάδοι	186.857 €	Ήπειρος	
	Έκτακτο	500 περιφράξεις 500 κάδοι	150.000 €	Θεσσαλία	
14. Αποζημιώσεις σε ζωικό και φυτικό κεφάλαιο από προστατευόμενα είδη (π.χ. <i>*Ursus arctos</i> , <i>*Canis lupus</i>)	Επαναλαμβανόμενο	μείωση της θνησιμότητας των προστατευόμενων ειδών που σχετίζεται με συγκρούσεις με κτηνοτρόφους /γεωργούς	1.428.571 €	Εθνικό Επίπεδο	

Αναμενόμενα αποτελέσματα για τα στοχευόμενα είδη

- Μείωση της θνησιμότητας των θαλάσσιων ειδών (θαλάσσια θηλαστικά, χελώνες και θαλασσοπούλια) που σχετίζεται άμεσα με αλιευτικές δραστηριότητες κατά 50%
- Περιορισμός των περιστατικών αντεκδίκησης έναντι ζημιών από τα μεγάλα σαρκοφάγα και συνεπώς μείωση της ανθρωπογενούς θνησιμότητας
- Βελτίωση της συνύπαρξης ανθρώπων και μεγάλων σαρκοφάγων μέσω μέτρων πρόληψης (ειδικοί σκύλοι φύλαξης κοπαδιών, ηλεκτροφόρες περιφράξεις, κ.ά.), λειτουργίας ομάδων άμεσης επέμβασης και οργάνωσης εθνικής πλατφόρμας συνύπαρξης με μεγάλα σαρκοφάγα
- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων και των πτηνών, που έχουν ως κύρια απειλή τις συγκρούσεις με ανθρώπινες δραστηριότητες

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων μερών στις συγκρούσεις (αλιείς, ιχθυοκαλλιεργητές, κυνηγοί, γεωργοί, κτηνοτρόφοι, κ.ά.)

Αναμενόμενα αποτελέσματα: άλλα οφέλη

- Μείωση της απώλειας εισοδήματος από ζημιές σε αλιευτικά εργαλεία, αλιεύματα και υποδομές ιχθυοκαλλιέργειας από προστατευόμενα θαλάσσια είδη
- Μείωση της απώλειας εισοδήματος από ζημιές στο ζωικό και φυτικό κεφάλαιο που προκαλούνται από μεγάλα σαρκοφάγα
- Βελτίωση και επιτάχυνση των διαδικασιών αποζημίωσης από τον ΕΛΓΑ για τους κτηνοτρόφους και τους γεωργούς
- Αποζημίωση των οικονομικών απωλειών που υφίσταται ο κλάδος της αλιείας/ιχθυοκαλλιέργειας από προστατευόμενα θαλάσσια είδη
- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας κατά την υλοποίηση και λειτουργία μέτρων προτεραιότητας (λειτουργία Κέντρου Αναπαραγωγής και Εθνικού Μητρώου Ελληνικών Φυλών Σκύλων φύλαξης κοπαδιών)
- Προώθηση βιώσιμων πρακτικών αλιείας με μειωμένες επιπτώσεις στα θαλάσσια οικοσυστήματα, μείωση της υπεραλίευσης και προστασία των θαλάσσιων ενδιαιτημάτων από καταστρεπτικές αλιευτικές πρακτικές
- Προώθηση βιώσιμων πρακτικών γεωργίας και κτηνοτροφίας με μειωμένες επιπτώσεις σε τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος

E.3.3. Παραπομπές για πρόσθετα ειδικά ανά είδος μέτρα που δεν συνδέονται με συγκεκριμένα οικοσυστήματα ή οικοτόπους

Διαδικτυακή βάση έργων LIFE της Ευρωπαϊκής Ένωσης
<http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

N.1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος»

N.3877/2010 «Σύστημα Προστασίας και Ασφάλισης της Αγροτικής Δραστηριότητας»

N.2342/1995 «Ενεργητική Προστασία της Γεωργικής Κτηνοτροφικής και Αλιευτικής Παραγωγής και άλλες διατάξεις»

N. 3937/2011 - ΦΕΚ Α 60/31.03.2011 - “Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις”.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1967/2006/ΕΚ «Μεσογειακός Κανονισμός Αλιείας»

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 1380/2013/ΕΕ «Κοινή Αλιευτική Πολιτική της Ένωσης»

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 508/2014/ΕΕ «Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας»

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 2015/531/ΕΕ «Συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 508/2014»

Βαγγέλης Ι. Παράβας, Σπύρος Κοτομάτας, Αμαλία Αλμπερίνι, Παναγιώτα Μαραγκού, Αντιγόνη Φούτση, Κωνσταντίνος Λιαρικός, 2019, Σχέδιο Δράσης για τη Μείωση της Αλληλεπίδρασης Θαλάσσιων Θηλαστικών – Αλιείας στην Ελλάδα. WWF Ελλάς. 34 σελίδες.

ΦΕΚ Β’/ 272 7-2-2014. Αριθμ. 104180/433. “Λήψη μέτρων για τη διαχείριση περιστατικών προσέγγισης – αλληλεπίδρασης Αρκούδας (*Ursus arctos*) σε κατοικημένες περιοχές”

ΚΥΑ 43236/1053/17.10.2017 (Β’ 3760) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα.

ΚΥΑ 43235/1053/17.10.2017 (Β’ 3762) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχηνα (*Anser erythropus*) στην Ελλάδα.

ΚΥΑ 43231/1054/17.10.2017 (Β’ 3761) Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Κιρκινέζι (*Falco naumanni*) στον Θεσσαλικό κάμπο.

ΣΤ. Περαιτέρω προστιθέμενη αξία των μέτρων προτεραιότητας

Η περαιτέρω προστιθέμενη αξία των μέτρων προτεραιότητας έχει αναλυθεί σε κάθε υποκεφάλαιο της ενότητας Ε.